

Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă

Calitatea vieții în Europa

This report has not been submitted to the standard Foundation editorial process.

Autori:

Tony Fahey, Bertrand Maître și Christopher Whelan, Centrul de cercetare economică și socială (Economic and Social Research Centre -ESRI), Dublin

Robert Anderson, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Dublin

Henryk Domański și Antonina Ostrowska, Academia Poloneză de Științe, Varșovia

Jens Alber, Jan Delhey, Wolfgang Keck și Ricarda Nauenburg, Centrul de Cercetare pentru Științe Sociale (WZB), Berlin

Manuela Olagnero și Chiara Saraceno, Universitatea Turin

Proiect de bază: Calitatea vieții în Europa

Directori de cercetare: Robert Anderson, Henrik Litske și Hubert Krieger

Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă

Calitatea vieții în Europa

Primele rezultate ale unui nou Studiu pan-european

Datele de catalogare se găsesc la sfârșitul acestei lucrări

Luxemburg: Biroul pentru Publicațiile oficiale ale Comunităților Europene, 2004

ISBN 92-897-0260-5

© Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, 2004

Pentru drepturi referitoare la traducere sau reproducere, cererile se vor adresa Directorului, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Irlanda.

Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă este un organism autonom al Uniunii Europene, creat în vederea asigurării de asistență în formularea unei politici viitoare pe probleme sociale și legate de muncă. Pentru mai multe informații, puteți accesa pagina de internet a Fundației, la www.eurofound.eu.int.

Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă
Wyattville Road
Loughlinstown
Dublin 18
Irlanda
Telephone: (353 1) 204 31 00
Fax: (353 1) 282 64 56
Email: information@eurofound.eu.int
www.eurofound.eu.int

Cuvânt înainte

Uniunea Europeană, cuprinzând cele 25 de state membre, este un organism divers și eterogen. Există o varietate de culturi, tradiții politice și condiții de viață în cadrul și între cele 25 de state, iar diferențele referitoare la calitatea vieții sunt mari. Continuarea posibilă a extinderii în vederea cuprinderii a unui număr de până la patru state în plus va duce la creșterea acestei diversități și la crearea unei Europe și mai complexe.

Elementul cheie în orice efort întreprins în vederea promovării coeziunii în Europa îl reprezintă informația. În vederea umplerii golului existent în datele existente, Fundația a lansat, în 2003, Studiul referitor la calitatea vieții în Europa (European Quality of Life Survey-SCVE). Primele rezultate ale acestei încercări ambițioase de tratare a problemelor legate de calitatea vieții în 28 de state – UE25 și cele trei state candidate, Bulgaria, România și Turcia – oferă o privire cuprinzătoare a modului în care va arăta o Europă extinsă.

Cuprinzând comparații între țări, precum și între grupe demografice, sociale și economice, raportul prezintă date documentate referitoare la condițiile materiale, situațiile cu privire la angajarea ocupațională, condițiile de viață și de muncă, viața familială și cea legată de comunitate, starea sănătății și problema locuințelor în cele 28 de state. Raportul se concentrează asupra opiniilor exprimate de cetățenii Europei în legătură cu aceste condiții, prosperitatea lor subiectivă și evaluările acestora asupra societății în care trăiesc. Seria de rapoarte aflate în derulare de către Fundație, axate pe subiectul calității vieții în Europa va cuprinde, ca parte esențială, analize mai în detaliu pe problemele specifice ridicate în prezentul studiu.

Prezentul raport oferă o privire de neegalat asupra calității vieții europenilor din ziua de astăzi. Ne exprimăm încrederea că acest lucru reprezintă o contribuție de folos în vederea creionării acelor politici care să aibă ca scop îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă în toată Europa.

Willy Buschak
Director interimar

Codurile statelor

UE25

AT	Austria
BE	Belgia
CZ	Republica Cehă
CY	Cipru
DK	Danemarca
EE	Estonia
FI	Finlanda
FR	Franța
DE	Germania
EL	Grecia
HU	Ungaria
IE	Irlanda
IT	Italia
LV	Letonia
LT	Lituania
LU	Luxemburg
MT	Malta
NL	Olanda
PL	Polonia
PT	Portugalia
SK	Slovacia
SI	Slovenia
ES	Spania
SE	Suedia
UK	Regatul Unit

SC3

BG	Bulgaria
RO	România
TR	Turcia

Abrevieri

SCVE	Studiul referitor la calitatea vieții în Europa
SPC	Standardele referitoare la puterea de cumpărare
UE15	15 state membre UE (înainte de mai 2004)
UE25	25 state membre UE (după mai 2004)
NSM	10 noi state membre care au aderat la Uniunea Europeană în mai 2004 (fostele țări ‘aderente’)
SC3	Trei state candidate: Bulgaria, România și Turcia
CFCE	Comisia referitoare la Familie a Comunității Europene
SSE	Studiul social european
PIB	Produsul Intern Brut

Introducere

Extinderea Uniunii Europene în mai 2004 a cuprins 10 noi state membre. Se preconizează ca o altă extindere ulterioară să includă încă patru state. Acest lucru face ca diversitatea să ocupe un loc principal în Uniunea Europeană – diversitatea condițiilor de viață, a tradițiilor culturale și diversitatea de opinii. Ocrotirea acestei diversități culturale se află în centrul idealului european. Dar diferențele mari în ceea ce privește resursele materiale și standardele de viață, în ceea ce privește nivelul participării politice, nivelul încrederii în instituțiile publice și modul în care nevoile și responsabilitățile sunt înțelese pot crea tensiuni și conflicte.

În vederea cultivării coeziunii în această Uniune extinsă și mai diversificată, factorii de decizie politică și actorii societății civile se bazează pe informațiile precise referitoare la modul de viață al oamenilor și la modul în care ei percep situația în care se află.

În acest context, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă a lansat primul studiu referitor la calitatea vieții în Europa (SCVE) în vara anului 2003. Acesta a acoperit 28 de state: cele 15 state membre UE(UE15), cele 10 țări aderente (în prezent noile state membre – NSM) și cele trei state candidate la acea dată (SC3). Studiul a examinat calitatea vieții în domenii esențiale din statele europene. Datele comparative rezultate acoperă o gamă largă de situații din statele care fac obiectul acestui studiu. Studiul oferă o privire generală asupra calității vieții în aceste 28 de state. Va urma o serie de analize mai detaliate despre anumite subiecte specifice. Rezultatele se adaugă constatărilor datelor Eurobarometru existente în acest domeniu care contribuieră deja la seriile publicate de Fundație, referitoare la calitatea vieții în Europa.

SCVE a avut ca obiect de studiu atât aspectele subiective cât și obiective ale calității vieții în domenii importante, care configurează condițiile de viață și șansele subiecților. Unele dintre aceste domenii, precum ar fi ocuparea forței de muncă, sărăcia și excluderea socială sunt deja în centrul atenției inițiativelor politice mai vechi la nivel european. Altele, precum ar fi îngrijirea sănătății și problema locuințelor, ar putea deveni probleme cu o importanță mai crescută odată cu extinderea europeană.

Conceptul de calitate a vieții

Calitatea vieții, care a crescut în importanță din anii 1970, odată cu studiile de cercetare socială, este un concept larg, care se ocupă în mod esențial de prosperitatea generală în cadrul societății. Scopul este, pe cât posibil, să permită oamenilor să-și atingă țelurile și să-și aleagă stilul de viață ideal. În acest sens, conceptul de calitate a vieții presupune mai multe decât abordarea referitoare la condițiile de viață, care tinde să se canalizeze pe resursele materiale disponibile pentru indivizi. Conceptul de calitate a vieții este asociat cu trei caracteristici importante (Fahey, Nolan și Whelan, 2003):

1. Calitatea vieții se referă la situațiile de viață ale indivizilor. Conceptul necesită o perspectivă micro, în care condițiile și percepțiile indivizilor joacă un rol fundamental. Caracteristicile macroscopice referitoare la situația economică și socială a unei societăți sunt importante pentru situarea constatărilor la nivel individual în contextul potrivit, dar acestea nu ocupă rolul primordial.

2. Calitatea vieții este un concept multi-dimensional. Precum s-a menționat mai sus, noțiunea de calitate și luarea în considerare a mai multor sfere ale vieții largesc centrarea restrictivă asupra condițiilor referitoare la venit și la condițiile materiale, care predomină în alte abordări. Multi-dimensionalitatea nu cere doar descrierea anumitor sfere ale vieții, dar pune accentul pe interdependența dintre anumite aspecte, deoarece acest lucru contribuie la calitatea vieții.
3. Calitatea vieții se cuantizează în funcție de indicatori obiectivi, precum și subiectivi. Percepțiile subiective și comportamentale sunt de o relevanță deosebită în identificarea scopurilor și orientărilor individuale. Percepțiile și evaluările individuale sunt mai valoroase când aceste evaluări subiective sunt în legătură cu condițiile de viață obiective. Prin aplicarea celor două modalități de măsurare a calității vieții, se obține o imagine mai completă.

Bazându-se pe studiile anterioare, Fundația a selectat șase domenii de bază pentru SCVE. Acestea sunt:

- ocuparea forței de muncă
- resursele economice
- familia și gospodăria
- viața în comunitate și participarea socială
- sănătatea și îngrijirea sănătății
- cunoașterea, educația și instruirea.

O strategie pentru o Europă extinsă

La baza abordării calității vieții în Europa stau două provocări majore:

1. Țelul strategic al UE de a ‘deveni economia cea mai competitivă și dinamică, bazată pe cunoaștere, capabilă de o creștere economică durabilă, cu slujbe mai multe și mai bune și coeziune socială mai mare’, în concordanță cu Strategia de la Lisabona.
2. Ca urmare a extinderii UE din mai 2004 în vederea includerii a 10 state noi și cu pregătirile pentru integrarea a până la alte patru state candidate, există dovezi clare care confirmă creșterea diversității culturale și diferențele în ceea ce privește condițiile de viață dintre statele membre. Întărirea coeziunii sociale ca modalitate de îmbunătățire a condițiilor de viață și reducerea diferențelor va facilita în cele din urmă integrarea.

Politica socială a Uniunii Europene joacă un rol cheie în ceea ce privește acordarea de putere oamenilor și îmbunătățirea vieții lor.

Calitatea a devenit un concept cheie în legătură cu aceste politici, fiindcă permite o mai bună măsurare a progresului. Noțiunea de ‘calitate a vieții’ unește condițiile de viață și de muncă într-un concept holistic care, la rândul său, asigură o monitorizare folositoare a succesului sau altminteri al ambițioasei strategii de la Lisabona.

Prezentul raport se focalizează asupra a opt probleme importante. Primele cinci probleme se referă la circumstanțele obiective, iar ultimele două la percepția subiectivă:

1. Situația economică

Distribuția venitului și nivelul sărăciei sunt destul de variate în Europa. Aceasta este o problemă crucială care afectează obiectivul clădirii unei societăți europene cu coeziune socială.

2. *Problema locuințelor și mediul local*

Nivelul deținerii de proprietăți este elocvent în ceea ce privește resursele materiale și siguranța pe termen lung. Condițiile de locuit și mediul înconjurător sunt la fel de importante pentru modelarea calității vieții.

3. *Rata de ocupare, educația și calificarea*

Slujbele de înaltă calitate sunt de o importanță crucială în ceea ce privește apartenența socială și un mijloc important de protejare a indivizilor și a gospodăriilor de sărăcie. Un obiectiv principal al politicii referitoare la ocuparea forței de muncă a UE constă în crearea unor slujbe mai numeroase și mai bune, pentru întărirea unei economii competitive. Politicile referitoare la promovarea egalității între sexe și la sprijinirea unui proces de învățare continuă reprezintă de asemenea dimensiuni cruciale a strategiei de ocupare a forței de muncă la nivel european, în mod special din perspectiva procesului de lărgire.

4. *Structura gospodăriei și relațiile de familie*

Familia contribuie în mare măsură la sentimentul individual de bunăstare și la conștiința de siguranță și de apartenență. La nivelul gospodăriilor și al familiilor pot fi discernute modele diferite pentru bărbați și femei, datorită faptului că munca domestică și grija față de familie încă se face în conformitate cu diviziunea între sexe.

5. *Echilibrul muncă-viață*

Munca și dragostea, în conformitate cu Freud, sunt cele două axe ale identității individuale care s-au separat în timp. De asemenea, familia nu reprezintă doar dragoste, ci și muncă, pornind de la aceasta 'munca în familie este munca pentru dragoste'. De asemenea, există și o investiție emoțională în munca plătită. Prin intermediul diviziunii muncii în funcție de sex, s-a încercat în trecut să se atingă obiectivul reconcilierii între familie și munca plătită, dar această abordare este în prezent pusă sub semnul întrebării, nu doar de către femei, ci și de către bărbați. Prin urmare, în acest nou context trebuie atinsă un mai bun echilibru între muncă și viață.

6. *Sănătatea și îngrijirea sănătății*

O sănătate bună nu este importantă numai pentru sentimentul de bunăstare, ci ne determină, de asemenea, abilitatea noastră de a ne atinge obiectivele. Este nevoie ca diferențele existente în ceea ce privește starea sănătății în Europa și calitatea serviciilor de îngrijire a sănătății să fie tratate în termeni de politică structurală.

7. *Bunăstarea subiectivă*

Propria evaluare a individului asupra calității vieții și situația acestuia este un factor important care poate corecta sau întări situația care reiese ca rezultat al unui studiu.

8. *Calitatea percepută a societății*

Calitatea vieții poate fi legată de atractivitatea de a trăi într-o societate și de nivelul de încredere manifestat de cetățenii din toată Europa, în cei din jur și în instituțiile lor politice și sociale. La fel de importante sunt și diviziunile sociale. Rezultatele studiului arată că percepțiile tensiunilor dintre grupurile sociale diferă între statele membre vechi și noi, nereflctând întotdeauna problemele predominante în dezbaterile publice.

Raportul conchide cu un sumar al rezultatelor cheie ale studiului, legându-le cu dezbaterile recente referitoare la politici și dezvoltare.

Studiul referitor la calitatea vieții în Europa

Studiul a fost derulat de către Intomart GfK în 28 de state: cele 15 state membre de dinainte de mai 2004 (UE15); cele 10 țări aderente care au devenit state membre în 2004 (NSM); și cele trei state candidate Bulgaria, România și Turcia (SC3). Au fost interviuate aproximativ 1000 persoane în fiecare țară, cu vârsta mai mare de 18 ani, cu excepția statelor 'mai mici – Cipru, Estonia, Luxemburg, Malta și Slovenia – unde au fost realizate aproximativ 600 de interviuri. Chestionarul (a se vedea în Anexă) a fost dezvoltat de un comitet de cercetare și acoperă un spectru larg al domeniilor sociale, cu accent pe ocuparea forței de muncă și condițiile de muncă, locuințe, familie, participarea socială și politică, calitatea societății și bunăstare subiectivă. Procesarea datelor s-a făcut de către Centrul de Cercetare pentru Științe Sociale din Berlin (WZB). În această etapă au fost adăugați câțiva indicatori macro, pentru a se face o legătură între ceea ce se declară de către subiecți (de exemplu venitul pe familie) și situația socială a țării ca întreg (de exemplu PIB-ul pe cap de locuitor). Setul de date finale este prezentat în lucrarea de față ca Studiul referitor la calitatea vieții în Europa (SCVE).

SCVE reprezintă o încercare ambițioasă de explorare a calității vieții într-o gamă variată de țări. Reprezintă o sursă importantă de informații, punându-se accentul pe provocările pe care le întâmpină UE în perspectiva apropiatei extinderi. Studiul oferă posibilitatea creionării unei imagini exacte a situației sociale într-o Comunitate extinsă, o imagine care include atât elemente obiective, cât și subiective. În același timp, ar trebui notat că există anumite limitări în ceea ce privește datele. În timp ce numărul de eșantioane de aproximativ 1000 pe țară permit o viziune generală asupra populației, ele sunt prea mici pentru a permite o analiză detaliată a sub-grupelor, precum ar fi imigranții sau familiile monoparentale. Mai mult decât atât, cu toată gama variată de subiecte acoperită de studiu reprezintă, pe de o parte, un avantaj de netăgăduit, acest lucru înseamnă de asemenea că nici unul dintre subiecte nu a putut fi tratat în aprofundime. Unele dintre dimensiunile calității vieții sunt măsurate cu un set mai restrâns de indicatori în comparație cu cei folosiți de obicei în cazul studiilor foarte specializate. Cu toate acestea, impactul studiului constă în faptul că oferă o sinteză de informații asupra principalelor aspecte ale calității vieții, atât obiective, cât și subiective.

Metodologie

Colectarea datelor a fost organizată de Intomart GfK, care a desemnat institutele naționale care să aleagă eșantioanele aleatorii și organizeze interviuri în fiecare țară. Rata totală a răspunsurilor a fost de 58,4%. Cu toate acestea, a existat o largă variație în ratele răspunsurilor la nivel național, începând de la 30,3% în Spania până la 91,2% în Germania (a se vedea Anexa). După colectarea datelor, datele au fost verificate temeinic de către Centrul de Științe Sociale (WZB) cu ajutorul experților de pe plan național.

Raportul ilustrează rezultatele pentru toate cele 28 de state participante. Acolo unde era cazul, sunt prezentate date pentru toate statele separat, cu toate că valorile statistice sunt prezentate în raport doar dacă sunt prezentate cel puțin 30 de cazuri.

În vederea evidențierii oricăror diferențe dintre fostele țări aderente (statele membre care au aderat recent), cele trei state candidate și cele 15 state membre, este nevoie ca atât complexitatea, precum și cantitatea de date să fie reduse. În acest scop, s-au oferit patru medii din toate țările:

1. Media UE15 se referă la fostele 15 EU state membre: Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Cipru, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania, Suedia, și Regatul Unit.
2. Media NSM se referă la fostele 10 state 'ascendente' care au aderat la Uniunea Europeană în mai 2004: Cipru, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, și Slovenia.

3. Media SC3 se referă la cele trei state ‘candidate’ de dinainte de lărgire, care urmează să se alăture Uniunii Europene la o dată ulterioară: Bulgaria, România, și Turcia.
4. Media UE25 se referă la cele 25 de state ale comunității după lărgirea din 2004 : UE15 și NSM.

Toate mediile sunt calculate în funcție de populație. Acest lucru înseamnă că statele cu populații numeroase au un impact mai puternic decât statele cu populații mai reduse. Prin urmare, Polonia și Turcia domină mediile din toate țările în ceea ce privește NSM și respectiv SC3. Avantajul acestei proceduri proporționale constă în faptul că media reprezintă numărul subiecților care trăiesc în regiunea respectivă. Cu toate acestea, cititorul ar trebui să rețină că media caracteristică la nivelul tuturor țărilor nu este în mod necesar împărțită de majoritatea țărilor din grupul respectiv fiindcă media reflectă nivelul foarte diferit al populației din țările respective.

Toate analizele sunt descriptive. Acest lucru înseamnă că tabelele și cifrele arată modul în care rezultatele sunt legate între ele cu alte caracteristici ale grupurilor sociale. Nu au existat încercări extinse în vederea explicării motivului pentru care apar aceste diferențe. Un raport descriptiv a mai multor variabile pentru cele 28 de țări trebuie în mod necesar să pună în evidență rezultatele de bază, în concomitență cu neglijarea altor rezultate. În acest raport, criteriul de selectare a rezultatelor de bază a constat în consecvență. Acest lucru înseamnă fie că țările separate se detașează în mod clar de toate celelalte valori și pot fi legate de rezultatele empirice din literatura recentă; sau că există grupuri distincte, vizibile de țări care arată modele sociale consistente, chiar dacă pentru o țară nu există o relație semnificativă.

1.

Situația economică

Termenul de ‘calitatea vieții’ se referă la bunăstarea generală a indivizilor. Trăsătura distinctivă constă în încercarea de a trece mai departe de perspectiva îngustă sau unidimensională asupra personalității umane. În acest capitol, se va pune accentul pe condițiile de trai obiective și modul în care subiecții își evaluează propria situație economică. Cadrul mai larg de tratare a acestor probleme se bazează pe noțiunea că nu contează doar rezultatele, ci mai degrabă capacitatea de a schimba aceste rezultate. Prin urmare, pentru a înțelege atât ce produce diferențe în condițiile de viață, precum și ce să înțelegem din aceste diferențe, este necesar să includem și resursele materiale și, acolo unde este posibil, caracteristicile contextuale cele mai importante. Un element central în ceea ce privește îmbunătățirea calității vieții constă în a da posibilitatea oamenilor, pe cât posibil, să-și atingă propriile lor obiective. Acest capitol va pune accentul pe venit și lipsurile în ceea ce privește stilul de viață, recunoscând în același timp că, în ceea ce privește captarea resurselor și oportunităților pentru oameni, este nevoie de evaluarea resurselor colective precum și a celor individuale. Ajutoarele sociale în domenii precum ar fi asistența medicală, locuințele și serviciile sociale sunt de mare importanță, iar acest lucru este tratat în capitolele următoare. Cu toate acestea, studiile anterioare sugerează că aspectele la care se face referire în acest capitol sunt cruciale în ceea ce privește evaluările subiecților cu privire la propria lor bunăstare (Whelan et al, 2001; Russell și Whelan, 2004).

Monitorizarea condițiilor de viață și calitatea vieții nu pot reprezenta un exercițiu pur ‘științific’, ci trebuie să implice în obiectivele și problemele centrale ale societății. În lumina acestui studiu, acest lucru implică situarea constatărilor în contextul european al agendei politicii sociale. Timp de mulți ani focalizarea politicii UE a fost mai degrabă asupra economicului decât asupra socialului. Cu toate acestea, în ultimii ani, acest lucru s-a schimbat. UE manifestă un interes ridicat și competențe în ceea ce privește politica socială, în parte datorită nevoilor percepute de a compensa unele dintre efectele potențiale a creării pieței unice. Asemenea preocupări au căpătat o importanță și mai mare odată cu lărgirea recentă a UE.

Repere importante în dezvoltarea competențelor sociale au fost în 1989 Carta Socială, Protocolul Social la Tratatul de la Maastricht din 1989 și articolele 136 și 137 ale Tratatului de la Amsterdam, prin care se cere Comunității să sprijine acțiunile Statelor Membre în lupta împotriva excluderii sociale. În prezent, preocupările politicii europene cuprind creșterea standardelor de trai și îmbunătățirea condițiilor de viață, întărirea coeziunii sociale și combaterea excluderii. Această lărgire a preocupărilor ia ființă în contextul creșterii în importanță a legăturilor dintre economic și social. Legătura dintre domeniile politicii este pusă în evidență de identificarea, în cadrul Consiliului European de la Lisabona, a unui nou set de provocări cărora trebuie să le facem față. Pe fundalul acestui context, se identifică excluderea socială ca o preocupare importantă a politicii sociale. Obiectivul este să se adreseze noilor provocări create de transformările din domeniul economic.

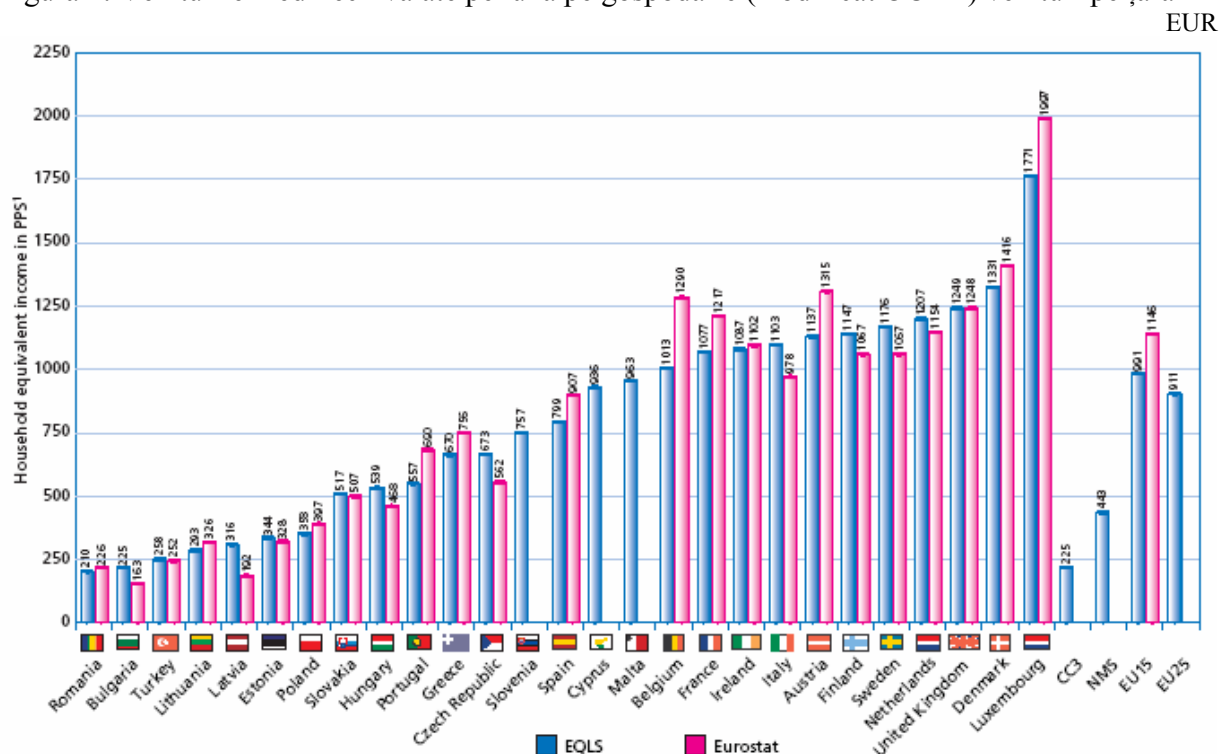
Schimbarea echilibrului dintre preocupările economice și sociale și nevoia de a revizui continuu legătura dintre ele, în mod deosebit în contextul lărgirii UE, se reflectă în maniera în care sunt interpretate elementele cheie din arhitectura conceptuală a politicii de integrare a UE. Folosit în acest context, conceptul de ‘coeziune socială’ se referă la egalitatea dintre țările și regiunile din cadrul UE, în mod deosebit în ceea ce privește nivelul de dezvoltare economică. Acest este măsurat prin măsura în care indicatorii economici cheie de la nivel național sau regional, precum ar fi PIB-ul pe cap de locuitor, converg către o valoare medie în toată UE. În acest sens, o Uniune Europeană omogenă din punct de vedere social este locul unde nici o țară sau regiune nu este mai

săracă sau mai puțin dezvoltată din punct de vedere economic în comparație cu etalonul pentru UE ca întreg.

Includerea/excluderea socială pot fi privite aproape ca o copie fidelă din cadrul țării respective a conceptului de coeziune socială, atunci când sunt luate în considerare mai multe țări. Preocuparea este cu privire la inegalitățile din cadrul țării dintre indivizi sau gospodării, decât ca inegalități între țări sau regiuni. Nu se ia în considerare întreaga paletă a distribuției sociale din cadrul țărilor, ci se pune accentul pe dihotomia dintre capătul de jos al distribuției – minoritatea exclusă social care este ‘izolată’ – și restul, care se presupune că reprezintă ‘marea masă’.

În acest sens, o societate omogenă din punct de vedere social este aceea unde nici un individ sau nici o familie nu se află sub pragul referitor la condițiile de viață, care se presupune că oferă baza minimă necesară pentru participarea la o viață normală a societății. Preocuparea nu se axează doar pe inegalitățile *per se*, ci și asupra consecințelor acestora, inclusiv pe maniera în care acestea sunt experimentate. Miezul problemei nu este doar gradul diferenței în ceea ce privește nivelul de trai și formele de inegalitate, ci de asemenea și maniera în care ele sunt structurate social. În ce măsură sunt variațiile din toate țările o consecință a diferitelor profile socio-demografice? Sunt aceiași factori răspunzători pentru inegalități între țările UE15 și NSM și SC3, sau sunt motivele stratificării sociale variabile? Joacă resursele generale în afara pieței un rol mai mare în afara țărilor UE15? Dezvoltarea unor răspunsuri politice adecvate poate fi în mare măsură facilitată de o mai bună înțelegere a unor asemenea probleme.

Figura 1: Veniturile medii echivalente pe lună pe gospodărie (modificat OCDE) venituri pe țară*

Întrebarea 65: Dacă adăugați toate sursele de venit (pentru toți membrii familiei), care literă corespunde venitului total net al familiei dvs: a fost dedusă suma care rămâne după plata taxelor? (19 categorii în funcție de distribuția națională a venitului)

Sursa: SCVE 2003 și Eurostat (noua bază de date Cronos) 2001 * Datele pentru Germania nu sunt disponibile. Date Eurostata lipsesc în unele cazuri.

¹ Standardele puterii de cumpărare (SPC) într-o monedă comună artificială unde diferențele în nivelul prețurilor dintre țări au fost eliminate prin folosirea Parității puterii de cumpărare(PPC)

Bunăstarea datorată venitului și inegalitatea

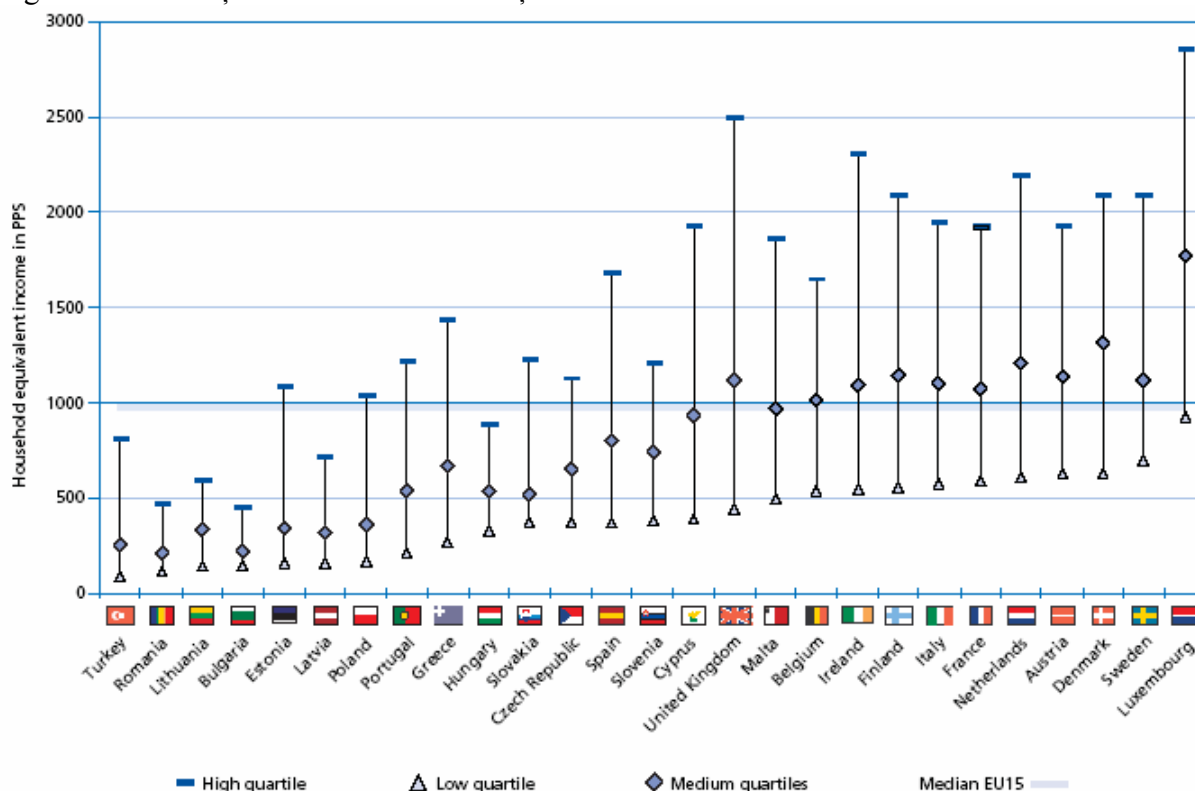
Bunăstarea economică și standardul de viață sunt puternic dependente de resursele pe care le poate genera o țară: nivelul venitului național. De obicei, evaluarea performanței economice se face prin folosirea PIB pe cap de locuitor, ceea ce permite unele comparații pe plan internațional. Pentru acest motiv, se propune ca mai întâi să se discute un indicator macro economic și să se examineze nivel și variația PIB-ului pe cap de locuitor în Standardele puterii de cumpărare (SPC)¹ pentru cele 28 de țări luate în considerare în studiu. Acest lucru va fi urmat de abaliză comparabilă care folosește datele generate de SCVE, punându-se accentul pe venitul mediu național pe familie.

Deloc surprinzător, există o puternică diferențiere în funcție de grupul de țări în ceea ce privește nivelul PIB-ului lor, cu cel mai mare PIB pe cap de locuitor fiind înregistrat pentru țările din UE15, urmate de NSM și apoi de SC3. Media PIB-ului pe cap de locuitor în țările din UE15 este de 1,3 până la 3 ori mai mare decât aceea din cadrul NSM. În interiorul UE15, țările cu cel mai scăzut PIB pe cap de locuitor au aproape același nivel al PIB-ului pe cap de locuitor ca țările cu cel mai mare PIB pe cap de locuitor din NSM. Există o mică variație în cadrul grupului SC3, PIB-ul pe cap de locuitor fiind foarte asemănător pentru fiecare dintre țări, iar media pentru UE15 este în fiecare caz cu mai mult de patru ori mai mare.

Trecând de la datele macro economice la cele micro economice, SCVE oferă informații despre venitul lunar net pe familie, care este folosit la prezentarea unor analize cu PIB-ul pe cap de locuitor în SPC. Măsura venitului lunar net pe familie a fost convertită în SPC pentru a se putea face comparații între țări. Pentru mărirea gradului de comparație și ajustarea faptului că familiile diferă în ceea ce privește mărimea și alcătuirea, este folosită scala modificată a OCDE pentru calcularea venitului echivalent disponibil al familiei în SPC pentru fiecare țară. Constatările studiului SCVE au fost comparate cu cifrele echivalente de la Biroul de Statistică al Comisiei Europene (Eurostat) pentru anul 2001 pentru a se examina acuratețea studiului din 2003. Acest fapt a identificat niște probleme cu cifrele referitoare la veniturile din Germania, provenite de la SCVE. Pentru acest motiv, a fost exclus din Figura 1. Trebuie spus clar faptul că scopul SCVE nu este acela de adunare a estimărilor independente referitoare la venit, ci posibilitatea de a examina legăturile referitoare la venit, cu condiția ca estimările totale să fie consistente cu acelea care derivă din surse axate în special pe estimarea venitului.

Compararea venitului mediu pe familie, așa cum acesta este raportat de Eurostat și SCVE arată că, pentru țările din UE15, estimările Eurostat sunt semnificativ mai mari decât cele care reies din SCVE, cu diferențe între 6% și 29%. Comparând estimările pentru NSM și SC3 cu SCVE, se observă un model opus, cu estimările Eurostat fiind în general mai reduse – cu excepția estimărilor pentru Lituania și Polonia – în medie între 2% și 40% (Figura 2). În ciuda diferențelor în estimările sumelor absolute ale venitului între Eurostat și SCVE, modelul distribuției venitului pe familie între cele 28 de țări este similar. Pot fi observate aceleași grupe distincte de țări. În țările din UE15, 11 din 15 state au un venit mediu echivalent lunar de peste 1000 SPC. Grecia, Portugalia și Spania au valorile cele mai joase situate între 550 și 800 SPC. Pentru NSM, media este mai puțin de jumătate din cea înregistrată la țările din UE15. În NSM, nici o țară nu raportează un venit lunar echivalent mai mare de 1000 SPC; Cipru și Malta sunt cu puțin sub acest prag. În cadrul SC3, marja venitului mediu este foarte îngustă și media totală în fiecare caz reprezintă o cincime din cea a UE15 și cu puțin peste jumătate din cea înregistrată în NSM.

Figura 2: Distribuția nivelelor de venit în țări* EUR

Divizarea în cadrul fiecărei țări a mediei echivalente (modificată OCDE) a venului familial (noua OCDE) cu țările ordonate de la stânga la dreapta în funcție de PIB-ul pe cap de locuitor, cu cel mai mic la stânga.

* Date pentru Germania nedisponibile

Sursa: SCVE 2003

Pentru toate țările din UE15, cu excepția Greciei, Portugaliei și Spaniei, venitul mediu pe familie din sfertul din mijloc este peste media UE15. Pentru majoritatea NSM, venitul mediu pe familie din sfertul de sus este la un nivel similar cu cea ale celor două nivele din mijloc de la UE15 (Figura 2). Unele țări, precum ar fi Ungaria, Letonia și țara candidată Turcia, nu reușesc să atingă acest nivel, dar sunt în mod clar peste nivelul cel mai de jos din țările UE15. La capătul extrem al șirului se află România și Bulgaria, unde media venului de vârf este la același nivel ca nivelul de jos din majoritatea țărilor din UE15.

Privind venitul familiei din punctul de vedere al sexului, în țările UE15 venitul este cu aproximativ 10% mai mare în ceea ce-i privește pe bărbați în majoritatea țărilor, dar aceasta se ridică la aproximativ 30% în Italia, Portugalia și Spania. Același model extins este observat pentru NSM unde raportul dintre venitul bărbaților și cel al femeilor este cuprins între 0,9 și 1,3. Polonia reprezintă excepția: aici respondenții femeii au un venit pe familie mai mare. De asemenea, țările SC3 se conformează modelului cu venit mai mare pentru bărbați.

Variația venului în funcție de vârstă este examinată cu ajutorul respondenților grupați în cinci categorii. În marea majoritate a țărilor din UE15 venitul mediu este cel mai redus pentru aceia cu vârste cuprinse între 18-24. Cu toate acestea, există variații semnificative în ceea ce privește etapa în care venitul atinge maximum, cu observații care se împart în mod egal între grupele cu anii cuprinși între 25-34 și 50-64. Uniformitatea este restaurată cu cât venitul se reduce substanțial la vârsta pensionării, 65 și mai mult. Reflectând fără doar și poate limitările sistemului de pensii de pe plan național, cei în vârstă sunt în mod deosebit dezavantajați în Grecia, Portugalia și Spania, unde sunt raportate nivele ale venului substanțial mai reduse în

comparație cu cei din grupa mai tânără. Diferența dintre grupele de vârstă din cadrul țărilor este cea mai accentuată în Regatul Unit și Portugalia și este la cel mai scăzut nivel în Austria, Belgia și Italia.

În ceea ce privește NSM, pentru opt din cele 10 țări nivelul venitului este la cel mai înalt nivel între vârstele 25-34. Spre deosebire de situația din țările UE15, grupa tânără nu este în mod deosebit dezavantajată. Pentru nouă din cele 10 țări nivelul venitului este cel mai scăzut pentru cei cu vârsta peste 65. În medie, diferențele în funcție de vârstă nu sunt mai mari decât cele din țările UE15. Rezultatele totale pentru NSM sunt influențate de faptul că modelul polonez cu venit redus pentru grupa cu vârsta tânără și venit mare pentru grupa mai în vârstă este un fel de excepție. Pentru SC3, se observă din nou un model neliniar, fiind observat nivelul cel mai scăzut al venitului la extremele distribuției în funcție de vârstă.

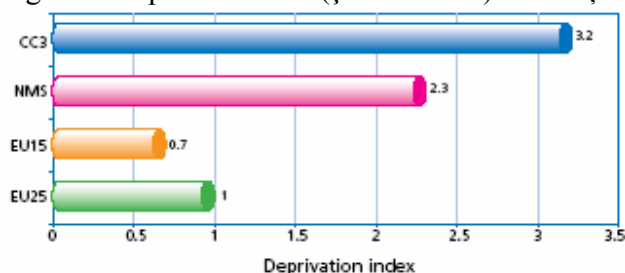
Lucrurile de bază și lipsurile familiei

Cercetarea anterioară, unde s-a folosit Eurobarometrul, și datele de la Comisia referitoare la Familie a Comunității Europene (CFCE) au demonstrat că, pentru a înțelege bunăstarea economică, este necesar să se ia în considerare nu doar venitul pe familie din prezent, ci și măsuri mai directe cu privire la standardele de viață, precum ar fi lipsurile. (Whelan et al, 2001; Russell și Whelan, 2004).

Măsura referitoare la lipsuri pune accentul asupra unui set de șase articole pe care o familie nu și le poate permite. Aceste articole sunt de tipul celor care au fost incluse în eforturile de construire a indicilor de sărăcie care măsoară excluderea de la standardele de trai minim acceptabile. Pentru fiecare dintre aceste articole, respondentul a fost întrebat dacă familia posedă articolul respectiv și, dacă nu, acest lucru se datorează faptului că nu și-l permiteau. Un individ este considerat sărac și cu lipsuri doar când ambele condiții sunt îndeplinite. Prin urmare, intenția este de a se măsura lipsurile 'forțate'. Numărul mediu de articole de care oamenii duc lipsă este selectat pentru fiecare țară. Cifrele totale sunt cântărite în funcție de populație pentru toate țările din fiecare cluster – UE15, NSM, UE25 și SC3 (Figura 3).

Modelul lipsurilor este consistent cu așteptările anterioare. Nivelul cel mai de jos al lipsurilor se regăsește în ceea ce privește țările UE15, cu o valoare de 0,7 (ceea ce înseamnă că, în țările UE15, în medie, oamenii sunt lipsiți de mai puțin de un articol). Valoarea corespunzătoare pentru NSM este de trei mai mare la 2,3 și cea pentru SC3 de patru ori și jumătate mai mare la 3,2. Faptul că scorul este măsurat în funcție de populație ne asigură că cifrele pentru țările UE25 și cele 28 de țări în total sunt mai aproape de cifra din UE15 decât nivelele din NSM și SC3. Diferențele dintre clustele de țări, raportate mai sus, sunt foarte similare cu acelea descoperite mai devreme, în baza venitului mediu pe familie echivalat, unde rapoartele corespunzătoare dintre UE15 și cele două clustere rămase (NSM și SC3) erau de 2,2 și 4,4. Prin urmare, ambele abordări, din perspectiva venitului și a lipsurilor, localizează grupele de țări la puncte aproape identice pe un șir al dezavantajelor.

Figura 3: Lipsurile medii (șase articole) în funcție de gruparea pe țări

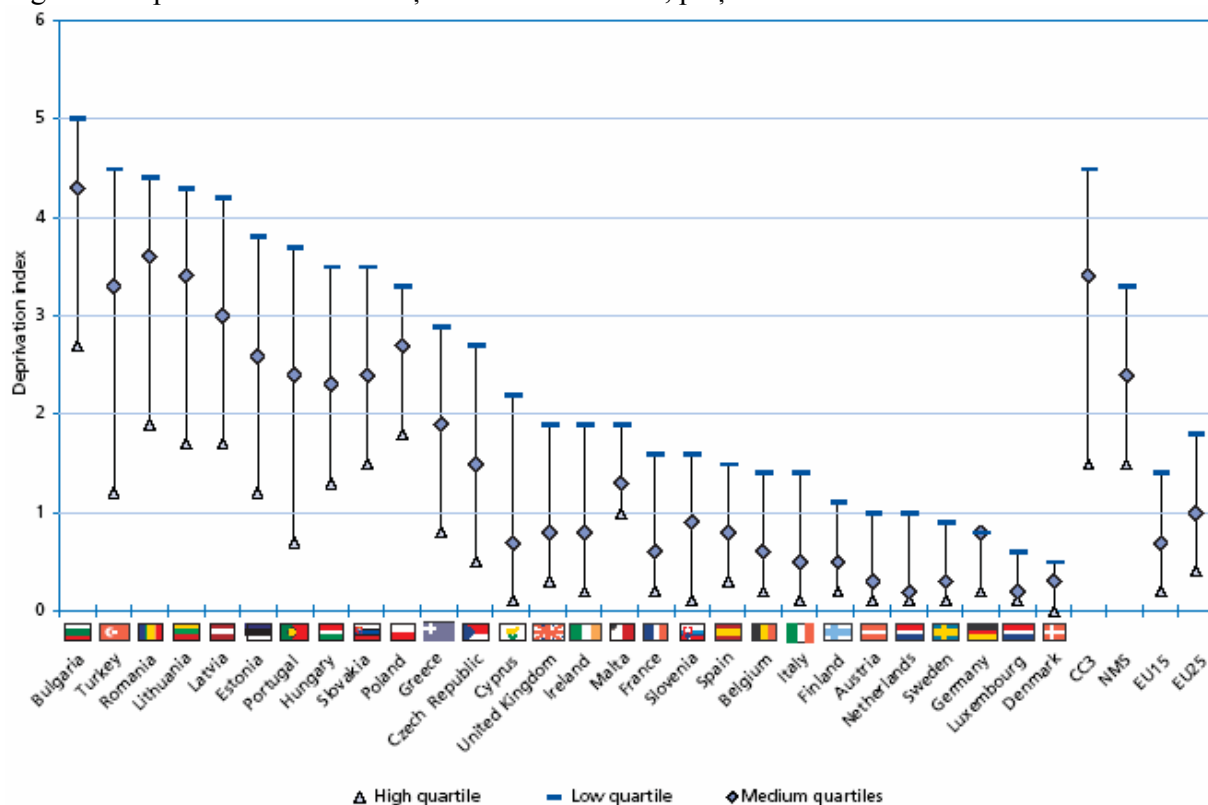
Numărul mediu de șase articole – (1) menținerea căminului la o temperatură adecvată; (2) plata unui concediu anual de o săptămână; (3) înlocuirea mobilei învechite; (4) o masă cu carne o dată de două zile, dacă se dorește; (5) cumpărarea de haine noi, în loc de haine la mâna a doua; (6) invitarea prietenilor sau a familiei în oraș la masă sau să bea ceva o dată pe lună – de care oamenii sunt privați în sensul că nu-și pot permite așa ceva (Întrebarea 20).

Sursa: SCVE 2003

Punându-se accentul pe nivelul lipsurilor din cadrul clusterelor, rezultatele arată că Portugalia și Grecia sunt foarte diferite de restul de țări UE15. Prima țară are un nivel al lipsurilor de trei ori media UE15, iar ultima țară de aproximativ două ori și jumătate mai mare. În consecință, ambele țări au un nivel al lipsurilor mai mare decât acela observat în patru din NSM: Slovenia, Cipru, Malta și Republica Cehă (în ordinea nivelului lipsurilor). De fapt, Slovenia și Cipru înregistrează valori care nu sunt foarte diferite de majoritatea din UE15. În acest mod, nici un grup nu constituie un bloc pe de-a întregul omogen. Grupul SC3 nu arată în mod distinct un nivel ridicat al lipsurilor cu doar o valoare mai mare raportată pentru Lituania, împiedicând acest grup să reprezinte trei cele mai mari valori.

Apoi, sunt examinate inegalitățile din cadrul șării, legate de poziția în distribuția venitului (Figura 4). Aici, diferențele dintre sferul cel mai de jos și cel mai de sus sunt mai accentuate în țările UE15, unde raportul este de 7:1. Pentru NSM, raportul corespunzător are o valoare de 2.2:1 și, pentru SC3, este de 3:1. Golul dintre grupele de țări este arătat de faptul că nivelul lipsurilor în sfertul cel mai de jos din țările UE15 este mai jos marginal decât în sferturile cele de mai sus din restul țărilor. Diferențele dintre clusterelor de țări sunt mai mari la vârf decât jos. Schimbând ușor perspectiva și punând accentul pe diferențele dintre clusterelor din cadrul sferturilor, în loc de analizarea diferențelor de-a lungul sferturilor din cadrul clusterelor, se observă că, pentru cei din sfertul de jos, nivelul lipsurilor pentru grupul NSM este de 2,4 ori cel din țările UE15 și că cel din SC3 este de 3,2 ori mai mare. Cifra corespunzătoare din sfertul cel mai de sus este 7,5:1 în ambele cazuri.

Figura 4: Lipsurile medii în funcție de sferzrl de venit, pe țară Media 0-6

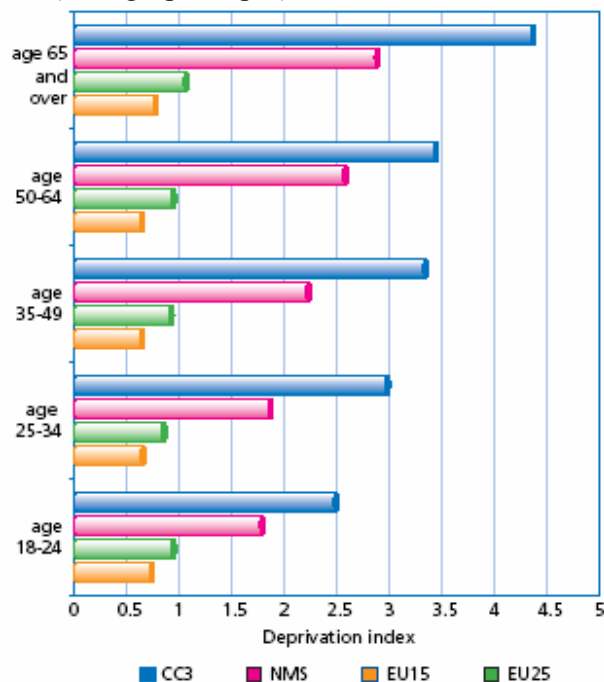

Numărul mediu de șase articole – (1) menținerea căminului la o temperatură adecvată; (2) plata unui concediu anual de o săptămână; (3) înlocuirea mobilei învechite; (4) o masă cu carne o dată de două zile, dacă se dorește; (5) cumpărarea de haine noi, în loc de haine la mâna a doua; (6) invitarea prietenilor sau a familiei în oraș la masă sau să bea ceva o dată pe lună – de care oamenii sunt privați în sensul că nu-și pot permite așa ceva (Întrebarea 20).
Sursa: SCVE 2003

Calcularea unor corelații între sferturi pentru țările din UE15 este îngreunată de faptul că, în sfertul de sus, nivelul lipsurilor este aproape de zero pentru multe țări. Doar în Grecia și Portugalia nivelul lipsurilor sunt cu mult peste zero în vârful ierarhiei referitoare la venit. Modelul de sărăcie ca atare constă în faptul că gradul cel mai înalt de inegalitate nu se găsește în acele țări cu nivelul cel mai mare de sărăcie. În sfertul cu venitul de jos, modelul dintre diferențele dintre țări este foarte asemănător cu așteptările. Irlanda și Regatul Unit, care sunt caracterizate de un regim liberal de bunăstare înregistrează un nivel de sărăcie care este cel mai mare dintre toate țările cu excepția Greciei și Portugaliei.

Printre NSM, este din nou adevărat că inegalitățile în ceea ce privește sărăcia sunt mai mari în țări precum Slovenia și Cipru decât în țările UE15. Cu toate acestea, pentru aceste două țări, nivelurile lor absolute sunt relativ scăzute și sunt foarte asemănătoare cu acelea înregistrate în grupul UE15. (Dimpotrivă, Grecia și Portugalia au rezultate asemănătoare cu grupul NSM.) Pentru restul de țări din grupul NSM, variațiile inegalităților dintre șări sunt relativ modeste, iar țări precum Polonia, Ungaria și Slovacia se găsesc la un nivel intermediar al sărăciei. Printre NSM, țările baltice – Estonia, Letonia și Lituania – înregistrează cel mai mare nivel al sărăciei. Grupul SC3 se găsește la capătul extrem al șirului de sărăciei, cu Bulgaria unde se întâlnește valoarea cea mai ridicată.

Figura 5: Indexul mediu al sărăciei în funcție de grupa de vârstă a respondentului din familie, în funcție de gruparea pe țări

Numărul mediu de șase articole – (1) menținerea căminului la o temperatură adecvată; (2) plata unui concediu anual de o săptămână; (3) înlocuirea mobilei învechite; (4) o masă cu carne o dată de două zile, dacă se dorește; (5) cumpărarea de haine noi, în loc de haine la mâna a doua; (6) invitarea prietenilor sau a familiei în oraș la masă sau să bea ceva o dată pe lună – de care oamenii sunt privați în sensul că nu-și pot permite așa ceva (Întrebarea 20).

Sursa: SCVE 2003

Așa cum este cazul în ceea ce privește venitul, femeile sunt dezavantajate în toate clusterurile de țări. Nivelurile lipsurilor este jos în țările din UE15, dar acestea sunt cu 50% mai mari pentru femei. În NSM, nivelurile absolute sunt mai mari, dar diferențele în funcție de sex sunt mai puțin accentuate. Femeile înregistrează scoruri care sunt cu aproximativ 30% mai mari. Pentru SC3, tendința de creștere a nivelurilor absolute, dar de diminuare a diferențelor în funcție de sex continuă. În acest caz, scorurile înregistrate de femei sunt cu 10% mai mari. Ca o consecință a acestui model, diferențele dintre bărbați în ceea ce privește clusterurile pe țări sunt mai mari decât acelea observate pentru femei.

În comparație cu modelul în general nelinear înregistrat pentru venit, unde venitul crește cu vârsta, dar apoi descrește, există relativ puțină variație în ceea ce privește sărăcia asociată cu vârsta în țările UE15 (Figura 5). Cu toate acestea, acest fapt ascunde faptul că în Portugalia, Grecia și Spania, lipsurile cresc odată cu vârsta. Prin urmare, în Portugalia, cifra pentru grupa de peste 65 de ani este de trei ori decât cea pentru cei sub 25. În Grecia și Spania, este o diferență de aproximativ doi la unu. În alte cazuri, precum ar fi țările scandinave, Regatul Unit, Franța și Germania, există o tendință clară ca sărăcia să descrească odată cu vârsta. În Irlanda, Austria și Olanda, pe de altă parte, există puțină variație printre grupele de vârstă. Pentru NSM și țările SC3, lipsurile cresc odată cu vârsta, cu nivelul pentru grupul cel mai vârstă fiind cu 40% mai ridicat decât pentru grupa mai tânără în ambele cazuri.

Cu toate că există o variație în funcție de țară în cadrul NSM și SC3, în fiecare caz, altele decât Republica Cehă, cel mai mare nivel al sărăciei se găsește printre grupul cu vârsta înaintată și, în majoritatea cazurilor, grupul cel mai tânăr este cel mai puțin sărac. Ca o consecință a acestor diferențe, comparațiile între clusterurile de țări și țările individuale trebuie să fie specifice în funcție de vârstă. Prin urmare, nivelul sărăciei pentru grupul cel mai tânăr din NSM și țările SC3

sunt cu 2,4 și 3,3 ori mai mari decât valorile înregistrate pentru UE15. Pentru grupul cel mai în vârstă, cifrele corespunzătoare sunt 3,6 și 5,5. Este adevărat că, chiar pentru grupele mai tinere din NSM și țările SC3, nivelul sărăciei rămâne substanțial de ridicat decât pentru cei în vârstă din țările UE15. Țările individuale sunt afectate chiar mai mult de aceste diferențe de vârstă. Oamenii tineri în Regatul Unit înregistrează niveluri destul de mari ale sărăciei, probabil ca o consecință a cunoscutei tendințe de stabilire a unor familii independente la o vârstă mai tânără decât în celelalte țări europene. Prin compararea acestui grup cu grupul corespunzător portughez, rezultatele arată că nivelul sărăciei pentru cel din urmă este de fapt cu puțin mai redus. În contract, grupa de vârstă 65 și peste din Portugalia înregistrează niveluri de sărăcie care sunt de cinci ori și jumătate mai mari decât în echivalentul din Regatul Unit.

Tabelul 1: Proporția de familii cu restanțe la factura de utilități, în funcție de gruparea pe țări

	SC3	NSM	UE15	UE25
Mediu	25	21	7	10
Minimum	Bulgaria (5)	Republica Cehă (7)	Danemarca (3)	Danemarca (3)
Maximum	România (30)	Polonia (28)	Grecia (12)	Polonia (28)

Întrebarea 59: A avut familia dvs. datorii în orice moment în ultimile 12 luni, adică, nu a putut plăti așa cum era programat una dintre următoarele? B: Facturile la utilități, precum ar fi electricitatea, apa, gazul.
Sursa: SCVE 2003

În mod similar, în timp ce spaniolii mai tineri raportează mai puțină sărăcie decât echivalentul lor din Regatul Unit, modelul este inversat cu cât trecem de la grupa tânără spre cea mai în vârstă. Rezultate similare sunt observate în șorul unor comparații între țări.

Datoriile pe familie

O altă dimensiune înregistrată în SCVE este dacă oamenii se aflau sau nu cu datorii la facturile de utilități la orice moment în luna anterioară. (a se vedea Tabelul 1).

Una din patru familii din SC3 și una din cinci în NSM raportează datorii la plata utilităților. Aceste cifre sunt, respectiv, de două ori și jumătate și de două ori mai mari decât cele pentru UE15. Sunt niște observații individuale care nu sunt ușor de interpretat. Respondenții din Grecia raportează un nivel ridicat, distinct, referitor la probleme, în timp ce aceia din țările europene sudice și Bulgaria raportează un nivel scăzut. Observațiile care rămân sunt în mare parte în concordanță cu așteptările referitoare la niveluri scăzute pentru țările din Scandinavia și Benelux și niveluri relativ scăzute printre NSM, în Republica Cehă, Slovenia și Malta.

Producția casnică

S-a sugerat că, comparând țările din UE15 cu alte grupuri de țări, producția de consum a gospodăriei poate fi cu mult mai importantă în ultimele țări, în mod deosebit atunci când se pune problema sărăciei. Pentru a explora această posibilitate, familiile au fost întrebate dacă în ultimul an în cadrul familiei au fost ajutați referitor la necesarul cu privire la alimentație, prin cultivarea de legume sau fructe sau prin creșterea de animale de curte. Ar trebui notat faptul că întrebarea nu încearcă face distincție între producție din necesitate și producție fiindcă așa s-a vrut.

În total, o asemenea producție este cu mult mai întâlnită în NSM și SC3 decât în UE15, atât în zonele rurale, precum și în cele urbane (Figura 6). Nu în mod surprinzător, în fiecare caz este cumult mai frecventă în zonele rurale decât în cele urbane. În SC3, 75% din zonele rurale folosesc această producție, în comparație cu 66% în NSM și aproximativ 14% în țările UE15. În zonele urbane, cifrele respective sunt aproximativ 17% (SC3), 20% (NSM) și 5% (UE15). În acest mod, diferențele dintre clusterelor de țări sunt în parte explicate prin distribuția lor de-a lungul șirului urban-rural, dar acesta nu este în nici un caz singurul factor implicat. În timp ce această producție este mai mare în zonele rurale din SC3 decât în NSM, în zonele urbane

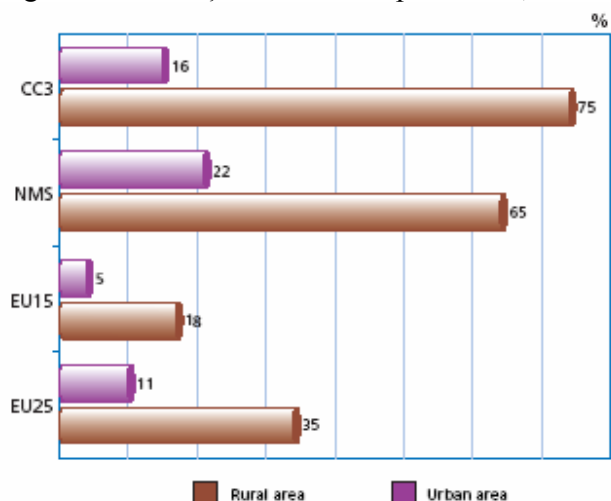
producția casnică este mai mare în NSM decât în SC3. Prin urmare, diferențele urban-rural sunt mult mai accentuate în SC3 decât în NSM, unde diferențele sunt mai apropiate de valorile din UE15.

Figura 7 arată o variație în producția casnică de-a lungul sferturilor de venit în funcție de gruparea pe țări. Pentru UE15, variația de-a lungul sferturilor este mai redusă decât pentru alte clustere de țări. Pentru grupul NSM, o asemenea producție este de o dată și jumătate mai probabilă să se găsească în sfertul de jos decât în cel de sus. Pentru SC3, acest raport se ridică la aproape trei la unu. Este necesar a se nota că rezultatele totale pentru NSM sunt puternic influențate de rezultatele pentru Polonia. Prin urmare, pentru Polonia și țările baltice, o asemenea variație este substanțială, dar, pentru restul de țări, este mult mai modestă. Este mai probabil să întâlnim o asemenea producție printre grupele mai în vârstă din țările UE15 și SC3, dar nu în NSM.

Dificultăți economice subiective

Dificultățile economice percepute, definite ca raportarea că familiile au probleme în propria administrare produc o diferențiere acută între clusterelor de țări (Figura 8). Una din 10 familii în UE15 raportează asemenea dificultăți. Pentru NSM, raportul este de aproape patru ori mai mare și, pentru SC3, de aproape cinci ori mai mare. În interiorul UE15, raportul variază în funcție de țară, contrar așteptărilor, cu valorile cele mai ridicate fiind înregistrate pentru Grecia, Portugalia și Spania. Printre țările NSM, Letonia, Lituania și Polonia înregistrează valorile cele mai ridicate.

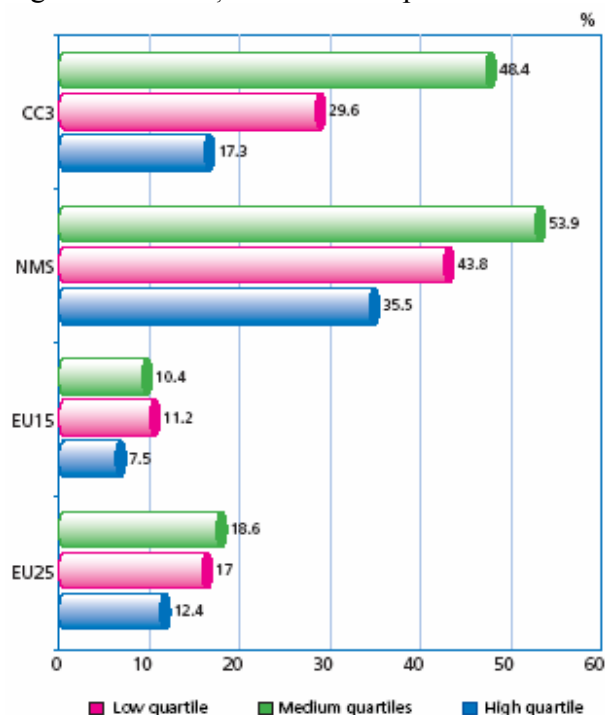
Figura 6: Producția de mâncare pe familie, în funcție de gruparea pe țară și zonă

Întrebarea 61: În ultimul an v-a ajutat familia în ceea ce privește necesarul de alimentație prin cultivarea legumelor sau fructelor și creșterea animalelor de curte? Categori: Nu; Da, până la o zecime din necesarul de alimente pe familie; Da, între o zecime și o jumătate; Da, pentru jumătate și mai mult din nevoile familiei. Categoriile cu da sunt grupate laolaltă.

Sursa: SCVE 2003

Figura 7: Producția de mâncare pe familie în funcție de sferul de venit și gruparea pe țară

Întrebarea 61: În ultimul an v-a ajutat familia în ceea ce privește necesarul de alimentație prin cultivarea legumelor sau fructelor și creșterea animalelor de curte? Categoriile: Nu; Da, până la o zecime din necesarul de alimente pe familie; Da, între o zecime și o jumătate; Da, pentru jumătate și mai mult din nevoile familiei. Categoriile cu da sunt grupate laolaltă.

Sursa: SCVE 2003

Privind distribuția dificultăților economice subiective în funcție de venit, sunt variații mari pentru fiecare grup de țări. Prin urmare, printre țările din UE15, rata este de șapte ori mai mare în zona veniturii de jos (23%) decât cel de sus (3%). Pentru grupa NSM, diferențele dintre veniturile ridicate și cele de jos este de patru la unu, cifrele respective fiind de 43% și 11%. Pentru SC3, diferența se apropie de cinci la unu, cu cifrele relevante fiind de 74% și 16%. Există o legătură clară între proporția celor care raportează dificultăți și venitul mediu pe familie.

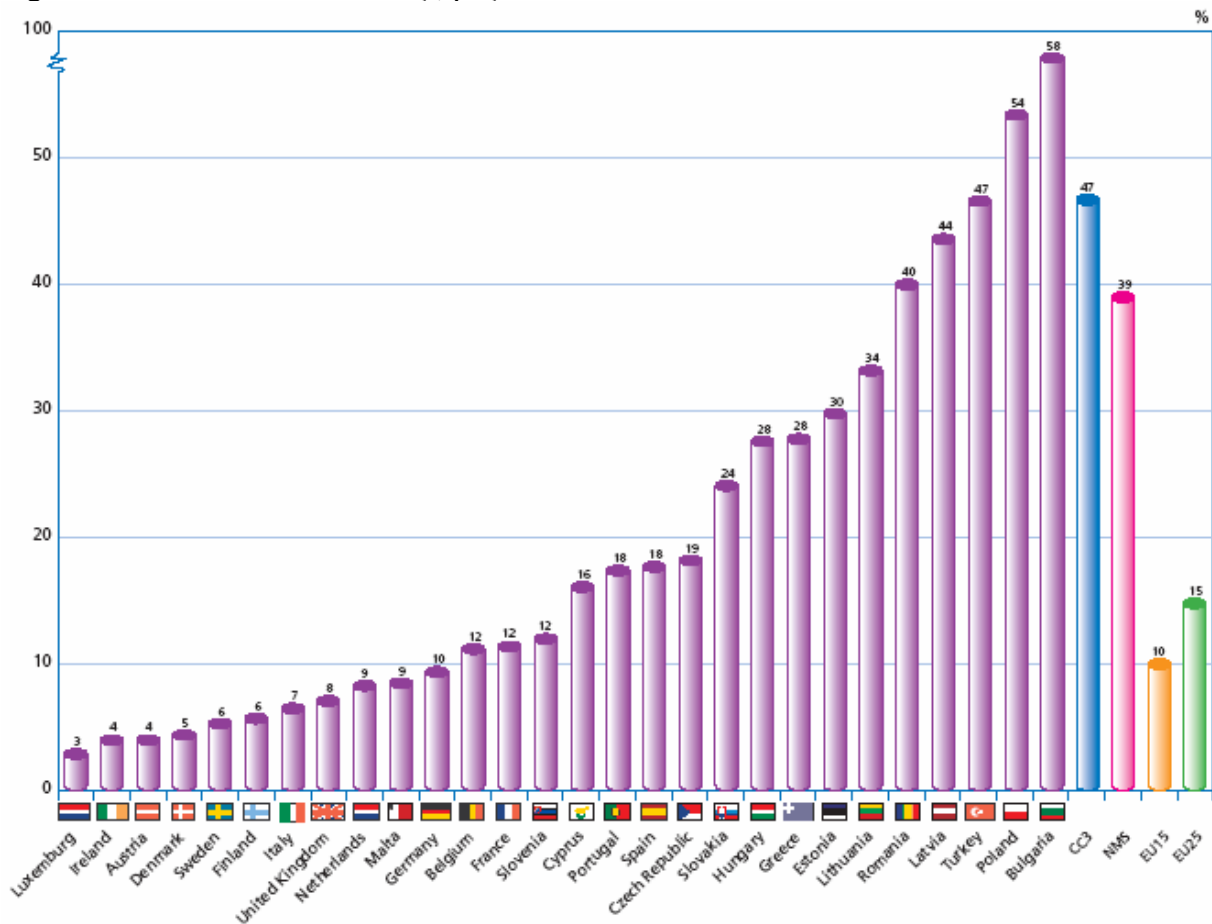
Concluzii

Analiza condusă de SCVE rămâne preliminară și descriptivă. Cu toate acestea, constatările sunt consistente cu datele din alte surse conform cărora lărgirea UE a produs o situație în care inegalitățile referitoare la venit printre statele membre au crescut considerabil. De asemenea, se observă efecte similare în ceea ce privește stilul de viață și dificultățile economice subiective. Cu toate acestea, este important să se ia în considerare faptul că țările din UE15 și NSM nu sunt în totalitate blocuri omogene.

Pentru fiecare dintre dimensiunile luate în considerare, există variații substanțiale în cadrul și între țări. În timp ce există dovezi clare referitoare la similitudinea dintre clusterelor de țări în maniera în care factorii socio-demografici influențează rezultatele, există și dovezi preliminare că, în unele cazuri, rezultatele sunt structurate oarecum diferit. Inegalitățile la nivel european apar întrucâtva diferit în funcție de care dimensiune și care grup de țări se află în centrul atenției, sugerându-se că se pot da soluții de politică socială diferite. Sexul și vârsta crează diferențe în ceea ce privește venitul, oferind exemple de uniformitate în diferențiere. În acest fel, în fiecare dintre clusterelor de țară, femeile și grupele tinere ca vârstă și cei în vârstă sunt cei mai dezavantajați. În consecință, diferențele între clusterelor de țări sunt în mare parte similare pentru bărbați și femei și pentru cei în vârstă și cei tineri. În ceea ce privește sărăcia, situația înregistrată

este întrucâtva diferită, cunivelul sărpiei crescând odată cu vârsta în Europa sudică și în NSM și SC3, dar descrescând cu vârsta într-un număr de țări nord europene, înregistrându-se mici variații în funcție de vârstă pentru alte părți. În acest fel, orice comparații trebuie făcute în funcție de vârstă.

Figura 8: Familii care au dificultăți, pe țări

Întrebarea 58: O familie poate avea diferite surse de venit și mai mult de un membru al familiei poate contribui la acesta. În ceea ce privește totalul venitului pe familie, se descurcă familia dvs cu venitul actual? Categori: foarte ușor, ușor, destul de ușor, cu oarecare dificultăți, cu dificultate, cu mare dificultate. Categoriile cu dificultate și cu mare dificultate sunt grupate împreună.

Sursa: SCVE 2003

Legătura dintre stilul de viață și poziția în ierarhia venitului necesită de asemenea luarea în considerare a unor modele variabile. Prin urmare, în timp ce nivelele de sărăcie ce afectează stilul de viață sunt substanțial mai ridicate în NSM și SC3 decât în țările din UE15, fie că se pune accent pe nivelul de jos sau de sus al distribuției venitului, inegalitățile dintre grupele de venit sunt substanțial mai mari pentru țările din UE15. În consecință, diferențele dintre țările din UE15, NSM și SC3 sunt considerabil mai scăzute printre cele aflate în partea de jos în ceea ce privește venitul decât cele din partea de sus. Prin urmare, sunt ridicate alte preocupări de politică socială în funcție de o perspectivă care să privească în interiorul țării/clusterului, în comparație cu o perspectivă care se focalizează pe relația dintre țări/clustere.

Mai mult decât atât, pot opera diferite feluri de efecte de o manieră cumulativă sau compensatorie. De exemplu, cazurile ar fi cumulative unde în cadrul țării sau al clusterului inegalitățile sunt cele mai mari și venitul absolut este cel mai scăzut sau sărăcia cea mai mare. În același mod, în cadrul țării/clusterului variațiile pot duce la compensarea dintre diferențele dintre

țări pentru grupele cel mai puțin avantajate. Ultimul fel de model a fost observat când legătura dintre sărăcia care afectează stilul de viață și poziția în ierarhia referitoare la venit au fost luate în considerare. Analiza prezintă analizează aceste probleme doar de o manieră relativ superficială. Eforturile ulterioare se vor axa pe explicarea manierei în care formele interne și externe ale variației structurii de stratificare în condițiile de trai din Europa pot influența agenda factorilor de decizie politică.

Există dovezi clare că producția casnică este mai importantă în NSM și SC3. În timp ce diferența totală este în parte explicată de distribuția populației respective pe segmentul urban-rural, asemenea diferențe sunt observate în ceea ce-i privește pe indivizii din zonele rurale sau urbane. Cu toate acestea, cu toate că este adevărat că, pentru majoritatea țărilor, o asemenea producție variază odată cu venitul, este posibil să nu exprime doar o nevoie de ordin economic, deoarece distribuția producției casnice pe țări și în cadrul clusterelor de țări nu pare foarte strânsă de bogăția unei țări. Acest lucru necesită o explicație ulterioară.

În afara documentației referitoare la diferențele obiective dintre și din cadrul țărilor din UE15, NSM și SC3, este necesar să se dezvolte o înțelegere a modului în care indivizii trăiesc aceste diferențe. Analiza prezintă arată că dificultățile economice subiective au fost puternic influențate de integrarea socială și de factorii de excludere socială, cu dificultăți percepute care variază în mod sistematic pe clustere de țări și în funcție de poziția în ierarhia veniturii din cadrul clusterelor. Una dintre problemele cruciale care va face obiectul unei analize ulterioare constă în încercarea de evaluare a importanței relative a unor asemenea factori.

2.

Locuința și mediul local

La Summitul UE de la Gothenburg din iunie 2001, s-a convenit că o a treia dimensiune de mediu va trebui adăugată Strategiei de la Lisbona. Acest fapt a înlesnit adoptarea unei strategii mai integrate pentru o dezvoltare durabilă de ordin social, economic și de mediu, bazată pe o abordare sectorială (transport, energie, etc).

Locuința reprezintă una dintre dimensiunile importante ale poziției materiale ale unui individ și ale calității vieții. O locuință adecvată influențează bunăstarea, dar poate fi de asemenea și o problemă de supraviețuire. Casa reprezintă un loc de odihnă și regenerare fizică. Mai mult decât atât, reprezintă centrul vieții de familie, unde copiii se nasc și cresc, unde are loc socializarea și iau naștere legăturile de familie. Proveniența dintr-o zonă dezavantajată, cu condiții precare de locuit și lipsă de locuință reprezintă niște factori despre care se crede că vor crește riscul de excludere socială, și prin urmare sunt tratați în planurile naționale de acțiune referitoare la apartenența socială (Comisia Europeană, 2002a, p. 19).

Condițiile de locuit sunt strâns legate de mediul local, care este definit aici în termeni de spațiu, acces la zonele recreative, nivelul poluării și zgomotului din zonă, precum și în termeni de anumite pericole sociale, cum ar fi un grad crescut al infracționalității. Un mediu plăcut este considerat a reprezenta un bun de valoare, care contribuie la confortul oamenilor; acest fapt la rândul său are un efect considerabil asupra sănătății oamenilor și sentimentului de siguranță. Semnificația unei locuințe adecvate a fost, parțial, vederea psihicului unei locuințe.

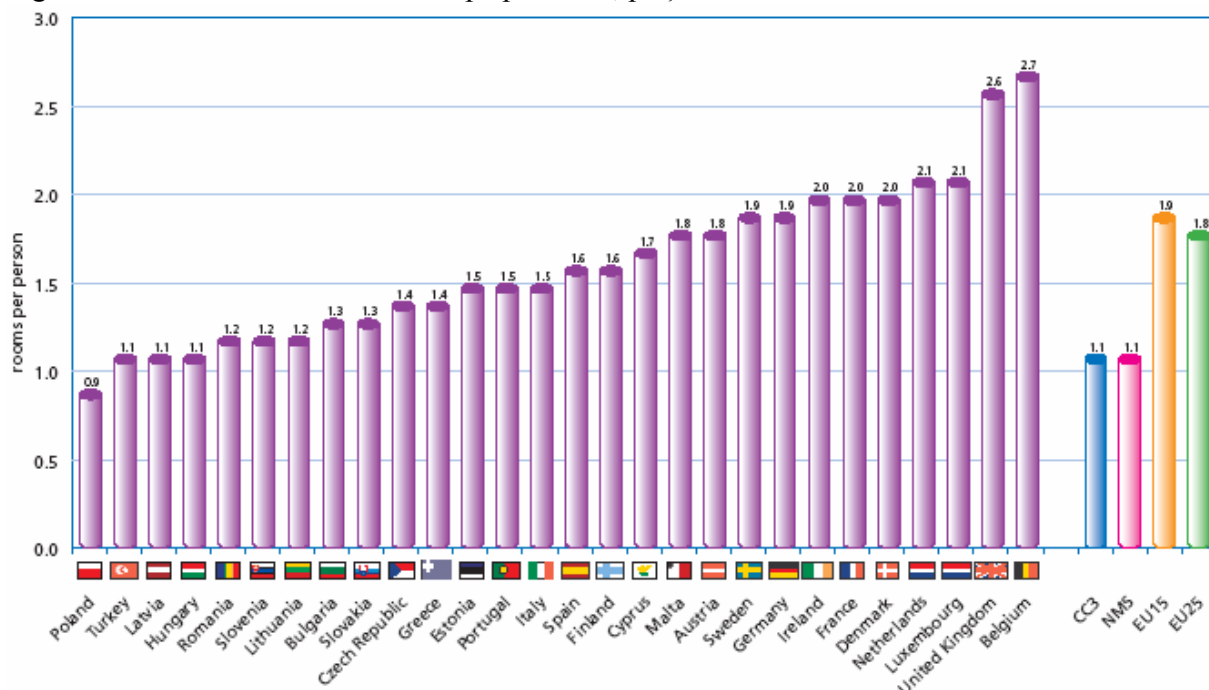
Este binecunoscut faptul că distribuția socială a condițiilor de locuit și calitatea mediului sunt în parte dependente de factorii macro sistemici, precum ar fi nivelul general de bogăție (măsurat de exemplu ca PIB pe cap de locuitor), sistemul subsidiilor, accesibilitatea creditului pentru locuințe și dezvoltarea industriei de construcții și a serviciilor de întreținere. Această analiză presupune că poziția individului în structura socială este de asemenea un factor important în determinarea calității mediului local și a locuinței. Prin urmare, obiectivul este să se arate modul în care locuința și calitatea mediului local sunt distribuite în funcție de statusul socio-economic, venitul pe familie, vârstă și zona de rezidență. SE va face lumină în privința posibilelor motive pentru inegalitățile în ceea ce privește locuința și mediul local și în final se va face o hartă a similitudinilor dintre țări și diferențelor dintre țările europene.

Spațiul de locuit

Deoarece nu există date referitoare la spațiu în metri pătrați, analiza se bazează pe numărul de camere în locuința individuală. Din nefericire, un asemenea indicator nu conține nici o informație referitoare la mărimea camerelor, ceea ce, evident, este important în măsura în care ne referim la confortul personal. Cu toate acestea, ne oferă o idee asupra intimității pe care o are fiecare membru al familiei.

Datele arată clar faptul că acele condiții ce țin de spațiu, din țările UE15 sunt substanțial mai bune decât cele din alte țări (Figura 9). Se pare că problemele legate de lipsa spațiului sunt cele mai acute în Polonia, Letonia, Lituania, Turcia, Ungaria, Slovenia și România. În Belgia (unde există cel mai mare număr mediu de camere pe persoană) oamenii au de trei ori mai multe camere decât în Polonia. Malta și Cipru evidențiază mai mult sau mai puțin același standard referitor la locuință ca și țările din UE15. La fel ca și în cazul diviziunilor de bază dintre UE15 și NSM, există discrepanțe substanțiale în cadrul UE. Cei ce trăiesc în partea sudică a Europei au în mod considerabil mai puțin spațiu decât cei care trăiesc în partea vestică a Europei, precum are fi Regatul Unit, Danemarca, Franța și Irlanda.

Figura 9: Numărul mediu de camere pe persoană, pe țări

Întrebarea 17: Câte camere are locuința în care stați, excluzând bucătăria, băile, holurile, cămarile și camere folosite exclusiv în scop lucrativ?

Sursa: SCVE 2003

Nu în mod surprinzător, spațiul de locuit crește odată cu vârsta (Tabelul 2). Respondenții cei mai în vârstă (cu vârsta peste 65 de ani) se bucură de cel mai mare spațiu de locuit, acest lucru pare a fi o regulă. Asocierea pozitivă dintre vârstă și spațiul de locuit poate fi explicată prin faptul că oamenii investesc în locuință pe parcursul vieții și prin urmare este mai probabil ca cei în vârstă să aibă mai mult spațiu decât tinerii. Un alt motiv ar putea consta în faptul că mobilitatea spațială crescută și independența mai mare a tinerilor reduce numărul de cămine în care se regăsesc mai multe generații. În schimb, din ce în ce mai mulți bătrâni trăiesc împreună ca un cuplu fără copii sau nepoți, sau chiar rămân singuri după ce soțul sau soția moare (a se vedea de asemenea Capitolul 4).

În mod previzibil, există o legătură clară între venitul familiei și numărul de camere pe persoană. În general, un venit pe familie mai mare corespunde unei locuințe mai spațioase. Cu toate acestea, legătura este mai consistentă în țările din UE15 decât în alte țări. În NSM și SC3, această tendință este mai slabă, dar cu toate acestea consistentă. Singurele excepții sunt Bulgaria, România, Republica Cehă și Lituania.

Este notabil faptul că diferențele dintre zonele urbane și rurale apar ca fiind mici. În unele țări, precum ar fi Luxemburg, Austria și Franța, numărul camerelor pe persoană este mai mare în zonele rurale, pe când în altele, precum ar fi Regatul Unit sau Slovenia, opusul este adevărat.

Standardul de locuință

Mărimea locuinței este singurul factor de evaluare a condițiilor de locuit. Apartamentele mari pot implica standarde reduse de locuit. Umezeala sau putrezirea ferestrelor, ușilor și podelelor, prezența unei toalete în interior cu vas de apă pentru WC sunt alte aspecte ale condițiilor de locuit, care sunt luate în considerare în acest studiu.

Studiul arată că există diferențe substanțiale între țările UE15 pe de o parte și NSM și SC3 pe de altă parte în ceea ce privește raportarea problemelor legate de locuință (Tabelul 3). În conformitate cu datele, există cu mult mai puține plângeri în ceea ce privește lipsa de spațiu și condițiile de locuit în țările din UE15. În majoritatea NSM și în țările SC3, familiile se confruntă cu aceste probleme mai frecvent decât familiile din țările UE15 (Tabelul 3). Condițiile de locuit precare sunt în mod special acute în statele baltice (Estonia, Letonia și Lituania). Turcia, România, Polonia și Bulgaria arată aceleași rezultate. Doar Republica Cehă și Slovenia se apropie de standardele din țările UE15. Cu excepția Portugaliei, unde umezeala și fenomenul de putrezire sunt raportate la fel de des ca în țările est europene, standardele din țările din UE15 nu variază foarte mult.

Tabelul 2: Camere pe persoană în funcție de vârstă și sfertul de venit, în funcție de gruparea pe țări

	Vârstă						Sferturile de venit pe familie			
	Total	18-24	25-34	35-49	50-64	65 și peste	Cel mai de jos sfert	Al doilea sfert	Al treilea sfert	Cel mai mare sfert
SC3	1,1	1,0	1,0	1,0	1,3	1,6	0,8	1,0	1,3	1,4
NSM	1,1	0,9	0,9	1,0	1,3	1,5	0,8	1,2	1,1	1,2
UE15	1,9	1,5	1,7	1,7	2,0	2,5	1,6	1,8	2,0	2,3
UE25	1,8	1,4	1,6	1,6	1,9	2,4	1,5	1,7	1,8	2,1

Întrebarea 17: Câte camere are locuința în care stați, excluzând bucătăria, băile, cămărilor și camerele folosite doar în scop lucrativ?

Sursa: SCVE 2003

În ceea ce privește distribuția problemelor referitoare la putrezire și umezeală pe categoriile socio-economice, în primul rând se poate observa că acestea sunt mai puțin frecvente printre cei care lucrează în profesia lor și cei care sunt proprii lor angajați. În al doilea rând, aceste probleme sunt mult mai comune în ceea ce-i privește pe muncitori, în mod special muncitorii necalificați. Ambele tendințe sunt adevărate pentru țările din UE15, NSM și SC3. Singura abatere semnificativă de la această regulă se găsește în Danemarca, Finlanda, Belgia și Franța, unde cei care sunt proprii lor angajați raportează probleme mai dese cu locuința decât ceilalți angajați în câmpul muncii.

În ceea ce privește grupele pe țară, nu există un model clar în relația dintre condițiile de locuit pe de o parte și zona de rezidență, venitul pe familie și vârstă pe de altă parte. Cu toate acestea, problemele legate de degradare și umezeală tind să fie mai des întâlnite în zonele rurale, în mod special în țările din Europa de est și Turcia, și aceste probleme sunt raportate mai frecvent de către cei cu venituri joase, de exemplu, în statele baltice. Această tendință este clar marcată în aproape toate țările cu excepția Danemarcei, Germaniei și Slovaciei. În ceea ce privește distribuția în funcție de categoria de vârstă, nu se reliefează nici un model consistent.

Lipsa toaletei în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC poate fi privită ca un indicator al unor condiții de locuit precare, precum și al unui standard de viață scăzut. Tabelul 4 arată proporția locuințelor care nu au o toaletă în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC. Diferențele dintre țări sunt substanțiale, cu o diviziune de bază între țările din UE15 ca un grup și cele din NSM și SC3 ca alt grup. În cadrul țărilor din UE15, un număr mai mare de locuințe din Portugalia, Grecia și Belgia nu au toaletă dar, chiar și în aceste țări, numărul nu crește peste 5%. Singurele țări NSM/SC3 cu un procentaj la fel de scăzut sunt Malta, Cipru, Republica Cehă și Slovenia. Numerele în restul de țări sunt mult mai mari, ajungând la 20% în Letonia și Lituania,

și la 30% în România și Bulgaria. Diferențele dintre țări în ceea ce privește lipsa toaletei în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC corespund în mod clar problemelor legate de locuință, de exemplu, legate de deteriorare sau umezeală.

Tabelul 3: Proporția familiilor care au declarat că au probleme cu locuința

	Lipsă de spațiu	Degradarea ferestrelor, ușilor sau a podelelor	Umezeală și scurgeri	Lipsa unei toalete interioare cu vas pentru WC	Cel puțin două probleme	%
Austria	14	5	8	1	5	
Belgia	14	9	13	3	9	
Danemarca	19	5	11	1	7	
Finlanda	22	8	15	2	10	
Franța	21	11	14	1	12	
German	11	4	10	1	5	
Grecia	21	11	19	4	13	
Irlanda	17	9	13	2	10	
Italia	20	12	13	1	11	
Luxemburg	25	5	7	n.a.	n.a.	
Olanda	16	9	11	2	7	
Portugalia	25	16	40	5	24	
Spania	14	5	14	2	7	
Suedia	20	2	6	1	3	
Regatul Unit	22	7	8	1	7	
Cipru	17	15	20	4	17	
Republica Cehă	15	6	13	5	9	
Estonia	30	40	31	17	36	
Ungaria	18	24	15	8	17	
Letonia	29	32	29	20	31	
Lituania	26	35	19	25	30	
Malta	13	21	31	1	19	
Polonia	30	28	21	11	25	
Slovacia	13	41	13	7	20	
Slovenia	15	14	13	5	11	
Bulgaria	21	19	25	30	26	
România	28	30	29	39	35	
Turcia	33	31	31	11	31	
SC3	31	30	30	21	32	
NSM	24	25	19	10	22	
UE15	17	8	12	1*	9*	
UE25	18	11	13	3*	11*	

* Luxemburg este exclusă din mediile pentru UE15 și UE25 fiindcă datele referitoare la 'toaletă în interior, cu vas de apă pentru WC' sunt necorespunzătoare.

Întrebarea 19: Aveți oricare dintre următoarele probleme cu locuința? (1) Lipsă de spațiu; (2) Degradare la ferestre, uși sau podele; (3) Umezeală/scurgeri; (4) Lipsa unei toalete interioare cu vas de apă pentru WC.

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 4: Proporția locuințelor care nu au o toaletă în interior cu vas cu apă pentru WC, în funcție de vârsta respondentului și de zona de rezidență

%								
	Total	Vârsta					Zona	
		18-24	25-34	35-49	50-64	65+	rural	urban
CC 3	21	15	18	20	26	35	48	7
NSM	10	6	9	9	12	14	15	6
UE15	1	1	1	1	2	2	2	1
UE25	3	2	2	2	3	4	4	2

Întrebarea 19.4: Aveți una dintre următoarele probleme cu locuința? Lipsa unei toalete cu vas cu apă pentru WC .

Sursa: SCVE 2003

Lipsa toaletei în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC este asociată cu zona de rezidență (Tabelul 4); această problemă poate fi în general observată mai des la țară. Diviziunea dintre urban-rural apare a fi mai puternică în țările din Europa de est. În zonele rurale din unele țări (Lituania, Bulgaria, România), una din două locuințe nu are o toaletă în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC. În Letonia, Estonia și Turcia, proporția este de aproximativ o treime. Aceste date indică încă o dată faptul că zonele rurale din NSM/SC3 au nevoie de o atenție aparte din partea factorilor de decizie politică în ceea ce privește protecția socială, astfel încât să se îmbunătățească condițiile de locuit.

Cu excepția Greciei și Portugaliei, vârsta nu pare a fi legată de lipsa toaletei în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC în mod semnificativ în ceea ce privește țările din UE15. Există un model mai consistent în Europa de Est, unde este mai probabil ca respondenții mai în vârstă să nu aibă o toaletă în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC. Acest lucru este adevărat în ceea ce privește Letonia, Estonia, Lituania, Bulgaria și România.

Pentru a conchide, vârsta constituie un factor important de diferențiere în ceea ce privește condițiile de locuit. Pe de o parte, este mai puțin probabil ca grupele cu oameni mai în vârstă să sufere de lipsă de spațiu dar, pe de altă parte, este posibil ca locuința acestora să fie la standarde mai joase. Este posibil ca tendința să fie în general adevărată în ceea ce privește societățile mai sărace.

Lipsa unei toaletei în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC este foarte rar întâlnită la familiile care au un venit ridicat pe familie. Cu toate acestea, acest lucru nu se aplică pentru Estonia, Letonia și România, unde, chiar și pentru categoriile mai cu stare, o parte semnificativă dintre persoanele chestionate spun că nu au toaletă în interior, prevăzută cu vas de apă pentru WC (procentul ce mai ridicat, în România, este de 20%).

Structura proprietății

Problema proprietății este interesantă din perspectiva dezbaterii asupra noii forme de împărțire socială care a înlocuit 'vechiul' sistem bazat pe clase sociale: diferența dintre cei care posedă case și cei care nu posedă. Datele referitoare la proprietate în Europa servesc doar la o tentativă de comparație, deoarece sunt legate de diferite moduri și tipuri de proprietate și obligații financiare legate de aceasta (cum este cazul la rubrica 'proprietar cu ipotecă') care există în diferite țări.

Diferența înregistrată în modelele de proprietate în țările din UE15 și NSM/SC3 este întrucâtva surprinzătoare (Figura 10). Majoritatea oamenilor din ultimul grup sunt proprietari de locuințe; mai mult de jumătate din toți respondenții posedă propria locuință și în unele cazuri – Estonia, Ungaria, Lituania, Slovacia, Slovenia, Bulgaria și România – cifra este peste 80%. Există doar două excepții de la această regulă: Republica Cehă și Letonia. În statele din UE15, procentajul de

proprietate asupra locuinței este de peste 70% în Irlanda, Italia, Luxemburg și Spania, și nici una dintre țările din UE15 nu depășește limita de 80%. Cu toate acestea, trebuie amintit faptul că locuințele din NSM/SC3 se află la un standard mai scăzut în comparație cu cel din țările UE15.

Figura 10: Starea asupra proprietății în ceea ce privește locuința, pe grupe de țări %

Întrebarea 18: Care dintre următoarele descrie cel mai bine locuința dvs: (1) proprietate fără ipotecă; (2) proprietate cu ipotecă; (3) chiriaș, platind chirie unui proprietar privat; (4) chiriaș, plătind chirie pe locuințe sociale/voluntare/municipale; (5) locuința nu este cu plata unei chirii; (6) altele.

Sursa: SCVE 2003

Tipul de proprietate ‘proprietar cu ipotecă’ este mult mai răspândit în Europa de Vest decât în partea sudică sau estică a continentului; cel mai probabil acesta este rezultatul unei îndelungate tradiții de folosire a creditului în achiziționarea unei proprietăți. Printre NSM, doar Ciprul înregistrează o proporție similară pentru acest gen de proprietate. Chiria este foarte răspândită în Franța, Grecia și Turcia. Olanda (42%), Austria (26%) și Regatul Unit (26%) au cele mai mari proporții de locuințe municipale din țările UE15, iar Republica Cehă (38%) și Letonia (28%) au cele mai mari proporții din NSM. Acest gen de a sta într-o locuință este aproape inexistent în SC3 (sub 2%). Mai mult decât atât, piața privată în ceea ce privește locuințele închiriate este foarte sub-dezvoltată atât în NSM, precum și în SC3. Locuințele oferite fără chirie sunt foarte rare pretutindeni, dar sunt relativ mai comune în Turcia, România, Lituania și Portugalia.

Analiza următoare este dedicată identificării sociale a oamenilor care sunt proprietari ai locuințelor lor; aceasată categorie de proprietari se compune din toți cei care au declarat că locuiesc în propria locuință cu sau fără ipotecă.

În zonele rurale este mai răspândit modul de viață în propria locuință, în comparație cu zonele urbane (Tabelul 5). Această tendință se menține în toate țările cu excepția Letoniei și Bulgariei și se pare că este cel mai răspândită în Austria, Germania și Polonia. Există două posibile explicații în ceea ce privește caracterul universal al acestui model. În primul rând, este mai ieftin să umperi sau să construiești o proprietate în zonele rurale – care sunt în general mai sărace – decât în orașe. Un al doilea motiv poate fi legat de diferite alegeri în viață și cariera, în ceea ce privește profesia. Fermierii ce trăiesc la țară au strategii legate de viață cu totul diferite de cei de la oraș, deoarece cei din oraș sunt mai predispuși a-și schimba locul de rezidență (de exemplu, ei sunt nevoiți să facă acest lucru din motive de servicii). În consecință, rezidenții din oraș nu sunt prea atrași să fie și proprietarii locuințelor în care trăiesc.

Tabelul 5: Proporția persoanelor care trăiesc în propriile case, în funcție de vârstă, zona de rezidență și statusul ocupațional

	SC3	NSM	UE15	UE25
%				
Vârsta				
18-34	57	58	44	47
35-64	61	71	56	58
65 și peste	89	78	67	68
Zona				
rural	81	83	70	72
urban	60	61	53	54
Statusul ocupațional pe familie				
profesional managerial	68	81	69	70
Altele non-manual	70	70	56	58
pe cont propriu	67	79	71	72
fermieri	83	95	82	85
muncitori calificați	76	66	57	59
muncitori necalificați	64	72	47	51

Întrebarea 18: Care dintre următoarele descrie cel mai bine locuința dvs: (1) proprietate fără ipotecă; (2) proprietate cu ipotecă; (3) chiriaș, plătiind chirie unui proprietar privat; (4) chiriaș, plătiind chirie pe locuințe sociale/voluntare/municipale; (5) locuința nu este cu plata unei chirii; (6) altele.

Sursa: SCVE 2003

Ne-am aștepta ca proprietatea să fie legată de bogăție – așa cum este indicată de venit – și de statutul socio-economic. De asemenea, mulți oameni cred că deținerea unei proprietăți este legată de vârstă, fiindcă este un factor important în procesul acumulării de avere de-a lungul vieții unei persoane. Ambele ipoteze găsesc susținere în datele existente. Corelația pozitivă dintre proprietate și vârstă este remarcabilă: este mai probabil ca vârstnicii să posede o locuință decât cei mai tineri. Există trei excepții: Italia, Slovenia și Cipru, unde nu există un model așa de clar. Mai mult decât atât, există de asemenea o corelație strânsă între venitul pe familie și proprietate în majoritatea țărilor în UE, cu toate că aceasta nu este o regulă. În NSM/SC3, o asemenea corelație este observabilă doar în Polonia și Cipru. Cu toate acestea, în majoritatea acestor țări, proprietatea asupra locuinței nu coincide cu un standard ridicat de viață, iar valoarea materială a proprietății nu este ridicată.

Fermierii au procentajele cele mai mari de proprietate din toate grupele din țările europene (Tabelul 5). Așa cum era de așteptat, procentajul secund și terț referitor la proprietate se regăsește în cadrul managerilor și celor care sunt proprii lor angajați. Există o diferență semnificativă între NSM/SC3 și țările din UE15 în ceea ce privește muncitorii necalificați. În primul grup, proprietatea asupra locuinței în ceea ce-i privește pe muncitorii necalificați este destul de ridicată (70%) și nu deviază cu mult de la alte grupe ocupaționale; dar, în țările din UE15, muncitorii necalificați au de departe procentajul cel mai redus de proprietate și se înregistrează variații mari în comparație cu alte grupe ocupaționale. Inegalitatea în ceea ce privește deținerea unei locuințe este mai accentuată în țările din UE15 decât în NSM/SC3.

Mediul local

În acest studiu s-a analizat și calitatea și siguranța percepută din cartier, precum și mediul local. SCVE interpelează în legătură cu criticile aduse în privința mediului din punctul de vedere al unor patru aspecte: zgomot; poluarea atmosferică; lipsa accesului în zonele verzi; și calitatea apei (Tabelul 6). Există o diviziune între țările din UE15 și NSM/SC3, dar locația urbană-rurală influențează de asemenea nemulțumirilor în ceea ce privește mediul local.

În general, locuitorii din țările din Europa de Sud raportează mai multe motive de nemulțumire în ceea ce privește mediul natural, în comparație cu cei care trăiesc în nord. Proporția nemulțumirilor din țările Europei de Est nu este cu mult mai mare decât media pentru țările din UE15, cu excepția cazului în care avem de a face cu calitatea apei și a aerului. Italia se reliefează printre țările UE15 în ceea ce privește nivelul de nemulțumire în legătură cu mediul: aici cetățenii sunt mai nemulțumiți decât ceilalți din statele UE15 în ceea ce privește zgomotul, poluarea atmosferică, lipsa accesului în zonele verzi și calitatea apei. Francezii, grecii, spaniolii și portughezii înregistrează de asemenea un grad ridicat de nemulțumire. Cu toate acestea, când se face interpretarea acestor rezultate, trebuie reținut că acestea reprezintă opinii subiective care se bazează pe ceva ce pot fi concepte personale diferite în legătură cu un mediu plăcut. Diferențele generale dintre țările mai bogate și cele mai sărace reflectă diviziunea dintre țările mai avansate și cele mai puțin avansate în ceea ce privește politicile de protejare a mediului natural. Nu s-a notat o corelare clară între bogăția individuală a respondenților și tendința acestora de a fi nemulțumiți.

Precum era de așteptat, orașenii își declară nemulțumirea față de condițiile de mediu mai frecvent decât locuitorii din zonele rurale. Această tendiță se pare că este mai accentuată în Europa de Est. Efectul asupra vârstei este observabil doar în Franța, Polonia și Belgia, cu cei în vârstă fiind mai puțin probabil să se plângă în aceste trei țări.

Este dificil să se determine gradul în care aceste opinii rezultă din cauza unor factori obiectivi (că oamenii în zonele rurale trăiesc într-adevăr într-un mediu mai curat și cu mai puțin zgomot), sau din cauza 'efectului de plasă' datorat percepției și sensibilității. S-ar putea emite ipoteze conform cărora orașenii mai tineri sunt mai conștienți de problemele de mediu și prin urmare este mai probabil ca aceștia să se raporteze la ele. Un asemenea 'efect de plasă' al factorilor subiectivi poate de asemenea explica diferența în numărul de nemulțumiri adresate de femei și bărbați: femeile raportează mai des probleme legate de mediul natural în comparație cu bărbații.

Venitul pe familie și statusul socio-economic nu au nici un efect clar asupra mediului lor natural. Ce pare clar este faptul că cel mai puțin probabil a se plânga în legătură cu mediul natural sunt fermierii. Cu toate acestea, datele nu arată faptul că oamenii cu un venit redus sunt mai critici cu referire la mediul lor natural. Mai mult decât atât, în unele țări se înregistrează o tendință opusă (Franța, Lituania, Cipru, Bulgaria și România), unde familiile cu un venit mai mare se plâng mai des în legătură cu problemele enumerate aici.

Reîntorcându-ne la problemele importante legate de percepția siguranței, întrebarea SCVE suna astfel: 'Cât de sigur credeți că este să vă plimbați pe timpul nopții în zona în care locuiți?'. Rezultatele indică faptul că în țările din UE15 este mai des întâlnit sentimentul de siguranță în cartier decât în NSM/SC3. Percepția cartierului în care se află locuința ca nesigur este cea mai scăzută în Scandinavia și Austria, și relativ ridicată în Regatul Unit și unele țări sudice (în mod special în Grecia și Portugalia). Pe de altă parte, majoritatea locuitorilor din NSM/SC3 percep zona lor de rezidență ca fiind chiar periculoasă, mai ales cei din Lituania, Letonia, Estonia și Bulgaria. Cei din Cipru se simt mai în siguranță decât oamenii din restul acestui grup de țări.

Tabelul 6: Proporția dintre respondenți care sunt nemulțumiți față de problemele de mediu, în funcție de țară

Țara	Zgomotul	Poluarea atmosferică	Lipsa de spațiu verde	Calitatea apei	cel puțin 2 probleme
Austria	11	8	4	2	7
Belgia	21	17	14	14	17
Danemarca	5	3	1	1	2
Finlanda	8	5	1	2	4
Franța	26	29	23	28	30
Germania	9	5	4	2	5
Grecia	29	33	25	24	33
Irlanda	8	7	10	11	9
Italia	30	40	36	26	41
Luxemburg	16	16	10	17	15
Olanda	8	3	8	2	4
Portugalia	17	17	23	13	19
Spania	22	17	21	24	24
Suedia	7	6	3	1	3
Regatul Unit	11	7	4	5	7
Cipru	24	23	21	37	27
Republica Cehă	20	20	11	13	19
Estonia	13	13	6	24	14
Ungaria	21	22	13	18	21
Letonia	20	24	16	37	25
Lituania	17	20	22	39	27
Malta	34	49	44	34	49
Polonia	19	22	17	21	22
Slovacia	17	19	14	15	18
Slovenia	14	19	6	15	15
Bulgaria	18	23	18	28	24
România	19	26	17	22	26
Turcia	29	29	45	41	44
SC3	25	28	35	35	37
NSM	19	21	15	20	21
UE15	18	18	16	15	19
UE25	18	18	16	15	19

Întrebarea 56: Vă rog să vă gândiți la zona în care trăiți acum – imediata vecinătate a locuinței dvs. Aveți foarte multe motive, multe motive, câteva motive sau nici un motiv de a vă plânge de următoarele probleme: zgomot, poluare atmosferică, lipsa accesului la zonele de recreere sau zonele verzi și calitatea apei?

Sursa: SCVE 2003

Gradul în care oamenii se simt mai în siguranță depinde de zona de rezidență în toate țările. În general, oamenii se simt mai puțin în siguranță în zonele urbane decât în cele rurale. În unele țări din UE15, în general mai sigure (Austria, Franța, Germania, Italia, Olanda) cei de la oraș se simt de trei ori mai puțin siguri decât cei care trăiesc la țară. Acest lucru este de asemenea adevărat pentru cei din Slovenia și Polonia.

De asemenea, există o asocieră clară între vârstă și sentimentul de siguranță. Se pare că oamenii mai în vârstă se simt mai puțin în siguranță decât tinerii. Este cel mai probabil ca cei cu vârsta peste 65 de ani să se simtă nesiguri. Un sentiment mai redus cu privire la securitate este raportat și de către femei; în toate țările, ele sunt mai preocupate decât bărbații de gradul de siguranță al cartierului în care trăiesc.

În țările din UE15 (cu excepția Greciei), situația financiară confortabilă coincide cu sentimentul de siguranță. Cu toate acestea, acest model nu este la fel de clar în restul țărilor. Mai mult decât atât, el este inversat în Polonia și Lituania – unde cei bogați percep cartierul în care locuiesc ca fiind amenințător și cu potențial de pericol.

Tabelul 7: Proporția respondenților care cred că vecinătatea în care locuiesc este (cam sau foarte) nesigură pe timpul nopții, în funcție de vârstă, zona de rezidență, venit și sex

		%							
Total		Vârstă		Zonă		Sferturi venit pe familie		Sex	
		18-24	65 și peste	rural	urban	cel mai jos sfert	cel mai sus sfert	bărbați	femei
SC3	38	38	47	26	45	36	33	29	48
NSM	32	25	42	17	46	28	33	27	37
UE15	21	17	31	12	27	27	15	16	26
UE25	23	19	32	13	30	27	18	17	28

Întrebarea 57: Cât de sigur credeți că este să vă plimbați pe timpul nopții în cartierul unde locuiți? Categori: Foarte sigur, destul de sigur, cam nesigur, sau foarte nesigur.

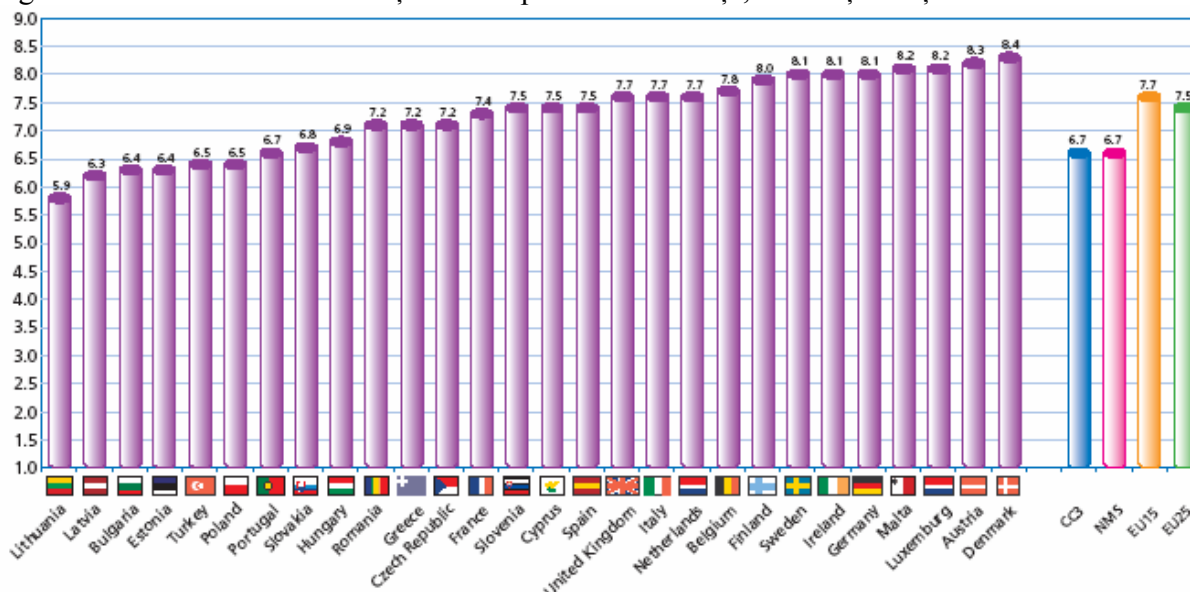
Sursa: SCVE 2003

Gradul de mulțumire față de locuință

Gradul perceput de mulțumire față de locuință corespunde cu evaluarea condițiilor de locuit. Diferențele sunt măsurate pe o scară cu 10 puncte, în care unu indică valoarea ‘foarte nesatisfăcut’ și 10 indică ‘foarte satisfăcut’ cu condițiile de locuit (Figura 11).

Nivelele cele mai ridicate de mulțumire se regăsesc în Danemarca, Austria și Luxemburg, iar cele mai scăzute în Letonia, Estonia, și Lituania. Aceste constatări corespund în mare măsură cu condițiile de locuit și problemele de mediu menționate mai sus. Nu există modele clare de diferențe în ceea ce privește gradul de mulțumire între oamenii de diverse vârste sau cei care trăiesc în zonele rurale și urbane, chiar dacă aceste grupe se bucură de condiții de locuit diferite. Există diferențe semnificative între oamenii care sunt înstăriți și aceia care nu sunt înstăriți, iar acest lucru este adevărat pentru toate țările. Cea mai mare diferență este între oamenii cu venituri mici din Lituania (5,1) și cei cu venituri mari din Germania și Luxemburg (8,5).

Figura 11: Gradul mediu de mulțumire cu privire la locuință, în funcție de țară Media 1-10

Întrebarea 41D: Ne puteți spune pe o scară de la 1 la 10 cât de satisfăcut(-ă) sunteți cu privire la fiecare dintre aceste articole: Locuința dvs.

Sursa: SCVE 2003

Concluzii

Rezultatele cele mai remarcabile sunt în primul rând acelea referitoare la faptul că proprietatea asupra locuinței este mai des întâlnită în NSM/SC3 și că două treimi din locuințele din aceste țări sunt deținute în întregime fără ipotecă sau împrumut. În țările din UE15, o treime din locuințele proprietate personală presupun plata unei ipoteci. În al doilea rând, condițiile de locuit și cele de mediu sunt în general cu mult mai bune în țările UE15. Nu numai că media spațiului de locuit este mai mare, ci și standardele și condițiile pe care le oferă locuința sunt consistent mai bune. Există un contrast clar între țările nordice, care se numără printre țările cu cele mai bune condiții de locuit și cele trei state baltice care se află în partea de jos a grupului NSM. Întorcându-ne la mediul local, o diviziune similară apare în ceea ce privește vecinătatea agreabilă și siguranța. Danemarca, Austria și Suedia, unde 90% din cetățeni se simt în siguranță în cartierul unde trăiesc se află la un capăt al scării, pe când Lituania și Letonia, unde mai mult de 50% din oameni se simt în nesiguranță pe timpul nopții, se află la celălalt capăt. Alte probleme legate de mediu sunt criticate la fel de frecvent în UE15 precum în NSM/SC3.

Cu toate acestea, în ciuda dihotomiei predominante dintre UE15-NSM/SC3, există de asemenea clare suprapuneri între aceste două grupe de țări. Studiul arată că Portugalia depășește Republica Cehă, Slovenia, Slovacia și Cipru în ceea ce privește problemele raportate cu referire la condiția locuințelor. Cei ce trăiesc în Italia și Franța se plâng cu mult mai mult în legătură cu problemele de mediu decât cei din Slovenia, Slovacia, Republica Cehă și Polonia. Grecii se simt mai des mai puțin în siguranță decât cei ce trăiesc în Cipru și Slovenia.

În plus, este interesant că, în timp ce SC3 are în general standarde de locuit joase, locuințele publice nu sunt răspândite. În țările din UE25, prin contrast, cota de clădiri publice închiriate este destul de substanțială, de 15%.

Diferențele care au fost analizate aici indică două probleme majore. Prima, trebuie făcute eforturi publice substanțiale în vederea creării unor condiții de mediu în UE ca întreg. A doua, condițiile precare de locuit pot fi un contributor major la excluderea socială. Pe când proprietatea asupra locuinței (care reduce riscul de a rămâne fără casă și prin urmare exclus din societate) este foarte răspândită în NSM/SC3, condițiile de locuit sunt precare pentru mulți oameni din aceste țări. Acest fapt ar putea limita în mod sever participarea socială și mobilitatea socială – precum și diminuarea calității vieții.

3. Ocuparea profesională, educația și calificările

Strategia UE stabilită la Lisabona prevede ca elemente principale crearea de slujbe mai multe și mai bune și reducerea șomajului. Lărgirea UE a făcut ca aceste obiective să devină provocări majore, din perspectiva faptului că realitatea este că în noile state membre există condiții mai puțin favorabile de angajare decât în țările UE15. Comisia Europeană a identificat următoarele dezavantaje în ceea ce privește situația ocupării forței de muncă în NSM (Comisia Europeană, 2004a).

- Rata de ocupare a forței de muncă în NSM este în medie mai redusă decât în statele membre UE. În NSM în 2002, 56% din populația cu vârsta între 15-64 se afla angajată în muncă, în comparație cu 64% din țările UE15. Unele țări individuale din NSM au rate de ocupare a forței de muncă care se pot compara cu cele din statele membre mai vechi (de exemplu Republica Cehă la 66% și Slovenia la 63%), dar altele se aflau cu mult mai jos decât cele din țările UE15 (de exemplu Polonia la 52%) (Comisia Europeană, 2004a). Rata de atins cu privire la ocuparea forței de muncă pentru grupa de vârstă cuprinsă între 15-64 este de 65% în anul 2005 și 70% până în 2010.
- Nivelul de ocupare a forței de muncă în multe din NSM a stagnat sau a scăzut în ultimii ani. Între 1998 (când datele referitoare la ocuparea forței de muncă au fost disponibile pentru majoritatea țărilor ascendent) și 2002, rata de ocupare a forței de muncă a scăzut cu mai mult de șapte puncte procentuale în Polonia și România, cu patru puncte procentuale în Estonia, și cu două puncte procentuale în Republica Cehă, Slovacia și Lituania. Doar Slovenia, Letonia și Ungaria au înregistrat creșteri în ocuparea forței de muncă, dar acestea au fost modeste. Nivelul de ocupare a forței de muncă a scăzut chiar dacă s-a înregistrat o creștere a PIB-ului în multe dintre aceste țări ca urmare a scăderii abrupte din primii ani de tranziție. ‘Creșterea fără locuri de muncă’ a apărut în aceste țări din cauza unei creșteri rapide a productivității. Acest fapt, la rândul său, oglindește restructurarea continuă a acestor economii de tranziție și aflulul de slujbe din agricultură și din alte sectoare tradiționale cu o productivitate scăzută. Gradul de restructurare cre este cerut înseamnă că este probabil ca fenomenul de contractare a forței de muncă într-un număr de sectoare economice din NSM să continue din când în când în viitor și va fi dificil de contrabalansat cu creșterea ocupării forței de muncă din sectoarele mai dinamice (Comisia Europeană, 2004a, pg. 9-10).
- Există o concentrare relativ mare de forță de muncă în sectorul agricol. În NSM în 2002, 13% în forța de muncă se regăsea în sectorul agricol, în comparație cu 4% în țările din UE15. Sectorul agricol este în mod deosebit extins în Polonia (19%) și România (37%) (Comisia Europeană, 2004a, pg. 14, 188–203).
- Șomajul este ridicat: rata șomajului în NSM în 2002 era de 15%, în comparație cu 8% în țările din UE15.
- Neocuparea forței de muncă pe termen lung justifică o mai mare parte din șomerii din NSM. În 2002, 56% din șomerii din aceste țări erau șomeri pe termen lung, în comparație cu 40% în țările din UE15 (Comisia Europeană, 2004a, p. 188).

SCVE nu a fost un studiu dedicat pe studierea problemei forței de muncă sau a condițiilor de muncă, și prin urmare nu oferă o bază pentru o analiză detaliată a modelelor de muncă sau de

ocupare a forței de muncă. Mai degrabă, se ocupă de o serie de probleme care se adaugă la imaginea creionată deja din datele existente. Aceste probleme includ frecvența familiilor fără loc de muncă și cu multe locuri de muncă, proporția celor care au o a doua slujbă, numărul de ore lucrate și percepția unui număr de aspecte referitoare la calitatea slujbelor și siguranța acestora. În plus, datele oferă informații despre anumite calificări și cunoștințe care devin din ce în ce mai importante într-o economie globalizată, precum ar fi cunoașterea limbii engleze, folosirea internetului și participarea la educația și pregătirea profesională continuă.

Familii fără locuri de muncă și familii cu mai multe locuri de muncă

Una dintre dimensiunile acoperite de indicatorii excluderii sociale adoptate la Consiliul de la Laeken din 2001 □ ('indicatorii Laeken') constă în incidența familiilor fără loc de muncă. Indicatorul folosit de Eurostat pentru măsurarea acestei dimensiuni este proporția persoanelor cu vârste cuprinse între □0-64 ani care trăiesc în familii în care nimeni nu are □un loc de muncă plătit sau contribuie cu muncă neplătită la afacerea familiei (a se vedea noua bază de date Cronos Eurostat, Tema 3, domeniul: ILC, colecția: indicatorii Laeken, la <http://europe.eu.int/newcronos>).

Tabelul 8 prezintă date despre lipsa locurilor de muncă care este asemănătoare cu indicatorul Laeken și de asemenea se adaugă prin includerea informațiilor despre familii care ar putea fi considerate ca fiind cu 'multe locuri de muncă' adică acest lucru însemnând că unul sau mai mulți oameni din familie are un loc de muncă. Versiunea indicatorului prezentat aici diferă în două moduri de cel folosit la indicatorii Laeken: se referă la populația cu vârsta cuprinsă între 18-64 (populația țintă pentru SCVE) și nu cu vârsta cuprinsă între 0-64 și se bazează pe un concept mai restrâns referitor la locul de muncă. Trăsătura din urmă înseamnă că, în data SCVE, întrucâtva mai puțin oameni sunt numărați ca fiind într-un loc de muncă și prin urmare numărul celor care nu au un loc de muncă este întrucâtva mai mare decât în cazul indicatorilor Laeken.¹

Datele din Tabelul 8 sugerează că, în ciuda nivelurilor mai joase a ocupării forței de muncă regăsite în NSM în comparație cu țările din UE15, nu există o diferență mare între incidența familiilor cu persoane fără un loc de muncă în cele două regiuni. Familiile cu persoane fără un loc de muncă sunt mai puțin comune în NSM: 17% dintre cei cu vârste cuprinse între 18-64 trăiesc în familii cu persoane fără un loc de muncă în NSM în comparație cu 19% în țările UE15. Acest lucru sugerează că, pe când ratele șomajului în NSM sunt ridicate și ratele de ocupare a forței de muncă sunt mai scăzute decât în țările din UE15, locurile de muncă disponibile în NSM sunt distribuite mai uniform pe familii decât în UE15, în acest fel dând naștere la unei incidențe similare a familiilor cu persoane cu și fără locuri de muncă în cele două regiuni. SC3 are într-un fel o mai mare incidență a lipsei locurilor de muncă decât oricare dintre aceste două regiuni, cu 24% dintre cei cu vârsta cuprinsă între 18-64 care trăiesc în familii cu persoane fără locuri de muncă.

Precum s-a mai menționat, indicatorul Eurostat de la Laeken referitor la familiile fără locuri de muncă produce o estimare mai joasă decât cea prezentată aici. Datele Eurostat sugerează că 12% dintre persoanele cu vârste cuprinse între 0-64 trăiesc în familii cu persoane fără loc de muncă atât în țările din UE15 precum și în NSM, în comparație cu 17-19% dintre persoanele cu vârste cuprinse între 18-64 în familii cu persoane fără loc de muncă, conform estimării SCVE (Eurostat noua bază de date Cronos, Tema 3, indicator Laeken lk07 la <http://europe.eu.int/newcronos>). Aceste diferențe pot fi explicate atât prin intermediul conceptelor diferite referitoare la locul de muncă, care stau la baza estimărilor (nota 1), precum și prin intervalele diferite de vârstă acoperite. Cu toate acestea, este notabil faptul că datele Eurostat se coroborează cu această analiză în a arăta faptul că NSM nu au mai multe familii fără locuri de muncă în comparație cu țările din UE15, chiar dacă au o rată mai mare a șomajului. Acest lucru confirmă constatarea că

locurile de muncă disponibile sunt distribuite mai uniform pe familii în NSM decât în țările din UE15.

Datele din Tabelul 8 sugerează de asemenea că NSM au o mai mare proporție de familii ‘cu mai multe locuri de muncă’ (ceea ce înseamnă familii în care doi sau mai mulți membri au un loc de muncă) decât în țările din UE15. În primul grup, 50% din cei cu vârste cuprinse între 18-64 de ani trăiesc în familii unde fie doi membri sunt angajați în muncă (39%) sau trei sau mai mulți membri muncesc (11%). Acest lucru este comparat cu procentul de 43% din țările UE15 (36% în familii cu doi oameni muncesc, 7% în familii cu trei sau mai mulți membri muncesc).

Tabelul 8: Proporția de persoane cu vârsta cuprinsă între 18-64 ani care trăiesc în familii cu persoane fără locuri de muncă sau cu persoane cu multe locuri de muncă

		Numărul de membri la muncă în familie			
		Nici una	1	2	3 sau mai multe
		% persoane cu vârsta 18-64			
UE15	Austria	19	40	36	6
	Belgia	26	35	35	4
	Danemarca	20	33	44	3
	Finlanda	26	39	33	3
	Franța	17	44	36	4
	German	26	40	31	4
	Regatul Unit	24	32	36	8
	Grecia	21	42	30	7
	Irlanda	17	38	33	12
	Italia	13	47	31	9
	Luxemburg	10	37	44	9
	Olanda	18	40	37	6
	Portugalia	14	33	40	13
	Spania	13	39	35	13
	Suedia	15	40	41	4
NSM	Cipru	12	35	40	12
	Republica Cehă	16	30	41	12
	Estonia	19	36	37	7
	Ungaria	21	26	40	13
	Letonia	21	35	35	8
	Lituania	22	35	37	6
	Malta	6	39	35	20
	Polonia	23	35	34	8
	Slovacia	16	27	43	14
	Slovenia	13	29	46	12
SC3	Bulgaria	21	34	34	12
	România	30	31	33	6
	Turcia	20	55	18	6
SC3		24	41	28	8
NSM		17	32	39	11
UE15		19	39	36	7
UE25		18	37	37	8

Statisticile sunt bazate pe grila de chestionar referitoare la familii.

Sursa: SCVE 2003

În explicarea frecvenței aparent mai mari în NSM în ciuda nivelurilor reduse de ocupare a forței de muncă, trebuie să ne amintim că acest concept al locului de muncă pe care datele de față se bazează este restrâns și tendința este de a nu lua în considerare locurile de muncă ocazionale și cele cu jumătate de normă care sunt răspândite printre femei și studenți. În măsura în care asemenea locuri de muncă ar putea fi mai des întâlnite în țările din UE15 decât în NSM (posibilitate în legătură cu care datele valabile nu sunt foarte clare), omisiunea acestora ar reduce în mod disproporționat numărătoarea familiilor cu persoane cu locuri de muncă din țările UE15.

Tabelul 9 prezintă în continuare detalii despre tiparele lipsei de locuri de muncă, prin evidențierea atât a diferențelor legate de riscul de a trăi în familii cu persoane fără locuri de muncă, precum și legătura dintre riscul de a fi fără un loc de muncă și numărul adulților din familie. Comparațiile în funcție de sex arată că femeile prezintă un risc ridicat decât bărbații de a trăi în familii cu persoane fără locuri de muncă. Acest lucru este adevărat în NSM, unde 22% dintre femeile cu vârste cuprinse între 18-64 de ani aparțin unor familii cu persoane fără un loc de muncă, în comparație cu 16% dintre bărbați (procentajele corespunzătoare din țările UE15 sunt de 20% și 18%). În SC3, în schimb, cu toate că nivelul total al familiilor cu persoane fără un loc de muncă este mare, nu există nici o diferență în legătură cu sexul în ceea ce privește proporția celor ce trăiesc în semenea familii: cifra este de 23% atât pentru bărbați, cât și pentru femei.

Comparația între cei ce trăiesc în cadrul unor familii unde sunt persoane adulte arată că, precum era de așteptat, cu cât sunt mai mulți adulți în familie cu atât este mai puțin probabil ca nici o persoană din familia respectivă să nu aibă un loc de muncă. Cu toate acestea, este surprinzător să observăm că, în ceea ce privește riscul foarte ridicat

Tabelul 9: Procentajele celor cu vârsta cuprinsă între 18-64 ani din familii cu persoane fără loc de muncă, în funcție de sexul respondenților și de numărul de adulți pe familie

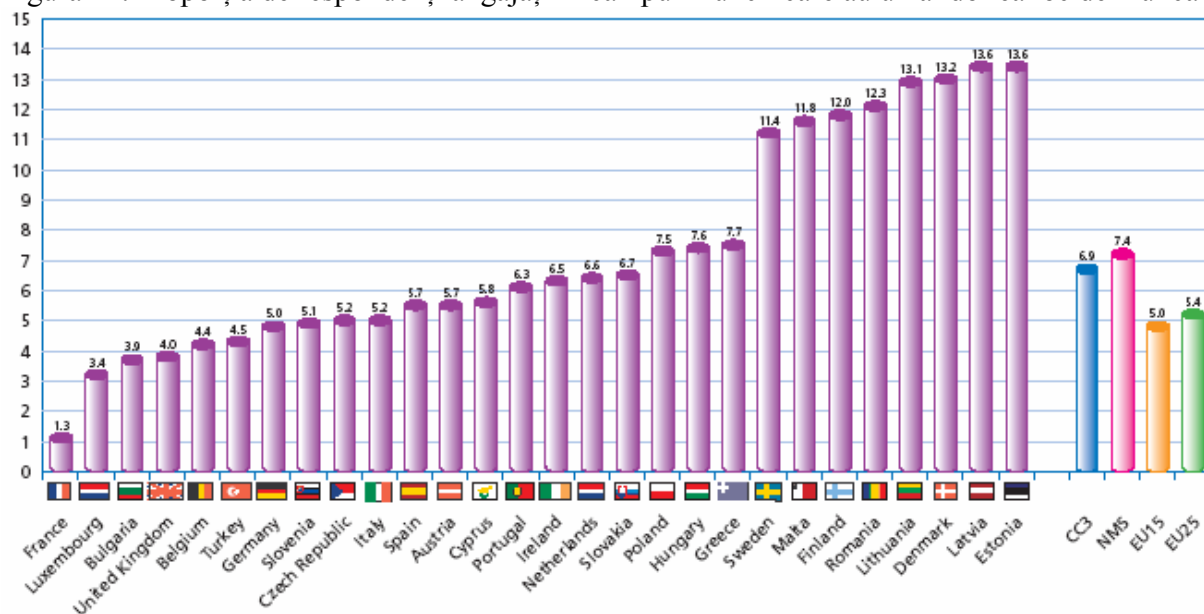
	Sexul persoanei intervievate		Nr de adulți (vârsta 18+) pe familie			
	Masculin	Feminin	1	2	3	4 sau mai mulți
% în familii în care nu sunt persoane care lucrează						
SC3	23	23	55	22	27	12
NSM	16	22	46	20	14	9
UE15	18	20	37	15	10	7
UE25	17	20	38	16	11	8
% din categoria mostră	50	50	19	49	19	14

Statisticile se bazează pe grila referitoare la familii din chestionar.

Sursa: SCVE 2003

Printre cei care locuiesc în familii cu o persoană adultă. În NSM, 46% dintre cei cu vârste cuprinse între 18-64 de ani care trăiesc în familii unde există doar un adult sunt fără loc de muncă. Procentajul corespunzător din țările UE15 este mai scăzut (37%), dar, în termeni absoluți, este încă ridicat. O parte a acestui risc ridicat legat de lipsa de locuri de muncă printre familiile cu un singur adult este legat de familiile monoparentale, dar acest fenomen apare de asemenea și în cazul celor care trăiesc singuri – procentajele referitoare la părinții singuri și la familiile cu un singur membru sunt similare în toate grupele importante din țări.

Figura 12: Proportia de respondenți angajați în câmpul muncii care au un al doilea loc de muncă

Întrebarea 9: Pe lângă munca de bază, ați lucrat și într-un alt loc de muncă plătit sau într-o afacere sau în agricultură în orice moment în ultimele patru săptămâni (de lucru)?

Sursa: SCVE 2003

Al doilea loc de muncă

Datele SCVE indică faptul că, poate în mod surprinzător, doar o mică minoritate de persoane sunt angajate într-un al doilea loc de muncă, fie în țările din UE15, în NSM sau SC3. În unele țări individuale, cel de al doilea loc de muncă este mai des întâlnit, în mod special în țările nordice și statele baltice unde, în toate cazurile, mai mult de 10% dintre cei angajați au un al doilea loc de muncă (Figura 12). În alte țări frecvența este mai redusă, precum ar fi Franța (1%) și Regatul Unit (4%). Orele muncite în al doilea loc de muncă sunt întrucâtva similare în țările UE15 și NSM, situându-se la 15-17 ore pe săptămână. Numărul celor cu al doilea loc de muncă care au fost intervievați este prea mic (în majoritatea cazurilor sub 30) pentru a permite o analiză mai detaliată, dar se pare că în țările nordice, unde frecvența celui de al doilea loc de muncă este mai mare decât altundeva în țările din UE15, numărul mediu de ore lucrate la al doilea loc de muncă este redus (10 ore pe săptămână sau mai puțin), în timp ce în statele baltice, care au nivele asemănătoare în ceea ce privește al doilea loc de muncă, numărul mediu de ore lucrate pe săptămână este întrucâtva mai mare (14 la 20 ore pe săptămână).

Tabelul 10 arată frecvența existenței unui al doilea loc de muncă în funcție de sexul respondentului și grupa ocupațională a celui ce câștigă cel mai mult în familie. În majoritatea țărilor, există diferențe mici în proporția celor de sex masculin sau feminin, care muncesc și care au un al doilea loc de muncă. Tiparele legate de clasa ocupațională arată că tendințele legate de existența a două locuri de muncă se concentrează fie pe nivelele ocupaționale mai ridicate (precum este cazul în NSM și SC3, unde 13-14% dintre cei implicați în profesiile lor sau în poziții manageriale au un al doilea loc de muncă) sau cei ce lucrează ca fermieri. Cel din urmă caz este în mod special valabil în țările din UE15, unde fermierii este de aproximativ două ori mai probabil ca fermierii, precum și orice altă grupă ocupațională să raporteze un al doilea loc de muncă. Cu toate acestea, din nou, trebuie accentuat că deținerea a două locuri de muncă reprezintă excepția chiar și printre aceste grupe.

Tabelul 10: Respondenții care au un loc de muncă și au și un al doilea serviciu, în funcție de sex și statusul ocupațional

	Sexul respondentului		Statusul ocupațional al celui ce câștigă pâinea pentru familie				
	Bărbat	Femeie	Profesionist, managerial	Alți lucrători nemanuali	Propriul angajat	Muncitor manual	Fermier
SC3	7	6	13	5	5	7	5
NSM	8	7	14	8	8	5	9
UE15	5	5	5	6	4	4	10
UE25	6	5	6	6	5	4	9

Întrebarea 9: Pe lângă munca de bază, ați lucrat și în alte locuri de muncă plătite sau într-o afacere sau în agricultură în orice moment în ultimele patru săptămâni (de lucru)?

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 11: Probabilitatea percepută de pierdere a locului de muncă în următoarele șase luni, printre respondenții angajați, în funcție de țară

		%		
		Foarte sau destul de probabil	Nici probabil nici improbabil	Destul de puțin improbabil
UE15	Austria	5	11	84
	Belgia	6	8	86
	Danemarca	8	5	87
	Finlanda	8	7	85
	Franța	9	21	70
	Germania	7	15	77
	Grecia	12	19	69
	Irlanda	6	11	83
	Italia	7	9	84
	Luxemburg	8	6	86
	Olanda	3	10	88
	Portugalia	12	14	74
	Spania	10	16	75
	Suedia	9	3	88
	Regatul Unit	7	8	86
	NSM	Cipru	12	12
Republica Cehă		17	32	52
Estonia		20	15	65
Ungaria		9	18	73
Letonia		30	21	49
Lituania		32	25	43
Malta		9	8	84
Polonia		18	20	62
Slovacia		19	32	49
Slovenia		9	16	75
SC3	Bulgaria	52	19	30
	România	18	20	62
	Turcia	28	17	56
SC3		27	17	55
NSM		18	23	60
UE15		7	13	79
UE25		9	15	76

Întrebarea 11: Cât de probabilă credeți că este posibilitatea de a vă putea pierde locul de muncă în următoarele șase luni? (toate categoriile sunt arătate în Tabelul)

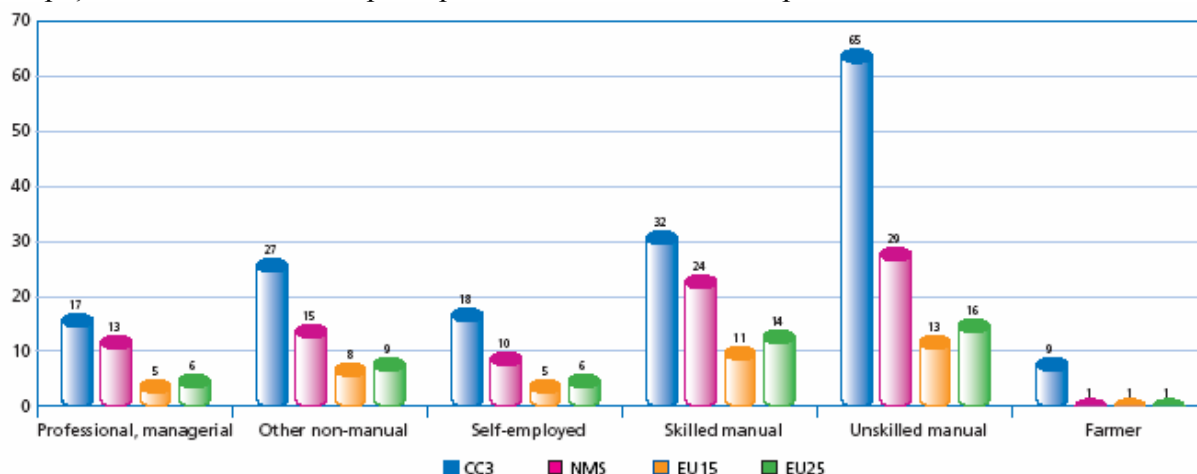
Sursa: SCVE 2003

Siguranța percepută a locului de muncă

Precum s-a observat mai sus, condițiile slabe de pe piața muncii din NSM au făcut ca aceste țări să aibă un nivel ridicat al șomajului decât în țările din UE15. În plus, restructurarea în aceste țări este de asemenea natură că cei care au un loc de muncă pot fi expuși la un nivel mai ridicat de insecuritate referitor la locul de muncă. Era de așteptat ca acest lucru să fie oglindit în percepția oamenilor în legătură cu siguranța locului de muncă și prin urmare să rezulte o mai mare insecuritate a locului de muncă în NSM decât în țările din UE15.

De fapt, în NSM și SC3, doar o minoritate dintre cei cu un loc de muncă se simt în siguranță în serviciile lor: 27-29% cred că este ‘foarte puțin probabil’ ca să-și piardă locul de muncă în următoarele șase luni în comparație cu 59% în țările din UE15. La celălalt capăt, precum arată Tabelul 11, 18% dintre cei ce muncesc în NSM și 27% dintre cei ce muncesc în SC3 se simt nesiguri în legătură cu serviciile lor: consideră că este ‘foarte probabil’ sau ‘destul de probabil’ faptul că și-ar putea pierde locul de muncă în următoarele șase luni. Aceste cifre se pot compara cu 7% dintre cei ce muncesc în țările UE15 care cred același lucru.

Figura 13: Proporția de persoane angajate care cred că este ‘foarte probabil’ sau ‘destul de probabil’ ca ei să-și piardă locul de muncă în următoarele șase luni, în funcție de statusul ocupațional al celui care este principalul cointributor financiar pentru familie %

Întrebarea 11: Cât de probabilă credeți că este posibilitatea de a vă putea pierde locul de muncă în următoarele șase luni? Categoriile: foarte probabilă, destul de probabilă, nici probabilă nici improbanilă, destul de improbanilă, foarte improbanilă.

Sursa: SCVE 2003

Fermier

Există puține diferențe între bărbați și femei în ceea ce privește siguranța prezentului loc de muncă al lor. În țările UE15 se înregistrează diferențe în funcție de vârstă – cei angajați în muncă și care au sub 25 de ani se simt mai nesiguri în slujba lor decât cei mai în vârstă – dar acestea sunt mai puțin pronunțate în NSM. Grupul ocupațional are o influență socio-demografică mai puternică asupra siguranței percepute a locului de muncă. Acest lucru este evidențiat în Figura 13, unde sunt prezentate date referitoare la percepțiile legate de insecuritatea locului de muncă în grupul ocupațional. Se arată că sentimentul nesiguranței apare și crește pe măsură ce ne apropiem de nivelele ocupaționale mai de jos și acest lucru este valabil pentru țările din UE15, NSM și SC3. În general vorbind, este de 2,5 ori mai probabil ca muncitorii necalificați să se simtă mai nesiguri de locurile lor de muncă decât cei ce ocupații profesionale su manageriale.

Calitatea locului de muncă

Strategia UE referitoare la ocuparea forței de muncă se axează pe promovarea unor locuri de muncă mai bune și mai numeroase pentru cetățenii UE angajați în muncă. Acest lucru generează interesul față de calitatea, precum și cantitatea locurilor de muncă de pe piața de muncă din UE. De asemenea, în ceea ce privește acest aspect, reies unele preocupări legate de situația din NSM, deoarece există dovezi conform cărora anumite aspecte ale condițiilor de muncă se află sub standardul din țările UE15 (Paoli și Parent-Thirion, 2003). Tabelul 12 oferă o perspectivă asupra acestei chestiuni, prin prezentarea percepțiilor declarate de respondenți în legătură cu o serie de aspecte legate de calitatea locurilor lor de muncă.

În ceea ce privește un număr dintre aceste aspecte, cei ce muncesc în țările UE15 își evaluează mai bine locurile de muncă în comparație cu cei din NSM și SC3. Acest lucru devine mai clar dacă îl relaționăm cu salariul: proporția celor ce muncesc în țările UE15 și care cred că sunt bine plătiți (43%) este cu aproximativ de două ori mai mare decât în NSM (21%) sau SC3 (24%). Unele țări individuale din UE15 înregistrează scururi mici în această privință (în mod special Portugalia, unde doar 18% se consideră bine plătiți) și unele țări NSM/SC3 înregistrează scoruri mari (în mod special Cipru, unde 50% se consideră bine plătiți).

Un al doilea aspect referitor la calitatea locului de muncă, prin care se diferențiază în mod clar țările din UE15 de NSM și SC3 se referă la calitatea fizică a condițiilor de muncă: proporția celor ce muncesc în condiții periculoase sau nesănătoase este doar jumătate din valoarea înregistrată în țările UE15 (14%) în comparație cu valoarea înregistrată pentru NSM (30%) sau SC3 (27%). Grecia se situează destul de sus în ceea ce privește standardele UE15 referitoare la acest aspect (31%) precum și, destul de ciudat, Suedia (23%). Malta se situează în partea de jos în ceea ce privește standardele NSM (11%).

Avantajul țărilor din UE15 în comparație cu NSM sau SC3 depinde de alte aspecte ale calității locului de muncă dar, în majoritatea cazurilor, se observă un avantaj, în mod special în comparație cu SC3. Cu toate acestea, cu referire la două afirmații, – ‘munca mea este prea solicitantă și stresantă’ și ‘Lucrez în mod constant cu termene strânse’ – nu există nici o diferență între țările din UE15 și NSM.

Prin urmare, rezultatul general constă în faptul că, în ceea ce privește multe dimensiuni ale calității locului de muncă, țările din UE15 au un avantaj în fața NSM și SC3. În ceea ce privește unele dimensiuni, NSM se ridică la nivelul celor din UE15, dar în nici o privință nu înregistrează un avantaj clar asupra țărilor din UE15.

Nivelul educațional și capacitatea de a citi în limba engleză

Unul din domeniile în care, ca suprafață, NSM pare să nu aibă nici un dezavantaj în comparație cu UE15 este educația. Aproximativ 78% din populația cu vârstă cuprinsă între 25-64 din aceste țări NSM au terminal cel puțin liceul, ceea ce înseamnă mult deasupra mediei de 64% din UE15 (Comisia Europeană 2004a, p. 47). NSM este mai slab în ceea ce privește educația de nivelul al treilea. Totuși, în majoritatea acestor țări, există procente mai mari ale populației la vârsta integrării în muncă care au o educație de nivelul al treilea decât în multe dintre regiunile mai sărace din țările sudice ale UE15 (Comisia Europeană 2004a, p. 47).

Cu toate acestea, au fost formulate întrebări despre calitatea nivelului educațional al populației din NSM, în special în ceea ce privește nevoile unei piețe a muncii moderne, în rapidă dezvoltare. Un element indicator al modului în care sistemul educațional a pregătit oamenii în această privință este cunoașterea limbii engleze, având în vedere că această limbă devine tot mai mult limba pieței globalizate. Capacitatea de a citi în limba engleză este de asemenea o dimensiune importantă de integrare în economia modernă, adică utilizarea Internetului. Studiul SCVE a întrebat persoanele intervievate cât de bine puteau citi în limba engleză. Țările în care

limba engleză este o limbă vernaculară (Irlanda, Malta și Regatul Unit) sunt excluse de la rezultate.

Tabelul 12: Proporția respondenților care sunt de acord sau sunt cu totul de acord cu anumite afirmații în legătură cu locul lor de muncă

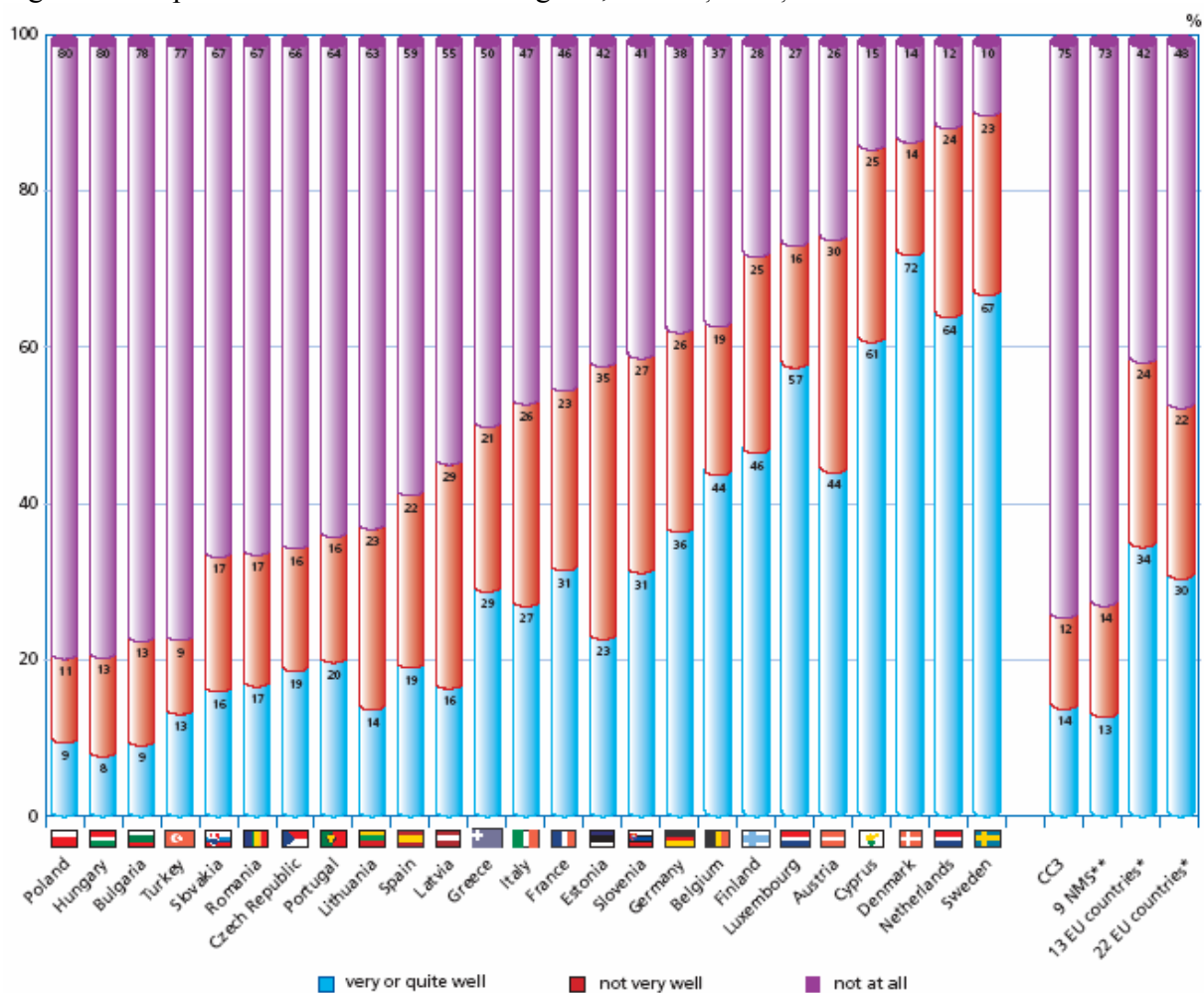
		Serviciul meu îmi oferă perspective bune pentru avansare în carieră	Eu sunt bine plătit	Eu am multă influență în a decide cum să-mi fac treaba	Munca mea este solicitantă și plictisitoare	Munca mea este plictisitoare și monotona	Lucrez în mod constant sub presiune a unor termene limită	Muncesc în condiții periculoase și nesănătoase
		Trăsături pozitive			Trăsături negative			
SC3	mediu	31	24	52	66	29	42	27
	min	RO (22)	BG (18)	RO (49)	RO (47)	RO (11)	BG (20)	TR (23)
	max	TR (39)	TR (26)	TR (53)	TR (76)	TR (42)	TR (47)	RO (33)
NSM	mediu	26	21	49	48	18	46	30
	min	HU (14)	HU (15)	HU (37)	EE (34)	SI (6)	EE (36)	MT (11)
	max	MT (38)	CY (50)	SI (70)	LT (59)	MT, PL (23)	SI (63)	PL (36)
UE15	mediu	36	43	65	47	10	46	14
	min	FI (26)	PT (18)	PT (47)	FI (19)	NL (4)	PT (32)	IT (8)
	max	UK (47)	LU (69)	DK (82)	IT (68)	EL (23)	UK (60)	EL (31)
UE25	mediu	34	39	63	47	11	46	17
	min	HU (14)	HU (15)	HU (37)	FI (19)	NL (4)	PT (32)	IT (8)
	max	UK (47)	LU (69)	DK (82)	IT (68)	EL, MT, PL (23)	SI (63)	PL (36)

Întrebarea 12: Cât de mult sunteți de acord sau nu cu următoarele afirmații care descriu aspecte pozitive și negative din munca dvs? (1) Munca mea este prea solicitantă și stresantă; (2) Sunt bine plătit; (3) Am mare influență în a decide cum să-mi fac treaba; (4) Munca mea este monotona și plicticoasă; (5) Munca mea îmi oferă perspective bune pentru avansarea în carieră; (6) Lucrez în mod constant cu termene strânse; (7) Muncesc în condiții periculoase sau nesănătoase. Categori: Sunt cu totul de acord, sunt de acord, nici nu sunt de acord nici în dezacord, nu sunt de acord, nu sunt deloc de acord.

Sursa: SCVE 2003

Procentul populației care poate citi în limba engleză fie foarte bine, fie destul de bine este de aproape trei ori mai mare în UE13 – excluzând Regatul Unit și Irlanda – (34%) decât în NSM (13%) (Figura 14). Un procent minoritar de oameni din UE15 spun că nu pot citi deloc în limba engleză, însă, acest procent minoritar fiind mare (42%), el contrastează cu majoritatea foarte mare din NSM (73%), care se află în aceeași situație. Diferențele dintre bărbați și femei în ceea ce privește capacitatea de a citi în limba engleză sunt mici, însă tind să favorizeze ușor bărbații. Tabelul 13 prezintă detalii despre două alte aspecte privind capacitatea de a citi în limba engleză – cum diferă aceasta în funcție de nivelul educațional (măsurat prin vârsta la care persoanele intervievate au terminat studiile) și vârsta din prezent. Așa cum era de așteptat, capacitatea de a citi în limba engleză este puternic legată de nivelul educațional din toate regiunile. Este destul de mare printre cei care au terminat studiile pe la vârsta de douăzeci de ani sau mai târziu (și anume, în marea lor majoritate, cei care au terminal al treilea nivel de educație). Totuși, dezavantajul NSM în comparație cu UE15 este prezent la toate nivelurile educaționale. În țările NSM luate în considerare (cu excepția Maltei), de exemplu, numai 23% din cei care și-au terminat studiile la vârsta de 20 de ani sau mai târziu pot citi bine în limba engleză, comparativ cu 58% din cei cu același nivel educațional din țările UE15 luate în considerare (cu excepția Irlandei și Regatului Unit).

Figura 14: Capacitatea de a citi în limba engleză, în funcție de țară

* Țările vorbitoare de limba engleză sunt excluse (Irlanda, Malta și Regatul Unit) ** Malta (țară vorbitoare de limba engleză) este exclusă.

Întrebarea 51: Cât de bine citiți în limba engleză? Categoriile: foarte bine, destul de bine, nu prea bine, deloc.

Sursa: SCVE 2003

Topul în funcție de vârstă din Tabelul 13 indică începutul unei tendințe de a recupera din capacitatea de a citi în limba engleză în rândul persoanelor mai tinere din NSM. Fără îndoială, țările din UE15 au un avantaj față de cele din NSM la toate grupele de vârstă, și anumite grupe de țări din UE, în special statele nordice și Țările de Jos, au un nivel foarte mare al abilităților pentru limba engleză. Însă are loc o micșorare semnificativă a diferenței dintre cele două grupe de țări la categoria mai tânără de vârstă – cei cu vârste între 18-24 ani. În grupele mai mari de vârstă, procentul de persoane din UE15 care pot citi bine în limba engleză este în general de trei-patru ori mai mare decât în NSM (de exemplu, 55% în comparație cu 18% din grupa de vârstă de 25-34 ani). Cu toate acestea, în grupa de vârstă de 18-24 ani, diferența scade sub jumătate (63% din persoanele din această grupă de vârstă din UE15 pot citi bine în limba engleză, comparativ cu 37% din NSM și 32% din SC3). Acest lucru reflectă foarte clar o creștere graduală la vârstele mai înaintate din aceste țări. De exemplu, în NSM, de două ori mai multe persoane din grupa de vârstă de 18-24 ani pot citi bine în limba engleză decât în grupa de vârstă între 25-34 de ani (37% în comparație cu 18%).

Tabelul 13: Procentul de persoane intervievate care pot citi în limba engleză ‘foarte bine’ sau ‘destul de bine’, în funcție de nivelul educațional și grupa de vârstă %

	Vârsta la terminarea studiilor			Vârsta în prezent				
	până la 15 ani	16-19 ani	20+ ani	18-24	25-34	35-49	50-64	65 și peste
SC3	1	11	30	32	15	9	4	3
9NSM*	1	7	23	37	18	10	4	2
Țările EU13*	4	26	58	63	55	38	22	10
Țările EU22*	4	22	53	57	48	32	19	9

* Țările vorbitoare de limba engleză sunt excluse (Regatul Unit, Irlanda, și Malta)

Întrebarea 51: Cât de bine citiți în limba engleză? Categoriile: foarte bine, destul de bine, nu prea bine, deloc.

Sursa: SCVE 2003

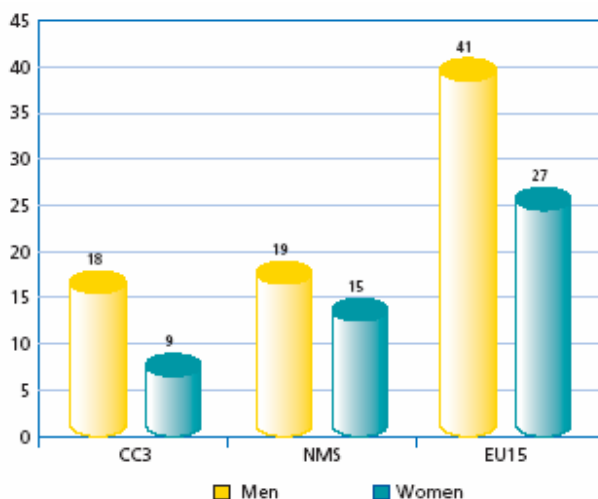
Tabelul 14: Procentul care a folosit Internetul de câteva ori pe săptămână sau mai mult, în funcție de nivelul educațional și grupa de vârstă %

	Vârsta la terminarea studiilor			Vârsta în prezent				
	până la 15 ani	16-19 ani	20+ ani	18-24	25-34	35-49	50-64	65 și peste
SC3	2	11	27	30	19	9	2	0
NSM	3	10	32	38	26	18	6	2
UE15	8	29	55	56	54	42	24	5
UE25	8	25	52	52	49	38	21	5

Întrebarea 52: Care din următoarele variante descrie nivelul dumneavoastră de utilizare a Internetului din ultima lună? Categoriile: l-am folosit în fiecare zi sau aproape în fiecare zi; am folosit Internetul de câteva ori pe săptămână; am folosit Internetul ocazional; nu am folosit Internetul deloc.

Sursa: SCVE 2003

Figura 15: Procentul de bărbați și femei care au folosit Internetul de câteva ori pe săptămână sau mai des în ultima lună %

Întrebarea 52: Care din următoarele variante descrie nivelul dumneavoastră de utilizare a internetului din ultima lună? Categoriile: l-am folosit în fiecare zi sau aproape în fiecare zi; am folosit internetul de câteva ori pe săptămână; am folosit internetul ocazional; nu am folosit deloc internetul.

Sursa: SCVE 2003

Utilizarea internetului

Alt aspect important al abilităților și resurselor din noua economie este familiarizarea cu internetul. În acest caz, lipsa de acces la tehnologia actuală poate fi o barieră la fel de mare ca și lipsa capacității de a folosi tehnologia. În cadrul SCVE persoanele intervievate au fost întrebate cât de des au folosit internetul în ultima lună. Această măsură ia în considerare atât accesul, cât și capacitatea, fără a face distincție între ele.

Diferențele dintre UE15, NSM și SC3 în cazul acestui indicator sunt destul de asemănătoare cu cele observate la capacitatea de a citi în limba engleză. Datele arată că, per total, procentul de persoane care folosesc internetul mai des decât săptămânal în UE15 (34%) este aproximativ dublu decât în NSM (17%) și SC3 (15%) la un loc. Așa cum arată Figura 15, există și o diferență semnificativă între sexe în ceea ce privește folosirea internetului. Această diferență este mai pronunțată în UE15, unde 41% dintre bărbați declară că folosesc internetul de câteva ori pe săptămână sau mai mult, în comparație cu 27% dintre femei.

Tabelul 14 indică faptul că, în toate țările, folosirea internetului este legată atât de nivelul educațional, cât și de vârsta actuală, la fel ca și pentru capacitatea de a citi în limba engleză. Per total, UE15 are un avantaj clar față de NSM la toate nivelurile educaționale și la toate vârstele, dar și aici s-a observat o tendință de evoluție în rândurile tinerilor. La aceștia, de exemplu, procentul persoanelor de 18-24 de ani care folosesc internetul (38%) este de două treimi din procentul corespunzător din UE15 (56%). Aceasta a fost o diferență mult mai mică între UE15 și NSM decât cea observată la următoarea grupă de vârstă (25-34), unde nivelul UE15 de folosire a internetului (54%) a fost dublu față de cel din (26%).

Educația și perfecționarea în cursul vieții

A învăța pe toată durata vieții este considerat a fi un lucru crucial în zilele noastre. SCVE a întrebat persoanele intervievate dacă au participat la vreun curs educațional sau profesional în anul precedent și, pentru cei care au răspuns afirmativ, a continuat prin a le întreba despre ce fel de curs era vorba. Figura 16 prezintă rezultatele pentru UE15, NSM și SC3. Aceste rezultate sugerează faptul că diferența dintre nivelurile de participare la educație și instruire profesională dintre UE15 și NSM este mai mică decât cea pentru ceilalți indicatori ai capitalului uman analizat, deși este la fel de mare în cazul țărilor din UE15 și SC3.

În UE15, 21% dintre persoanele intervievate participaseră la curs în anul precedent, comparativ cu 19% din NSM și 12% din SC3. Mai mult, NSM avea un avantaj față de UE15 în ceea ce privește legătura cursurilor cu postul ocupat de persoanele respective. Mai mult de jumătate din cursurile urmate de acest grup de țări aveau legătură cu postul ocupat, comparativ cu 43% din țările UE15. Astfel, pe când în NSM ceva mai puține persoane urmează astfel de cursuri decât în UE15, un procent puțin mai mare de persoane din NSM urmează cursuri legate de postul ocupat. Acest lucru conduce la niveluri similare de participare la cursuri legate de postul ocupat în aceste două regiuni.

În datele pe care le deținem în prezent nu există indicatori care să evalueze calitatea cursurilor urmate de oricare din grupele de țări. Dar în ceea ce privește cantitatea, aceste rezultate pot indica un alt domeniu în care va avea loc o ajungere din urmă între NSM și UE15, și în care poate exista un anumit potențial pentru a redresa dezavantajele capitalului uman din NSM.

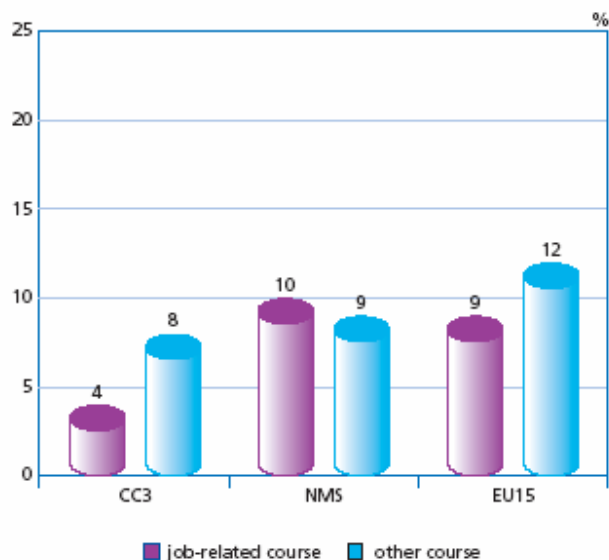
Mulțumirea față de nivelul educațional

O dimensiune finală a situației capitalului uman cu care se confruntă SCVE a fost nivelul de mulțumire față de propriul nivel educațional.

Figura 17 indică faptul că punctajele de mulțumire generală descresc de la UE15 la NSM și SC3. Cu toate acestea, diferențele nu sunt foarte mari, cu excepția cazului Turciei, care este mult sub nivelul fiecărei alte țări. De altfel, punctajele țărilor indică faptul că există o suprapunere

considerabilă între cele trei grupe de țări. Dintre țările UE15, persoanele din Franța au raportat niveluri deosebit de mici de mulțumire față de nivelul lor educațional – numai Polonia și Turcia se află la un nivel mai redus. La cealaltă extremă, România are un punctaj deosebit de mare, al doilea după Danemarca. Este nevoie de mai multe investigații referitoare la experiența sistemului educațional în fiecare țară în parte pentru a înțelege mai bine aceste niveluri diferite de mulțumire.

Figura 16: Procentul de persoane intervievate care au participat la un curs educațional sau de formare profesională în anul precedent, legat sau nu de postul ocupat

Întrebarea 48: Ați participat la vreun curs educațional sau de formare profesională în anul precedent? Întrebarea 49: Dacă da, despre ce fel de curs este vorba?

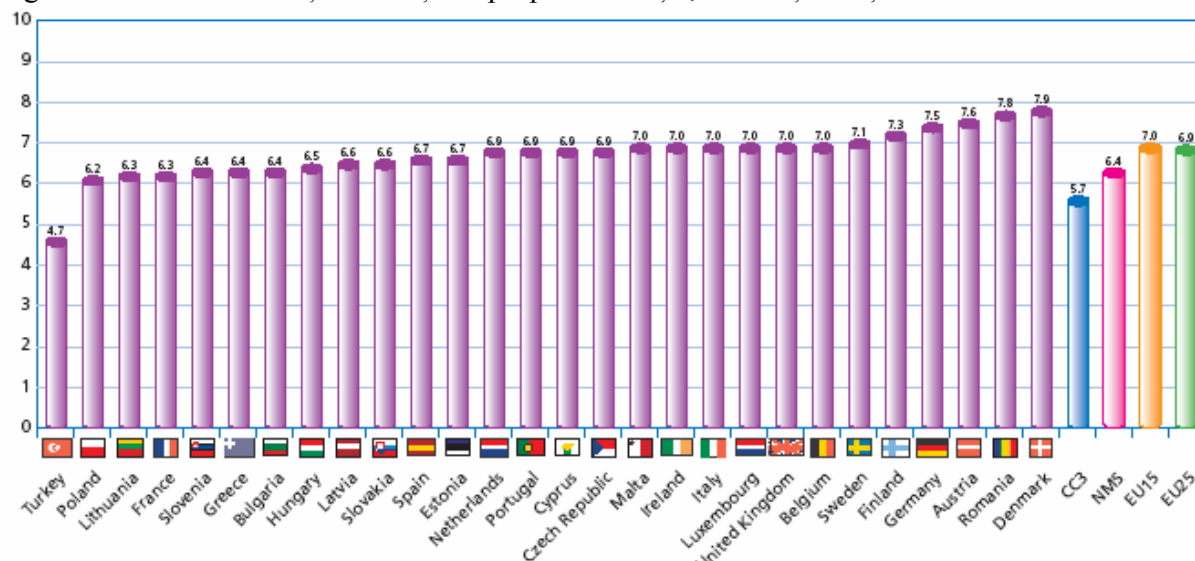
Sursa: SCVE 2003

Concluzii

Concluzia că NSM și SC3 au dificultăți mai mari în ceea ce privește munca și angajarea decât UE15, se bazează în principal pe materialul prezentat în acest capitol, deși există câteva motive în care dezavantajul NSM/SC3 este mai puțin pronunțat decât în celelalte.

Incidența familiilor cu persoane fără locuri de muncă este un domeniu în care NSM nu este atât de dezavantajată cum ne-am așteptat. Deși aceste țări au în general rate mai crescute ale șomajului și un procent al populației angajate mai mic decât în UE15, procentul populației aflate la vârsta integrării în muncă, dar care locuiește în locuințe fără persoane angajate nu este mai mare în NSM decât în UE15. Acest lucru sugerează faptul că posturile disponibile în NSM sunt mai egal distribuite pe numărul de locuințe decât în cazul UE15. Procentul care locuiește în cadrul unor familii cu mai multe persoane angajate (adică cu cel puțin două persoane angajate) este, în cel mai rău caz, puțin mai mare în NSM decât în UE15.

Figura 17: Media de mulțumire față de propria educație, în funcție de țară Media 1-10

Întrebarea 41a: Mi-ați putea spune, pe o scară de la 1 la 10, cât de mulțumit sunteți de fiecare din elementele următoare, unde 1 înseamnă că sunteți foarte nemulțumit, iar 10 înseamnă că sunteți foarte mulțumit? Element: Educația dumneavoastră.

Sursa: SCVE 2003

Alt domeniu în care NSM țin mai mult sau mai puțin pasul cu UE15 se referă la învățarea pe toată durata vieții, mai ales în ceea ce privește participarea la cursuri de formare profesională. Datele sugerează faptul că, pe când un procent ceva mai mic de persoane din NSM decât din UE15 au urmat cursuri educaționale sau de formare profesională în anul precedent, un procent ceva mai mare din cursurile urmate aveau legătură cu postul ocupat, asigurând astfel o egalitate aproximativă între cele două regiuni, ca nivel de participare la cursuri de formare profesională.

Totuși, pe lângă aceste domenii, NSM sunt destul de dezavantajate comparativ cu țările din UE15 în ceea ce privește indicatorii referitori la sfera muncii și ocupării profesionale. Angajații din NSM, și chiar mai mult în SC3, au mai multe șanse să se simtă nesiguri de posturile lor decât corespondenții lor din țările UE15. De asemenea, au mai puține șanse să se considere bine plătiți și mai multe șanse să-și califice condițiile de lucru drept periculoase sau nesănătoase. La unele dimensiuni, cum ar fi perceperea muncii ca pe ceva mult prea solicitant și stresant, dezavantajul angajaților din NSM este mic, dar nu există nici un fel de dimensiuni legate de calitatea postului în care NSM sau SC3 să aibă un avantaj față de UE15.

În ciuda nivelului educațional aparent înalt în multe din țările NSM și SC3, o unitate de măsură a capitalului uman care are tot mai multă relevanță pe piața muncii – capacitatea de a citi în limba engleză – indică faptul că aceste state rămân în urmă față de UE15. Același lucru este valabil și în cazul utilizării internetului, care are tot mai multă importanță în economia modernă. Punctajul UE15 este de două sau de trei ori mai mare decât al NSM/SC3 la indicatorii care se referă la aceste probleme. Cu toate acestea, există câteva motive de optimism pe ambele fronturi, deoarece cele mai tinere grupe de vârstă adulte au un nivel de competență mult mai mare decât adulții mai în vârstă și prezintă semne de ajungere din urmă a corespondenților lor din țările UE15.

4. Structura locuinței și relațiile familiale

SCVE oferă o ocazie de a explora modul în care variază sau se mențin tiparele legate de locuință, organizare și sprijin familial, la diferite vârste, în toată Europa, în special în ceea ce privește diviziunea pe sexe în muncă ('contracte în funcție de sex') și sprijinul între generații ('contracte între generații'). Acest capitol își propune să analizeze dacă există o convergență a tiparelor de formare a familiilor în toată Europa, așa cum susțin unii analiști, sau dacă tiparele naționale distincte se mențin. Se mai analizează modul în care aceste tipare sunt influențate de tiparele regimului economic și de bunăstare, precum și de valorile culturale. Se mai explorează posibilele tensiuni care ar putea sau ar trebui să fie adresate la nivel de politică socială.

În acest sens, există două fenomene de o importanță specială: participarea tot mai mare pe piața muncii a femeilor cu responsabilități familiale, și îmbătrânirea populației (inclusiv îmbătrânirea rețelelor familiale). În moduri diferite, aceste două fenomene provoacă acordurile și contractele în funcție de sex și între generații, care, pentru o bună bucată de vreme, au sprijinit tipare de organizare a căminului și de sprijin familial.

Participarea tot mai mare a femeilor la forța de muncă este una din țintele principale ale Strategiei de la Lisabona. Astfel, împăcarea serviciului cu obligațiile familiale a devenit o problemă majoră în societățile europene. Este, de asemenea, un obiectiv central al politicii europene de ocupare a forței de muncă, așa cum este conturată de stâlful egalității din cadrul Reperelor Europene referitoare la Ocuparea Forței de Muncă. Această creștere întâmpină diferite dificultăți în țări cu diferite tipuri de piețe ale muncii. Implică, de asemenea, tipuri de modificări și presiuni posibile în țări care au dezvoltat diferite definiții și practici referitoare la diviziunea muncii pe sex în cămine și familii, după cum se poate vedea din datele SCVE. Strategiile sociale joacă un rol important în modul în care sunt adoptate aceste modificări, sau în care sunt administrate tensiunile dintre diferitele obligații și necesități.

În ceea ce privește îmbătrânirea populației, conform unui scenariu recent (Comisia UE, 2003), principala creștere în rândul celor în vârstă în următorii 15 ani în UE se va referi la grupul de vârstă de peste 80 de ani, care va crește cu circa 50%. Situația este mai echilibrată în NSM, deoarece populația acestor state este în medie mai tânără, însă tendința este destul de asemănătoare (Fahey și Speder, 2004). Un număr tot mai mare de familii, la un moment dat în timp, vor cuprinde numai persoane în vârstă. Rețelele de rudenie vor avea un echilibru de vârstă și între generații înclinat spre cei în vârstă – dintre care cei neputincioși vor constitui un procent destul de semnificativ, poate chiar mai mare, decât cei cu nevoi și necesități de îngrijire.

Îmbătrânirea populației are loc nu numai ca urmare a creșterii speranței de viață, ci și ca urmare a ratei mici de fertilitate. Ratele de fertilitate s-au situat sub nivelul de reînnoire în toată Europa timp de trei decenii. Totuși, există diferențe semnificative de la o țară la alta, care, într-o anumită măsură, se suprapun cu diferențele tiparelor de intrare a grupelor mai tinere în categoria de adulți (plecarea din căminul părintesc, viața împreună ca un cuplu, conceperea unui copil). Motivele acestor tipare diferite sunt multiple. Unele dintre ele au de-a face cu valorile și modelele familiale. Însă acestea sunt adesea sprijinite de modul în care tinerii au acces la protecție socială, credit financiar, locuințe și așa mai departe, în fiecare țară.

Căminele, familiile și rețelele sociale ocupă un loc crucial în integrarea socială a indivizilor și familiilor, și în coeziunea socială a comunităților. Ele sunt, de asemenea, scena unei mari diversități între țări sau în cadrul acestora. Aceste divergențe pot fi reduse – sau lărgite – de modificările stării economice și de bunăstare. Datele SCVE oferă o bază potrivită de înțelegere a acestor diferențe și asemănări.

Alcătuirea familiei

Numărul de familii a scăzut puternic în ultimele decenii în Europa. Motivele sunt îmbătrânirea populației, scăderea tot mai mare a dimensiunii familiei, chiar și în țările – cum ar fi anumite țări din NSM și SC3 – în care familia multiplă și extinsă a avut un rol important, tiparele schimbătoare de a ajunge adult la generațiile mai tinere și instabilitatea tot mai mare a căsătoriei.

Totuși, tendințele diferă semnificativ între țările din UE15 și chiar mai mult la aceste țări și celelalte țări europene (NSM, SC3), în funcție de structura de vârstă a populației și de tiparele de formare a căminului. În particular, există diferențe substanțiale în ceea ce privește vârsta la care cei tineri părăsesc căminul părintesc și tipul de cămin pe care și-l formează, dacă este cazul. Într-o proporție mai mică, există diferențe referitoare la tipul de cămin în care este probabil să trăiască cei în vârstă. Aceste diferite tipare de formare a căminului indică diferite tipare – culturale și practice – de înțelegere și stabilire a obligațiilor între generații. În schimb, acestea au o influență asupra modului în care sunt evaluate și recunoscute nevoile persoanelor și ale căminului atât la nivel privat, cât și la nivel de politică socială, afectând astfel calitatea vieții.

Numai 35% din căminele din UE25 cuprind un cuplu cu copii, iar 30% cuprind numai un cuplu. Părinții singuri reprezintă 8% din cămine. Căminele cu o singură persoană reprezintă 25% din numărul total de cămine, iar căminele extinse, în care rudele (de obicei mai în vârstă) locuiesc împreună cu un cuplu și copii, formând un mic grup (Tabelul 15). Referitor la acest ultim fenomen, este fals faptul că a locui într-o familie extinsă necesită mai mult spațiu decât a locui singur sau într-o casă mai mică. Țările mediteraneene și din NSM sunt exact cele în care numărul de camere de persoană este sub medie (Capitolul 2). Așadar, ar trebui luate în considerare și resursele persoanelor în funcție de tipul de familie, față de constrângerile materiale rezultate din densitatea mare de cămine.

Tabelul 15: Alcătuirea familiei în funcție de grupa de țară %

Grupa de țări	Singur	Cuplu	Părinte singur	Cuplu cu 1-2 copii < 16 ani	Cuplu cu 3+ copii < 16 ani	Cuplu cu toți copiii > 16 ani	Familie extinsă
SC3	9	19	8	24	6	24	10
NSM	15	19	11	20	4	22	10
UE15	26	32	7	15	2	16	2
UE25	25	30	8	16	2	17	3

Întrebarea HH3 (grilă referitoare la familie): Gândindu-vă la ceilalți membri din familiadumneavoastră și începând cu cel mai în vârstă: Ce relație aveți cu această persoană?

Sursa: SCVE 2003

În categoria mai des întâlnită a tiparului de cămin tip nucleu (care cuprinde un cuplu cu sau fără copii), există diferențe clare între grupele de țări: căminele cu o singură persoană predomină în UE15, mult mai puțin în NSM și mai ales în SC3. Într-o măsură mai mică, acest lucru este adevărat și în cazul cuplurilor fără copii. Aceste diferențe nu pot fi explicate pe deplin de experiența părintească mai redusă în UE15 comparativ cu NSM și SC3, deși, în ultimele două grupe, un procent mai mare de cupluri aveau cel puțin un copil: 75% și, respectiv, 70% aveau cel puțin un copil în NSM și SC3, comparativ cu 66% în UE15. Mai mult, ceva mai puțin de un sfert din cupluri aveau cel puțin trei copii în NSM și SC3, comparativ cu 18% în UE15. Diferențele în incidența tiparelor de cămine depind și de diferențele în tiparele dinamicii căminelor în cursul vieții. În NSM și mai ales în SC3, copiii locuiesc mai mult timp cu părinții, iar o minoritate semnificativă continuă să trăiască cu aceștia chiar și când copiii își formează propriul lor cuplu.

Dimpotrivă, în UE15, căminele rămân fără copii mai devreme; și pierderea partenerului duce mai degrabă la formarea unui cămin de o singură persoană.

Cât despre instabilitatea căsătoriilor, 9% dintre toți europenii de 18 ani și mai mari rămân singuri după despărțirea de partenerul anterior, în timp ce 10% dintre europeni sunt singuri din cauza decesului soției. Femeile tind să rămână singure mai des (sau mai mult timp) decât bărbații după despărțirea unui cuplu. Încă o dată, există diferențe importante între grupe, UE15 având cel mai mare procent de celibat (cu sau fără copii) după despărțirea unui cuplu (10%), urmat de NSM (8%), și, la mare distanță, de SC3 (3%). Aceste diferențe de macro-grup sunt însoțite de diferențele interne din cadrul țării. Cel mai mare procent de persoane singure după despărțirea unui cuplu sau desfacerea unei căsătorii se află în UE15 de nord și centrale și în Republica Cehă, iar cel mai mic procent se găsește în Turcia, Malta, Bulgaria și țările din sudul UE15. Aceste diferențe sugerează diferite modele de formare și dinamică a căminelor în cursul vieții.

Situația căminelor persoanelor tinere

Tipul de cămine în care locuiesc oamenii în diferitele etape ale vieții reprezintă un indicator mai sugestiv al tiparelor de formare a căminelor decât repartizarea tipurilor de cămine în diferite țări. Astfel, în acest raport, accentul se va pune pe tipurile de structuri ale căminelor în care locuiesc oamenii de diferite vârste în Europa, acordând o atenție deosebită celor tineri (18-34) și celor bătrâni, deoarece aceste două grupe de vârstă prezintă cele mai diferite tipare de cămine din Europa.

Nivelul la care cei tineri (sub 35 de ani) dau dovadă de autonomie față de părinți în ceea ce privește locuința indică o mare varietate nu numai printre țările din UE15, NSM și SC3, ci și în cadrul fiecărei grupe (Tabelul 16).

Există o separare clară între UE15, în care majoritatea tinerilor (55% dintre bărbați, 66% dintre femei) locuiesc în afara căminului părintesc, fie singuri, fie într-un cuplu fără copii, și NSM și SC3, în care aceste două situații sunt mult mai puțin întâlnite. În aceste ultime două grupe, majoritatea tinerilor fie mai locuiesc încă în casa părintească, fie au devenit ei înșiși părinți.

În cadrul UE15, pot fi observate cel puțin două tipare. Primul se bazează pe numărul mare de persoane care se bucură de independență, dar fără responsabilități părintești. Acest lucru se întâlnește foarte mult în țările nordice și centrale ale Europei, în special în rândul bărbaților.

Al doilea tipar indică faptul că tinerii rămân mai mult timp în casa părintească. Italia se potrivește la perfecție în acest tipar, sugerând atât o independență târzie a tinerilor, cât și asumarea târzie a responsabilităților părintești. Alte țări sudice europene (Spania, Portugalia) prezintă mai mult sau mai puțin același tipar.

Țările din NSM sunt foarte asemănătoare cu cele din sudul Europei în ceea ce privește faptul că tinerii rămân mai mult timp în casa părintească. În grupa de vârstă între 18-34 de ani, 45% dintre bărbații din țările mediteraneene și 44% dintre bărbații din NSM trăiesc ca tineri în casa părintească. În cazul femeilor, cifrele sunt 34% și 33%. Însă, conform surselor demografice (Eurostat 2003), un procent mai mare de tineri din NSM decât din țările mediteraneene și-au asumat deja responsabilități părintești: 21% comparativ cu 13%. Acest lucru este valabil și pentru SC3. În medie, în aceste două grupe de țări, tinerii, și în special femeile, devin părinți mai devreme decât în UE15.

Tabelul 16: Situația căminelor în funcție de sex și țară (tineri între 18-34) %

Țara	Situația în cămin: Bărbați(18-34)							Situația în cămin: Femei(18-34)						
	Singur	Membru al cuplului	Membru al cuplului cu copii	Părinte singur	Locuiesc cu copii (cu părinți fără partener și copii (1))	Locuiesc cu copii (cu sau fără partener într-o familie extinsă)	Alte tipuri de cămine (2)	Singur	Membru al cuplului	Membru al cuplului cu copii	Părinte singur	Locuiesc cu copii (cu părinți fără partener și copii (1))	Locuiesc cu copii (cu sau fără partener într-o familie extinsă)	Alte tipuri de cămine (2)
UE15	26	16	13	1	33	1	10	18	24	20	4	25	2	7
Austria	35	14	13	2	26	-	9	23	26	18	12	13	2	6
Belgia	28	20	20	2	27	1	3	11	14	33	11	27	1	3
Danemarca	33	28	20	-	17	-	1	28	28	21	9	8	-	6
Finlanda	39	26	18	-	13	1	3	29	25	26	6	11	-	3
Franța	36	16	15	-	28	1	5	24	23	23	6	18	2	5
Germania	40	11	20	1	19	-	10	26	27	23	5	14	1	4
Grecia	33	8	9	1	37	1	12	24	14	33	0	17	4	8
Irlanda	10	14	15	1	24	9	26	7	15	18	12	17	10	21
Italia	11	8	11	-	61	-	8	6	12	20	2	57	2	2
Luxemburg	12	13	25	1	32	3	14	5	13	39	4	20	3	16
Olanda	27	19	12	1	35	-	5	20	22	25	10	22	-	2
Portugalia	7	8	28	-	46	3	8	5	10	30	9	27	6	14
Spania	5	22	13	1	39	2	18	5	16	26	2	30	3	18
Suedia	44	17	22	-	10	1	6	31	24	23	5	10	-	6
Regatul Unit	34	22	8	1	19	-	16	14	37	19	14	12	2	6
NSM	6	8	21	-	44	6	16	4	8	26	4	33	12	13
Cipru	16	9	19	2	43	2	10	6	20	30	2	27	2	13
Republica Cehă	9	17	20	-	46	1	7	8	7	34	7	27	7	9
Estonia	17	26	10	2	34	2	9	19	23	17	5	28	5	4
Ungaria	13	10	16	1	39	2	18	5	14	25	3	27	11	15
Letonia	14	13	21	2	30	8	13	13	20	24	6	16	8	13
Lituania	9	8	34	-	37	7	5	8	14	35	10	16	11	6
Malta	7	9	9	-	67	2	6	4	14	11	1	54	3	13
Polonia	2	4	22	-	45	8	19	3	4	23	3	37	14	16
Slovacia	4	4	21	1	47	8	15	1	4	31	3	38	13	10
Slovenia	10	10	17	-	48	3	13	6	11	26	3	39	7	8
UE25	22	15	14	1	35	2	11	16	21	21	4	26	3	8
SC3	8	10	22	1	51	8	8	5	13	42	2	28	10	5
Bulgaria	11	3	23		40	4	18	3	13	25	4	15	17	24
România	6	12	11	1	44	7	19	11	18	20	2	18	7	24
Turcia	6	7	20	1	42	7	17	1	9	40	2	26	7	13

¹ Categoria 'locuiesc cu părinții' include numai persoanele intervievate care locuiesc cu părinții (cu sau fără frați și surori) și fără alți membri în casă (de exemplu partenerul).

² Categoria "altele" include o serie de cazuri mixte, cum ar fi persoanele fără partener care locuiesc cu rudele (altele decât părinții) sau cu prietenii, persoane care locuiesc cu partenerul și rudele sau prietenii, părinți singuri care locuiesc cu alți membri (alții decât părinții). Toate acestea reprezintă 11%; ele nu pot fi considerate o categorie separată, dar nici nu pot fi incluse în alte categorii. Acest grup este compus oarecum diferit în fiecare țară.

[Întrebare studiu (HH3): Gândindu-vă la ceilalți membri din casa dumneavoastră, începând cu cel mai în vârstă. Care este relația dumneavoastră cu acesta?]

Alte diferențe între grupuri se referă la incidența mai mare a grupei de 18-34 de ani care locuiește, fie singur fie cu un partener și/sau cu proprii copii, în cămine de trei generații sau de alte tipuri (vezi ultimele două coloane din Tabelul 16 pentru bărbați și femei) în NSM și SC3, comparativ cu UE15.

Diferențele dintre sexe sunt evidente în toate țările și mai mari în SC3, indicând un moment diferit în viața bărbaților și a femeilor: femeile părăsesc casa părintească, intră într-un cuplu și devin părinți mai tineri decât bărbații. Se întâmplă mai rar ca ele să locuiască singure sau ca partener într-un cuplu fără copii atunci când sunt tinere, dar mai des devin părinți singuri: 4% din femeile tinere din țările UE15 și NSM trăiesc ca părinți singuri, comparativ cu aproape nici un bărbat tânăr. La aceste cifre mai trebuie adăugat un procent suplimentar de 1% din mamele singure care trăiesc în cămine extinse.

Figura 18: Situația căminului la persoanele în vârstă (65 de ani și mai mult): bărbații în comparație cu femeile %

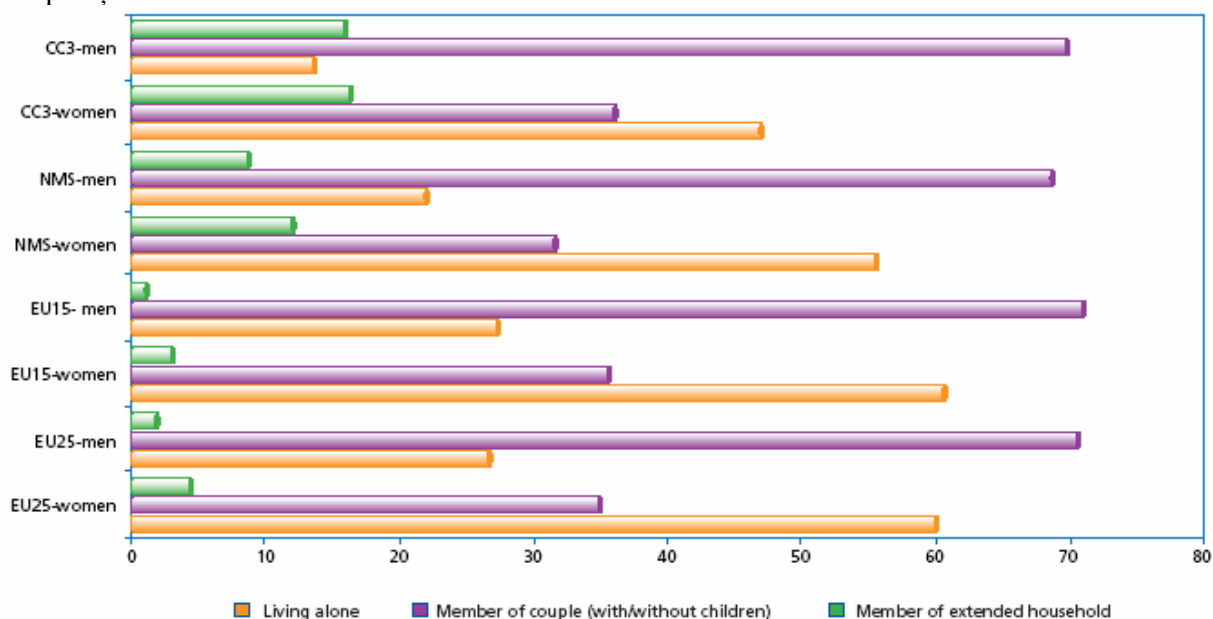

Figura 18 indică diferențele dintre situația căminului la bărbați și femei (calculată ca diferență dintre procentul bărbaților care trăiesc într-o anumită situație a căminului și procentul femeilor care trăiesc în aceeași situație a căminului). Diferențele negative indică cu cât sunt mai puțini bărbați în situația respectivă a căminului, în comparație cu femeile. Diferențele pozitive indică cu cât mai mulți bărbați se află în situația respectivă a căminului, în comparație cu femeile. Situația ‘trăiesc cu copiii’ nu este reprezentată deoarece, în toate țările, sunt mult prea puține astfel de cazuri. Întrebarea HH3 (grila referitoare la familie): Gândindu-vă la ceilalți membri din casa dumneavoastră, începând cu cel mai în vârstă: Care este relația dumneavoastră cu acesta?

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 17: Frecvența îngrijirilor și a lucrului în gospodărie, în funcție de țară și grupe de vârstă

%

Cât de des: grija și educația copiilor					Cât de des: muncă casnică				Cât de des: grijă față de persoane în vârstă/cu dizabilități			
Clusterel e de țări	În fiecare zi	3-4 ori pe săptămână	1-2 ori pe săptămână	Mai puțin rar/nici-odată	În fiecare zi	3-4 ori pe săptămână	1-2 ori pe săptămână	Mai puțin rar/nici-odată	În fiecare zi	3-4 ori pe săptămână	1-2 ori pe săptămână	Mai puțin rar/nici-odată
SC3												
18-34	48	4	4	44	53	13	12	22	12	4	6	77
35-64	43	6	7	44	66	8	7	19	14	5	7	74
65 +	10	3	3	85	68	5	9	18	6	1	1	92
NSM												
18-34	40	3	3	55	53	18	15	13	4	3	6	87
35-64	42	7	7	44	71	11	8	10	9	3	6	82
65 +	9	4	6	82	79	8	5	8	6	1	2	91
UE15												
18-34	30	2	2	66	47	16	20	17	3	1	3	93
35-64	41	4	5	50	64	11	11	13	7	3	7	83
65 +	6	2	4	89	68	10	7	14	6	1	3	90
UE25												
18-34	31	2	2	65	47	16	20	17	3	1	3	93
35-64	41	4	5	50	65	11	11	13	7	3	7	83
65 +	6	2	4	88	68	10	7	14	6	1	3	90

Întrebarea 37: Cât de des vă implicați în vreuna din activitățile de mai jos pe lângă munca plătită? A) Îngrijirea și educarea copiilor; B) Lucrul în gospodărie; C) Îngrijirea rudelor în vârstă/invalide. Coloana 'Mai rar/niciodată' cuprinde categoriile: O dată sau de două ori pe lună, mai rar și niciodată.

Sursa: SCVE 2003

Situația căminului la oamenii în vârstă

Situația căminului la oamenii în vârstă (de 65 de ani și mai mult) depinde, în primul rând, de tiparele de formare a căminului (dacă un cuplu tânăr rămâne să locuiască cu părinții sau își formează un nou cămin, vârsta la care tinerii părăsesc casa părintească ș.a.m.d.). Situația lor mai variază și în funcție de sex. Tiparul persoanelor în vârstă care locuiesc singuri crește foarte rapid, dacă ar fi să considerăm că, așa cum indică cifrele ECHP, în 1998 procentul de oameni în vârstă care locuiau singuri era de 45% la femei și de circa 16% la bărbați (vezi Eurostat, 2003)

Diferențele dintre sexe sunt destul de evidente. Speranța mai mare de viață la femei, împreună cu persistența diferenței de vârstă dintre soți, sugerează faptul că femeile peste 65 de ani au mai multe șanse – mai mult de dublu – decât bărbații să rămână văduve, și astfel să locuiască singure. Figura 18 indică situațiile diferite ale bărbaților și femeilor din fiecare țară.

În cadrul acestor tendințe generale comune, există diferențe destul de mari între țări. Bărbații și femeile în vârstă au mai multe șanse să locuiască singuri în UE15 decât în celelalte țări europene. Diferențele de sex sunt mai mari în NSM și în anumite țări mediteraneene decât în majoritatea țărilor UE15; fapt ce indică din nou similitudinile dintre tiparele de formare și dinamică a căminului dintre NSM și țările mediteraneene din UE15.

A locui singur nu înseamnă neapărat izolare în sine, ci poate fi chiar un semn de sprijin din partea rudelor. Totuși, numărul mare de persoane, în special femei, care trăiesc singure la bătrânețe, mai ales când sunt foarte bătrâne, indică goluri în câmpul politicii sociale, care nu mai pot fi ignorate. În UE15, 39% dintre bărbați și 76% dintre femeile de peste 75 de ani locuiesc singuri. În NSM și SC3, cifrele sunt 38% (bărbați) și respectiv 82% (femei), și 34% (bărbați) și 81% (femei).

Responsabilitatea pentru îngrijire și lucru în gospodărie

Îngrijirea altor persoane și lucrul în gospodărie sunt mijloacele prin care țeșătura căminului și a familiei se rețese mereu. De asemenea, acestea sunt activitățile care diferențiază cel mai mult obligațiile din cadrul căminelor și familiilor în funcție de vârstă și sex.

În ceea ce privește îngrijirea, datele SCVE indică faptul că, în toate țările europene, activitățile de îngrijire se orientează mai mult spre copii decât spre bătrâni și invalizi.

Îmbătrânirea populației mărește probabilitatea ca persoanele să aibă în propria lor rețea familială o rudă neajutorată sau invalidă care să aibă nevoie de îngrijiri. Conform datelor din Eurobarometru (Alber și Kohler, 2004), circa 17% dintre adulții din UE15 îngrijesc un bătrân neajutorat sau un invalid ce nu locuiește împreună cu ei, același procent fiind valabil pentru o persoană care locuiește cu ei. În NSM/SC3, procentele sunt ușor mai mari: 18% și respectiv 23%. Datele SCVE indică procente ceva mai mici: mai mult de jumătate din cei chestionați nu au grijă de nici o rudă bătrână sau invalidă, 5% își asumă zilnic o astfel de obligație, alți 5% de cel puțin o dată pe săptămână, iar restul mai rar. Femeile oferă îngrijiri mai des decât bărbații, deși diferențele nu sunt mari: 6% din îngrijirile pentru rude bătrâne/invalide sunt acordate de femei zilnic, în comparație cu 4% de către bărbați; 7% dintre femei fac acest lucru de cel puțin o dată pe săptămână, în comparație cu 6% dintre bărbați. Desigur, aceste date nu indică despre ce fel de îngrijiri este vorba.

În mod deloc surprinzător, așa cum indică Tabelul 17, există diferențe în ceea ce privește îngrijirile acordate persoanelor în vârstă, în funcție de vârsta persoanei intervievate. Vârsta la care se acordă cele mai multe îngrijiri pentru bătrâni/invalizi diferă de la o țară la alta, deși cei mai numeroși îngrijitori se află în categoria de vârstă între 35-64 de ani. De aceea, mai ales în cazul femeilor, îngrijirile acordate bătrânilor sunt adesea combinate cu îngrijiri acordate copiilor. În UE15, îngrijitorii par să se concentreze mai mult pe categoria de 55-64 de ani, indicând faptul că copiii adulți care se apropie și ei de vârsta bătrâneții au grijă de generația mai mare a părinților.

Acordarea de îngrijiri către bătrâni/invalizi în toate categoriile de vârstă crește de la UE15 la NSM și la SC3, în ciuda procentului mai mare al bătrânilor din țările UE15. Acest lucru sugerează faptul că funcționează mai multe tipare diferite de bunăstare; de asemenea, există diferite tipare ale obligațiilor dintre generații. În plus, cu cât copiii locuiesc mai mult în casa părintească atât în NSM cât și în SC3, cu atât incidența căminelor extinse poate încuraja sau uneori chiar amplifica prezumția obligației de îngrijire a persoanelor tinere față de persoanele bătrâne/invalide.

Îngrijirea și educarea copiilor pare a fi o datorie legată mai mult de vârstă în UE15 decât în NSM și SC3. Uităndu-ne la procentele îngrijirilor săptămânale ale copiilor, Tabelul 17 indică faptul că, în UE15, aceasta este o sarcină care implică adulți din grupele mijlocii de vârstă, în timp ce, în NSM, procentele sunt mai echilibrate între aceste grupe și grupele de vârstă mai tânără. În SC3, există o înclinație către un grup mai tânăr de vârstă. Acest lucru este explicat prin faptul că această categorie mai tânără de vârstă se căsătorește și face copii în aceste țări. În NSM, persoanele mai în vârstă au rolul de îngrijitori de copii.

Lucrul în gospodărie este, de asemenea, o activitate diferențiată pe vârste. În medie, persoanele mai în vârstă fac acest lucru mai des decât altele. Atât în NSM cât și în SC3, repartizarea lucrului în gospodărie este oarecum mai egală de la o vârstă la alta și, în general, un procent mai mare din

populație se implică în lucrul în gospodărie. Condițiile economice ale căminelor din aceste țări (Capitolele 1 și 2) pot avea nevoie de mai mult timp dedicat întreținerii spațiului locativ și cumpărării și preparării bunurilor de consum.

Lucrul în gospodărie și sexul

Așa cum indică datele din studiu, dezechilibrul dintre sexe ca timp petrecut cu lucrul în gospodărie se întâlnește pe toată durata vieții, oarecum independent de situația familiei. Acest lucru este mai evident în cadrul cuplurilor și, chiar mai mult, când există și copiii în casă.

Lucrul în gospodărie este o sarcină zilnică, în special pentru femeile adulte din toate țările. Procentul de femei care lucrează zilnic în gospodărie este de peste 85% peste tot; și de circa 90% în țările NSM/SC3. Cea mai mare diferență dintre sexe se observă în țările din SC3, unde avem cele mai mari cifre referitoare la femeile adulte (91% implicate în lucrul zilnic în gospodărie) și cele mai mici la bărbații tineri (23%).

Există diferențe substanțiale de la o țară la alta, atât în ce privește timpul acordat lucrului în gospodărie de către bărbații și femeile ce locuiesc cu partenerul, cât și în ce privește valoarea diferenței dintre sexe. Luând în considerare numărul mediu al orelor zilnice dedicate gospodăriei de la o grupă de țări la alta, nu există nici un tipar distinct între cuplurile cu și fără copii (Tabelul 18). Totuși, distincția dintre bărbați și femei este evidentă în fiecare grupă – femeile dedică zilnic mai mult timp gospodăriei decât bărbații.

Tabelul 18: Lucrul în gospodărie în funcție de sex și situația căminului: media orelor zilnice

Țara ¹	Bărbați ²		Femei ²	
	Cuplu	Cuplu cu copil (-ii)	Cuplu	Cuplu cu copil(ii)
SC3	4	3	4	4
NSM	3	3	4	4
UE15	2	2	3	3
UE25	2	2	3	3

¹ Republica Cehă, Polonia și Spania nu sunt incluse în analiză din cauza problemelor de filtrare din chestionar.

² Valorile medii se aplică numai acelor persoane care răspund 'în fiecare zi' la întrebarea 37b.

Întrebarea 38b: Câte ore pe zi participați la lucrul din gospodărie?

Sursa: SCVE 2003

Numărul mediu de ore petrecute în gospodărie este considerabil mai mare – pentru bărbați și femei – în NSM și SC3 decât în UE15. Printre cei care fac zilnic treabă în gospodărie, femeile care trăiesc într-un cuplu în SC3 își dedică de două ori mai mult timp pe zi decât bărbații în UE15. Bărbații care trăiesc în cuplu în SC3 care fac zilnic muncă în gospodărie, o fac tot atâta timp cât și femeile.

Diferențele observate de la o țară la alta referitor la implicarea în gospodărie se datorează probabil unei mai mari frecvențe a căminelor cu venituri mici în NSM/SC3, ceea ce înseamnă acces mai puțin facil atât la tehnologia domestică, cât și la serviciile plătite. Mai mult decât atât, având în vedere condițiile mai precare ale locuințelor în general în aceste țări (Capitolul 2), munca în gospodărie poate include și reparații prin casă, repararea aparatelor și a mijloacelor de transport, grădinărit la scară mică pentru asigurarea alimentelor ș.a.m.d. Ca urmare, bărbații și femeile pot fi implicați în activități destul de diferite de muncă în gospodărie. Procentul de femei și de bărbați sub 65 de ani pensionați este mai mare în aceste țări.

Contrar așteptărilor generale, numărul de ore dedicate gospodăriei nu se modifică de la o gospodărie la alta, cu sau fără copii. Totuși, între țările individuale, se poate observa că în unele

dintre ele, în special în țările mediteraneene și majoritatea țărilor din NSM și SC3, bărbații cu copiii își dedică mai puțin timp gospodăriei decât bărbații din cuplurile fără copii, în timp ce pentru femei este valabilă vice versa. Așa cum va arăta Capitolul 5 care tratează echilibrul muncă-viață, acesta corespunde unui fenomen paralel privind timpul dedicat serviciului, cu tați care-și dedică mai mult timp serviciului decât mamele. Calitatea de părinte rămâne un eveniment diferențiat referitor la diviziunea responsabilităților familiale în cazul muncii plătite sau nu, și respectiv în prezența bărbaților și femeilor în familie și în munca plătită.

Dezechilibrul dintre sexe în ce privește repartizarea muncii în gospodărie este mai mare în țările mediteraneene și central-europene (Germania, Belgia, Olanda, Austria, și Irlanda) și în NSM. Repartizarea aceasta pare a fi mai echilibrată în țările scandinave, Regatul Unit și Lituania.

Căminele din NSM par a se afla sub cea mai mare presiune în ce privește cererile de muncă plătită și neplătită. Un procent mai mic de femei din NSM decât din UE15 au un post plătit, dar lucrează mai multe ore (Capitolul 5). De asemenea, ele lucrează mai multe ore și acasă, fără plată. În SC3, bărbații lucrează mai multe ore atât la serviciu, cât și acasă decât bărbații din UE15. Există mai puține femei cu posturi plătite, deși și ele, în medie, lucrează mai multe ore decât femeile din UE15. Procentul de bărbați șomeri este și el mare. Astfel, atât în NSM cât și în SC3, o serie de cămine pot avea o nevoie excesivă de muncă (plătită și neplătită), în timp ce altele pot suferi din cauza lipsei de muncă plătită, pe care încearcă să o compenseze printr-o versiune extinsă de producție de bunuri și servicii domestice neplătite.

În mod deloc surprinzător, mai multe femei decât bărbați care locuiesc în cuplu au impresia că îndeplinesc mai multe sarcini decât le-ar reveni în mod normal: 43% comparativ cu 13%. Percepția unei asimetrii variază de la o țară la alta și de la o grupă de țări la alta, crescând dramatic pentru femei atunci când există copii în casă și scăzând pentru bărbați. Este mai probabil ca mamele din SC3 să declare că fac mai multă treabă decât ar fi normal; aproape 69% (mamele din Turcia ajungând la 83%) spun acest lucru; este adevărat și pentru 42%, atât în NSM, cât și în UE15.

Creșterea copiilor

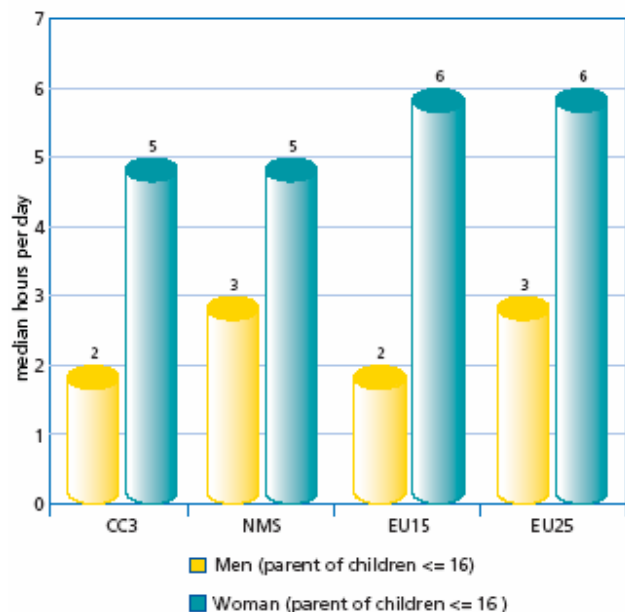
Așa cum se arată în Tabelul 17 de mai sus, copiii rămân principalii beneficiari ai îngrijirilor familiale din Europa. În particular, peste 70% dintre tații și mamele copiilor sub 16 ani își dedică timp creșterii și educării copiilor lor de cel puțin două ori pe săptămână. Cu toate acestea, dacă luăm în considerare timpul dedicat acestei activități, mai multe mame decât tați o fac zilnic și, dintre cei care o fac zilnic, mamele dedică mai multe ore decât tații. Numărul de ore al mamelor este în medie mai mult decât dublu în comparație cu cel al taților, adesea implicând o zi plină de lucru (Figura 19).

La nivelul întregului grup, aceste diferențe între sexe persistă pentru copiii de diferite vârste: printre cei care spun că se dedică zilnic îngrijirilor, în UE15, tații copiilor sub patru ani acordă în jur de 4,3 ore pe zi îngrijirilor, interval ce scade până la 2,7 de ore în cazul copiilor între 10-16. În cazul mamelor, cifrele sunt 10,5 și, respectiv, 5,2 de ore. Aceeași tendință se observă și în NSM și SC3.

Cu toate acestea, există diferențe evidente între tații și mamele ce acordă îngrijiri în fiecare zi, precum și diferențe între sexe de la o țară la alta.

În cadrul UE15, la părinții din Regatul Unit și Țările de Jos se observă cea mai mare diferență între sexe (diferență de cinci ore între tați și mame), iar la cei din Franța cea mai mică (diferență de două ore). Tații din Finlanda și Irlanda declară că petrec cel mai mare număr mediu de ore pe zi (4) cu creșterea copiilor. În rândul mamelor, franțuzoaicele par să dedice mai puține ore pe zi creșterii copiilor – mai puțin de jumătate din cele declarate de mamele din Țările de Jos, Regatul Unit și Irlanda.

Figura 19: Ore de îngrijiri zilnice pentru copii în funcție de grupele de țări² și sexul părinților

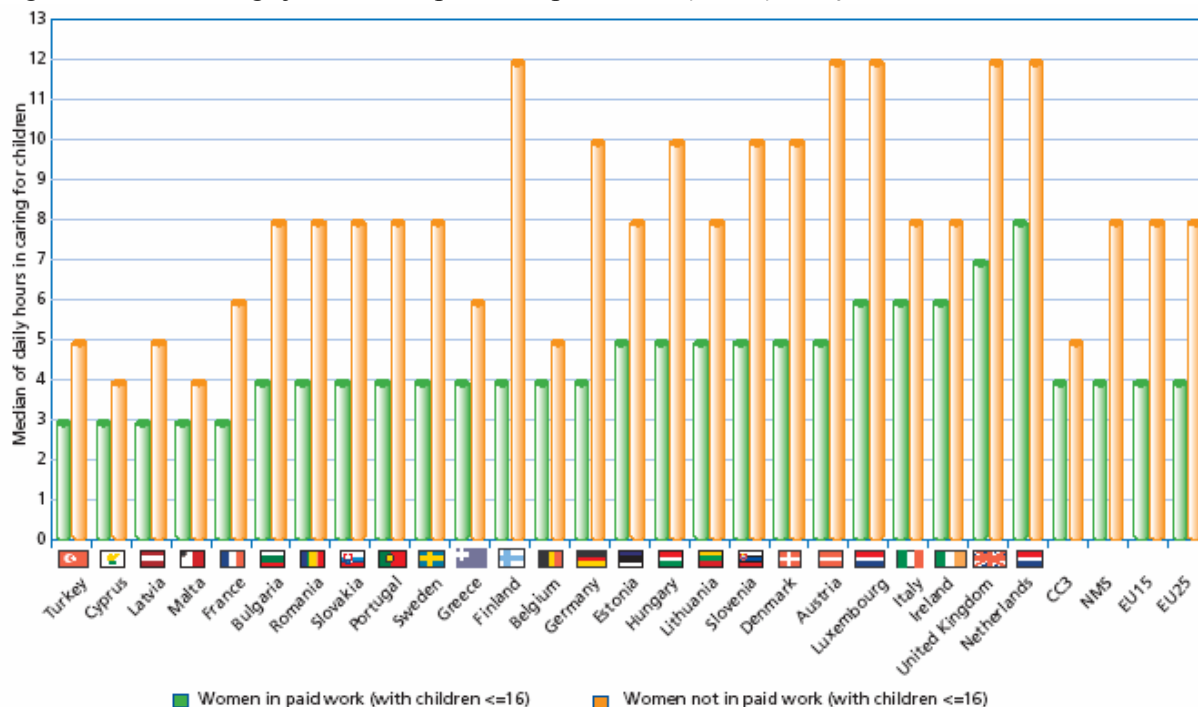
¹ Valorile medii se referă la răspunsurile ‘în fiecare zi’ la întrebarea 37a. Au fost aleși bărbați și femei cu copii sub 16 ani.

² Republica Cehă, Polonia și Spania nu sunt reprezentate din cauza unui filtru neclar din chestionarul țărilor respective.

Întrebarea 38a: Câte ore pe zi petreceți pentru îngrijirea copiilor?

Sursa: SCVE, 2003

Figura 20: Ore de îngrijiri zilnice¹ pentru copii, în funcție de țară² și statutul în muncă al mamei.

¹ Valorile medii se referă la răspunsurile ‘în fiecare zi’ la întrebarea 37a. Au fost alese femei cu copii sub 16 ani.

² Republica Cehă, Polonia și Spania nu sunt reprezentate din cauza numărului prea mic de cazuri valabile.

Întrebarea 38a: Câte ore pe zi petreceți pentru îngrijirea copiilor?

Sursa: SCVE, 2003

În cadrul NSM, diferențele dintre sexe sunt în general mai mici decât cele observate în UE15, în special în Malta, Cipru și statele Baltice (o diferență medie de două ore). Totuși, atât mamele cât și tații din Malta, Cipru și Letonia declară că petrec destul de puține ore cu îngrijirea părintească comparativ, de exemplu, cu părinții din Slovenia, Slovacia și Ungaria.

Însă nivelul scăzut al îngrijirilor părintești poate fi înlocuit cu alte tipuri de îngrijire familială (cum ar fi îngrijirea de către bunici, precum în multe țări europene din sud), sau de către serviciile sociale colective, inclusiv școlile cu program prelungit, ca de exemplu în țările scandinave și Franța. Aceasta este o problemă crucială de planificare a strategiei, în special în ideea că numărul de mame ale copiilor tineri care sunt angajate crește peste tot în lume, chiar dacă există diferențe mari de la o țară la alta. Mai mult, participarea tot mai mare a femeilor pe piața muncii este unul din cele mai importante obiective ale strategiilor europene referitoare la ocuparea forței de muncă.

În cazul femeilor angajate, diferența dintre sexe în ceea ce privește timpul acordat îngrijirii copiilor scade, dar nu dispare. Mamele angajate dedică în medie cu circa o treime mai multe ore decât tații, în fiecare zi: 5,3 ore în comparație cu 3,4. Acest lucru explică de ce mamele angajate au în general o zi (neplătită și plătită) mai lungă decât tații angajați, dar sunt adesea obligate să-și reducă timpul de muncă și, astfel, și venitul personal (Capitolul 1). Cu toate acestea, diferențele dintre mamele angajate și cele neangajate sunt mai mari decât diferențele dintre sexe (Figura 20).

Atât în UE15 cât și în NSM, mamele neangajate petrec un număr aproape dublu de ore cu îngrijirea copiilor decât mamele angajate: circa opt ore pe zi. Acest interval mare de timp dedicat îngrijirilor copiilor se poate datora nu numai folosirii mai reduse a instituțiilor de îngrijire a copiilor, dar și prezenței unui număr mai mare de copii la aceste mame și/sau vârstei mai mici a copiilor.

Informațiile despre participarea femeilor pe piața muncii din Europa și, în general, în statele industrializate indică faptul că, cu cât numărul de copii este mai mare și cu cât au vârste mai mici, cu atât este mai puțin probabil ca mamele lor să lucreze în câmpul muncii (OCDE, 2001). Diferențele sunt mai puțin izbitoare în țările SC3, fapt ce confirmă că, în medie, mamele din aceste țări își dedică mai puține ore îngrijirilor. În cadrul UE15, cele mai mari diferențe dintre mamele plătite și cele neplătite se găsesc în Finlanda, iar cele mai mici în Belgia. Aceste diferențe sunt remarcabil de mici în Italia și Irlanda, probabil din cauză că în aceste țări mamele din câmpul muncii pot conta pe ajutor din partea familiei.

Tipare de sprijin și sociabilitate

Marea majoritate a cetățenilor europeni se pot baza pe sprijinul familiei la nevoie, mai ales în ceea ce privește problemele practice – ajutor prin casă, o nevoie urgentă de bani. Familia rămâne foarte importantă, dar într-o măsură ceva mai mică, în cazul problemelor mai personale. În acest caz, sunt implicați și prietenii sau chiar alte persoane, mai ales atunci când este nevoie de sprijin moral sau emoțional. Acest lucru a rezultat și din alte studii naționale și comparative (vezi de exemplu Alber și Fahey, 2004).

Procentul de persoane care spun că nu au la cine să apeleze la nevoie este destul de mic. Acest procent este cel mai mare în ceea ce privește nevoia financiară: 11% din cetățenii din UE15, 17% din NSM și 24% din SC3 spun că nu se pot baza pe nimeni dacă au nevoie urgentă să strângă o sumă modestă de bani (31000 în țările UE15; 3500 în NSM/SC3).

Răspunsurile referitoare la ajutorul domestic în caz de boală sunt destul de consecvente de la o țară la alta și de la un grup de țări la altul, peste 80% dintre cei intervievați dispunând de ajutor din partea familiei și alți 15% de la prieteni sau alte persoane. În Tabelul 19, informațiile oferite

se referă numai la două dintre elemente: ajutorul în cazul problemelor psihologice și în cazul nevoilor financiare.

Rolul puternic al familiei în oferirea acestui ajutor este evident. Importanța diferită a familiei și prietenilor, în funcție de tipul de nevoie, indică mai degrabă o diversificare decât o substituție a surselor de ajutor. Diferențele dintre țări referitoare la ponderea sprijinului familiei și prietenilor sau al altor persoane pot fi considerate un indicator al intensității procesului de individualizare și atenuare a dependenței de familie.

Tabelul 19: Sprijinul familiei și al altor persoane %

Țara	Ajutor când te simți deprimat			Pot aduna urgent €1 000 pentru a ajuta într-un caz de urgență ¹		
	Familia	Altele ²	Nimeni nu va oferi sprijin	Familia	Altele ²	Nimeni nu va oferi sprijin
Austria	53	44	3	77	19	4
Belgia	49	43	8	66	19	15
Danemarca	50	47	3	62	29	10
Finlanda	40	57	3	58	37	5
Franța	47	49	4	63	21	16
Germania	52	43	4	70	16	14
Greece	67	29	4	70	20	10
Irlanda	56	43	1	73	23	4
Italia	47	48	5	78	14	7
Luxemburg	51	40	9	70	21	9
Țările de Jos	52	43	5	68	20	12
Portugalia	69	28	3	70	16	14
Spania	62	35	3	80	15	5
Suedia	49	49	2	69	25	6
Regatul Unit	54	41	5	66	18	15
Cipru	66	30	5	78	10	11
Republica Cehă	46	49	4	64	24	12
Estonia	39	54	8	38	31	31
Ungaria	63	34	3	68	18	15
Letonia	38	56	6	23	39	37
Lituania	46	49	5	41	38	20
Malta	61	33	7	88	6	7
Polonia	52	42	6	63	19	19
Slovacia	58	40	2	67	23	11
Slovenia	58	40	2	64	28	8
Bulgaria	51	45	5	33	34	33
România	67	30	3	43	25	32
Turcia	52	44	5	61	19	20
SC3	56	40	4	54	22	24
NSM	53	42	5	62	21	17
UE15	52	44	4	70	19	11
UE25	52	43	4	69	19	12

¹ În noile State Membre și în țările candidate, valoarea de referință este €500.

² ‘Alții’ se referă la: ‘colegi de muncă’, ‘prieteni’, ‘vecini’, ‘altcineva’.

Întrebările 36c, 36d): De la cine ați obține ajutor în fiecare din următoarele situații? Pentru fiecare situație, alegeți cea mai importantă persoană... c) dacă v-ați simți deprimat și ați dori să vorbiți cu cineva, d) dacă trebuie să strângeți urgent €1000/€500 pentru a face față unei situații de urgență.

Sursa: SCVE 2003

Rudele apropiate (care nu locuiesc în aceeași casă cu copiii și părinții) au un rol important în structura tiparelor de sociabilitate din întreaga Europă dar, așa cum indică Tabelul 20, într-un grad mai mic decât prietenii din aproape toate categoriile de vârstă. Legăturile de familie sunt mai frecvente în NSM, însă nu există diferențe majore între grupele de țări, sau în cadrul lor, referitor la frecvența contactelor cu prietenii. Cei mai în vârstă iau legătura numai puțin mai rar cu prietenii decât cei mai tineri. Peste 80% din toate persoanele în vârstă se întâlnesc cu un prieten cel puțin o dată pe săptămână în fiecare țară (Tabelul 20).

Tabelul 20: Întâlniri frecvente¹ față în față cu părinții/copiii și prietenii, după vârstă %

Grupa de țări	Contact frecvent cu părinții/copiii ²			Contact frecvent cu prietenii		
	18-34	35-64	65 și peste	18-34	35-64	65 și peste
SC3	74	73	65	90	88	88
NSM	92	88	79	92	84	86
UE15	69	74	76	92	86	87

¹ 'Întâlniri frecvente' include: 'Mai mult de o dată pe zi', 'În fiecare zi sau aproape în fiecare zi' 'Cel puțin o dată pe săptămână'.

² Modalitățile prin care copiii, mama și tatăl sunt luați în considerare împreună.

Întrebările 34a, b, c: În medie, gândindu-vă la persoanele din afara căminului dumneavoastră, cât de des aveți legături directe (față în față) cu ele: a) oricare din copiii dumneavoastră, b) mama sau tatăl dumneavoastră, c) oricare din prietenii sau vecinii dumneavoastră.

Sursa: SCVE 2003

Rata întâlnirilor cu membri ai familiei (ce nu locuiesc în aceeași casă) crește odată cu vârsta în UE15, în timp ce în NSM și SC3 se întâmplă contrariul. Acest lucru poate fi explicat parțial prin procentul mai mare de persoane în vârstă din țările din urmă care locuiesc cu copiii lor și cu familiile acestora, spre deosebire de UE15, și prin procentul mai mare de persoane tinere din SC3, care sunt deja părinți în propriul lor cămin. În mod similar, mai mulți părinți trăiesc cu copiii și nepoții lor decât în UE15, dar la fel de mulți copii au o familie proprie la o vârstă relativ tânără, determinând astfel o relație mai strânsă cu părinții lor, în rolul bunicilor. Dimpotrivă, numărul mai mare de persoane celibatate și cupluri tinere fără copii din UE15 poate reduce schimbul dintre părinți și copii în această etapă a vieții.

Mulțumirea față de viața de familie

Cât de mulțumiți sunt europenii de viața lor de familie? Această problemă este analizată prin intermediul Întrebării 41e din chestionar. Majoritatea relativă (42%) oferă un scor mare (între 8 și 10), un procent similar un scor mediu (5-7), iar 11% oferă un scor mic (0-4). Cei mai mulțumiți sunt cei care trăiesc fie singuri, fie ca partener într-un cuplu fără copii. Femeile sunt mai puțin mulțumite decât bărbații (14% în comparație cu 18%), iar cetățenii din SC3 sunt mai puțin mulțumiți decât alți europeni, iar cei din NSM se află undeva la mijloc. Una peste alta, factorii de trai într-o gospodărie extinsă, însoțiți de paternitatea singulară, sunt legați de un grad mai mic de satisfacție atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Totuși, în cadrul SC3, femeile care locuiesc cu un partener și cu copii sunt mai puțin mulțumite decât mamele singure (46% dintre primele sunt puțin mulțumite, față de 36% dintre cele din urmă), indicând faptul că a avea un cămin tradițional nu aduce întotdeauna mulțumire dacă volumul de muncă este mare și bugetul mic.

Aceste observații sunt în concordanță cu cele ce provin din alte studii privind calitatea vieții (ca de exemplu Delhey, 2004). Totuși, marea diversitate în gradul de mulțumire în funcție de sex, vârstă și țară emite ipoteza că mulțumirea față de viața de familie provine din sentimentele pe care le au oamenii atunci când se simt stăpâni în acest domeniu privat, în contrast cu alte domenii din domeniul public. Într-adevăr, acest domeniu privat poate fi perceput ca ieșit de sub control atunci când nu sunt suficiente resurse și/sau când îndeplinirea obligațiilor este dificilă.

Concluzii

Căminele și familiile sunt în mod evident o sursă importantă de sprijin și ajutor în Europa, contrazicând ideea că, într-o lume în care individualizarea este în creștere, rolul lor este slab și rămâne important numai în cele mai tradiționale și/sau sărace țări.

Extinderea UE va contribui la o și mai mare diferențiere a tiparelor de formare și de dinamică a căminelor. Datele prezentate aici indică faptul că nu există nici o convergență clară către un anumit model. Grupele de țări tradiționale (în literatură) sunt oarecum refăcute, unele din țările NSM părădând mai asemănătoare cu cele din sudul Europei, în timp ce altele sunt mai asemănătoare cu cele nordice. Această diversitate dă naștere multor presupuneri despre impactul unic fie al religiei, fie al tiparelor de bunăstare sau chiar al tradițiilor strategice. Culturile și valorile familiale foarte vechi par a avea un rol independent în formarea comportamentelor, deși, desigur, interacționează cu contextul economic și cu cadrul politic. În această perspectivă, merită să arătăm că formarea de noi cămine și asumarea responsabilităților de părinți par a fi mai dificile chiar în țările în care sprijinul familial și cel dintre generații este mai puternic și chiar mai probabil. Plecarea târzie din căminul părintesc în partea sudică a Europei și în marea parte a grupului NSM/SC3, împreună cu fertilitatea scăzută indică faptul că baza prea mare pusă pe sprijinul familiei – pentru protecție financiară, acces la cămin, nevoi de îngrijire – poate limita capacitatea tinerelor generații de a ajunge complet independente și de a-și asuma responsabilitățile părintești la rândul lor.

Bărbații și femeile din grupele cu vârste medii par să-și asume mai multe responsabilități legate de îngrijire. Totuși, îmbătrânirea populației și creșterea nivelului de participare a femeilor la forța de muncă poate duce la o anumită lipsă de îngrijire pentru bătrânii neputincioși din țările în care nevoile lor încă mai sunt lăsate în principal familiei.

Diviziunea după sex a muncii din cadrul gospodăriei și al familiei pare relativ rezistentă la schimbări. Femeile, care poartă principala răspundere pentru organizarea zilnică a gospodăriei și a familiei, pentru îngrijirea membrilor din familie și pentru relațiile de familie sunt adesea cele care se plâng de cantitatea de muncă din gospodărie și sunt mai puțin mulțumite de viața de familie. În același timp apar și diferențe între sexe: între femei cu copii și femei fără copii, între femei angajate și femei neangajate, precum și între femeile din țările mai bogate – din punct de vedere financiar, dar și la nivelul prestărilor de servicii – și femeile din țările mai sărace. De asemenea, apar diferențe și între bărbați, dar într-o mai mică măsură, referitor la gradul în care își împart responsabilitățile familiale. În timp ce bărbații din țările din UE15 par să împartă în general mai multe răspunderi părintești, în NSM și mai ales în SC3, bărbații par să preia mai mult din cantitatea de lucru din gospodărie.

Comportamentul familial nu este modificat numai de legi și strategii, ci trebuie să interacționeze cu valori profunde referitoare la ceea ce este bine și potrivit în acest domeniu (vezi de exemplu Alber și Kohler, 2004). Mai mult, guvernele și agenții sociali din diferite țări își propun priorități diferite când se gândesc la strategiile familiei, astfel reflectând nu numai echilibrul strategic specific, ci și categoriile specifice de valori comune și conceperea standardelor. Totuși, strategiile au rolul de a permite oamenilor de a negocia și chiar de a-și aprecia critic valorile și standardele. În această perspectivă, zonele-cheie ale strategiei par a fi următoarele:

- Strategii referitoare la egalitatea de șanse în activitatea economică și participarea la procesele de luare a deciziilor (vezi Comisia Europeană, 2000b). Un rol important în aceste strategii îl joacă instituțiile de îngrijire a copiilor mici, a bătrânilor neajutorați și a invalizilor, în ceea ce privește acoperirea, calitatea, puterea financiară și flexibilitatea. De asemenea, strategiile care promovează o mai mare participare a bărbaților în îngrijirea familială (de exemplu concediul de îngrijire a copilului) sunt importante pentru a reduce diviziunea dintre sexe.

- Strategiile adresate special bătrânilor neputincioși pentru a le consolida dreptul de a ‘îmbătrâni pe loc’ (OCDE, 1996) și de a nu mai fi dependenți exclusiv de sprijinul familiei.
- Strategiile de ‘reconciliere’ pentru bărbați și femei de-a lungul cursului vieții, care confirmă că atât bărbații, cât și femeile angajate au responsabilități în cadrul familiei, care pot varia ca intensitate de-a lungul vieții. S-a pus accent pe acest lucru în timpul președinției Suediei și a fost inclus în Hotărârea Consiliului din 29 iunie 2000 privind participarea echilibrată a femeilor și bărbaților la viața de familie și la activitatea în muncă.
- Strategii adresate în special tinerilor, care îi determină să fie mai puțin dependenți de sprijinul familiei. Probabil în acest domeniu se regăsesc cele mai mari diferențe în cadrul Europei, din punct de vedere legal, dar și politic, putându-se susține un anumit grad de convergență în prevederile legate de asigurarea socială.

5.

Echilibrul muncă – viață

Încercarea de a împăca serviciul cu viața de familie a devenit o problemă tot mai importantă în societățile din Europa. Se consideră că echilibrul dintre aceste două zone ale vieții are o influență majoră asupra participării la muncă, asupra fertilității, a formării familiei și a calității vieții. Atât Ordinea de zi a politicii sociale UE (Comisia Europeană, 2000a) cât și Reperetele de angajare EU (Consiliul UE, 2002) au inclus compatibilitatea muncii cu viața de familie în valorile esențiale ale politicii lor.

Strategia Europeană referitoare la Ocuparea Forței de Muncă și Strategia din Lisabona urmăresc amândouă să mărească nivelul de participare a forței de muncă, în special în cazul femeilor. Cu toate acestea, o altă preocupare a politicii sociale o reprezintă creșterea ratei de fertilitate în vederea încetinirii schimbării demografice din societățile tot mai bătrâne ale Europei. Practic, petrecerea unui anumit timp la serviciu și în același timp asumarea de responsabilități în cadrul familiei sunt adeseori niște cerințe contradictorii, una dintre ele rămânând mereu în urmă. Așadar, echilibrul dintre muncă și viața de familie este importantă atât pentru participarea la angajare, cât și pentru rata fertilității. Posibilitatea concediului de îngrijire a copilului, instituțiile de acordare a îngrijirilor și reglementările referitoare la un program de lucru flexibil reprezintă instrumente ce pot avea un mare impact asupra obligației părinților – în special a femeilor – de a combina sarcinile de serviciu cu cele familiale (Webster, 2001; Parlamentul European, 2004a).

Echilibrul dintre viața de familie și activitatea la serviciu este strâns legat de șansele egale pe care le au bărbații și femeile. În acest sens, este esențial să se compenseze dezavantajele femeilor legate de accesul și participarea pe piața muncii, precum și dezavantajele bărbaților referitoare la participarea în viața de familie.

SCVE investighează dificultățile întâmpinate de oameni în încercarea lor de a combina activitatea de muncă cu responsabilitățile familiale și cu treburile casnice. Acest capitol se referă în principal la persoanele angajate. Totuși, există o variație destul de mare a ratei de participare la muncă între diferitele țări europene și, desigur, o mare diferență între ratele bărbaților și cele ale femeilor. La interpretarea rezultatelor referitoare la echilibrul muncă-viață, trebuie avute în vedere tiparele de angajare, deoarece acestea afectează destul de diferit diferitele populații din diferitele țări.

Dificultățile de împăcare a muncii cu viața de familie

Două întrebări din SCVE se referă la dificultățile întâmpinate de persoanele angajate la îndeplinirea responsabilităților legate de gospodărie și de familie. O a treia întrebare urmărește să afle dacă oamenii au probleme de concentrare la serviciu din cauza responsabilităților de acasă. Oamenii care trăiesc în UE15 declară că au mai puține dificultăți decât cei din NSM/SC3 în răspunsurile lor la toate cele trei întrebări (Tabelul 21).

Tabelul 21: Procentul de persoane angajate care întâmpină dificultăți în încercarea de a împăca munca și viața de familie de mai multe ori pe săptămână, după țară %

Țara	Prea obosiți să îndeplinească diverse munci în casă	Dificultăți în îndeplinirea responsabilităților familiale	Dificultăți în a se concentra asupra muncii
Austria	12	4	2
Belgia	21	7	2
Danemarca	16	5	1
Finlanda	14	5	2
Franța	18	8	2
Germania	17	6	1
Grecia	29	14	4
Irlanda	18	7	4
Italia	22	10	2
Luxemburg	14	9	2
Olanda	12	5	3
Portugalia	25	13	6
Spania	39	17	3
Suedia	19	8	3
Regatul Unit	27	12	7
Cipru	33	17	3
Republica Cehă	22	10	2
Estonia	38	17	3
Ungaria	30	14	4
Letonia	47	27	8
Lituania	29	15	5
Malta	35	11	5
Polonia	32	17	5
Slovacia	20	10	5
Slovenia	27	16	4
Bulgaria	37	20	6
România	36	17	3
Turcia	36	27	11
SC3	36	23	8
NSM	29	15	4
UE15	22	9	3
UE25	23	10	3

Cât de des vi s-au întâmplat fiecare din următoarele lucruri în ultimul an?

Întrebarea 13a: Am ajuns acasă de la serviciu prea obosit să mai fac treabă prin casă.

Întrebarea 13b: Mi-a fost greu să-mi îndeplinesc responsabilitățile familiale din cauza timpului petrecut la serviciu.

Întrebarea 13c: Mi-a fost greu să mă concentrez la serviciu din cauza responsabilităților mele familiale.

Categoriile pentru toate întrebările sunt următoarele: de câteva ori pe săptămână, de câteva ori pe lună, de câteva ori pe an, mai rar, niciodată.

Sursa: SCVE 2003

Numai câteva persoane angajate din Europa continentală și din țările nordice declară că întâmpină dificultăți în îndeplinirea responsabilităților lor familiale din cauza timpului petrecut la serviciu. În Regatul Unit, precum și în Grecia, Portugalia și Spania, problemele de echilibrare dintre serviciu și familie se raportează mai des decât în celelalte țări UE15, însă Spania este singura țară UE în care oamenii întâmpină mai multe dificultăți decât cei din țările NSM. Circa 40% din spanioli – de două ori cât media UE15 – raportează probleme legate de organizarea activităților domestice de mai multe ori pe săptămână din cauză că sunt prea obosiți după serviciu. Populațiile din celelalte țări raportează mult mai multe dificultăți în împăcarea serviciului cu viața de familie decât populațiile din UE15. În general, o treime din populația din NSM este prea obosită pentru a se mai ocupa de treburile casnice și circa o șesime declară că au dificultăți în îndeplinirea responsabilităților familiale de câteva ori pe săptămână. Toate țările din SC3 se află deasupra mediei UE15 și a mediei NSM; în general, cetățenii din aceste țări întâmpină mai multe dificultăți la împăcarea serviciului cu viața de familie. Angajații din Turcia declară probleme în mod special că întâmpină probleme: circa o treime întâmpină dificultăți la îndeplinirea treburilor casnice și a responsabilităților familiale.

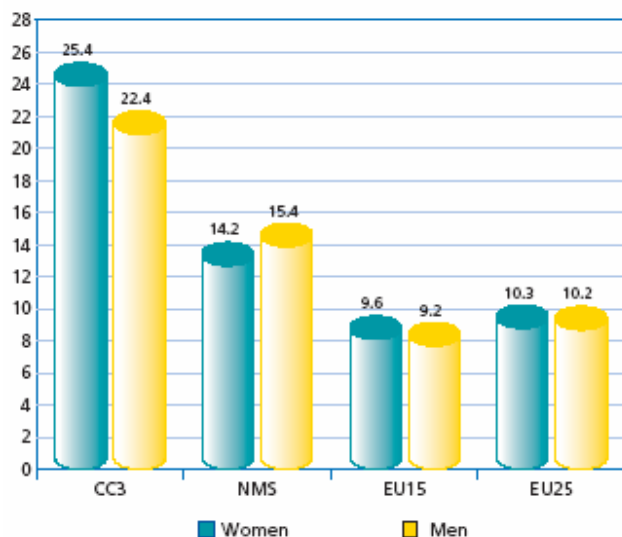
În contrast cu problemele observate, ce combină munca domestică cu sarcinile familiale, problemele de concentrare la serviciu din cauza responsabilităților familiale sunt mai puțin întâlnite. Turcia este singura țară în care peste 8% din indivizi raportează dificultăți de acest fel. Diferențele dintre țări sunt de asemenea destul de mici în această privință. De aceea, angajaților li se pare că munca le afectează viața de familie mult mai mult decât viața de familie le influențează performanțele la serviciu.

Diferențe între sexe

Capitolul 4 a subliniat faptul că femeile petrec mai mult timp cu munca în gospodărie și sarcinile familiale decât bărbații. Mai mult, femeile și bărbații au tipare destul de diferite de angajare. Angajarea cu normă parțială este mai des întâlnită la femei în majoritatea țărilor europene. Ambele aspecte indică faptul că pot exista strategii specifice fiecărui sex pentru împăcarea serviciului cu viața de familie. Așadar, este important să luați în considerare situația femeilor și a bărbaților în mod separat.

Este remarcabil faptul că femeile și bărbații nu diferă foarte mult ca nivel al dificultăților declarate, pe care le au în îndeplinirea responsabilităților lor familiale. Acest lucru poate reflecta diferențele de valori și percepții ale bărbaților și femeilor, însă corespunde cu un studiu mai vechi din UE15, în care bărbații raportau mai des decât femeile că programul lor de lucru le permite prea puțin sau deloc să-și îndeplinească obligațiile familiale (Fagan, 2003). Dacă examinăm mediile obținute în diferite țări, se poate observa că diferențele între sexe pentru UE15 și NSM sunt sub unu la sută (Figura 21). În NSM, bărbații întâmpină și mai multe dificultăți în îndeplinirea responsabilităților familiale decât femeile. În SC3, femeile declară probleme în încercarea de a împăca serviciul și viața de familie mai des decât în celelalte grupe de țări. Totuși, acest lucru reflectă în principal puternica influență a rezultatelor pentru Turcia la media SC3. Similitudinile dintre bărbați și femei la mediile dintre țări sunt prezente și la nivel național. Numai în Cipru, Portugalia, Slovenia, Spania, Turcia și Regatul Unit diferența dintre femei și bărbați este mai mare cu cinci procente. Cu toate acestea, în Regatul Unit și Cipru, bărbații declară că au mai multe dificultăți decât femeile, în timp ce în celelalte patru țări femeile sunt cele care au mai multe probleme decât bărbații. Pentru a înțelege mai bine de ce diferențele dintre sexe sunt destul de mici în ciuda faptului că între femei și bărbați condițiile sunt foarte diferite, este foarte important să subliniem cei mai influenți factori: numărul de ore de muncă și proporțiile responsabilităților familiale.

Figura 21: Dificultăți la îndeplinirea responsabilităților familiale la femei și bărbați – Procent ce reflectă ‘de câteva ori pe săptămână’ %

Întrebarea 13b: Cât de des vi s-au întâmplat fiecare din situațiile de mai jos în ultimul an? Mi-a fost greu să-mi îndeplinesc responsabilitățile familiale din cauza timpului pe care-l petrec la serviciu. Categoriile: De câteva ori pe săptămână, de câteva ori pe lună, de câteva ori pe an, mai rar, niciodată.

Sursa: SCVE 2003

Impactul programului de lucru

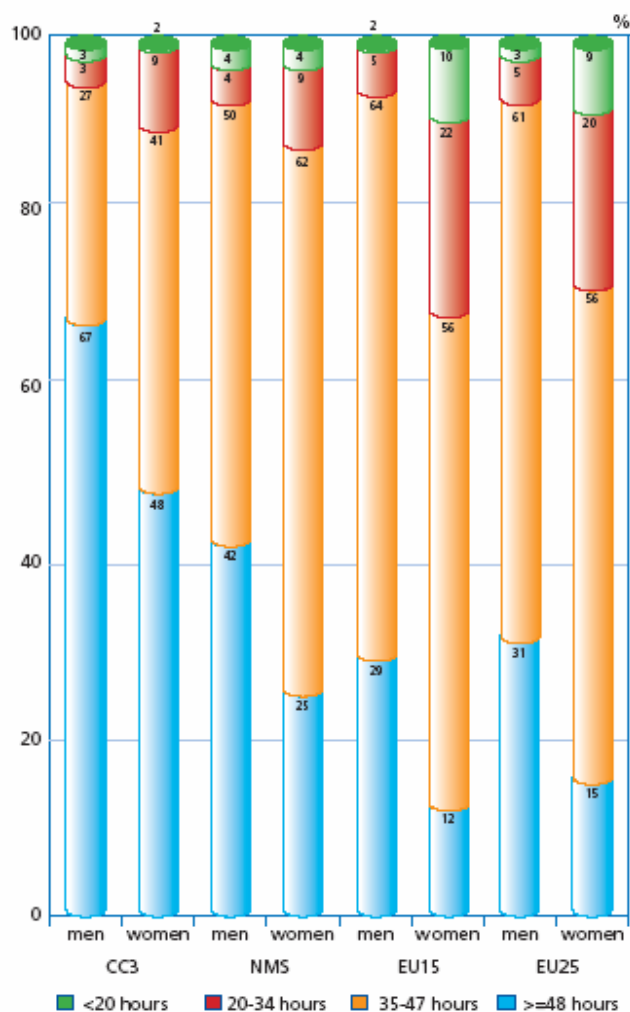
Reglementările pentru programul de lucru reprezintă un mod de a ajuta la găsirea unui echilibru între muncă și viața de familie. Există mai multe moduri de reorganizare a programului de lucru și de implementare a unor opțiuni mai flexibile vizavi de programul de lucru, cum ar fi contractele cu normă parțială, pe o perioadă determinată de timp, săptămânile cu muncă comprimată, muncă de la distanță, concediu de îngrijire a copilului sau scheme de pensionare (Fagan, 2003). SCVE nu oferă informații detaliate despre diferitele reglementări legate de programul de lucru, însă oferă informații despre programul de lucru săptămânal. În informațiile SCVE, programul mediu de lucru la locul principal de muncă este cu 1-5% mai lung decât în sursa standard de informații despre programul de lucru din Europa, vezi Studiul referitor la Forța de Muncă (LFS). Motivul acestei abateri poate fi faptul că persoanele cu un program de lucru foarte scurt pe săptămână sunt acoperite mai bine de LFS (adică oameni care lucrează o oră sau mai mult), în timp ce SCVE se concentrează pe starea economică principală a interviuatului (Capitolul 3).

În ceea ce privește programul de lucru al bărbaților și al femeilor, există diferențe clare între UE15 și NSM/SC3 (Figura 22). Majoritatea femeilor angajate din ultimul grup de țări lucrează cu normă întreagă (35 de ore sau chiar mai mult), în timp ce în UE15 norma parțială (sub 35 de ore) este mai des întâlnită printre femei. În Belgia, Luxemburg, Olanda și Regatul Unit, peste 40% din femeile angajate lucrează cu normă parțială. Pe de altă parte, bărbații lucrează destul de des 48 de ore sau mai mult pe săptămână. În Grecia, Republica Cehă, Estonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia și Turcia, peste 40% din bărbații declară că au un program de lucru foarte lung. Munca cu normă parțială joacă deocamdată un rol mic la bărbați. Numai în Olanda un procent destul de mare de bărbați lucrează cu normă parțială (circa 15%). Aceste observații subliniază diferența dintre programul de lucru plătit săptămânal la bărbați și femei.

Oamenii își pot reduce programul de lucru din cauza responsabilităților familiale; de asemenea, ei pot raporta probleme din cauza serviciului. În general, cu cât programul de lucru este mai lung, cu atât mai des angajații declară că au probleme în îndeplinirea responsabilităților lor familiale

(Tabelul 22). Persoanele care lucrează 48 de ore pe săptămână sau mai mult, raportează consecvent mai multe dificultăți. Procentul de persoane angajate cu normă întreagă care raportează dificultăți este de două-trei ori mai mare decât procentul persoanelor care lucrează cu normă parțială. Aceste observații sugerează faptul că procentul mai mare de persoane din NSM/SC3 care declară că au dificultăți în îndeplinirea responsabilităților lor familiale poate fi, într-o anumită măsură, explicat prin procentul mai mare al persoanelor care lucrează 48 sau chiar mai mult pe săptămână. Cu toate acestea, aranjamentele programului de lucru nu explică pe deplin diferențele dintre țări. Diferențele la nivel național în structura gospodăriei, formarea familiei și instituțiile de acordare de îngrijiri pentru copii, bătrâni și invalizi sunt alți factori determinanți importanți.

Figura 22: Programul de lucru săptămânal în funcție de sex

¹ Programul de lucru calculat din programul de lucru săptămânal normal raportat de la serviciul principal, precum și din serviciul secundar, inclusiv orice ore suplimentare plătite sau neplătite (Întrebarea 7: Câte ore lucrați/ați lucrat în mod normal pe săptămână (la serviciul principal), inclusiv orele suplimentare plătite sau neplătite? Întrebarea 10: Cam câte ore pe săptămână ați lucrat la acest serviciu suplimentar sau activitate sau în agricultură? Vă rugăm să dați o cifră medie a ultimelor 4 săptămâni lucrate).

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 22: Procentul referitor la dificultățile ‘de mai multe ori pe săptămână’ în îndeplinirea responsabilităților familiale, după programul de lucru și sex (% în cadrul grupelor) %

	Normă parțială (20-34 ore)			Normă întreagă (35-47 ore)			Foarte lung normă întreagă (48+ ore)		
	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total
SC3	11	17	14	9	18	12	29	33	30
NSM	11	7	8	11	12	11	21	23	22
UE15	9	5	6	5	11	7	17	16	17
UE25	9	6	6	6	11	8	18	18	18

Întrebarea 13b: Cât de des vi s-au întâmplat următoarele situații în ultimul an? Mi-a fost greu să-mi îndeplinesc responsabilitățile familiale din cauza timpului petrecut la serviciu. Categoriile: De câteva ori pe săptămână, de câteva ori pe lună, de câteva ori pe an, mai rar, niciodată.

Sursa: SCVE 2003

Există o diferență clară între sexe. Tiparul general conform căruia un program de lucru mai lung sporește dificultatea oamenilor în îndeplinirea responsabilităților familiale se aplică la fel de bine și femeilor. Totuși, pentru bărbați, această tendință nu apare în cazul în care comparăm munca cu normă parțială cu angajarea obișnuită cu normă întreagă (vezi și Fagan, 2003, p. 45). Numai bărbații care lucrează 48 de ore sau mai mult raportează o creștere substanțială a dificultății în îndeplinirea responsabilităților familiale. În concluzie, par să existe două tipare opuse pentru bărbați și femei, referitoare la numărul de ore petrecute la serviciu, lucru care ar explica de ce nu diferă foarte mult în ceea ce privește dificultățile observate în încercarea de a împăca serviciul cu viața de familie:

1. În cazul angajării cu program întreg, femeile tind să raporteze mai multe dificultăți în încercarea de a împăca serviciul cu viața de familie decât bărbații. Cu toate acestea, în medie ele petrec mai puțin ore la serviciu decât bărbații, iar un program de lucru mai scurt indică în general mai puțin dificultăți în îndeplinirea responsabilităților familiale.
2. În cazul angajării cu program întreg, bărbații raportează în general mai puține dificultăți în încercarea de a împăca serviciul cu viața de familie, chiar și în cazul în care au un program de lucru mai lung. Totuși, probabil că lucrează mai multe ore pe săptămână decât femeile, iar un program de lucru mai lung mărește probabilitatea de a percepe dificultăți la îndeplinirea responsabilităților familiale.

Copiii, munca în gospodărie și îngrijirea

Reglementările referitoare la programul de lucru sunt numai o față a monedei; cealaltă față este timpul și efortul dedicat treburilor domestice și creșterii copiilor, precum și îngrijirii bătrânilor sau invalizilor (vezi capitolul precedent). Aceste sarcini sunt strâns legate de compunerea căminului. În general, cu cât persoanele sunt mai tinere și cu cât sunt mai mulți copii în cămin, cu atât mai mare este probabilitatea ca femeile să nu fie angajate deloc. Raportul dintre mamele neangajate cu copii sub 16 ani și tații neangajați cu copii sub 16 ani este cel mai mic în Suedia (1.2) și cel mai mare în Spania (5.7) și Portugalia (7.3). Media din UE15 (3) este mai mare decât în NSM și SC3 (ambele 2). În țările mediteraneene, creșterea copiilor este puternic asociată cu neangajarea mamelor. Aceste observații subliniază încă o dată faptul că diferența dintre sexe este evidentă dacă luăm în considerare participarea diferită la forța de muncă a taților și mamelor. Bărbații cu copii mici sunt mai bine integrați pe piața muncii decât femeile.

Tabelul 23: Dificultățile pe care persoanele angajate le au la îndeplinirea responsabilităților familiale ‘de mai multe ori pe săptămână’, după tipul de gospodărie %

Grup de țări	Necăsătorit cu copii <16 ani	Cuplu cu copii <16 ani	Cuplu cu copii >16 ani	Cuplu	Trăiește singur (-ă)	Total
SC3	54	25	19	20	25	24
NSM	26	15	13	18	13	15
UE15	13	11	12	6	7	10
UE25	15	12	12	7	8	10

Întrebarea 13b: Cât de des vi s-au întâmplat următoarele situații în ultimul an? Mi-a fost greu să-mi îndeplinesc responsabilitățile familiale din cauza timpului pe care-l petrec la serviciu. Categori: De câteva ori pe săptămână, de câteva ori pe lună, de câteva ori pe an, mai rar, niciodată.

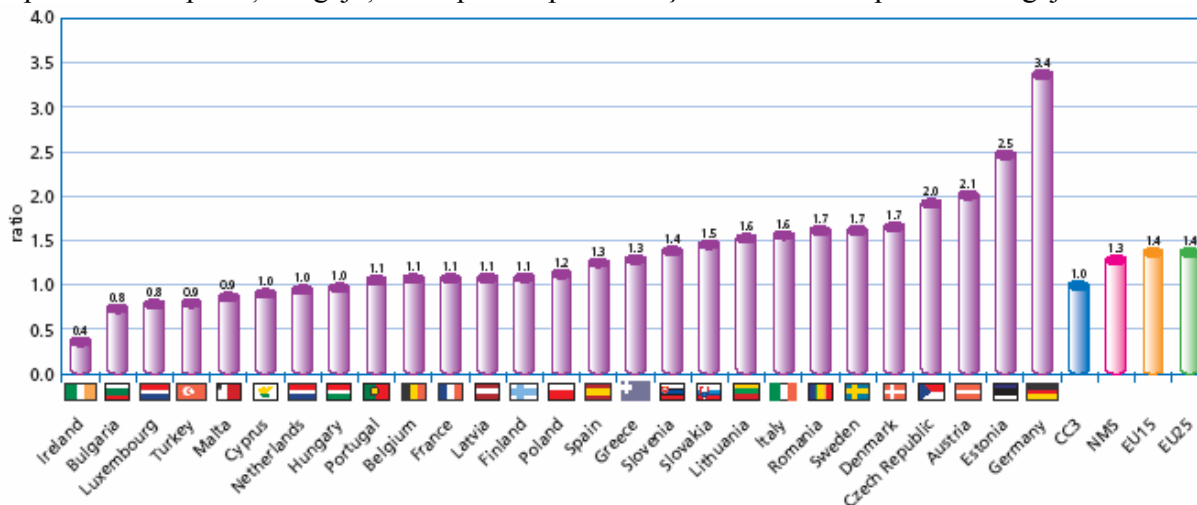
Sursa: SCVE 2003

Un exemplu clar al impactului pe care îl au munca din gospodărie și îngrijirile asupra echilibrului muncă-viață este oferit de compunerea căminului (Tabelul 23). Cel mai clar dintre rezultate este faptul că părinții celibatari angajați cu copii sub 16 ani întâmpină cele mai mari dificultăți în îndeplinirea responsabilităților lor familiale în aproape toate țările. Turcia, România și Polonia indică procentele cele mai mari, cu peste 45% din părinții celibatari ce raportează probleme în încercarea de a împăca serviciul cu viața de familie. Procente mici, sub 10%, s-au găsit în Germania, Danemarca, Republica Cehă, Ungaria și Estonia. În plus, părinții celibatari dedică cel mai mare procent de muncă domestică zilnică și activități de îngrijire și petrec mai mult timp cu aceste activități decât alte persoane. Având în vedere că peste trei sferturi din căminele cu părinți celibatari constau din mame ce trăiesc cu copiii lor, se poate deduce faptul că diferențele dintre sexe sunt foste importante.

Diferențele dintre celelalte tipuri de cămine care nu se disting atât de tare și diferențele dintre țări sunt relativ mari. În UE15, se poate vedea clar că părinții care locuiesc împreună cu copiii în cămin raportează mai des că au dificultăți decât cuplurile sau persoanele care locuiesc singure. Acest tipar nu apare în NSM/SC3. Este surprinzător faptul că în anumite țări persoanele care locuiesc singure raportează destul de des probleme în încercarea de a împăca serviciul cu viața de familie; acest lucru se poate datora responsabilităților legate de copii sau bătrâni din afara căminului. Polonia, România și Turcia indică procente relativ mari în acest sens. Aceste rezultate sugerează faptul că structura familiei și legăturile de familie diferă foarte mult de la o cultură la alta, sau de la o națiune la alta. Astfel, termenul ‘responsabilități familiale’ poate avea diferite înțelesuri în ceea ce privește numărul de membri în familie și apropierea legăturilor de familie.

Părinții cu copii mici ar trebui să fie un grup-țintă pentru intervenția politicii. Copiii mici au nevoie de foarte multe îngrijiri și părinții – în special mamele – satisfac aceste nevoi. Acest lucru este adesea asociat cu un efect negativ asupra planurilor ocupaționale. Serviciile naționale de îngrijire a copiilor și reglementările referitoare la concediul de îngrijire a copilului joacă un rol important în împăcarea acestor cerințe legate de muncă și de familie. Dacă ar fi să comparăm gradul de dificultate în îndeplinirea responsabilităților familiale întâmpinat de părinții cu copii de trei ani sau mai mici cu media populației, vom observa diferențe remarcabile între țări (Figura 23).

Figura 23: Dificultăți la îndeplinirea responsabilităților familiale de mai multe ori pe săptămână: raportul dintre părinții angajați cu copii sub patru ani și toate celelalte persoane angajate.

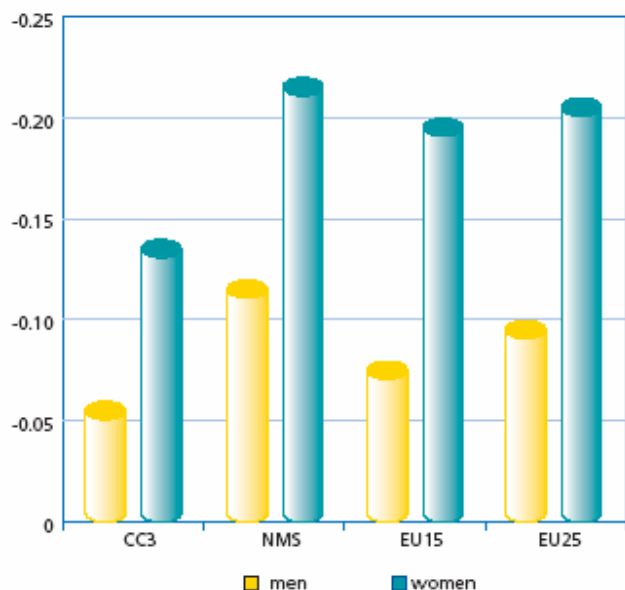
Întrebarea 13b: Cât de des vi s-au întâmplat fiecare din situațiile de mai jos în ultimul an? Mi-a fost greu să-mi îndeplinesc responsabilitățile familiale din cauza timpului pe care-l petrec la serviciu. Categoriile: De câteva ori pe săptămână, de câteva ori pe lună, de câteva ori pe an, mai rar, niciodată.

Notă: Raportul dintre părinții angajați cu copii de trei ani sau mai mici și media totală de persoane care declară că au întâmpinat dificultăți la îndeplinirea responsabilităților lor familiale de mai multe ori pe săptămână din cauza timpului petrecut la serviciu. Datele despre Regatul Unit lipsesc din cauza informațiilor lipsă despre compunerea căminului. Mediile pentru UE15 și UE25 au fost calculate fără datele pentru Regatul Unit.

Sursa: SCVE 2003

În 14 de țări, părinții angajați cu copii sub patru ani nu raportează dificultăți în îndeplinirea responsabilităților lor familiale mai des decât media generală a persoanelor angajate. Părinții de copii mici din Irlanda, Bulgaria, Luxemburg, Turcia și Malta se află chiar sub media țării. Astfel, în aceste țări, părinții angajați cu copii mici își exprimă mai puțin dificultatea de a împăca serviciul cu viața de familie decât toate persoanele angajate. Totuși, trebuie menționat faptul că în aceste țări (cu excepția Luxemburgului), precum și în Portugalia, procentul de angajare la mamele cu copii mici este mai mic decât procentul mediu de angajare. În celelalte țări care prezintă diferențe minore pentru părinții cu copii mici (Belgia, Cipru, Finlanda, Franța, Ungaria, Letonia, Luxemburg, Olanda și Polonia), ambele aspecte coexistă: părinții cu copii mici nu întâmpină greutăți în îndeplinirea responsabilităților lor familiale și sunt la fel de integrați pe piața muncii ca și populația totală. În Germania s-a obținut rezultatul opus, pentru că aici părinții cu copii mici au raportat dificultăți 'de mai multe ori pe săptămână', de circa 3,5 ori mai des, chiar dacă procentul mamelor neangajate cu copii mici este mai mare. Nu există un tipar clar care să distingă UE15 de NSM/SC3. Acest lucru subliniază faptul că reglementările naționale referitoare la concediul de îngrijire a copilului și instituțiile de îngrijire a copiilor, precum și rețelele de sprijin familial sunt destul de eterogene de la o țară la alta (vezi și OCDE, 2002; OCDE 2003; GVG, 2003).

Figura 24: Relația dintre programul de lucru oficial și timpul petrecut cu munca în familie, în funcție de sex

Notă: Coeficientul de corelație este calculat pornind de la programul de lucru normal săptămânal la serviciul principal și la cel secundar (Întrebarea 7 și Întrebarea 10) și de numărul de ore petrecute zilnic cu activitățile casnice, creșterea copiilor și îngrijirea bătrânilor sau invalizilor (Întrebarea 38). Sunt incluse numai acele persoane care raportează că îndeplinesc cel puțin una din aceste activități zilnic.

Sursa: SCVE 2003

Tabloul pentru femei și bărbați descoperă diferențe interesante. În nouă din cele 15 State Membre UE, tații cu copii sub patru ani declară că au mai multe dificultăți la îndeplinirea responsabilităților lor familiale decât mamele. Imaginea opusă poate fi văzută în Portugalia și Spania, unde este mult mai probabil ca femeile cu copii sub patru ani să declare că au mai multe dificultăți decât bărbații. Rezultate similare pot fi găsite în Cipru, Estonia, România și Slovenia. Însă în șapte țări din NSM/SC3, tații declară că au mai multe dificultăți decât mamele. Conform studiilor de folosire a timpului, bărbații își măresc cantitatea de muncă în gospodărie dacă există copii mici în cămin. Această creștere este și mai puternică la femei, însă femeile tind să facă față cu cantitatea mai mare de muncă domestică tăind din orele de serviciu (Eurostat, 2003; OCDE, 2001). Cu toate acestea, studiile despre bugetul de timp indică faptul că programul de lucru total plătit și neplătit al femeilor este mai lung decât cel al bărbaților.

Acest fapt este subliniat prin comparația dintre timpul de lucru plătit și timpul petrecut cu munca din gospodărie sau cu îngrijirile (Figura 24). Relația inversă dintre programul de lucru oficial și timpul petrecut cu responsabilitățile de îngrijire și munca domestică este destul de puternică pentru femei în aproape toate țările. De regulă, femeile tind să-și adapteze timpul pe care-l petrec la serviciu în funcție de timpul pe care-l petrec cu responsabilitățile de îngrijire și munca domestică. Cu cât petrec mai mult timp cu sarcinile de familie, cu atât mai scurt este programul lor de muncă de la serviciu și viceversa. Acest lucru este valabil în special pentru Austria și Germania în cadrul UE15, și pentru Malta și Cipru în cadrul NSM. Bărbații nu acționează în acest sens cu aceeași regularitate și consecvență. Corelația este mai puternică pentru bărbați decât pentru femei numai în patru dintre țări. Asocierea generală dintre programul de lucru oficial și timpul petrecut cu îngrijirile sau munca domestică este destul de mică la bărbați. Diferența dintre UE15 și NSM este mică, deși variația dintre țări este mare. În SC3, asocierea dintre programul de lucru oficial și timpul petrecut cu treburile casei și îngrijirile atât pentru bărbați, cât și pentru femei, este mai mică.

Totuși, bărbații petrec săptămânal mai mult timp decât femeile în munca plătită. Așa cum am arătat deja, un program de lucru lung face mai dificilă împăcarea serviciului cu viața de familie. Aceste observații sunt în concordanță cu studiile preferințelor de timp, în care femeile care lucrează cu normă parțială declară că sunt interesate să aibă un program de lucru mai lung, iar bărbații să-și scurteze programul de lucru (Fagan, 2003). Cu toate acestea, programul de lucru redus la bărbați nu mărește neapărat timpul pe care aceștia îl petrec cu treburile casnice și activitățile de îngrijire; ei alocă o mare parte din timpul suplimentar activităților de relaxare și recreare. Mai mult, datele despre SCVE indică faptul că numai un program săptămânal foarte lung duce la o creștere substanțială a dificultăților avute în îndeplinirea responsabilităților familiale pentru bărbați (Comisia Europeană, 2002b). Astfel, referitor la programul de lucru și mai buna împăcare a serviciului cu viața de familie, există două trăsături specifice sexului:

1. Bărbații care lucrează cu contracte cu normă întregă și program prelungit ar trebui să aibă o ocazie mai bună de a-și reduce programul de lucru pentru a putea petrece mai mult timp cu familia.
2. Femeile ar trebui să aibă mai multă flexibilitate în a decide cât timp ar dori să aloce muncii plătite și responsabilităților familiale.

Primul punct poate avea o mai mare importanță în NSM/SC3, unde media programului de lucru la bărbați este relativ mare. Al doilea punct este probabil mai relevant în UE15, unde femeile sunt în general cele care își reduc programul de lucru pentru a face față responsabilităților familiale. În continuare mai trebuie luate în considerare două aspecte: primul, femeile – în special mamele cu copii mici – au în general un procent mult mai mic de angajare. Al doilea, gradul de autonomie al programului de lucru este destul de limitat pentru mulți angajați, în special pentru cei cu funcții ocupaționale mai înalte (Fagan, 2003).

Lipsa de timp

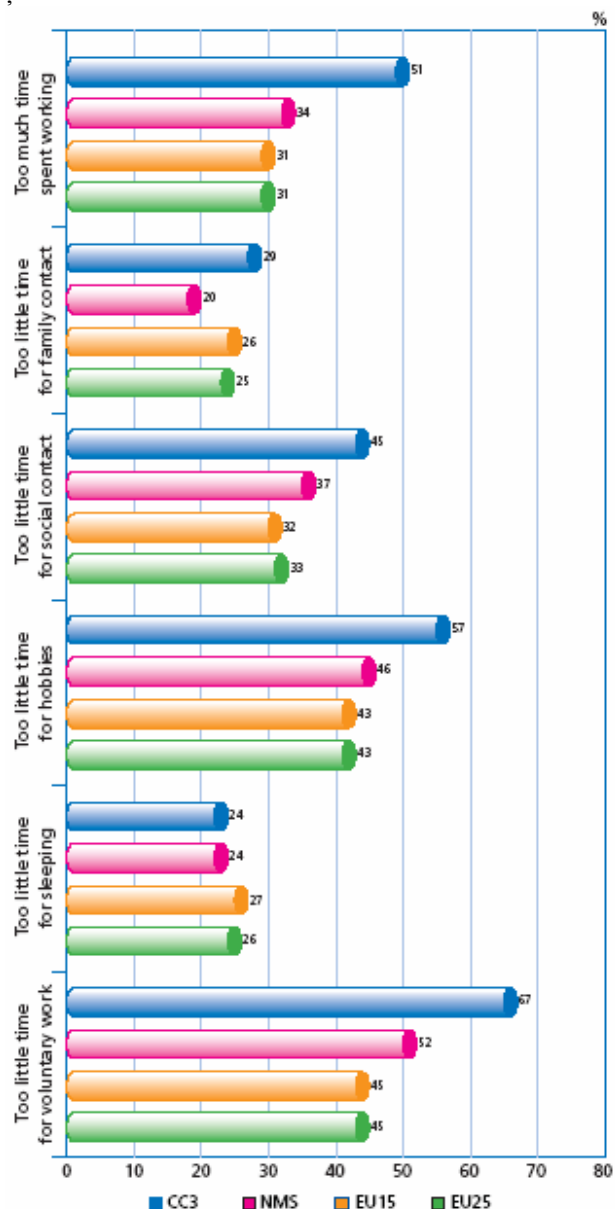
SCVE oferă informații despre răspunsurile intervievaților la întrebarea dacă consideră că petrec prea puțin timp, exact cantitatea potrivită de timp sau prea mult timp în diferite domenii. Chestionarul se referă la șase activități: 1) serviciul; 2) relația cu membrii familiei ce locuiesc în gospodărie (prescurtat ‘legături familiale’); 3) ale relații sociale; 4) pasiuni și activități din timpul liber; 5) somn; 6) muncă voluntară sau participarea la activități politice (prescurtat ‘muncă voluntară’).

Rezultatul surprinzător este că, în majoritatea țărilor, oamenii au impresia că nu au destul timp pentru pasiunile și interesele lor, și nici pentru munca voluntară și activitățile politice. Ar putea fi două motive ale acestui lucru: în primul rând, oamenilor le-ar plăcea să petreacă mai mult timp cu aceste activități deoarece consideră că sunt niște lucruri importante de care își privesc viața. Al doilea motiv se referă la importanța pe care oamenii o alocă diferitelor domenii sau activități. Cu cât o problemă este mai importantă, cu atât mai probabil este ca oamenii să petreacă timp pentru ea. Astfel, rezultatele ar putea fi interpretate în sensul că activitățile pentru care oamenii spun că nu este timp suficient sunt cele mai puțin importante, deoarece timpul disponibil este alocat celorlalte probleme, mai importante, cum ar fi relațiile de familie și cele sociale. Această interpretare corespunde cu clasificarea după importanța a timpului dedicat familiei și activităților de relaxare, oferită de Studiul Social European (ESS), și cu observația că participarea la activitățile asociațiilor este considerată mai puțin necesară pentru o viață de înaltă calitate (Delhey, 2004, p. 11).

Lipsa de timp observată este mai des întâlnită în SC3, în special în ceea ce privește relațiile sociale, pasiunile și interesele, sau munca voluntară (Figura 25). În contrast cu SC3, media UE15 indică cele mai mici valori în acest sens. Cu toate acestea, ea este mai diferențiată la nivel de țară.

În UE15, oamenii din Finlanda și Italia percep o mai mare lipsă de timp decât oamenii din majoritatea celorlalte țări, în timp ce în NSM, oamenii din Estonia și Ungaria raportează lipsa de timp mai rar decât oamenii din aproape toate celelalte țări. Există numai mici diferențe între grupele de țări în ceea ce privește relația de familie și timpul dedicat somnului. În medie, oamenii raportează o mai mică lipsă de timp la ambele activități în comparație cu celelalte opțiuni. Acest lucru poate indica din nou faptul că oamenii încearcă mai întâi să-și folosească timpul pentru nevoile primare și abia după aceea să împartă timpul rămas la celelalte activități.

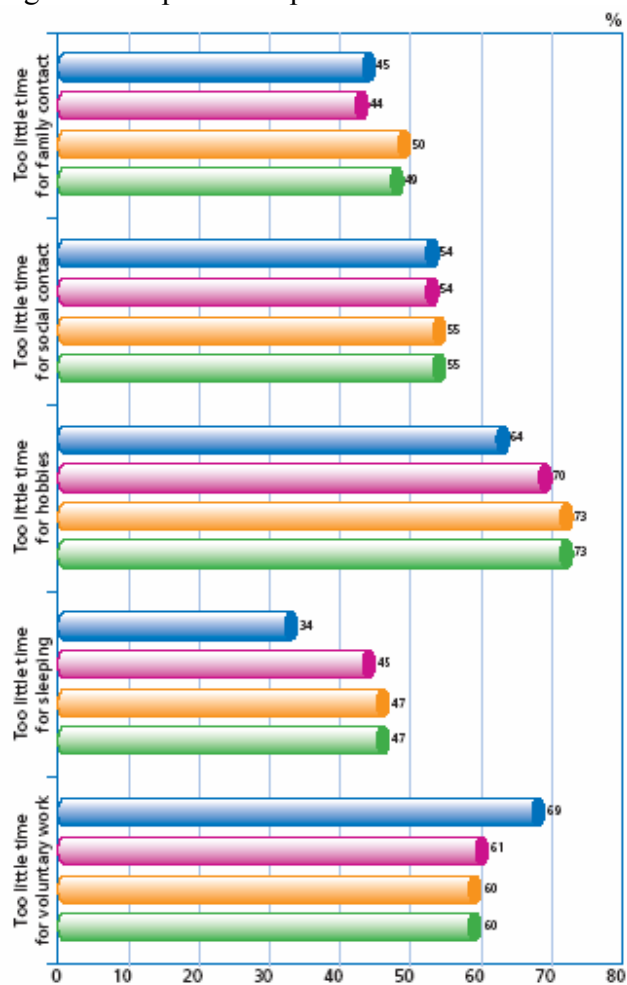
Figura 25: Procentul de oameni care percep lipsa de timp pentru diferite activități, pe grupe de țări

Întrebarea 40: O să vă pun câteva întrebări despre anumite domenii din viața dumneavoastră de zi cu zi cu care vă puteți petrece timpul. Mi-ați putea spune dacă considerați că petreceți prea mult timp, prea puțin timp sau exact timpul necesar în fiecare domeniu? Categoriile: a) Serviciul meu plătit; b) Relația cu membrii de familie; c) Alte relații sociale; d) Pasiuni și activități din timpul liber; e) Somn; f) Participarea la muncă voluntară sau activități politice.

Sursa: SCVE 2003

Figura 26: Lipsa de timp a celor care consideră că muncesc prea mult, pe grupe de țări

Întrebarea 40: vezi Figura 25.

Nu există diferențe substanțiale între sexe, cu excepția timpului pe care bărbații și femeile doresc să și-l alocе pasiunilor și intereselor: femeile exprimă mai multe limitări de timp în dorința lor de a participa la aceste activități decât bărbații.

Un motiv principal al lipsei de timp în cazul activităților sociale și recreaționale îl constituie cantitatea de timp ce trebuie petrecut cu munca, fie la serviciu, fie în gospodărie. Aceste obligații pot împiedica celelalte activități. Acest lucru este subliniat de datele SCVE. Oamenii din SC3 raportează faptul că petrec prea mult timp cu munca mai des decât oamenii din alte țări; o persoană din două din aceste țări are această impresie. În UE15 și NSM, cifra este mai mică, numai una din trei persoane raportând că muncește prea mult.

Se înțelege de la sine că împăcarea timpului de la serviciu cu cel dedicat familiei și cu timpul pentru activitățile recreative este deosebit de problematică pentru cei care au impresia că muncesc prea mult. Așadar, nu e de mirare că datele confirmă această presupunere. Persoanele care au impresia că muncesc prea mult raportează lipsa de timp mai des decât cei care lucrează exact cât trebuie sau chiar prea puțin. Persoanele care au impresia că petrec prea mult timp cu munca au mai multe șanse decât restul populației să simtă că au prea puțin timp pentru somn, pasiuni și interese sau pentru relațiile sociale (Figura 26).

Munca prea multă afectează diferit celelalte activități, în funcție de grupele de țări. Este remarcabil faptul că lipsa de timp observată de persoanele care declară că muncesc prea mult sunt

mai mari în UE15 decât în NSM și mai ales în SC3, în ciuda faptului că persoanele din ultima grupă au declarat că întâmpină mai multe dificultăți în îndeplinirea responsabilităților familiale din cauza serviciului. Aceste observații pot indica faptul că există o relație mai flexibilă între serviciu, viața de familie și timpul liber în SC3 decât în NSM și UE15.

Per ansamblu, persoanele care declară că muncesc prea mult au impresia că le rămâne prea puțin timp pentru pasiuni și interese, sau pentru muncă voluntară. Între două treimi și trei sferturi din totalul persoanelor care consideră că muncesc prea mult declară că le-a rămas prea puțin timp pentru aceste activități.

Concluzii

Există diferențe importante între vechile și noile State Membre europene în ceea ce privește participarea forței de muncă. Ratele mai mici ale șomajului din NSM/SC3, precum și faptul că munca cu normă parțială din aceste țări nu este atât de întâlnită ca în UE15, oferă anumite opțiuni țărilor. Prima ar fi să mărească participarea forței de muncă, iar a doua să negocieze contracte cu program de lucru mai flexibil.

În ceea ce privește părerile despre împăcarea serviciului cu viața de familie, unul din rezultatele esențiale este că serviciul afectează viața de familie mult mai puternic decât viceversa: persoanele angajate declară că le este greu să facă față treburilor casnice sau să-și îndeplinească responsabilitățile familiale din cauza solicitărilor de la serviciu mai des decât declară că se concentrează greu la serviciu din cauza responsabilităților familiale.

Femeile și bărbații nu diferă mult în modul de percepție a cât de dificil le este să-și îndeplinească responsabilitățile familiale din cauza timpului petrecut la serviciu. Cu toate acestea, rezultatele la bărbați sunt în principal legate de timpul pe care îl petrec cu munca plătită, în timp ce femeile tind să-și adapteze timpul de lucru oficial în funcție de nevoile de îngrijire și muncă domestică. Dificultățile pe care le întâmpină în ceea ce privește îndeplinirea responsabilităților familiale sunt cauzate în principal de dubla sarcină de a combina munca plătită și responsabilitățile familiale. Căminele cu un singur părinte angajat, care pot consta din mame cu copiii lor mici, raportează cele mai multe dificultăți de echilibrare a serviciului cu viața de familie.

Persoanele din UE15 raportează mai puține dificultăți la împăcarea serviciului cu viața de familie decât persoanele din NSM și mai ales din SC3. Un motiv al acestor rezultate este diferența de program de lucru săptămânal. Persoanele care lucrează 48 ore sau mai mult pe săptămână au mai multe șanse să declare că sunt prea obosite după serviciu pentru a se mai ocupa de treburile casnice și că întâmpină dificultăți la îndeplinirea responsabilităților familiale din cauza timpului petrecut la serviciu. Programul de lucru foarte lung este mai des întâlnit în NSM/SC3 și acest lucru ar putea explica numărul mai mare de persoane care declară că au dificultăți la împăcarea serviciului cu viața familială în aceste țări. Totuși, programul de lucru pare a fi numai o parte a poveștii. Mai există și alte diferențe enorme ce pot fi observate de la o țară la alta. Reglementările privind programul de lucru, infrastructura instituțiilor de îngrijire, formarea familiei și legăturile de familie trebuie considerate și ele ca factori ce influențează echilibrul muncă-viață.

Prea multă muncă este asociată cu lipsa de timp pentru alte activități. În particular, persoanele care declară că petrec prea mult timp la serviciu consideră că le mai rămâne prea puțin timp pentru pasiuni și interese sau pentru muncă voluntară. Rezultatele pentru NSM/SC3 și UE15 sunt oarecum contradictorii. Dificultățile în îndeplinirea responsabilităților familiale din cauza serviciului sunt mai întâlnite în prima grupă, însă persoanele din UE15, care au impresia că muncesc prea mult, raportează mai des lipsa de timp. Acest lucru poate indica faptul că sarcinile de la serviciu și cele legate de familie reduc ocaziile pentru activități recreative în UE15 mult mai mult decât în NSM/SC3.

6. Sănătatea și îngrijirea sănătății

Într-un studiu Eurobarometru recent, s-a observat că 'a fi sănătos' contribuie cel mai mult la calitatea vieții. Este resursa pe care atât oamenii din UE15 cât și cei din NSM/SC3 o așează în capul listei de priorități (Alber și Fahey, 2004). Valoarea unei sănătăți bune și a protecției acesteia este unul din obiectivele fundamentale ale Uniunii Europene. În timp ce organizarea și acordarea de îngrijiri de sănătate este o problemă pentru Statele Membre individuale, Comisia Europeană coordonează un program de activități legate de sănătatea publică prin care: se ia în considerare sănătatea în relație cu alte strategii; sprijină prevenirea bolilor și eliminarea riscurilor de sănătate; și promovează schimbul de informații despre starea de sănătate și activitatea sistemelor de sănătate. Acest rol de monitorizare și informare trebuie să includă perspectivele cetățenilor și utilizatorilor serviciilor. Unele din aceste puncte de vedere și experiențe sunt prezentate în acest capitol.

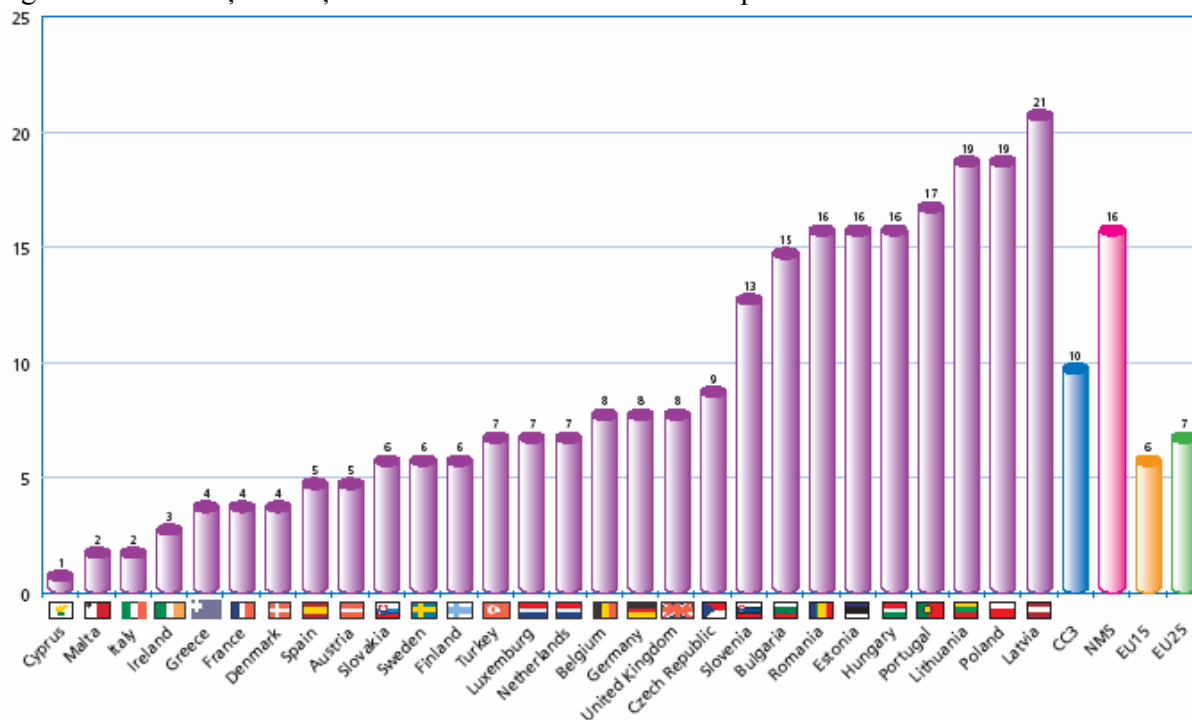
Extinderea subliniază diversitatea din cadrul UE și provocările pe care aceasta le presupune. Situația sănătății în țările post-comuniste ce aderă la UE s-a deteriorat în timpul și după tranziția economică. În timpul anilor '90, rata mortalității a început să scadă, iar speranța de viață a crescut, însă existau mari diferențe între țări în drumul lor spre evoluție. Astăzi, multe din cauzele principale de deces rămân mai predominante în NSM/SC3 decât în UE15 (WHO și Comunitatea Europeană, 2002).

Inegalitățile sociale în materie de sănătate, asociate cu sexul, venitul, educația și angajarea, se găsesc în UE15 (Comisia Europeană, 2003) și apar ca o trăsătură importantă a stării de sănătate din NSM/SC3 (Alber și Kohler, 2004). În mod evident, numai strategiile de sănătate și sistemele nu pot rezolva aceste inegalități, însă serviciile sociale și de sănătate au un rol important de jucat.

Promovarea echității și accesibilității sistemelor de sănătate și îngrijiri a devenit un element cheie în dezbaterile privind protecția socială în Europa. Documentele referitoare la strategie din Comisia Europeană pun accent tot mai puternic pe măsurile de îmbunătățire a calității serviciilor de îngrijire și cooperarea în domeniul îngrijirilor de sănătate și a îngrijirilor pe termen lung ca o contribuție la modernizarea susținută a modelului social european și la o coeziune socială mai mare (Parlamentul European, 2004b).

Figura 27: Diferențe între țările ce declară că au o sănătate ‘precară’

%

Întrebarea 43: În general, ați spune că sănătatea dumneavoastră este: Excelentă, foarte bună, bună, destul de bună sau precară?

Sursa: SCVE 2003

Aceste preocupări de strategii reprezintă baza principalelor teme analizate în acest capitol. În urma unei vederi de ansamblu asupra stării de sănătate și a distribuirii sale între țări și în cadrul acestora, capitolul analizează gradul de satisfacere a sănătății. Aceasta este numai una din numeroasele lucrări care au analizat ‘diferența de sănătate’, însă există nevoia de a analiza experiențele de-a lungul celor 28 de țări ale UE și al țărilor candidate – în special în lumina extinderii. Pe de altă parte, există destul de puțin informații despre părerile și experiențele utilizatorilor serviciilor de sănătate din aceste 28 de țări. Deși nu este analizat în profunzime, capitolul prezintă câteva aspecte ale accesului la servicii și ale calității acestora.

Starea de sănătate

Evaluarea sănătății s-a dovedit a fi o măsură relativ bună a stării de sănătate (Robine și alții, 2003) și multe studii (ca de exemplu Comisia Comunității Europene pe probleme legate de Familie) au folosit pe scară largă întrebările adresate în acest studiu pentru a măsura sănătatea și răspândirea invalidității sau a bolilor cronice. Estimarea subiectivă a indivizilor asupra propriei lor sănătăți este un element important al calității generale a vieții lor.

Per total, 35% din oamenii intervievați au arătat că, în general, starea lor de sănătate este ‘excelentă’ sau ‘foarte bună’. Totuși acest procent diferă destul de mult de la o țară la alta, în UE15, de la 61% în Danemarca și Irlanda până la numai 18% în Portugalia; și, în NSM/SC3, de la 68% din populația din Cipru până la 9% din cei intervievați în Letonia. Procentele de persoane din diferitele țări care au considerat că au o stare de sănătate ‘precară’ apar în Figura 27.

În general, este mai probabil ca sănătatea să fie percepută ca ‘precară’ în NSM (16% dintre cei intervievați) decât în UE15 (6%). Acest tipar reflectă în general rate de mortalitate mai mari, în special în țările aderente ale Europei centrale și de est (Ferrinho și Pereira Miguel, 2001).

Referitor la speranța de viață, Estonia, Letonia și Lituania au cele mai mici valori din această grupă, urmate de România, Ungaria și Bulgaria.

Diferențele dintre sexe la capitolul speranță de viață sunt mai mari în NSM/SC3, femeile trăind mai mult decât bărbații. Chiar și așa, și parțial din cauza unui procent mai mare în grupele de vârstă mai înaintată, există tendința ca femeile să declare o stare de sănătate mai proastă: 18% din femeile din NSM își califică starea de sănătate ca fiind precară, în comparație cu 14% dintre bărbați; cifrele corespunzătoare pentru SC3 sunt 13% și 8%; în UE15 nu a existat nici o diferență evidentă între bărbați și femei. Există un tipar similar pentru raportarea bolilor de durată sau a invalidității: diferența dintre sexe este cu șase procente mai mare pentru femei în NSM și cu nouă procente mai mare în SC3, însă nu există nici o diferență generală între bărbații și femeile din UE15.

Deloc surprinzător, raportarea unei sănătăți precare și a bolilor pe termen lung și invalidității crește cu vârsta. Acest lucru apare în Tabelul 24 la întrebarea: ‘Suferiți de vreo boală de lungă durată sau de vreo invaliditate care vă limitează activitățile în vreun fel? Prin de lungă durată înțeleg orice v-a deranjat o perioadă mai lungă de timp sau care este posibil să vă afecteze pentru o perioadă de timp.’ Figurile generale ale grupelor de țări sunt similare cu rezultatele studiilor anterioare Eurobarometru (Alber și Kohler, 2004).

Tabelul 24: Boli de durată sau invaliditate în funcție de vârstă %

Grupă de vârstă						
	18-24	25-34	35-49	50-64	65+	Total
SC3	7	13	22	34	54	23
NSM	12	13	23	48	66	32
UE15	8	9	14	28	37	20
UE25	9	9	16	31	41	22

Întrebarea 44: Suferiți de vreo boală de lungă durată sau de vreo invaliditate care vă limitează activitățile în vreun fel? Prin de lungă durată înțeleg orice v-a deranjat o perioadă mai lungă de timp sau care este posibil să vă afecteze pentru o perioadă de timp. Categori: da.

Sursa: SCVE 2003

Densitatea cazurilor de boală de durată sau invaliditate în rândul persoanelor de 65 de ani sau peste este izbitoare între grupele de țări; în UE15, această cifră depășește 50% numai în Regatul Unit (52%) și Finlanda (61%), însă acest procent depășește 50% în toate țările din NSM/SC3, cu excepția Ciprului și Maltei. Deși mulți dintre cei care declară că au astfel de invalidități nu au probleme serioase (Grammenos, 2003), cifrele indică o provocare majoră pentru sistemele de îngrijiri de sănătate deoarece populația îmbătrânește – în ciuda eventualelor îmbunătățiri ale sănătății următoarelor generații.

Alber și Kohler (2004) arată că în anumite țări UE15 (Danemarca, Suedia, Olanda, Regatul Unit) există o predominanță neașteptat de mare a bolilor sau cazurilor de invaliditate raportate în rândul tinerilor. Într-o anumită măsură, acest tipar este din nou reprodus în studiul SCVE, cu 15% sau mai mult dintre persoanele din cea mai tânără grupă de vârstă (18-24) din Danemarca, Suedia, Finlanda și Luxemburg care declară că au boli de durată; acest procent nu a fost redus în nici una din țările NSM/SC3. După cum indică raportul precedent, este greu de interpretat acest tipar, care poate reflecta numai o disponibilitate de a se clasifica drept bolnavi pe termen lung, având nevoie de o investigație suplimentară.

Există dovezi durabile ale diferențelor socio-economice legat de starea de sănătate, precum și de tiparele de mortalitate (Berkman și Kawachi, 2000). Nivelul de educație reprezintă un factor

important de influențare a stilului de viață, a ocaziilor și cunoașterii riscurilor: persoanele cu un nivel mai înalt de educație își vor estima starea de sănătate mai pozitiv (Comisia Europeană, 2003). Așadar, și în acest studiu, procentul celor care consideră că au o sănătate excelentă sau foarte bună a fost de numai 21% printre cei care au terminat studiile la 15 ani sau chiar mai devreme, în comparație cu 33% dintre cei care au terminat la vârsta de 16-19 ani, iar 41% dintre cei care au fost în școli până la vârsta de 20 de ani sau chiar mai târziu. În concluzie, numai 8% din persoane și-au evaluat sănătatea ca fiind precară, dar această cifră a crescut la 38% printre cei din NSM care au terminat școala la 15 ani sau mai devreme; procentul a fost de 40% sau mai mare în Polonia, Lituania și Letonia, dar și în Bulgaria.

Printre persoanele la vârsta muncii, este clar că șomajul are un efect negativ asupra sănătății și calității vieții atât în vechile cât și în noile State Membre ale UE (Alber și Fahey, 2004). Acest tipar este evident în aproape toate țările atât pentru autoevaluarea stării de sănătate, cât și pentru raportarea bolilor de lungă durată sau a invalidității. Așadar, spre exemplu, procentul de persoane care raportează boli de durată sau invaliditate este de 12% printre persoanele angajate, și de 23% printre șomeri (iar această cifră se menține aceeași în toate grupele de țări); în timp ce 8% dintre șomeri consideră că au o sănătate precară, comparativ cu numai 3% din populația angajată (sau 19% din pensionari). În mod evident, sănătatea precară poate avea un impact asupra planurilor de angajare, tot așa cum șomajul contribuie la o sănătate precară. Există multe căi de la șomaj la o sănătate precară – socială, emoțională, comportamentală și materială, dar lipsa de venit pare a avea cel mai pătrunzător efect (Comisia Europeană, 2003).

Literatura despre venituri și sănătate (de exemplu Berkman și Kawachi, 2000) indică faptul că în anumite țări, o sănătate precară este asociată cu un venit mai mic, deși se pare că îmbunătățirea stării de sănătate în urma unei mărimi fixe a venitului este mai mică în cazul veniturilor mai mari. Datele despre venituri suferă în general de o rată non-răspuns relativ destul de ridicată, iar aceste date descriu situația la un singur moment în timp. Cu toate acestea, dacă luăm în considerare venitul din gospodărie, în majoritatea țărilor există o legătură între starea de sănătate și venitul general; imaginea este mai consistentă în țările UE15, deși această legătură nu se poate observa în Austria, Franța și Luxemburg. În NSM/SC3, persoanele cu cele mai mari venituri declară că au o sănătate mai bună în toate țările, însă nu există nici o **diferență** consistentă între categoria cea mai mică și categoria mijlocie (vezi Tabelul 25). Din nou, acest lucru este foarte similar cu rezultatele studiului Eurobarometru din 2002 (Alber și Kohler, 2004).

Tabelul 25: Diferențe de sănătate între grupele de venituri

	Categoriile de venituri ¹		
	Cel mai mic sfert	Sfertul mijlociu	Cel mai mare sfert
Procent de raportare a bolilor de lungă durată și a invalidității			
SC3	27	24	17
NSM	37	38	24
UE15	25	21	15
UE25	27	24	16
Procentul de raportare a unei sănătăți precare			
SC3	18	10	4
NSM	19	20	10
UE15	9	6	3
UE25	11	8	5

Întrebarea 43: În general, ați spune că sănătatea dumneavoastră este: Excelentă, foarte bună, bună, destul de bună sau precară?

¹ categoriile de venituri se referă la venitul de echivalență (noua scară OCDE).

Sursa: SCVE 2003

Per total, aceste relații sunt mai slabe decât cele raportate în altă parte (Comisia Europeană, 2003) și trebuie explorare mai mult, în special în țările NSM din Europa centrală și de est.

Cele mai mari procente de boală de lungă durată sau invaliditate (peste 40%) pentru categoria cea mai mică de venit sunt raportate în Letonia, Lituania, Ungaria, Regatul Unit și Finlanda, iar pentru categoria mijlocie în Polonia. Cele mai mari procente de persoane care își evaluează sănătatea ca fiind precară (peste 25%) au fost în cadrul categoriei celei mai mici în Portugalia, Ungaria, Letonia și Lituania, și din nou în Polonia pentru persoanele din categoria mijlocie. Aceste cifre ilustrează faptul că sănătatea precară nu se regăsește numai în anumite grupe de țări; există multe întrepătrunderi între rapoartele din UE15 și cele din NSM.

Vârsta este desigur un factor puternic ce influențează sănătatea, însă analiza de față subliniază și rolul important al situației socio-economice – educație, șomaj și venit. În general, inegalitățile sociale și economice par să fie cel puțin semnificative pentru sănătate în noile State Membre din UE15.

Mulțumirea față de nivelul de sănătate

În mod evident, persoanele care au o părere mai bună despre propria sănătate sunt și cele mai mulțumite de ea. Persoanele intervievate au fost rugate să-și evalueze gradul de mulțumire față de propria sănătate pe o scară de la 1 la 10, unde 1 înseamnă că sunt foarte nemulțumiți, iar 10 că sunt foarte mulțumiți. Punctajul mediu a fost de 7,4, dar de numai 5,2 pentru persoanele care au raportat o boală de lungă durată sau o invaliditate, în comparație cu 8,0 al persoanelor fără invaliditate. La fel, punctajul mediu de mulțumire a scăzut de la 9,4 la persoanele care își descriu sănătatea ca ‘excelentă’ la 7,7 la cei care își descriu sănătatea ca fiind ‘bună’ și la 3,1 la cei care declară că au o sănătate ‘precară’. În general, tiparul răspunsurilor la această întrebare despre gradul de mulțumire față de sănătate reflectă tiparul asociat cu indicatorii stării de sănătate.

Mulțumirea față de sănătate este mai mare în UE15 (punctajul minim 7,5) decât în NSM (punctajul mediu 6.8), dar este mai mare în Cipru și Malta decât în majoritatea țărilor din UE15. Nemulțumirea pare a fi la cotele cele mai mari în Letonia, Lituania, Estonia și Bulgaria, reflectând din nou alți indicatori ai ratei mortalității și ai speranței de viață (WHO și Comunitatea Europeană, 2002).

Nu există diferențe clare între gradele de mulțumire ale femeilor și bărbaților din UE15, deși, în țările mediteraneene – Grecia, Italia, Portugalia și Spania – punctajul mediu pentru bărbați a fost cu circa 0,5 puncte mai mare decât cel pentru femei. În toate țările NSM, bărbații au înregistrat punctaje mai mari, deși diferența a fost mai mică de 0,5 în Polonia, Slovacia, Cipru și Malta. Aceste diferențe corespund din nou cu diferențele de apreciere a stării de sănătate.

Aproape fără nici o excepție, se observă un declin constant al nivelului de mulțumire față de sănătate odată cu înaintarea în vârstă, în toate țările, scăzând de la un punctaj mediu de 8,3 la persoanele cu vârste între 18-24 de ani la 6,2 la persoanele de 65 de ani sau mai mult. Acest declin a fost mai evident în NSM/SC3, unde punctajul mediu corespunzător a scăzut de la 8,6 la 4,7.

Pentru întregul eșantion, măsurarea gradului de mulțumire față de sănătate a avut o legătură remarcabil de consistentă cu situația socio-economică a celor intervievați. Persoanele cu venituri mai mari au fost mai mulțumite de sănătatea lor (punctaj mediu de 7,8 în categoria ce mai mare comparativ cu 6.9 în categoria cea mai mică). De asemenea, s-a constatat o asociere clară cu vârsta la care au fost terminate studiile școlare, punctajul mediu de mulțumire crescând de la 6,6 la cei care au făcut școală până la vârsta de 15 ani la 7,8 la cei care au studiat până la 20 de ani sau mai mult. Din nou, această tendință a fost deosebit de pronunțată în NSM unde punctajul mediu corespunzător a crescut de la 5,0 la 7,3.

Accesul la serviciile de sănătate

Anumite întrebări din studiu aveau ca scop evaluarea unor aspecte legate de accesul la serviciile de sănătate și la calitatea acestora. Deși sunt disponibile destul de multe informații despre structura și organizarea instituțiilor de îngrijire din NSM/SC3 și din UE15 (WHO și Comisia Europeană, 2002), există date mult mai puțin sistematice și comparabile despre părerile și experiențele utilizatorilor acestor servicii. În mod evident, aceste informații sunt esențiale pentru monitorizarea, planificarea și evaluarea serviciilor prestate și pentru dezvoltarea strategiei. Mai mult, serviciile personale cum ar fi sănătatea, serviciile sociale și educația sunt considerate ca fiind influențe deosebit de importante asupra calității vieții (Fahey și alții, 2003).

Au fost studiate câteva aspecte ale accesului la doctor, referitor la ultima oară când persoana intervievată a fost să vadă un doctor sau un medic specialist. Accesul nu a fost, în mare, o problemă majoră pentru cei mai mulți dintre ei (Tabelul 26).

Tabelul 26: Dificultăți de acces la îngrijiri medicale

Raportare procent:	Foarte dificil	Puțin dificil	Nu e dificil
Distanța până la cabinetul/spitalul doctorului	8	18	74
Întârziere la obținerea programării	14	25	61
Timpul de așteptare în ziua programării	14	29	57
Costul vizitei la doctor	13	19	69

Întrebarea 45: Ultima oară când ați avut nevoie de un doctor sau un medic specialist, în ce măsură v-au nemulțumit fiecare din următorii factori: distanța până la cabinetul doctorului/spital/centrul medical; termenul târziu la care ați fost programat; timpul de așteptare în ziua programării; costul vizitei la doctor?

Sursa: SCVE 2003

Aceste probleme legate de acces au devenit subiecte-cheie de dezbatere în jurul problemei protecției sociale de pe ordinea de zi a UE, chiar dacă organizarea și finanțarea sistemelor de îngrijiri de sănătate ca atare rămân prerogativa Statelor Membre. Din perspectiva sistemului public de sănătate, există preocupări pentru accesul la serviciile de sănătate și pentru calitatea acestora în funcție de țară, zona urbană-rurală, venit, sex și vârstă (Parlamentul European, 2004b).

În cadrul celor patru dimensiuni de acces – distanță, termen, așteptare și cost – cele mai mari nemulțumiri raportate s-au înregistrat în țările mediteraneene ale UE15 și SC3. Așadar, nu s-a înregistrat o diferență semnificativă între experiența utilizatorilor acestor servicii în cadrul UE15 și NSM, dar, dacă țările mediteraneene sunt examinate separat, procentele de persoane care consideră că este ‘foarte dificil’ să aibă acces la servicii este de două ori mai mare în grupa NSM/SC3 decât în restul UE15 (Tabelul 27).

Tabelul 27: Diferențele de acces la servicii de la o țară la alta

Procentul care îl consideră foarte dificil							
	Grecia	Italia	Portugalia	Spania	Restul UE15	NSM	SC3
Distanța	11	9	9	5	2	6	26
Întârzierea	16	24	24	13	7	14	27
Așteptarea	16	23	27	13	7	15	29
Costul	21	26	17	4	4	15	32

Întrebarea 45: veți Tabelul 26.

În general, țara de reședință a fost cel mai evident factor care a influențat accesul la servicii. În cadrul țărilor, diferențele rurale-urbane nu sunt importante în general. Acest lucru se poate datora, în parte, faptului că întrebările se referă la accesul fie la un doctor din spital sau din clinică, fie la un doctor generalist. Alber și Kohler (2004) arată că problemele severe în a ajunge la un doctor nu sunt foarte des întâlnite, deși populațiile rurale din țările candidate România și Bulgaria întâmpinau mai multe dificultăți în a ajunge la un spital. La fel, în acest studiu, dezavantajele semnificative ale persoanelor din mediul rural sunt cele mai pronunțate în SC3: 40% din persoanele din mediul rural din Turcia s-au plâns că distanța până la doctor este ‘foarte dificilă’ în comparație cu 24% din zonele urbane; cifrele corespunzătoare pentru România sunt 22% și 8%. Singurele țări cu diferențe rural-urban de 5% sau mai mult au fost Portugalia (10% față de 5%); Slovenia (11% față de 3%) și Letonia (15% față de 5%). În ceea ce privește celelalte dimensiuni de acces, nu s-au înregistrat diferențe majore între mediul rural și cel urban.

Este izbitor faptul că inegalitățile de venit indică un tipar mai avantajos al accesului la servicii pentru toate cele patru dimensiuni pentru persoanele din categoria cu veniturile cele mai mari. Acest tipar este evident în toate grupele de țări, deși cel mai puțin în UE15 și cel mai pronunțat în țările candidate, reflectând clar experiența din Turcia (venitul nu a constituit un factor în Bulgaria). Cifrele sunt trecute în Tabelul 28.

Așa cum arată Tabelul 28, diferențele în funcție de venit sunt cât se poate de clare în ceea ce privește procentul de persoane care raportează faptul că, la ultima lor vizită, costul vizitei la doctor i-a nemulțumit foarte mult. În UE15, aceasta a fost o trăsătură specială a experienței persoanelor din Belgia (dintre care 17% din persoanele cu veniturile cele mai mici au considerat costul ‘foarte dificil’ comparativ cu 3% din persoanele cu veniturile cele mai mari) și din Irlanda, unde cifrele corespunzătoare au fost 13% și 4%. Din nou, trei dintre țările mediteraneene întâmpină probleme serioase cu costurile, dar și diferențe pronunțate în ce privește experiența persoanelor din categoriile cu cel mai mare venit și cu cel mai mic venit:

Tabelul 28: Dificultăți de acces la îngrijirile medicale, după grupa de țări

Diferența dintre procentul persoanelor care declară că este ‘foarte dificil’ între sfertul de venit cel mai ridicat și cel mai scăzut (%)				
	SC3	NSM	UE15	UE25
Distanța	24	5	3	3
Întârzierea	17	4	4	4
Așteptarea	20	5	3	4
Costul	27	12	6	7

Întrebarea 45: vezi Tabelul 26.

Grecia (30% din persoanele din categoria cu cel mai mic venit au considerat ca fiind ‘foarte dificil’ să-și permită să vadă un doctor, comparativ cu 13% dintre persoanele din categoria cu cel mai mare venit); Portugalia (22% față de 8%); și Italia (31% față de 18%). Bani ca barieră în calea utilizării serviciilor nu a fost depășită în anumite țări din grupa UE15. În NSM, dezavantajul mai mare al celor din categoria cu venitul cel mai mic a fost de 10% sau mai mult în toate țările, cu excepția Ciprului și Republicii Cehe.

Preocuparea pentru inegalitățile socio-economice la accesul la servicii este destul de extinsă și, mai ales la nivel european, luând în considerare nevoile asociate populației tot mai bătrâne (Parlamentul European, 2004b). Acest lucru reflectă atât nevoile mai mari de îngrijiri de sănătate ale persoanelor în vârstă, cât și preocupările pentru dezavantajul sau discriminarea experimentate de această grupă de vârstă. Nu s-au găsit dovezi clare ale faptului că persoanelor mai în vârstă și s-a părut mai mult sau mai puțin ușor să obțină o programare, și nici că vârsta are legătură cu

timpul de așteptare din ziua programării. Totuși, persoanelor de 65 de ani sau mai mult li s-a părut dificilă distanța până la cabinetul medicului: acest caz a fost observat mai ales în NSM, unde 13% din persoanele de 65 de ani sau mai mult s-au plâns că distanța parcursă la ultima vizită la doctor a fost ‘foarte dificilă’ comparativ cu 5% dintre persoanele mai tinere. Această problemă a fost raportată mai ales de bătrânii din Ungaria (18%), Slovacia (21%) și Cipru (27%). Deși 30% din persoanele de 65 de ani sau mai mult din SC3 au raportat faptul că distanța făcea ca accesul să fie ‘foarte dificil’, numai în România lucrul acesta a fost asociat cu vârsta. Bătrânii din Grecia, unde 20% din cei de 65 de ani sau mai mult au considerat distanța ca pe ceva ‘foarte dificil’, iar în Italia, unde cifra a fost de 14%, au părut de asemenea a fi dezavantajați.

Dificultățile asociate cu ‘costul vizitei la doctor’ nu s-au legat de vârsta înaintată, în general; cu toate acestea, acesta pare a fi o problemă pentru persoanele de 50 de ani sau mai mult în anumite țări din NSM – Slovacia, Letonia și Lituania, în care circa 30% din persoanele de 50 de ani sau mai mult au considerat costul ca pe un element ‘foarte dificil’.

Per total, studiul oferă dovezi substanțiale de inegalități sociale în ce privește accesul la serviciile medicale, în special pentru persoanele cu venituri mai mici și pentru persoanele în vârstă. Acestea sunt niște probleme importante și urgente ce trebuie rezolvate în cadrul încercării de a îmbunătăți serviciile de sănătate din NSM/SC3 (Comisia Europeană, 2004b).

Calitatea serviciilor sociale și de sănătate

Unul din seturile de întrebări le-a cerut celor intervievați să evalueze calitatea generală a unui anumit număr de servicii publice din țara lor. Punctajele medii pentru fiecare țară apar în Tabelul 29.

În câteva cazuri, persoanele interviuate au apreciat calitatea serviciilor sociale mai puțin decât cea a serviciilor de sănătate; de exemplu, diferențele dintre punctaje au fost de mai mult de 0,5 puncte în Suedia, Regatul Unit și Franța, ca și în Polonia și Estonia. Cu toate acestea, există și excepții, în special în Irlanda, în care serviciile sociale au fost apreciate cu un punctaj mai mare decât serviciile de sănătate. De fapt, punctajele și ordinea lor sunt uimitor de asemănătoare pentru serviciile sociale și cele de sănătate de la o țară la alta, ceea ce sugerează că am putea aduna valorile și clasamentul prezent de calitate a serviciilor sociale și de sănătate, ca valoare medie pentru cele două întrebări.

Per total, așa cum arată Figura 28, aprecierile serviciilor sociale și de sănătate se clasifică în două grupe, în țările UE15 cu punctaje mai mari decât NSM. Totuși, ca și în alte cercetări (Alber și Kohler, 2004), unele țări din UE15, în special Portugalia și Grecia, dar și Italia și Irlanda, se află sub punctajul mediu al tuturor țărilor, în timp de punctajele persoanelor din Malta și Cipru își plasează țările în prima jumătate a clasamentului la servicii sociale și de sănătate. Există o similaritate izbitoare între țările din top evaluate din punctul de vedere al ‘nivelului de mulțumire’ față de servicii din studiul din anul 2002 (Alber și Kohler, 2004) și acum în 2003 din punctul de vedere al ‘calității’ lor. Nu s-a observat nici un tipar clar al diferențelor dintre zonele rurale și urbane.

Nu există diferențe generale semnificative în funcție de sex la aprecierea serviciilor sociale sau de sănătate. Acest lucru poate fi considerat surprinzător deoarece femeile declară mai tare că sunt nemulțumite de serviciile oferite și în același timp sunt cele mai mari utilizatoare ale serviciilor sociale și de sănătate datorită rolului lor de îngrijitoare de copii și bătrâni. În cadrul țărilor, aproape toate diferențele între sexe sunt mici atât în ce privește serviciile sociale, cât și cele de sănătate.

Persoanele în vârstă sunt utilizatori mult mai mari de servicii de sănătate, și probabil și de servicii sociale; aprecierile de calitate tind să fie mai mari, mai ales din partea persoanelor de 65 de ani sau mai mult.

Tabelul 29: Calitatea serviciilor publice

Scala 1-10

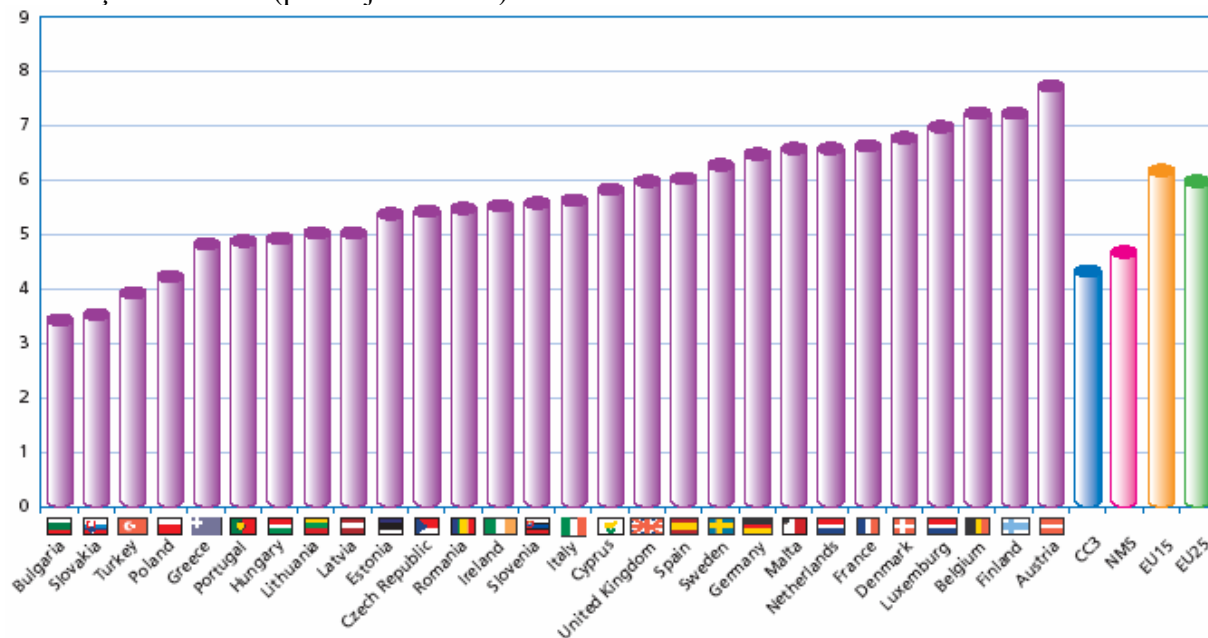
	Calitatea serviciilor medicale	Calitatea serviciilor sociale
Austria	8,1	7,6
Belgia	7,6	7,1
Danemarca	7,0	6,8
Finlanda	7,3	7,4
Franța	7,1	6,4
Germania	6,5	6,7
Grecia	5,1	4,8
Irlanda	5,3	6,1
Italia	5,8	5,7
Luxemburg	7,1	7,1
Țările de Jos	6,7	6,7
Portugalia	4,9	5,1
Spania	6,3	6,0
Suedia	6,7	6,1
Regatul Unit	6,4	5,8
Cipru	6,1	5,8
Republica cehă	5,8	5,3
Estonia	5,8	5,2
Ungaria	5,3	4,8
Letonia	5,2	5,1
Lituania	5,1	5,2
Malta	6,7	6,7
Polonia	4,7	4,0
Slovacia	3,7	3,6
Slovenia	5,7	5,6
Bulgaria	3,5	3,6
România	5,6	5,6
Turcia	3,9	4,2
SC3	4,3	4,6
NSM	5,0	4,5
UE15	6,4	6,2
UE25	6,2	6,0

Întrebarea 54: În general, cum ați evalua calitatea fiecărui serviciu public din [țara]? Vă rog să-mi spuneți, pe o scară de la 1 la 10, unde 1 înseamnă calitate foarte mică, iar 10 calitate foarte mare – servicii de sănătate, servicii sociale.
Sursa: SCVE 2003

Nu există o tendință clară pentru vârstă; mai degrabă punctajul mediu pentru serviciile de sănătate este de 6,4 la persoanele de 65 de ani și mai mult, comparativ cu 5,8 la persoanele mai tinere; punctajele medii corespunzătoare serviciilor sociale sunt 6,3 și 5,7. În cazul serviciilor de sănătate, diferența este mai pronunțată în grupa NSM/SC3, mai ales în Polonia și Turcia. Evaluarea calității serviciilor sociale este în general mai bună în rândul persoanelor de 65 de ani sau mai mult, comparativ cu restul populației din celelalte țări. Totuși, evaluările persoanelor mai

tinere (între 18-24 ani) în multe din țările NSM/SC3 (Slovacia, Slovenia, Estonia, Letonia, Lituania, Cipru, Bulgaria și România) au fost destul de bune. Probabil că acest tip de evaluare se referă la caracterul tot mai profesional al acestor servicii, care sunt mai evidente pentru cei cu educație mai recentă sau, probabil, reflectă din nou experiența în utilizarea acestor servicii.

Figura 28: Diferențele de la o țară la alta în ce privește evaluarea medie a calității serviciilor sociale și de sănătate (punctaj combinat) Media 1-10

Întrebarea 54: În general, cum ați evalua calitatea fiecărui serviciu public din [țara]? Vă rog să-mi spuneți, pe o scară de la 1 la 10, unde 1 înseamnă calitate foarte mică, iar 10 calitate foarte mare – servicii de sănătate, servicii sociale.
Sursa: SCVE 2003

Dacă se ia în considerare situația de angajare a persoanei intervievate, atunci aprecierile de calitate a serviciilor sociale sunt relativ mari printre cei care ‘mai studiază încă’ în NSM, dar nu și în UE15. Probabil că și mai uimitoare este aprecierea scăzută a serviciilor sociale de către persoanele angajate în prezent, din prima grupă (Tabelul 30).

Așadar, cel puțin un grup – șomeri din NSM/SC3 – care se presupune că vor folosi în mod substanțial serviciile sociale, par a fi relativ destul de prost serviți. Per total, nu s-au observat asocieri evidente între aprecierea calității și faptul că copiii locuiau împreună cu un singur părinte sau cu amândoi.

Diferențele de apreciere a serviciilor de sănătate au respectat un anumit tipar cu tendința persoanelor pensionate de a aprecia serviciul ceva mai bine decât persoanele angajate, însă diferențele au fost mici în majoritatea țărilor. La șomeri nu s-a înregistrat o evaluare evident mai scăzută a serviciilor de sănătate.

Tabelul 30: Calitatea serviciilor sociale și situația de angajare

Punctajul mediu pe o scară a calității de la 1 (foarte prost) la 10 (foarte ridicat)						
	Total	Angajat	Acasă	Șomer	Pensionar	Încă student
SC3	4,6	4,4	4,6	4,0	4,9	4,8
NSM	4,5	4,5	4,7	3,7	4,6	5,1
UE15	6,2	6,1	6,2	5,9	6,5	6,3
UE25	6,0	5,9	6,2	5,3	6,2	6,1

Întrebarea 54: vezi Tabelul 29.

Dezavantajele cu care se confruntă grupurile cu venituri mai mici la accesul la serviciile medicale nu s-au tradus printr-o mai mică apreciere generală a calității serviciilor de sănătate. Deși anterior s-a observat o lipsă de diferențe legate de venituri în aprecierea îngrijirilor de sănătate (Alber și Kohler, 2004), acest lucru este totuși destul de surprinzător – probabil grupurile cu venituri nu sunt conștiente de avantajele și dezavantajele lor sau au alte așteptări de la aceste servicii. Există câteva țări, cum ar fi Irlanda, în care persoanele cu venituri mari apreciază mai bine serviciile de sănătate (5,9 pentru persoanele din categoria cu cele mai mari venituri, comparativ cu 5,1 pentru persoanele din celelalte categorii de venituri), însă imaginea generală este a unei relații slabe între categoria de venit și aprecierea calității.

În general, nu există nici o legătură puternică între venit și aprecierea calității serviciilor sociale. Totuși, în toate țările NSM, cu excepția Maltei, persoanele din categoria cu cel mai mare venit au o apreciere oarecum mai mare decât cei din categoria cu cel mai mic venit; media diferențelor pentru NSM este de 0,5 puncte (4,1 la persoanele din categoria cu cel mai mic venit, comparativ cu 4,6 la cele din categoria cu cel mai mare venit). Este posibil ca persoanele cu cele mai mari venituri să folosească cel mai puțin frecvent serviciile sociale, sau poate că sunt mai bine servite atunci când au totuși nevoie de ele. La fel ca multe dintre diferențele arătate aici, ele reprezintă numai un punct de plecare pentru o explorare viitoare, înțelegere și o investigație mare detaliată.

Concluzii

Principalele observații din acest capitol referitoare la starea sănătății tind să sublinieze importanța inegalităților sociale la nivel de sănătate, în special în noile State Membre și în țările candidate. Așadar, 'noua' UE va cere o atenție mai intensă față de condițiile sociale și economice ca factori ce influențează sănătatea – și, deci, față de rolul strategiilor de dincolo de sănătate.

Starea de sănătate a persoanelor din NSM/SC3 este în general mai proastă decât a celor din UE15, cu excepția notabilă a Ciprului și Maltei. Sănătatea precară a persoanelor cu nivel educațional scăzut NSM/SC3 ridică probleme speciale, mai ales când atât de multe strategii de îmbunătățire a sănătății pun accent pe o comunicare și o informare eficientă – precum și pe ocazia de a folosi cele informații. Starea de sănătate din NSM nu oferă nici un confort în ceea ce privește provocările apărute la satisfacerea nevoilor de sănătate ale populației tot mai bătrâne; într-adevăr, predominanța bolilor cronice și a invalidității la oamenii în vârstă din NSM/SC3 este izbitoare.

Analiza întrebărilor despre accesul la servicii și despre calitatea lor subliniază nevoia unor investigații mai detaliate. Acestea au ajuns să fie subiecte de importanță majoră în dezbaterile la nivel european despre sănătate și protecția socială, și se referă la preocupări majore economice și ocupaționale. Cu toate acestea, aprecierile calității serviciilor din diferite țări s-au dovedit a fi remarcabil de similare cu rezultatele unui studiu efectuat cu un an înainte, întărind încrederea în aceste date și relevanța faptului de a întreba cetățenii direct care sunt părerile lor. În timp ce imaginea generală a calității sistemelor evidențiază diferențe între diferite grupe de țări, există și țări din UE15 care în mod clar nu răspund așteptărilor populațiilor lor. Mai trebuie făcute multe lucruri pentru a întări încrederea cetățenilor în calitatea serviciilor sociale și de sănătate din țara lor. Au fost menționate chiar și unele servicii care nu au ajuns la persoanele cu nevoi speciale, cum ar fi șomerii.

Sunt multe de spus despre principiile care caracterizează accesul la servicii sociale și de sănătate de bună calitate – asistență, echitate, accesibilitate și universalitate. Rezultatele indică faptul că inegalitățile sociale la acces sunt preponderente – în special în avantajul grupurilor cu venituri mai mari. În multe cazuri, alte persoane au raportat probleme cu accesul fizic la servicii, iar accesibilitatea a constituit o adevărată barieră pentru multe persoane, mai ales pentru cele cu venituri mici din zona mediteraneană sau din NSM/SC3. Extinderea va avea ca rezultat, pe termen scurt, amplificarea anumitor probleme ce trebuie depășite în cadrul UE.

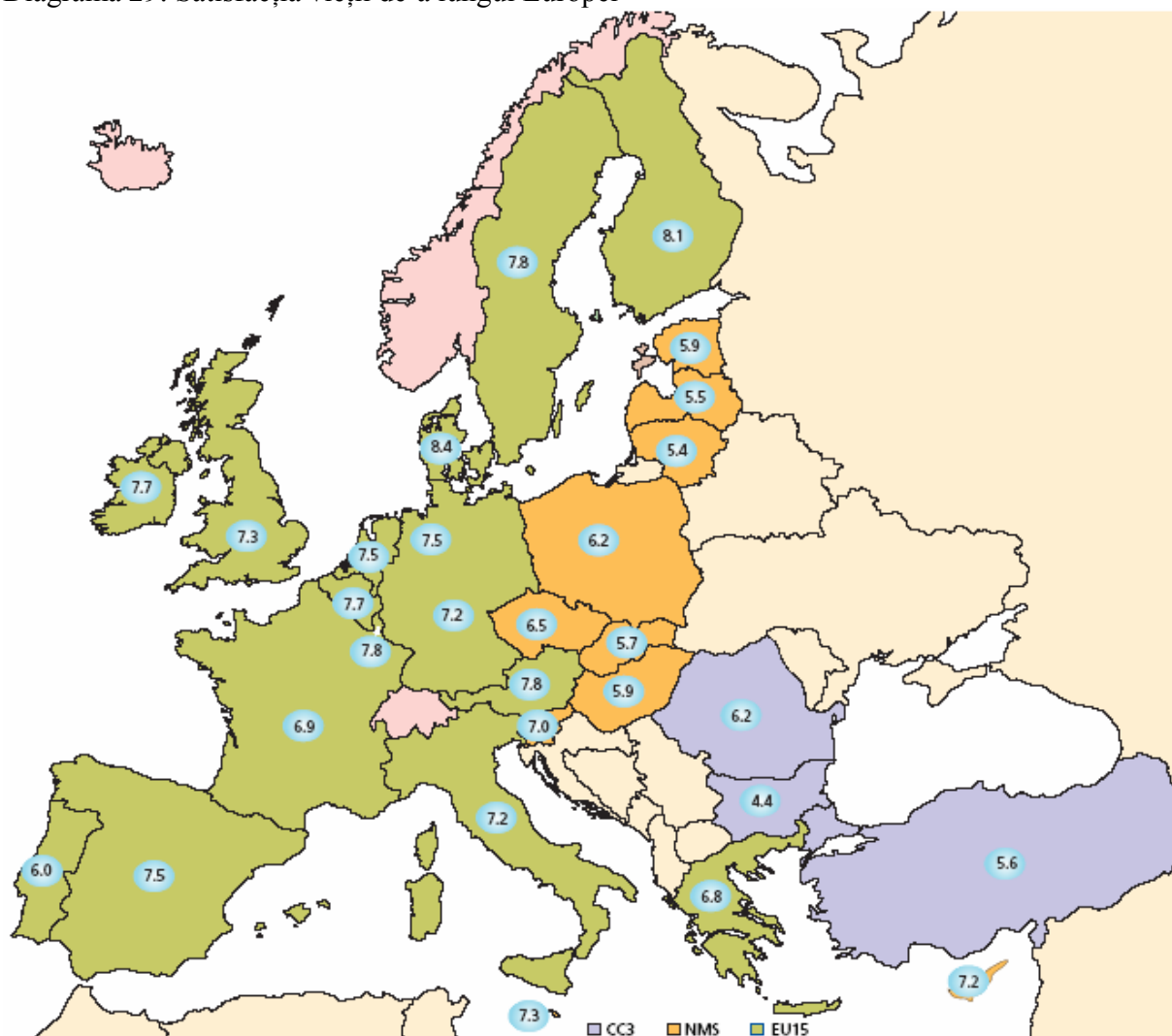
7.

Bunăstarea subiectivă

Calitatea vieții se referă la nivelul general al bunăstării oamenilor. Ea indică cât de bine se descurcă oamenii în anumite segmente ale vieții, care reflectă valori și țeluri sociale importante.

Subiectul calității vieții este dominant în cadrul multor politici europene diferite. Uniunea Europeană intenționează, în mod deosebit, să îmbunătățească condițiile de viață și muncă pentru cetățenii UE, precum și să consolideze coeziunea economică și socială a Uniunii. La nivel național, planurile naționale de acțiune pentru includere a forței de muncă și socială sunt concentrate asupra îmbunătățirii condițiilor de viață și muncă ale grupurilor sociale dezavantajate. Extinderea implică o provocare reală pentru scopul Comisiei de a ajunge la coeziune socială în toată Uniunea Europeană, deoarece multe NSM/SC3 rămân în urma UE15 în aspectele importante. Două exemple subliniază această provocare:

Diagrama 29: Satisfacția vieții de-a lungul Europei

Întrebarea 31: luând în considerare toate acestea, cât de mulțumit sunteți de viața dvs. în prezent? Se precizează satisfacția medie a vieții, pe o scară de la 1 (=”foarte nemulțumit”) la 10 (=”foarte mulțumit”).

Sursa: SCVE 2003

- NSM/SC3 înregistrează, pe cap de locuitor, venituri sub media UE15. Opt dintre aceste țări au venituri naționale pe cap de locuitor mai mici decât jumătatea mediei Comunității (Capitolul 1).
- unele dintre NSM sunt chinuite de problemele grave ale sărăciei și nivele ridicate de inegalitate între păturile sociale (Milanovic, 1998), probleme cu care se confruntă, într-o măsură mai mică, cele mai multe dintre UE15.

Acest capitol intenționează să pună în lumină diversitatea bunăstării subiective din Europa extinsă. El nu se concentrează asupra condițiilor obiective de trai, ci asupra modului în care cetățenii își evaluează condițiile de trai în termeni ca ‘bune’ și ‘rele’, ‘satisfăcătoare’ sau ‘nesatisfăcătoare’. Informațiile cu privire la bunăstarea subiectivă sunt deosebit de importante pentru factorii politici de decizie, din cel puțin două motive. În primul rând, se pot estima, într-o manieră obiectivă, veniturile, locuința, sănătatea, relațiile sociale ale unei persoane, etc., dar nu există o regulă fixă despre modul de combinare a acestor informații. Numai indicii subiectivi oferă posibilitatea efectuării unor evaluări cuprinzătoare cu privire la calitatea vieții. În al doilea rând, determinările bunăstării subiective, în special satisfacția generală a vieții, reprezintă cei mai buni indici disponibili ai nivelului la care nevoile populației sunt respectate. În acest capitol, bunăstarea subiectivă globală se măsoară folosind doi indici: satisfacția vieții, care oferă o evaluare mai cognitivă a condițiilor de trai și vieții, ca întreg; și fericirea generală, care oferă o evaluare mai emoțională.

Nivele generale de satisfacție și fericire

Două întrebări din SCVE analizează satisfacția și fericirea generală a vieții. Prima întrebare este: ‘Luând în considerare toate aceste aspecte, cât de mulțumit sunteți de viața dvs. în prezent?’. A doua întrebare este: ‘Punând la un loc toate lucrurile, cât de fericit sunteți?’, Ambele articole sunt măsurate pe o scară de 10 puncte, în care 1 înseamnă foarte nemulțumit sau foarte nefericit, iar 10 reprezintă foarte mulțumit sau foarte fericit. Cei mai mulți europeni tind să fie cât de cât satisfăcuți. Media tuturor țărilor, exceptând Bulgaria și Lituania, este peste centrul scării (Diagrama 29). Totuși, există diferențe majore între țări (vezi, de asemenea, Delhey, 2004).

Cea mai frapantă diferență este între UE15 și NSM/SC3. Cetățenii din țările UE15 raportează, în general vorbind, o satisfacție mult mai ridicată a vieții. Aceste rezultate corespund, mai mult, descoperirilor făcute în Sondajul Eurobarometru 2002 (Eurobarometru 2002)(Delhey, 2004, pag. 32). Excepțiile sunt Portugalia, care are cel mai scăzut nivel de trai din UE15 (vezi Capitolul 1), și Malta și Cipru, care nu au parcurs aceleași procese de transformare și reduceri economice ca țările din fostul bloc estic. Pe lângă divizarea est – vest în ce privește bunăstarea subiectivă, țările UE15 urmează, aproximativ, gradientul nord – sud. Țările nordice sunt cele mai mulțumite, Danemarca exprimând, consecvent, cel mai ridicat nivel de mulțumire. Austria, țările Benelux și Irlanda formează un bloc de mijloc. Franța, Germania, Italia și Regatul Unit se situează la capătul inferior, în timp ce Grecia și Portugalia prezintă cea mai mică mulțumire de viața lor, din țările UE15. Din acest punct de vedere, Spania are nivele relativ ridicate de satisfacție a vieții.

Tabelul 31: Satisfacția vieții și fericire, pe fiecare țară în parte Medie 1-10

Țara	Medie satisfacție	Medie fericire
Austria	7,8	7,9
Belgia	7,5	7,7
Danemarca	8,4	8,3
Finlanda	8,1	8,1
Franța	6,9	7,3
Germania	7,2	7,6
Grecia	6,8	7,6
Irlanda	7,7	8,1
Italia	7,2	7,5
Luxemburg	7,7	8,0
Țările de Jos	7,5	7,7
Portugalia	6,0	6,8
Spania	7,5	7,8
Suedia	7,8	7,9
Regatul Unit	7,3	7,7
Cipru	7,2	7,8
Republica cehă	6,5	7,2
Estonia	5,9	6,8
Ungaria	5,9	7,1
Letonia	5,5	6,4
Lituania	5,4	6,4
Malta	7,3	7,9
Polonia	6,2	6,9
Slovacia	5,7	6,5
Slovenia	7,0	7,4
Bulgaria	4,4	5,9
România	6,2	7,2
Turcia	5,6	6,5
SC3	5,6	6,6
NSM	6,1	6,9
UE15	7,3	7,6
UE25	7,1	7,5

Întrebarea 31: Luând în considerare toate acestea, cât de mulțumit sunteți de viața dvs. în prezent? Indicați, pe o scară de la unu 'foarte nemulțumit' la 10 'foarte mulțumit'

Întrebarea 42: Punând la un loc toate acestea, pe o scară de la 1 la 10, cât de fericit sunteți? Nivelul 1 înseamnă foarte nefericit, iar 10 înseamnă că sunteți foarte fericit.

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 32: satisfacția medie a vieții și devierea de la medie, de către păturile sociale Media 1-10

Țara	Medie total	Venit ¹		Educația		Situația forței de muncă			Boală de lungă durată	
		Sfertul cel mai scăzut	Sfertul cel mai ridicat	Scăzută	Ridicată	Angajat	În afara forței de muncă	Șomer	Da	Nu
SC3	5,6	-0,9	0,8	-0,3	0,6	0,2	0	-1	-0,9	0,3
NSM	6,1	-0,7	0,6	-0,7	0,4	0,3	-0,1	-1,1	-0,6	0,3
UE15	7,3	-0,5	0,4	-0,3	0,3	0,1	0,1	-1,4	-0,4	0,1
UE25	7,1	-0,6	0,4	-0,3	0,4	0,2	0,1	-1,4	-0,5	0,4

¹ Reprezintă venitul echivalent pe gospodărie, generat de noua scară echivalentă OCDE.

Întrebarea 31: Luând în considerare toate acestea, cât de mulțumit sunteți de viața dvs. în prezent? Se va indica satisfacția medie de viață pe o scară de la 1 'foarte nemulțumit' la 10 'foarte mulțumit'.

Sursa: SCVE 2003

În ce privește fericirea, imaginea este asemănătoare. Persoanele din NSM au raportat nivele mai scăzute de fericire decât cele din UE15. Din nou, Malta și Cipru sunt excepții; ambele au indici destul de ridicați de fericire, în comparație cu alte țări din grup. Portugalia este singura țară UE15 care este sub media NSM. La fel ca la nivelele de satisfacție, în cadrul UE15 se poate observa un gradient nord – sud. În general, oamenii au tendința ca, pe scara fericirii, să se plaseze mai sus decât pe scara satisfacției (Tabelul 31).

În general, persoanele mulțumite tind să fie fericite, iar cele nemulțumite tind spre nefericire. Raportul dintre satisfacție și fericire este surprinzător de ridicat. În ce privește indivizii, raportul dintre țări este cuprins între 0,5 în Malta și 0,7 în Olanda, care este o inter-relație ridicată în domeniul cercetării sociale. Deși fericirea și mulțumirea se referă la stări diferite ale conștiinței unui individ, ambele dimensiuni de bunăstare subiectivă sunt strâns legate una de alta. Această descoperire nu pare a fi un artefact, deoarece întrebările din secvența de chestionare sunt departe una de alta. Cu toate acestea, mulțumirea și fericirea sunt, deseori, utilizate ca măsuri analoge pentru atitudinile hedonistice (Kahneman și co., 1999). Aceste descoperiri înseamnă că următoarea analiză se bazează doar pe scara referitoare la mulțumire. Analiza ulterioară a demonstrat că, în calitate de metodă empirică, rezultatele fericirii produc aceleași șabloane ca și descoperirile făcute în cazul mulțumirii.

Indici de punere în mișcare a mulțumirii și nemulțumirii

Pentru mulți oameni, progresul social reprezintă nu numai o modalitate de a stabili, în general, condiții mai bune de viață, ci de a le stabili pentru cât mai mulți oameni cu puțință. Țările UE15 respectă această tradiție, iar agenda de politică socială UE se concentrează asupra îmbunătățirii șanselor de viață pentru persoanele dezavantajate, cum ar fi săracii, șomerii sau persoanele cu handicap. În mod similar, principiul politicii de plasare a persoanelor cu handicap în școli sau locuri de muncă pentru persoane normale, pe sexe, intenționează să egalizeze șansele de viață pentru femei și bărbați. Pe acest fundal, această secțiune analizează diferențele de satisfacție față de nivelul de trai, care există între păturile sociale, atât de-a lungul axei verticale (de exemplu, grupul de venituri), cât și de-a lungul axei orizontale (de exemplu, grupul de vârstă). Analiza prezintă modul în care caracteristicile sociale obiective conduc la rezultate diferite ale vieții, așa cum auto-percepute de cetățeni. Pozițiile 'verticale' sunt veniturile, educația, ocupația și sănătatea (Tabelul 32). Pozițiile 'orizontale' sunt vârsta, sexul și tipul locuinței (Tabelul 33). Tabelele prezintă cât de puternic și în ce direcție deviază păturile sociale de la media națională respectivă a satisfacției față de nivelul de trai. Acest lucru identifică păturile cele mai mulțumite și mai nemulțumite din fiecare societate.

Cel mai uimitor rezultat este că șomajul scade foarte mult satisfacția față de nivelul de trai. Acest lucru indică importanța deosebită pe care o are munca plătită în societățile moderne, atât ca sursă

de venituri, cât și ca statut social. Efectul negativ este, întrucâtva, mai redus în NSM, probabil ca urmare a faptului că există oportunități mai mari în economia neagră și a faptului că șomajul este o chestiune foarte des întâlnită în aceste țări. Efectul negativ al șomajului este mai mare în două țări, și anume în Germania și Republica Cehă.

Al doilea rezultat frapant este impactul puternic pe care îl are venitul, în special în NSM și SC3. De-a lungul Europei, cei care fac parte din grupul cu cele mai mici venituri (seria inferioară) sunt considerați a fi mai puțin mulțumiți de nivelul lor de trai, iar cei care fac parte din grupul cu cele mai mari venituri sunt mai mulțumiți, în comparație cu media națională. Aceste descoperiri se potrivesc perfect cu descoperirile făcute de Eurobarometru, și anume că un venit suficient este unul dintre factorii cei mai importanți care contribuie la calitatea vieții. Mulțumirea față de veniturile încasate se leagă puternic de satisfacția generală față de nivelul de trai, iar oamenii din segmentul cu cele mai mari venituri prezintă indici de satisfacție mai ridicați decât cei din segmentul cu cele mai mici venituri din toate țările (Delhey, 2004). Vorbind la general, efectul negativ al veniturilor reduse asupra satisfacției față de nivelul de trai este mai puternic în țările mai sărace. Aici, un venit scăzut înseamnă, de fapt, probleme mari de supraviețuire, în timp ce cei care se descurcă, puțini la număr, din țările mai bogate pot avea o poziție mai confortabilă. În țările nordice, cu proviziile sale mari pentru bunăstare, efectul veniturilor încasate este relativ moderat, subliniindu-se, astfel, că tipul bunăstării poate juca, de asemenea, un rol.

Educația dezvăluie un șablon similar: persoanele cu un nivel ridicat de educație sunt, în majoritatea țărilor, mai mulțumite de nivelul lor de trai decât media, în timp ce persoanele cu un nivel scăzut de educație indică o satisfacție mai redusă față de nivelul de trai (vezi, de asemenea, Delhey, 2004, pag. 55). Motivul ar putea fi că studiile superioare conduc la găsirea unor slujbe mai bune, care generează venituri mai mari; sau, mai general, că persoanele calificate știu mai bine să obțină avantaje din capacitățile lor și să își controleze viețile, ceea ce le permite să fie mai mulțumite. Din nou, acest șablon este mai pregnant în NSM, în special în țările Europei Centrale.

Sănătatea este unul dintre cei mai importanți factori care contribuie la calitatea vieții (Delhey, 2004, pag. 38). Fără a surprinde în vreun fel, o persoană care suferă de o afecțiune de durată va avea un nivel mai scăzut de satisfacție față de nivelul de trai, aproape în orice loc. Din nou, acest efect este mai puternic în NSM și în SC3 (în special în Turcia), decât în UE15. Acest lucru ar putea fi explicat prin faptul că sistemele medicale din UE15 sunt mai dezvoltate și pot ajuta oamenii să facă față unei afecțiuni de durată, împiedicându-i, astfel, să nu fie supuși unui declin mai puternic al calității vieții și mulțumirii globale (vezi, de asemenea, Capitolul 6). Pe lângă calitatea sistemelor medicale, o încercare de explicare ar putea fi că, în Statele Membre mai bogate, oamenii care suferă de afecțiuni cronice dețin mai multe resurse și pot, astfel, să beneficieze de mai multe servicii și asistență, care să le facă viața mai confortabilă.

Dimpotrivă cu dimensiunile verticale, caracteristicile orizontale nu rezultă neapărat din diviziunile clare dintre grupurile mulțumite și cele nemulțumite (Tabelul 33). Excepția o constituie alcătuirea căminului (vezi, de asemenea, Argyle, 1999). În multe țări, părinții singuri sunt mai puțin mulțumiți decât media; acest lucru poate fi privit ca un rezultat al faptului că duc niște vieți mai stresante (vezi Capitolul 5) și – în multe cazuri – au funcții care le oferă venituri mai mici. În multe țări, oamenii necăsătoriți sunt, de asemenea, mai puțin mulțumiți de viață decât cetățeanul de rând, în timp ce cuplurile și perechile cu copii sunt destul de mulțumite de viața lor. Acest fapt indică faptul că nu doar aspectele materiale – a avea – care asigură o viață bună, ci și calitatea relațiilor sociale și, în special, relațiile intime cu familia. Astfel de reiterează faimoasa formulă a lui Eric Allardt (1993), conform căreia calitatea vieții este, de fapt, suma următoarelor: a avea, a iubi și a fi.

Grupurile de vârstă nu diferă prea mult în UE15, ci în NSM, în special în multe țări foste comuniste. Pe lângă diferența de putere, șablonul care variază este legat de interese: în UE15,

există o divizare între Statele Membre din sud, unde grupul de vârstă mai tânără este mai mulțumit, iar cel de vârstă mai înaintată este mai nemulțumit și Statele Membre din nord, unde grupul de vârstă mai înaintată este cel mai mulțumit. Generația mai vârstnică din aceste țări nordice a trecut prin epoca de aur a dezvoltării economice și progresului social în vestul Europei, între anii 1950 și 1970. În NSM, grupul cel mai tânăr este mai mulțumit, iar grupul de vârstă mai înaintată și persoanele cu vârste cuprinse între 35-64 sunt mai puțin mulțumite decât cetățeanul mediu, în special în fostele țări comuniste. Rezultatele oferă dovezi conform cărora există o diferențiere între generații, în ce privește satisfacția față de nivelul de trai din țările post-socialiste, deoarece transformarea sistemului, din 1989, plasează persoanele tinere și persoanele vârstnice pe traiectorii diferite de oportunități. Persoanele cu vârste de 40 și 50 de ani suferă în special dintr-o lipsă de oportunități de angajare, ceea ce ajută la înțelegerea nivelurilor scăzute pe care le prezintă în ce privește mulțumirea. Dimpotrivă cu vârsta, diferențele de sexe sunt reduse peste tot.

Atunci când analizăm țările separat, două descoperiri sunt frapante. În primul rând, țările scandinave, care sunt mai degrabă egalitare și încearcă să evite inegalitățile puternice sunt, de asemenea, mai degrabă egalitare în ce privește modelul satisfacției subiective față de nivelul de trai. Tipic, diferențele de mulțumire minimă au fost descoperite în Danemarca, Suedia și Finlanda. În al doilea rând, țările mediteraneene mai puțin modernizate, Portugalia și Grecia, și, într-o oarecare măsură, Spania, prezintă, deseori, modele similare cu cele din NSM. Aceste puncte subliniază locul bunăstării moderne în egalizarea șanselor de viață în grupurile sociale.

Tabelul 33: satisfacția medie față de nivelul de trai și diferențele față de medie, pe grupuri sociale
Medie 1-10

Grup țară	Total medie	Sex		Tip locuință				Vârstă		
		Femei	Bărbați	Locuiesc singuri	Părinte singur1	Cuplu2	Cuplu + copii	18-34	35-64	65 +
SC3	5,6	0	-0,1	0,1	-0,6	0,4	0	0,2	-0,1	-0,3
NSM	6,1	0	0	-0,5	-0,2	0,1	0,1	0,5	-0,3	-0,
UE15	7,3	0	0	-0,3	-0,7	0,3	0,2	0,1	-0,1	0,1
UE25	7,1	0	0	-0,3	-0,7	0,3	0,1	0,1	-0,1	0,1

¹ Locuință cu un părinte singur, cu copii sub 16 ani.

² Locuințe de cupluri, formate din cupluri căsătorite, precum și din parteneri care trăiesc în uniune consensuală.

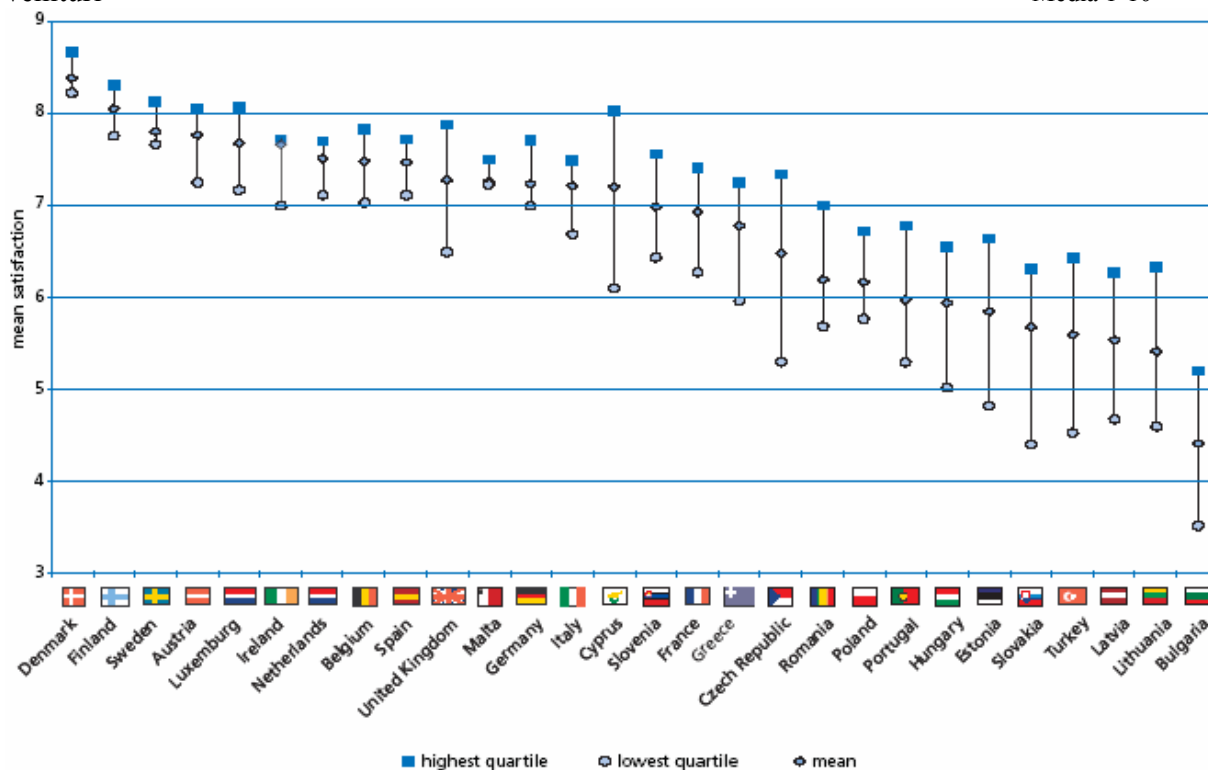
Întrebarea 31: Luând în considerare toate acestea, cât de mulțumit sunteți de viața dvs. în prezent? Indicați, pe o scară de la unu 'foarte nemulțumit' la 10 'foarte mulțumit'.

Sursa: SCVE 2003

În concluzie, descoperirea cheie a acestei secțiuni este diferența mult mai mare în satisfacția față de nivelul de trai dintre păturile sociale care se găsesc în multe dintre NSM și SC3, chiar dacă nu în toate. În special satisfacția față de nivelul de trai din fostele țări socialiste diferă mai mult în grupurile demografice și socio-economice decât în majoritatea țărilor UE15. Mai mult, există o diferență între generații, care nu există în UE15. Excepția este șomajul, care pare să aibă un efect puternic negativ asupra bunăstării subiective din UE15.

Aceste rezultate se bazează pe examinarea nivelurilor relative de mulțumire – relative pentru mediile naționale respective, care variază considerabil de la o țară la alta. În medie, chiar și grupurile dezavantajate din țările UE15 – șomerii, persoanele cu venituri reduse sau cu puțină școală, părinții singuri și persoanele care suferă de boli cronice – sunt, încă, mai mulțumite de viața lor decât media cetățenilor din multe NSM/SC3.

Diagrama 30: satisfacția medie față de nivelul de trai și diferențele față de medie, pe segmente de venituri

Întrebarea 31: Luând în considerare toate acestea, cât de mulțumit sunteți de viața dvs. în prezent? Indicați, pe o scară de la unu 'foarte nemulțumit' la 10 'foarte mulțumit'.

Observație: segmentele de venituri sunt calculate în funcție de venitul echivalent pe locuință (noua scară OCDE)

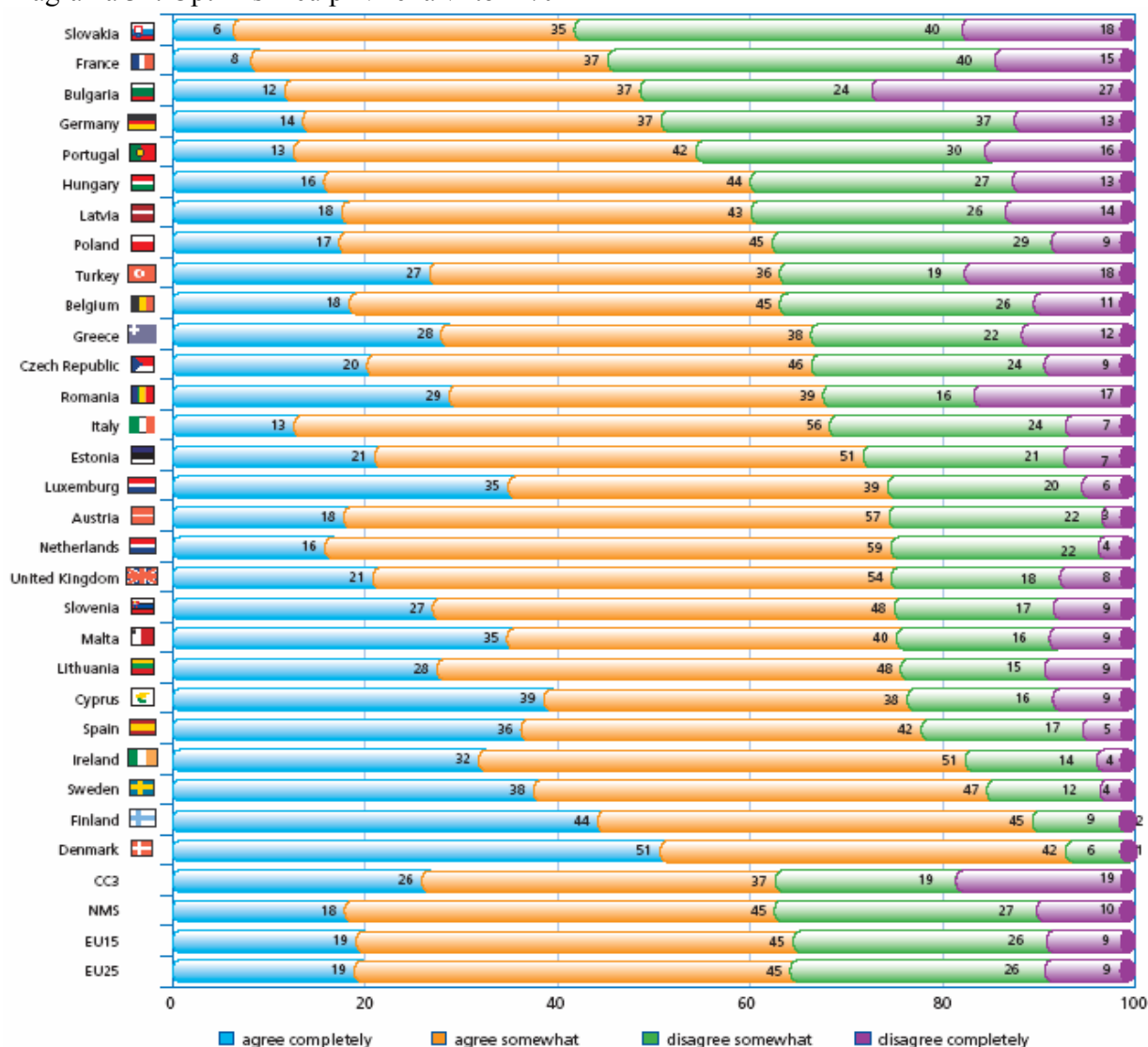
Sursa: SCVE 2003

Această relație este clar ilustrată pentru segmentele de venituri (Diagrama 30). În 11 din țările UE15, scorul de satisfacție medie față de nivelul de trai al populației mai sărace este mai ridicat decât nivelul mediu de mulțumire din toate țările NSM/SC3. În cinci din țările NSM și în toate țările SC3, nivelul de mulțumire din segmentul cel mai bogat este chiar mai mic decât nivelul mediu de satisfacție față de nivelul de trai al populației din toate țările UE15, excepție făcând Portugalia și Grecia.

Perspective de viitor

Această secțiune finală analizează perspectivele de viitor ale cetățenilor Europei. În 25 din 28 de țări, mulți oameni sunt mai degrabă optimiști decât pesimiști, iar în 16 țări, peste două treimi din populație sunt de acord, în totalitate sau într-o oarecare măsură, că sunt „optimiști în ce privește viitorul” (Diagrama 31).

Diagrama 31: Optimism cu privire la viitor %

Întrebarea 30: vă rog să îmi spuneți dacă sunteți de acord în totalitate, într-o oarecare măsură, dacă nu sunteți de acord într-o oarecare măsură sau în totalitate cu afirmația: sunt optimist în ce privește viitorul.

Sursa: SCVE 2003

Doar în Bulgaria, Franța și Slovacia proporția persoanelor care sunt de acord sau cred cu adevărat că sunt optimiste în ce privește viitorul este sub jumătate din populația totală. Deși ar putea exista diferențe culturale în exprimarea optimismului – o interpretare care nu este analizată aici – apar următoarele șabloane. Așa cum nivelurile de mulțumire și fericire erau mai ridicate în țările nordice, Danemarca, Finlanda și Suedia au cei mai ridicați indici de optimism, urmate fiind de Irlanda și Spania, care au traversat o perioadă semnificativă de dezvoltare economică în ultimii cinci ani. În Cipru, Malta și Slovenia, situația socială și economică s-a îmbunătățit, de asemenea, în anii precedenți, iar această tendință pare să fie susținută. Germania și Franța sunt plasate la final; ambele sunt țări cu dezvoltare redusă, care sunt implicate în reforme uriașe ale sistemelor de asistență socială și reduceri ale beneficiilor sociale. Celelalte două țări cu indici reduși ai optimismului, Bulgaria și Slovacia, pot fi caracterizate ca fiind într-o situație de stagnare, care necesită dezvoltare economică pentru a putea depăși anii de recesiune '90. Această explicație pornește de la ideea că oamenii vor extrapola evenimente din trecut și situația lor actuală în

viitorul apropiat. Optimismul, în unele dintre țările NSM, poate reflecta chiar perspective asociate cu extinderea UE.

Tabelul 34: Optimism în ce privește viitorul, pe grupuri sociale %

Țara	Total	Sex		Tip locuinței				Vârstă		
		Bărbați	Femei	Trăiesc singuri	Părinte singur	Cuplu	Cuplu + copii	18-34	35-64	65 și peste
SC3	63	64	61	56	68	64	63	67	62	49
NSM	63	62	64	55	68	60	66	74	58	53
UE15	65	63	66	60	58	63	69	76	61	56
UE25	64	63	65	59	59	63	68	75	61	55

Raportul persoanelor care sunt în totalitate sau într-o oarecare măsură de acord că sunt optimiste în ce privește viitorul.

Întrebarea 30: vă rog să îmi spuneți dacă sunteți de acord în totalitate, într-o oarecare măsură, dacă nu sunteți de acord într-o oarecare măsură sau în totalitate cu afirmația: sunt optimist în ce privește viitorul.

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 35: Optimism în ce privește viitorul, pe grupuri sociale %

Țara	Total	Statut profesional			Educație1		Venit		Boală de lungă durată	
		Angajați	În afara forței de muncă	Șomeri	Scăzută	Superioară	Sfertul de jos	Sfertul de sus	Da	Nu
SC3	63	62	64	53	59	65	55	70	50	66
NSM	63	68	60	53	50	71	55	73	52	68
UE15	65	70	60	49	59	72	57	72	54	67
UE25	64	70	60	50	58	72	56	72	53	67

Raportul celor care sunt de acord în totalitate sau într-o oarecare măsură că sunt optimiști în ce privește viitorul.

Nivelul de studii 1 se măsoară prin vârsta la care persoana a încheiat învățământul de zi. Un nivel redus înseamnă că persoana și-a încheiat studiile la vârsta de 15 ani; un nivel ridicat de studii înseamnă că persoana a încheiat învățământul la zi la vârsta de 20 de ani sau mai mult.

Observație: segmentele de venituri sunt calculate pe baza venitului echivalent al locuinței (noua scară OCDE).

Întrebarea 30: vă rog să îmi spuneți dacă sunteți de acord în totalitate, într-o oarecare măsură, dacă nu sunteți de acord într-o oarecare măsură sau în totalitate cu afirmația: sunt optimist în ce privește viitorul.

Sursa: SCVE 2003

Una peste alta, diferențele dintre mediile UE15, NSM și SC3 sunt mici. În medie, aproximativ 64% din persoanele din UE extinsă sunt optimiste în ce privește viitorul. Totuși, imaginea diferă atunci când sunt examinate grupuri specifice. Tabelele 34 și 35 indică raportul persoanelor optimiste din diferite grupuri sociale din UE15, NSM, SC3 și UE25.

Există anumite asemănări în ce privește percepția mulțumirii. Nu există nici o diferență clară între bărbați și femei. În ce privește locuința, familiile formate dintr-o singură persoană nu sunt mai puțin mulțumite, fiind optimiste în ce privește viitorul. Dimpotrivă, cuplurile care au copii și trăiesc în locuință tind să fie mai optimiste. Surprinzător, există o mare diferență între UE15 și alte grupuri de țări, în ce privește părinții singuri cu copii care nu au încă 16 ani. În UE15, aceste persoane tind să fie mai pesimiste, în timp ce în alte țări ele sunt foarte optimiste.

Optimismul este distribuit destul de inegal între persoanele tinere și cele vârstnice. Persoanele cu vârste cuprinse între 18 și 34 de ani sunt mai optimiste decât grupurile de vârste mai înaintate din toate țările. În medie, trei din patru persoane care au răspuns la chestionar, în acest grup de vârstă din UE25, sunt optimiste în ce privește viitorul. Raportul în țările SC3 este mai mic, în primul

rând deoarece tinerii sunt la fel de pesimiști ca populația medie în Turcia. În toate cele 28 de țări, persoanele cu vârste de 65 de ani și peste sunt considerate mai pesimiste.

Persoanele care au un loc de muncă tind să vadă viitorul mai optimist, în timp ce șomerii sunt mult mai puțin optimiști decât media (Tabelul 35). Mai puțin de jumătate din șomerii din UE15 văd viitorul într-o manieră optimistă, iar raporturile în Germania sunt foarte reduse, cu doar 17% din șomeri spunând că sunt optimiști în ce privește viitorul. Rezultatele pe niveluri de educație, venituri și afecțiuni de durată sunt relativ similare cu rezultatele mulțumirii percepute. Un nivel ridicat de studii sau fiind în primul segment de venituri se asociază cu optimismul, care se leagă de o structură mai bună de oportunități pe care acești oameni au comparat-o, în general, cu persoanele cu puține studii sau venituri reduse. Persoanele care suferă de afecțiuni de durată sunt clar mai puțin optimiste în ce privește viitorul. În consecință și fără a ne surprinde în vreun fel, cu cât o persoană este mai mulțumită și mai fericită, cu atât ea va fi mai optimistă în ce privește viitorul.

Concluzii

Bunăstarea subiectivă – măsurată prin mulțumire și fericire – este inegal distribuită în Europa. Există o divizare puternică est – vest între UE15 și NSM/SC3, unde oamenii din fostele țări comuniste tind să fie mai puțin mulțumiți; și există o diferență nord – sud în cadrul UE15, unde oamenii din țările nordice sunt cei mai mulțumiți din Europa. Aceste descoperiri sunt valabile atât pentru fericire, cât și pentru mulțumire.

Anumite grupuri sunt mai mult sau mai puțin mulțumite atunci când nivelurile lor de mulțumire sunt comparate cu mediile naționale. Diferența cea mai clară este aceea că dacă o persoană este șomeră, va rezulta un nivel redus de mulțumire. Părinții singuri, de asemenea, au niveluri mai scăzute de satisfacție față de nivelul de trai și fericire. Nivelul redus de studii și o afecțiune de durată afectează, de asemenea, mulțumirea în mod negativ, deși nu atât de mult. În general vorbind, diferențele dintre mulțumirea națională medie și mulțumirea medie specifică grupurilor sunt mai mari în NSM/SC3. Există șabloane clar diferite pentru grupele de vârstă și persoanele cu un loc de muncă din UE15 și fostul bloc estic. În majoritatea țărilor UE15, persoanele cu vârste de cel puțin 65 de ani tind să fie mult mai mulțumite decât tinerii, în timp ce persoanele de peste 35 de ani sunt mai degrabă nemulțumite în țările fostului bloc estic, în comparație cu tinerii din aceste țări. Încă o dată, diferențele dintre noile State Membre europene sunt însoțite de devieri clare de la grupările pe țări.

În ce privește optimismul cetățenilor, țările sunt oarecum eterogene, deși mediile pentru UE15, NSM și SC3 sunt apropiate. Scandinavii sunt cei mai optimiști oameni din Europa. Unele dintre descoperirile făcute ar putea fi asociate cu prosperitatea în creștere, pe de o parte sau cu situația economică stagnantă din unele țări, pe de altă parte.

Coeziunea socială din ce în ce mai puternică dintr-o Europă extinsă va fi o sarcină dificilă, deoarece diferențele crescânde din NSM în ce privește bunăstarea subiectivă de-a lungul UE, și deoarece diferențele de bunăstare subiectivă dintre grupurile sociale examinate în acest sondaj sunt, în general, mai ridicate în NSM decât în UE15.

8. Calitatea percepută a societății

Cei trei piloni ai conceptului multidimensional al calității vieții sunt condițiile obiective de trai, bunăstarea subiectivă și calitatea percepută a societății (Veenhoven, 1996; Zapf, 1984). Calitatea percepută a societății, pe care o va analiza acest capitol, include evaluările instituțiilor sociale, precum și percepțiile lor cu privire la solidaritate în societate și percepțiile lor de încredere dintre grupurile sociale și indivizi.

Unele documente UE au analizat ce constituie o bună societate. Un țel cheie al UE este ca Europa să devină o economie dinamică, bazată pe cunoștințe, capabilă să susțină dezvoltarea economică, cu locuri de muncă mai bune și mai multe și o coeziune socială mai bună. Ultimul țel implică promovarea integrării sociale, precum și modernizarea și îmbunătățirea pregătirii sociale (Comisia Europeană, 2000a).

Deoarece democrațiile sunt făcute pentru și de cetățenii lor, SCVE pune o serie de întrebări menite să descopere ce cred europenii despre societățile lor. Aceste întrebări examinează cel puțin implicit cât de mult sunt respectate aceste obiective sociale cheie în țările europene. Întrebările legate de măsura în care oamenii percep tensiunea sau antagonismul dintre diversele grupuri sociale și măsura în care oamenii au încredere unii în alții sunt relevante pentru țelurile UE legate de coeziune și integrare. Întrebările legate de modul în care cetățenii clasifică diferitele servicii publice și câtă încredere au în viitorul sistemelor de pensii de stat și beneficii sociale se leagă de ideea de oferire a protecției sociale de o calitate deosebită.

Următoarea analiză are două scopuri. În primul rând, ea compară modul în care percepțiile cetățenilor față de tensiunile societății, evaluările lor cu privire la serviciile publice și încrederea în alte persoane variază de la o țară la alta; în al doilea rând, ea analizează măsura în care există diferențe între grupuri sociale din aceeași țară. O atenție specială este acordată grupurilor care sunt considerate vulnerabile din punct de vedere social.

Percepția tensiunilor din cadrul societății

Persoanele care au răspuns la chestionar au fost întrebate despre măsura în care cunosc tensiunile existente între săraci și bogați, între muncitori și conducere, între bărbați și femei, între tineri și vârstnici, și între diferitele grupări etnice și rasiale. Tabelul 36 prezintă diferențele notabile în percepția acestor tensiuni dintre UE15, NSM și SC3. Cetățenii din NSM și SC3 percep, în mod predominant, o mulțime de tensiuni care reflectă diferența socială tradițională – între bogați și săraci și între muncitori și conducere. Cu excepția Greciei (care diferă de alte țări UE15 cu o percepție neobișnuit de mare a tensiunilor sub toate aspectele), cetățenii UE15 nu sesizează tensiunile din aceste domenii „tradiționale”, la fel de mult ca cetățenii din NSM și SC3.

Tabelul 36: Tensiuni între grupuri sociale %

	Oameni săraci și bogați	Conducerea și muncitorii	Bărbații și femeile	Oameni bătrâni și tineri	Grupe diferite rasial și etnic
Austria	30	29	13	22	41
Belgia	36	34	16	21	60
Danemarca	4	6	7	3	39
Finlanda	21	17	8	9	37
Franța	46	49	12	23	62
Germania	36	34	7	13	38
Grecia	58	61	27	27	57
Irlanda	28	27	12	15	46
Italia	21	30	7	8	40
Luxemburg	21	22	18	15	25
Țările de Jos	25	23	9	18	61
Portugalia	24	24	10	10	36
Spania	32	37	20	14	42
Suedia	24	16	10	10	45
Regatul Unit	23	26	17	17	48
Cipru	18	18	11	9	16
Republica cehă	44	36	7	16	56
Estonia	50	20	6	17	13
Ungaria	61	47	11	19	55
Letonia	44	26	4	19	19
Lituania	62	53	9	19	10
Malta	27	33	20	19	50
Polonia	52	53	9	17	23
Slovacia	49	42	5	14	43
Slovenia	43	49	10	21	42
Bulgaria	54	37	9	17	13
România	53	49	17	29	33
Turcia	60	48	34	33	46
SC3	58	47	27	31	39
NSM	51	47	8	17	34
UE15	31	34	12	15	46
UE25	35	36	11	16	45

Întrebarea 29: În toate țările, există, uneori, tensiuni între grupurile sociale. După părerea dvs., câtă tensiune există între următoarele grupuri din [țara]? Săraci și bogați, conducere și muncitori, bărbați și femei, tineri și vârstnici, diferite grupuri etnice și rasiale: multă tensiune, o oarecare tensiune, nici o tensiune.

Numărul persoanelor care au răspuns „multă tensiune”.

Sursa: SCVE 2003

Tabelul 37: raportați tensiunile, pe sexe și grupuri sociale

%

	Total	Femei	În vârstă de 18-24	Șomeri	Părinți singuri	Nivel educațional redus	Sfertul de venit cel mai scăzut	Muncitor calificat	Muncitor necalificat	Fermier
Tensiuni între conducere și muncitori										
SC3	47	48	48	54	51	50	48	45	54	42
NSM	47	47	43	61	49	49	52	52	50	47
UE15	34	34	33	45	40	34	39	38	34	41
UE25	34	36	35	49	41	36	42	41	37	43
Tensiuni între tineri și vârstnici										
SC3	31	34	31	24	40	33	32	31	33	24
NSM	17	19	18	19	21	17	18	19	20	21
UE15	15	17	16	17	17	17	18	16	18	19
UE25	16	17	17	17	18	17	18	17	19	20
Tensiuni între diferite grupări etnice și rasiale										
SC3	39	39	55	42	44	37	37	33	39	42
NSM	34	36	41	31	48	33	36	32	38	27
UE15	46	47	51	44	52	44	44	45	45	49
UE25	45	45	49	41	51	43	43	42	44	43

Întrebarea 29: în toate țările, există, uneori, tensiuni între grupurile sociale. După părerea dvs., câtă tensiune există între următoarele grupuri din [țara]? Săraci și bogați, conducere și muncitori, bărbați și femei, tineri și vârstnici, diferite grupări etnice și rasiale: multă tensiune, o oarecare tensiune, nici o tensiune.

Numărul persoanelor care au răspuns „multă tensiune”.

Sursa: SCVE 2003

Oamenii din UE15 sunt mai predispuși să perceapă tensiunile dintre diferitele grupări etnice sau rasiale decât dintre orice alt grup social. Belgia, Franța și Olanda frapează prin nivelul neobișnuit de ridicat al tensiunilor etnice și rasiale, cel puțin 60% din cei care au răspuns la chestionar percepend „multă tensiune”. Dintre țările NSM/SC3, Malta, Republica Cehă și Ungaria, și într-o măsură mai mică Slovacia, Slovenia și Turcia, de asemenea au un număr relativ de mare din populație care vede tensiuni între grupări etnice sau rasiale în țara lor. Aceste diagrame reflectă diversitatea etnică a țărilor europene și probabil atenția crescândă acordată aspectelor cum ar fi migrația.

Tensiunile dintre bărbați și femei și dintre tineri și vârstnici sunt privite ca având o importanță minoră în majoritatea țărilor UE15 și NSM. Conflictele între sexe sunt menționate de o minoritate redusă din majoritatea țărilor și există doar câteva țări în care mai mult de o cincime din cei care au răspuns la chestionar sunt conștienți de tensiunile existente între bărbați și femei (Grecia, Spania, Malta, și Turcia).

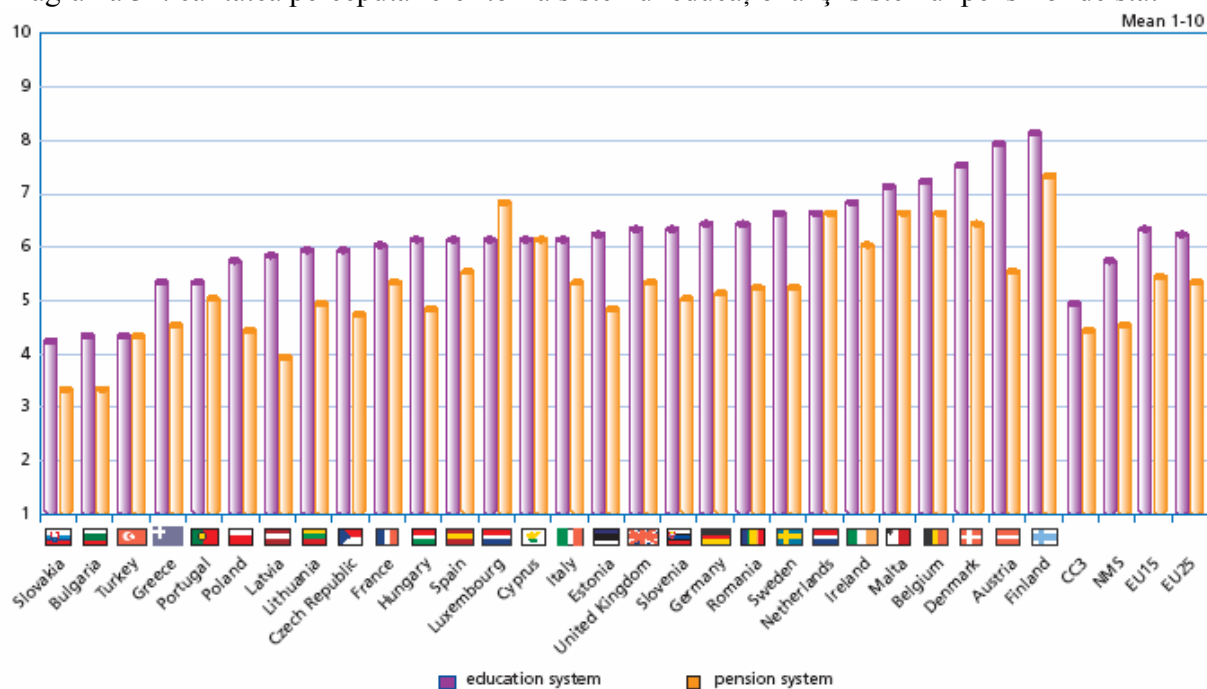
În cadrul UE15, grecii raportează mai frecvent tensiuni între generații. Foarte puțini oameni din țările scandinave percep tensiuni între tineri și vârstnici; diagramele pentru aceste țări sunt neobișnuit de reduse pentru UE15. Acest fapt ar putea reflecta calitatea schemelor de pensionare sau acordurile medicale; dar cei care au răspuns la chestionar în Italia, Portugalia, și Spania au avut scoruri similar de mici. Variația dintre țările din NSM este mai mică decât în UE15, de la un procent scăzut de 9% în Cipru la un procent ridicat de 21% în Slovenia. România și Turcia ies în evidență în SC3 pentru indicii ridicați raportați pentru tensiuni între generații.

Trebuie să punctăm și alte câteva aspecte specifice țărilor. Cipru și Malta se apropie, în general, de șablonul UE15 de percepție a tensiunilor între grupuri, mai crescut față de cel din alte NSM. Dintre SC3, populația turcă iese în evidență ca având cele mai mari șanse să perceapă conflictele

dintre grupuri în general și pentru numărul neobișnuit de ridicat de dați când conflictele de vârstă și generații sunt menționate. În cele din urmă, populația din Danemarca are cea mai armonioasă percepție a relațiilor dintre diferitele grupuri sociale; singurele tensiuni percepute frecvente de danezi sunt tensiunile rasiale și etnice.

Percepțiile asupra tensiunilor dintre grupuri pot varia între grupurile sociale. Analiza de față se concentrează asupra femeilor și grupurilor care ar putea fi considerate vulnerabile din punct de vedere social: șomeri, părinți singuri, oameni cu un nivel redus de educație, persoane cu venituri mici, muncitori necalificați, fermieri și tineri (Tabelul 37). Contrar opiniilor vehiculate frecvent, șomerii, grupurile cu venituri mici și grupurile cu niveluri reduse de educație și calificări nu percep tensiunile dintre diferitele grupuri etnice și rasiale mult mai mult decât alte grupuri. Doar tineri și – oarecum surprinzător – părinții singuri par a fi mai sensibili, într-o oarecare măsură, la tensiunile etnice și rasiale. Șomerii percep tensiunile dintre conducere și muncitori mai frecvent decât alte grupuri. Cel mai frapant rezultat legat de perceperea conflictelor dintre generații este că grupul cel mai tânăr ca vârstă nu percepe aceste tensiuni mai frecvent decât populația în general le percepe.

Diagrama 32: calitatea percepută referitor la sistemul educațional și sistemul pensiilor de stat

Întrebarea 54: În general, cum estimați fiecare dintre următoarele servicii publice din [țara]? Vă rog să îmi spuneți, pe o scară de la 1 la 10, în care unu înseamnă o calitate foarte redusă și 10 reprezintă o calitate deosebită: sistemul educațional, sistemul pensiilor de stat.

Sursa: SCVE 2003

Calitatea sistemelor de învățământ și pensii

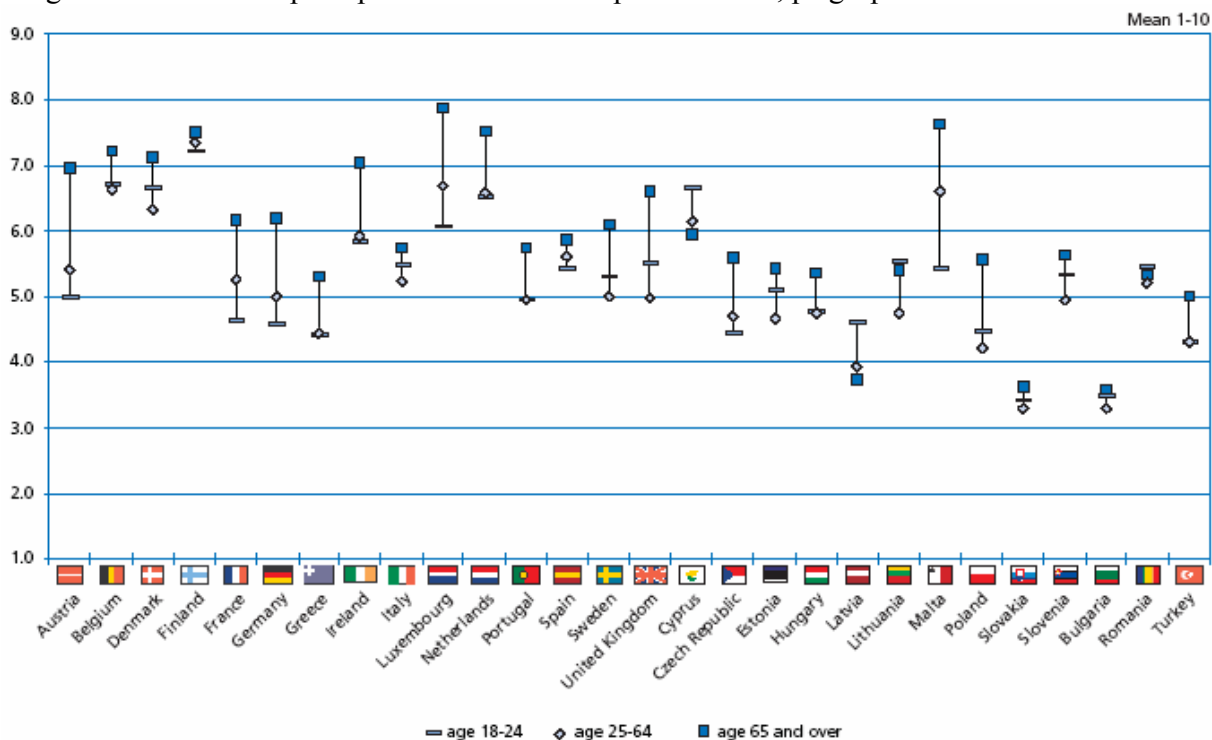
Calitatea sistemului național de învățământ are o importanță decisivă în poziția internațională competitivă a unei țări, precum și pentru șansele de trai ale populației sale tinere. Chiar UE a acordat o prioritate deosebită subiectului, spunând că țările europene prezintă câteva goluri în comparație cu SUA atunci când traversează tranziția către o societate informată (Comisia Europeană, 2000a). Întrebarea care se pune aici este măsura în care această opinie expert este conformă cu părerile cetățenilor referitor la calitatea sistemului de învățământ.

Cei care au răspuns la chestionar au fost rugați să estimeze calitatea sistemului lor național de învățământ, pe o scară de la 1 la 10, cifra 1 indicând o „calitate foarte scăzută”, iar 10 indicând o

„calitate foarte ridicată”. Diferențele dintre grupurile de țări nu sunt foarte mari, dar există un șablon clar. Cetățenii din UE15 au, în general, păreri mai bune decât cetățenii din NSM și SC3 (vezi Diagrama 32). Mediile din toate cele trei grupuri de țări sunt relativ apropiate de centrul scării (5.5), semnalând un anumit nivel de nemulțumire față de calitatea sistemelor de învățământ. La nivel național, există un grad mai variat de diferențe. Cei care au răspuns la chestionar în Finlanda, Austria, Danemarca, Belgia și Malta au estimat că sistemele lor de învățământ se clasează cel puțin la nivelul 7, în timp ce slovacii, bulgarii și turcii și-au exprimat nemulțumirea, prin estimări sub 5. Cetățenii finlandezi reflectă rezultatele studiului PISA, întocmit de OCDE, cu privire la educație, ceea ce a dat Finlandei cel mai ridicat scor. O analiză mai amănunțită a mediilor din diferitele grupuri sociale dezvăluie opinii mai omogene legate de calitatea sistemului de învățământ din aceste societăți.

O societate bună are grijă nu numai de tinerii săi, ci și de pensionarii săi. Notele acordate sistemelor de pensii de stat sunt mai mici decât cele pentru sistemele de învățământ. Doar Luxemburg și Olanda fac excepție de la această regulă generală. Persoanele din UE15, care au răspuns la chestionar, au notat sistemele lor naționale de pensii mai mult decât cei care au răspuns la chestionar din NSM și SC3 dar, ca și în cazul sistemelor de învățământ, diferența este destul de mică (Diagrama 32). Doar un punct de pe scara de 10 puncte separă media superioară a UE15 de media inferioară a SC3. Media NSM este doar cu o zecime de punct mai mare decât media SC3. La nivel național, finlandezii notează, din nou, foarte sus sistemul lor de pensii, în timp ce în Bulgaria și, din nou în Slovacia, sistemul de pensii de stat este considerat a avea o calitate precară.

Diagrama 33: calitatea percepută a sistemului de pensii de stat, pe grupe de vârstă

Întrebarea 54: În general, cum estimați fiecare dintre următoarele servicii publice din [țara]? Vă rog să îmi spuneți, pe o scară de la 1 la 10, în care unu înseamnă o calitate foarte redusă și 10 reprezintă o calitate deosebită: sistemul educațional, sistemul pensiilor de stat.

Sursa: SCVE 2003

În aproape toate țările, vârsta celor care au răspuns la chestionar afectează, în mod considerabil, evaluarea sistemului de pensii de stat (Diagrama 33). Cei care au răspuns la chestionar și au vârste mai înaintate notează, de obicei, sistemul național de pensii mai bine, iar tinerii care au răspuns la chestionar sunt mai negativi decât media populației. Letonia, Cipru și România sunt singurele cazuri în care tinerii au o părere mai favorabilă. Deoarece vârstnicii sunt beneficiarii, în timp ce tinerii se consideră doar contribuabili, evaluările specifice vârstei cu privire la sistemele de pensii nu reprezintă o surpriză. Diferențele dintre notele medii indicate de tineri și vârstnici sunt, de obicei, mici și nu depășesc, niciodată, două puncte pe scară. Faptul că generația mai vârstnică are o imagine pozitivă legată de schemele de pensii, în ciuda reducerii recente, se leagă, probabil, de faptul că multe reforme au fost implementate într-o manieră care afectează mai degrabă pensionarii viitori, decât pe cei prezenți.

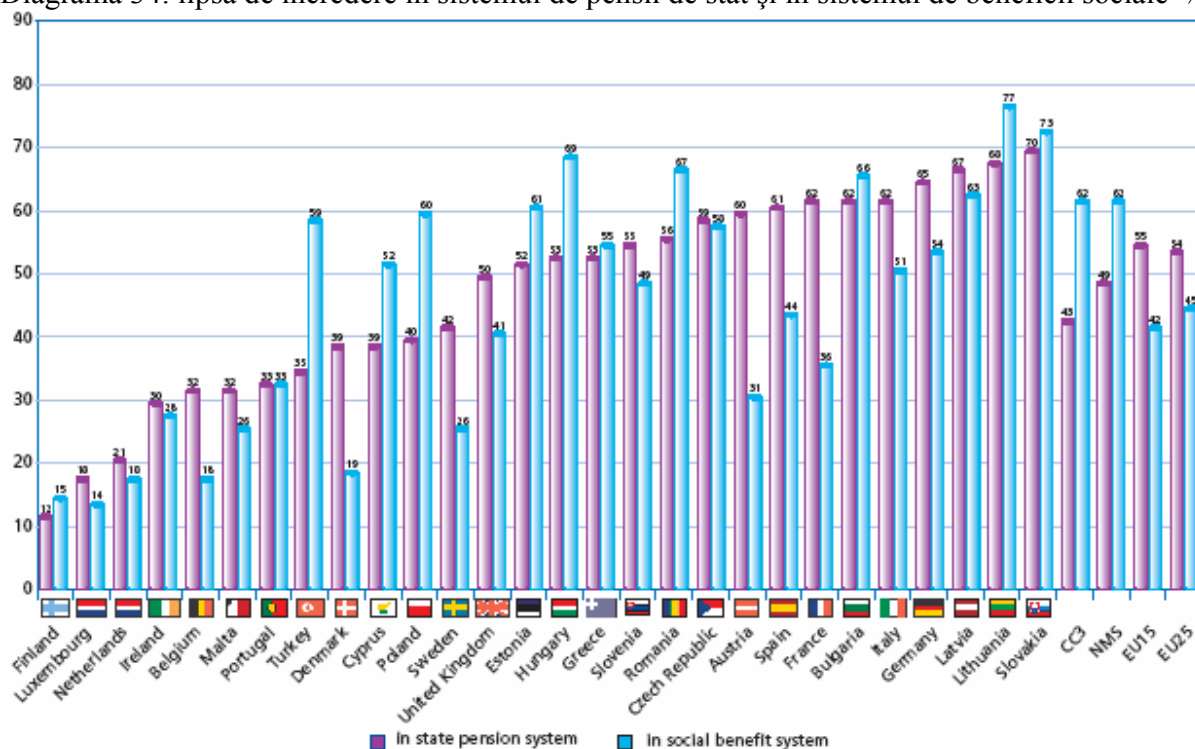
Încrederea în sistemele de pensii și beneficii sociale

Evaluările calității actuale a schemelor de pensii poate spune puțin despre modul în care este percepută susținerea lor în viitor. Informațiile legate de încrederea oamenilor în sistemul de pensii de stat de a le oferi beneficii în viitor poate umple acest gol. În UE15, peste jumătate din cei care au răspuns la chestionar nu au încredere în sistemul de pensii de stat, că acesta ar putea să le ofere ceea ce au nevoie, urmați fiind de peste 40% din cetățenii NSM și SC3 (vezi Diagrama 34). Aceasta este o răsturnare uimitoare a ordinii țărilor, în ce privește calitatea percepută în schemele de pensionare. Evident, o evaluare pozitivă a calității actuale a pensiilor poate coincide cu dubiile legate de susținerea viitoare. În UE15, austriecii, francezii, nemții, italienii și spaniolii care au răspuns la chestionar au indicat cele mai reduse nivele de încredere în sistemul lor de pensii de stat. Deși pensiile lor sunt relativ mari – cel puțin în Austria și Germania – ei se așteaptă la o reducere a beneficiilor, ca urmare a reformelor actuale și planificate, legate de sistemele de pensii. Încrederea cea mai mare în viitorul pensiilor există în Finlanda, Luxemburg și Olanda. În NSM și SC3, Slovacia, Letonia și Lituania indică cele mai ridicate raporturi dintre cei care au răspuns la chestionar, care nu au încredere în sistem, în timp ce Cipru, Malta și Turcia au cele mai mici procente. Aceste diagrame confirmă, încă o dată, statutul special pe care îl au Cipru și Malta în grupul NSM.

Oamenii muncii (atât angajați, cât și șomeri) par să fie grupul de populație cu cea mai mică încredere în sistemul de pensii de stat (Tabelul 38). Părinții singuri au, și ei, puțină încredere. Acest lucru s-ar putea datora discuțiilor recente legate de reforma sistemelor de pensii, care au generat teamă printre oamenii muncii, că nu vor fi remunerați corespunzător după o viață de muncă, în timp ce părinții singuri ar putea să nu aibă prea multă încredere într-un sistem de pensii care oferă în funcție de câștiguri. Diferențele frapante arată gradul de încredere pe care diversele generații îl au în sistem. În UE15 și NSM, o discrepanță uriașă de încredere separă tinerii sceptici de vârstnicii mai încrezători. Acest șablon nu se găsește în SC3, unde încrederea în sistemul de pensii indică doar diferențe mici în funcție de vârstă.

Încrederea în sistemul de beneficii sociale este, de asemenea, o bună măsură a calității percepute a unei societăți, deoarece un nivel ridicat al asigurărilor sociale face parte din modelul social european. Mulți europeni au acum dubii în ce privește funcționarea sistemului de beneficii sociale pe viitor. Aproximativ 42% din persoanele din UE15 care au răspuns la chestionar și 62% din NSM și SC3 nu cred în capacitatea viitoare a sistemului de a oferi (Diagrama 34). În grupul UE15, cetățenii din Grecia, Germania și Italia au cele mai ridicate niveluri de neîncredere, în timp ce finlandezii, belgienii și olandezii care au răspuns la chestionar sunt cei mai încrezători. Lituania are cel mai ridicat nivel de sceptici care au răspuns la chestionar din toate cele 28 de țări, urmată fiind de Slovacia și Ungaria.

Diagrama 34: lipsa de încredere în sistemul de pensii de stat și în sistemul de beneficii sociale %

Întrebarea 27: câtă încredere aveți în capacitatea următoarelor două sisteme de a vă oferi ceea ce aveți nevoie? Sistemul de pensii de stat, sistemul de beneficii sociale: foarte multă încredere, o oarecare încredere, aproape nici un pic de încredere, nici un pic de încredere.

Numărul persoanelor care au răspuns „aproape nici un pic de încredere / nici un pic de încredere”.

Sursa: SCVE 2003

Șomerii și părinții singuri – categorii de risc care depind de sistemul de beneficii sociale – sunt grupurile sociale care nu au aproape deloc încredere în acest sistem (Tabelul 38). Ca și în cazul pensiilor, grupul cel mai vârstnic (peste 65 de ani) are cea mai mare încredere să sistemul de beneficii le va oferi ceva.

Indici ai conflictului dintre generații

Numărul tot mai mare de tineri care nu au loc pe piața muncii plasează o sarcină crescândă pe umerii populației active din punct de vedere economic, și anume de a plăti pentru protecție socială. Date fiind modificările demografice rapide, există preocupări generale legate de un potențial conflict între generații, pe care Comisia Europeană l-a subliniat deseori (Comisia Europeană, 1999, 2000a, 2003). Datele au demonstrat că încrederea în schema de pensionare variază în funcție de vârstă, dar nu înseamnă că nivelurile diferite de încredere duc la conflicte între generații. Datele disponibile indică posibilitatea apariției unor asemenea conflicte în cazul în care dubiile legate de calitatea schemei de pensionare sau neîncrederea în oferirea unei pensii a fost, sistematic, asociată cu o predilecție spre tensiuni între tineri și vârstnici.

La nivelul comparației între țări, există o ușoară corelație între o notă mică pentru calitatea sistemului de pensii și o frecvență mai ridicată a raportării de tensiuni între generații, dar corelația este slabă. Încrederea în sistemul de pensii și predilecția spre perceperea tensiunilor între generații sunt chiar mai puțin asociate. La nivel individual, există o tendință către opinii nefavorabile legate de sistemul de pensii, ce va fi asociată cu o evaluare a tensiunilor dintre tineri și vârstnici (Diagrama 35). Cei care au răspuns la chestionar și care dau note mici la calitate percep tensiunile mai frecvent în aproape toate țările. Forța corelării variază de la o țară la alta; nu există o legătură clară între evaluările slabe ale sistemului de pensii și o recunoaștere a

tensiunilor dintre generații în țările mediteraneene. În grupul SC3, evaluările relativ negative (în special în Bulgaria și Turcia) au o legătură puternică cu raportarea tensiunilor.

Tabelul 38: lipsa de încredere în sistemul de pensii de stat și în sistemul de beneficii sociale, pe grupuri sociale %

	Total	Liber profesioniști	Șomeri	Părinte singur	Grupa de vârstă				
					18-24	25-34	35-49-	50-64	65+
Sistemul de pensii de stat									
SC 3	43	50	55	40	44	45	42	42	43
NSM	49	57	56	48	53	55	56	44	34
UE 15	55	64	68	73	61	66	67	50	35
UE 25	54	63	65	69	59	64	65	49	35
Sistemul de beneficii sociale									
SC 3	62	65	71	71	63	65	61	60	58
NSM	62	64	68	59	59	61	67	65	53
UE 15	42	45	52	49	41	44	47	42	35
UE 25	45	47	56	51	44	46	50	45	37

Întrebarea 27: câtă încredere aveți în capacitatea următoarelor două sisteme de a vă oferi ceea ce aveți nevoie? Sistemul de pensii de stat, sistemul de beneficii sociale: foarte multă încredere, o oarecare încredere, aproape nici un pic de încredere, nici un pic de încredere.

Numărul persoanelor care au răspuns „aproape nici un pic de încredere / nici un pic de încredere”.

Sursa: SCVE 2003

Lipsa de încredere în sistemul de pensii de stat este, de asemenea, asociată cu o predilecție puternică spre a percepe conflictele între generații, dar aici corelația este semnificativă doar în jumătate din țările sondate (Austria, Germania, Grecia, Irlanda, Cipru, Republica Cehă, Ungaria, Letonia, Slovacia, Bulgaria, România, și Turcia), și este, de asemenea, independentă de statutul de membru în UE.

Austria, Republica Cehă și Ungaria au, toate, indici ai unui potențial conflict între generații: tensiuni puternic percepute între tineri și vârstnici, și corelații puternice între tensiunile percepute și calitatea și încrederea în sistemele de pensii de stat.

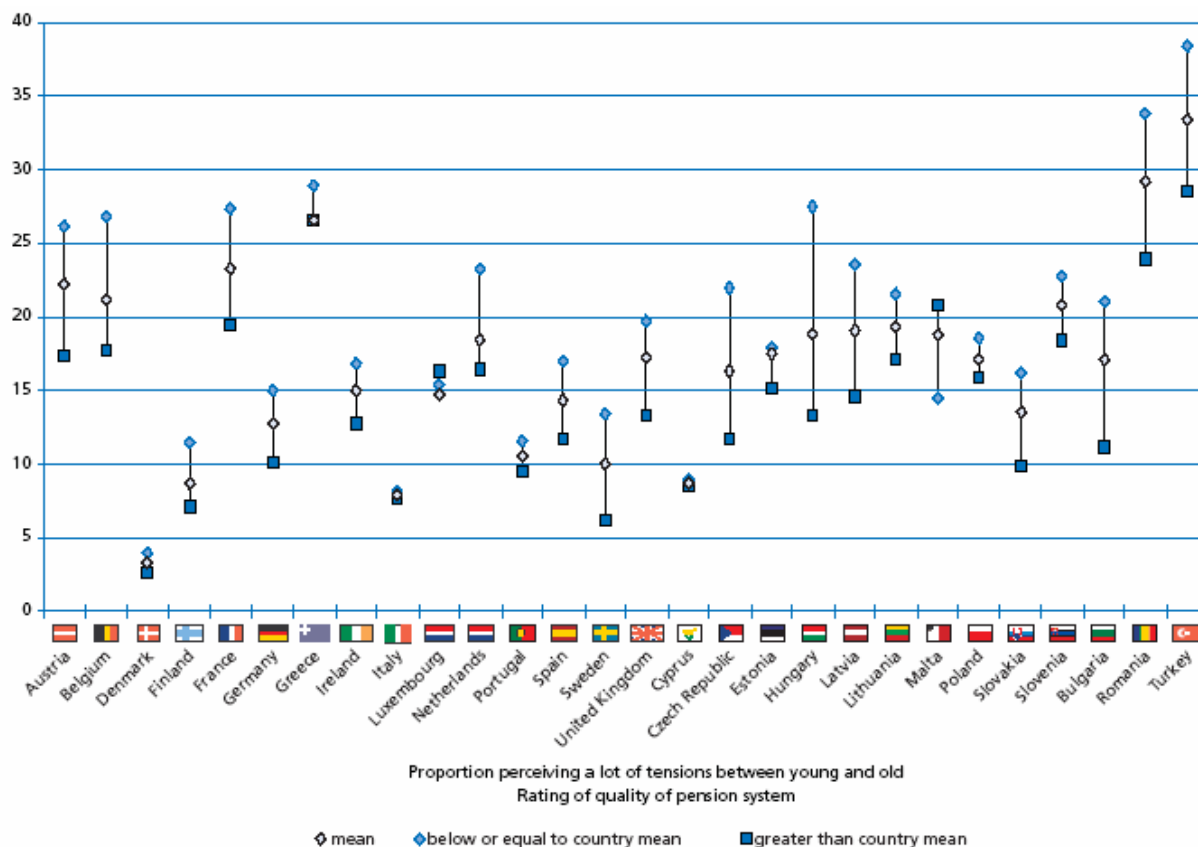
Capitalul social

Întrebarea dacă cetățenii au încredere unul în celălalt este, de obicei, adresată de cei care se ocupă de științele sociale, ca măsură generală a calității unei societăți. Un nivel ridicat de încredere este luat ca dovadă a unei bogății de capital social. Capital social înseamnă un număr mare de oameni care sunt buni cetățeni, în sensul că ei participă activ la viața societății și contribuie la bunăstarea colectivă. Pentru a compara cele 28 de țări europene în ce privește capitalul social al societăților lor, cei care au răspuns la chestionar au fost rugați să indice care este nivelul de încredere pe care o au în alți oameni și să indice, pe o scară de la unu (niciodată nu poți fi prea atent în legăturile cu oamenii) la 10 (poți avea încredere în majoritatea oamenilor) (Diagrama 36).

Rezultatele pentru aceste trei grupe de țări coincid cu alte descoperiri din acest capitol (Diagramele 32 și 34). Cetățenii din UE15 sunt cei mai încrezători, media NSM este mai joasă cu un punct, iar media SC3 este cu o altă zecime mai mică. Țările nordice au cele mai ridicate niveluri de capital social și, din nou, Finlanda este în vârf. În UE15, cele mai scăzute niveluri de încredere în oameni apar în Grecia și Portugalia. Slovenia și Estonia indică cele mai ridicate niveluri de încredere din NSM, iar cele mai scăzute niveluri sunt în Cipru și Slovacia. Românii

par a avea cel mai ridicat capital social din SC3. Nivelul lor de încredere este același cu cel din Luxemburg, Slovenia și Estonia, și este cu un punct mai mare decât cele din Bulgaria și Turcia.

Diagrama 35: calitatea sistemului de pensii de stat și cunoașterea tensiunilor dintre tineri și vârstnici la nivel individual %

Întrebarea 29: În toate țările, există uneori tensiuni între grupurile sociale. După părerea dvs., câtă tensiune există între fiecare dintre următoarele grupuri în [țara]?...Tineri și vârstnici. Foarte multă tensiune, o oarecare tensiune, nici un pic de tensiune.

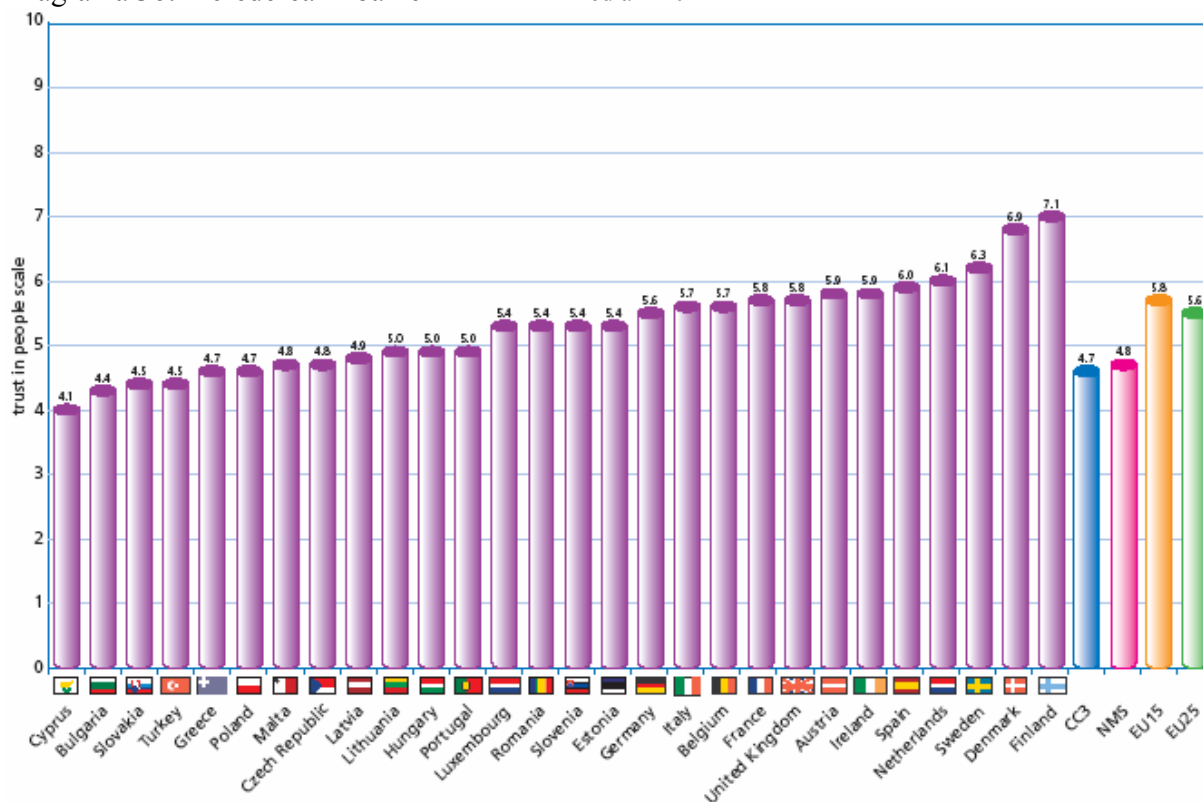
Întrebarea 54: În general, ce notă ați desemna ulterioră calității fiecăruia dintre următoarele servicii publice în [țara]? Vă rog să îmi spuneți, pe o scară de la 1 la 10, în care 1 înseamnă o calitate foarte redusă, iar 10 reprezintă calitate deosebită: sistemul de pensii de stat.

Sursa: SCVE 2003

În fiecare țară, multe grupuri sociale nu diferă mai mult de un punct în ce privește încrederea generală (neprezentată în detaliu aici). Există o tendință de a exprima mai multă încredere, dar diferențele sunt, de obicei, foarte mici. Deoarece există mici diferențe între nivelurile de încredere indicate de cetățenii din fiecare țară, încrederea socială nu este înțeleasă ca proprietatea personală a persoanelor, ci ca o caracteristică colectivă a societăților în care trăiesc. În acest sens, nivelul de încredere socială poate chiar să fie considerat ca o măsură „obiectivă” a calității societății (vezi Delhey și Newton, 2003).

Diagrama 36: Încrederea în oameni

Media 1-10

Întrebarea 28: În general, ați spune că majoritatea oamenilor prezintă încredere sau că trebuie să fii foarte atent cu oamenii? Vă rog să îmi spuneți, pe o scară de la 1 la 10, în care 1 înseamnă că trebuie să fii foarte atent cu oamenii, iar 10 înseamnă că poți avea încredere în majoritatea oamenilor.

Sursa: SCVE 2003

Concluzii

Percepția calității unei societăți variază, de obicei, în funcție de mulțimea de țări, și se corelează cu performanța națională economică și dezvoltarea instituțiilor democratice. În plus, istoricul național și factorii culturali exercită o anumită influență asupra evaluării. În cele din urmă, statutul social al cetățenilor și interesele care derivă din acesta afectează, de asemenea, evaluările oamenilor cu privire la societatea în care trăiesc.

Cele mai multe rezultate frapante sunt, în primul rând, acelea că conflictul dintre diferitele pături sociale sunt percepute mai puternic în NSM, în timp ce în UE15 tensiunile dintre diferitele grupări etnice și rasiale sunt pe primul loc. Mai mult, cu excepția părinților singuri, grupurile tradiționale de risc din societatea modernă nu diferă de media țării în evaluările lor cu privire la tensiunile dintre diferitele grupări etnice și rasiale; în schimb, grupul cel mai tânăr identifică mai des aceste tensiuni.

În al doilea rând, în aproape toate țările, calitatea și încrederea în sistemul de pensii de stat sunt apreciate cu note foarte mari de generația de vârstnici, în timp ce tinerii prezintă un anumit nivel de neîncredere. Acest fapt semnalează un anumit potențial pentru diferențele între generații, chiar dacă, în prezent, doar o mică parte percepe multe tensiuni între tineri și vârstnici. Persoanele care consideră calitatea pensiilor ca fiind slabă sau care au puțină încredere în sistemul de pensii sunt mai predispuși să perceapă tensiunile dintre generații. Acest fapt sugerează că protejarea susținerii schemelor de pensionare este un aspect sensibil, care are o importanță crucială în menținerea conflictelor dintre generații la un nivel redus și pentru favorizarea integrării sociale a societăților europene.

Analizele diferențelor dintre grupurile sociale au identificat două grupuri a căror situație nefavorabilă afectează, clar, evaluările lor cu privire la societate: părinții singuri cu copii tineri și șomerii. Ei au, de departe, atitudini foarte critice la adresa societăților lor. Fiind un părinte singur cu cel puțin un copil sub 16 ani are o influență negativă asupra celor mai mulți indici de calitate a societății care au fost testați. Rezultatele dezvăluie faptul că grupul (din ce în ce mai mare) de părinți singuri se vede ca fiind cel mai neglijat grup din societate. Având o viață în circumstanțe nefavorabile materiale și emoționale și având responsabilitatea creșterii copiilor și pregătirii acestora pentru o viață independentă și mulțumitoare indică o nevoie de mai multă susținere publică eficientă. Comisia Europeană a început deja să analizeze această problemă (Comisia Europeană, 2000a).

Acest report pune în lumină nu numai condițiile de trai ale oamenilor din diferite societăți europene, ci și bunăstarea subiectivă și percepțiile pe care indivizii le au față de societatea în care trăiesc. El ajunge la concluziile Sondajului European cu privire la Calitatea Vieții, care a fost realizat în 2003 în UE25 și SC3, și oferă un portret unic al calității vieții în Europa extinsă.

Fiecare capitol analizează diferitele aspecte legate de calitatea vieții: situația economică; locuințe și mediul local; locuri de muncă, educație și calificare; structura căminului și familiei; echilibrul muncă – viață; sănătatea și serviciile medicale; bunăstarea subiectivă; și calitatea vieții în societate. Principalele obiective ale raportului sunt legate de compararea situației din UE15 și NSM, și punctarea situației sociale în trei din țările care au solicitat aderarea la Comunitate.

Acest capitol rezumă descoperirile și punctele cheie ale unora dintre legăturile cu politicile UE. Diferențele și asemănările dintre cele trei grupuri de țări, precum și diferențele dintre grupurile sociale, cu privire la sex, vârstă, venituri, loc de muncă și educație, sub subliniate pentru fiecare aspect legat de calitatea vieții. Nu contează că acest raport este, în primul rând, descriptiv. El va fi urmat de o serie de analize profunde, care vor examina mai în detaliu contextul social și condițiile individuale, ambele la nivel de țară și grup social, care afectează calitatea vieții în Europa. Aceste rapoarte analitice vor oferi o înțelegere mai avansată și vor evalua implicațiile politice, ceea ce un raport descriptiv, prin definiție, nu poate face.

Această prezentare rezumată a descoperirilor cheie este structurată pe patru nivele:

1. Ce s-a aflat despre calitatea vieții cetățenilor care trăiesc în NSM și SC3, prin comparație cu situația din UE15?
2. Cât de puternice sunt inegalitățile de calitate a vieții dintre grupurile sociale în fiecare țară?
3. Cum percep europenii calitatea societății în care trăiesc?
4. Ce grupuri de țări cu niveluri și caracteristici similare ale calității vieții există și în ce măsură se suprapun cu distincțiile tradiționale est – vest și nord – sud?

Calitatea vieții în diferitele grupuri de țări

Aderarea a 10 noi State Membre în mai 2004 a deschis o ocazie deosebită pentru Europa, dar și o provocare. Noua UE de 25 de State Membre a devenit mult mai eterogenă din punct de vedere al culturilor, tradițiilor politice și condițiilor de trai. Analiza a dezvăluit discrepanțe puternice în calitatea vieții între Statele Membre vechi și noi, în special în ce privește condițiile materiale de trai, locurile de muncă, condițiile de muncă, sănătatea și bunăstarea subiectivă. Dar există, de asemenea, domenii ale calității vieții în care diferențele dintre cele două grupuri de țări sunt minime, cum ar fi rețelele de asistență și nivelurile educaționale. Și există unele (cum ar fi susținerea familiei) în care situația din NSM pare să fie mai bună. Următoarele paragrafe subliniază principalele rezultate, capitol cu capitol. Punctul central îl reprezintă comparația dintre Statele Membre vechi și noi, lăsând la o parte, pentru moment, diferențele din cadrul acestor grupuri de țări, precum și diferențele dintre grupuri sociale.

Situația economică: standarde de trai mai mici în NSM și SC3

Analizarea datelor și situațiilor individuale a confirmat ceea ce se știa din datele legate de GNP: standardele de trai sunt mult mai reduse în NSM și SC3 decât în UE15. În opt dintre țările grupului NSM/SC3, standardul mediu de trai al populației este mai redus decât în cea mai înstărită dintre țările UE15, Portugalia. Cel mai important, venitul mediu pe locuință în

standardele puterii de cumpărare din aceste țări este doar jumătate din cel al locuinței medii din UE15. În ce privește standardele foarte reduse de trai (privațiuni), măsurate ca neavând bunuri fundamentale de consum de lungă durată, se poate vedea că privațiunea este de trei ori mai mare în NSM decât în UE15, și de patru ori mai mare în SC3. În plus, restanțele la chirie sunt mult mai comune în NSM/SC3.

Oamenii din aceste țări compensează parțial veniturile mici prin creșterea de legume sau animale, în special în fostele țări comuniste. În medie, peste 40% din gospodăriile din NSM raportează că au culturi de cereale sau cresc animale pentru a-și crește standardul de trai, în comparație cu doar 8% din UE15. Așadar, populația din NSM și SC3 participă la multiple economii pentru a-și câștiga traiul. Existența multiplelor economii în această regiune este unul dintre motivele pentru care standardele de trai ar putea să fie puțin mai mari decât cele indicate de diagrama monetară exclusivă. Dar chiar și atunci când multiplele economii sunt luate în considerare, nu există nici un dubiu că standardul de trai este mai mic în aceste țări, și că acest fapt influențează evaluările subiective ale oamenilor și modul în care ei apreciază viața. Fiecare a doua gospodărie din SC3, și 20% din gospodăriile din NSM, raportează dificultăți în supraviețuire – dovada faptului că o mare parte din populație își face griji în ce privește nevoile materiale. În UE15, cea mai mare parte nu are aceste griji, doar una din zece persoane raportând dificultăți.

Un obiectiv major al planului politicii sociale a UE este ca cetățenii să nu sufere de sărăcie și excludere socială. Sărăcia relativă mai degrabă decât sărăcia absolută, așa cum definește inițiativa UE Laeken, este folosită ca indice de bază. „Relativă” înseamnă că sărăcia și excluderea sunt determinate în funcție de nivelul mediu al veniturilor, care diferă, totuși, considerabil de la o țară la alta. Sărăcia absolută, pe de altă parte, se referă la o lipsă a accesului la bunuri și servicii care sunt considerate necesare într-o anumită societate. În termeni relativi, sărăcia nu este o problemă mai mare în NSM decât în UE15, ca urmare a unui șablon comparabil al distribuției veniturilor: nivelurile de inegalitate dintre țări sunt similare. Totuși, atunci când o abordare absolută este aplică, așa cum este posibil cu datele SCVE, mulți cetățeni din NSM au un standard de viață material mai scăzut decât grupurile cele mai sărace din UE15. Pe acest fundal, un schimb de resurse de la vechile State Membre europene la cele noi ar putea să fie necesar pentru a consolida coeziunea din Europa extinsă.

Locuințe: condiții mai proaste de locuințe, dar mai mulți proprietari de imobile în NSM

Condițiile locuințelor confirmă imaginea generală a standardelor scăzute de trai din NSM și SC3. În general vorbind, spațiul de locuit este mai mic, casele sunt mai puțin confortabile, iar cartierele nu sunt sigure. Standardul locuințelor arată acest lucru. Una din cinci gospodării din NSM și una din trei din SC3 au probleme legate de locuință, cum ar fi lemnărie putredă, igrasie și infiltrații sau nu există grupuri sanitare în casă: în UE15, mai puțin de 10% din gospodării se confruntă cu asemenea probleme.

În ce privește problemele de mediu, cum ar fi poluarea aerului, calitatea necorespunzătoare a apei, zgomotele sau lipsa spațiilor verzi, nu există diferențe clare între NSM/SC3 și UE15, dar diferențele dintre țări sunt frapante. În medie, una din cinci gospodării din UE25 reclamă cel puțin două din aceste probleme de mediu.

În timp ce condițiile locuințelor nu sunt atât de bune ca în UE15, este de notat faptul că proprietatea imobiliară este mai frecventă în NSM/SC3. Aproape 75% din populația care trăiește în cel de-al doilea grup este proprietara locuinței, în comparație cu 60% în UE15, iar acest fapt ajută clar oamenii să se descurce cu un venit mai mic. În plus, cele mai multe gospodării din NSM/SC3 dețin în proprietate deplină imobilul în care locuiesc, fără vreo ipotecă sau împrumut. Proprietatea ca și capital acumulat este o sursă importantă de avere și poate crește nivelul de trai al unei persoane. În mod tipic, societățile rurale au rate ridicate de proprietate imobiliară, dar acesta este doar un aspect al problemei. În cazul fostelor țări comuniste, politica de privatizare a

anilor '90 a oferit multor oameni posibilitatea să devină din chiriaș proprietar. Acesta este principalul motiv pentru care rata proprietății din NSM/SC3 o depășește pe cea din UE15 cu aproximativ 15 procente, în special în zonele urbane.

Deși proprietatea imobiliară este răspândită în NSM/SC3, condițiile locuințelor din aceste țări sunt precare, iar acest lucru poate limita grav integrarea socială a oamenilor. Așadar, este clar că politica publică are de jucat un rol în stabilirea unor condiții mai bune pentru locuințe și mediu în NSM și, de asemenea, în unele dintre țările UE15.

Condiții de muncă: program de lucru mai lung, în condiții mai proaste

În medie, oamenii din NSM și SC3 muncesc mai multe ore decât cei din UE15. Aproximativ 40% din angajații din NSM, și două treimi din cei din SC3 raportează 48 de ore de muncă sau mai mult pe săptămână, comparativ cu o treime din UE15. De asemenea, femeile lucrează mai mult, deoarece programul de lucru cu normă întreagă este cel acceptat în aceste țări. În același timp, rata globală de angajare pentru femei este mai scăzută decât în UE15. Contractele cu jumătate de normă joacă un rol minor; acest fapt contrastează cu situația din UE15 (cu excepția parțială a țărilor din sud), unde în special femeile au o rată mai mare de muncă cu jumătate de normă. Aceste descoperiri indică faptul că accesul la piața de muncă din NSM/SC3 este împărțit, predominant, în angajați cu contracte cu normă întreagă și cei care nu lucrează deloc. Această situație nu pare că se va schimba atâta timp cât munca cu jumătate de normă nu oferă un venit suficient pentru a satisface nevoile unei gospodării.

În medie, calitatea percepută a locurilor de muncă este mai proastă în NSM/SC3. În comparație cu UE15, mai mult de două ori din angajați (30%) spun că muncesc în condiții periculoase sau nesănătoase. Aceste condiții de muncă nu sunt compensate cu salarii mai mari sau alte măsuri. În NSM, un număr mai mic de oameni cred că sunt bine plătiți, că au o influență puternică asupra locurilor lor de muncă sau că au perspective bune de muncă. Nivelurile percepute de nesiguranță în ce privește locul de muncă în acest grup sunt de două ori mai mari decât cele din UE15. Aproximativ unul din cinci angajați din NSM crede că și-ar putea pierde slujba în următoarele șase luni. Acest sentiment de nesiguranță pare să fi fost influențat de experiențele traumatizante asociate privatizării economiei socialiste, atunci când milioane de oameni și-au pierdut locurile de muncă.

Nivelul de studii

Cunoștințele pedagogice sunt un domeniu în care NSM pare să fie înaintea UE15. NSM au un număr mai mare de persoane cu studii de liceu decât UE15, iar cele două grupuri sunt relativ egale în ce privește învățământul superior. Totuși, NSM se află în urmă în ce privește calificarea care este tot mai importantă pentru traiul într-o societate de rețea globalizată: capacitatea de a citi în limba engleză și de a folosi Internet-ul (deși trebuie să subliniem faptul că acest sondaj nu a adresat întrebări legate de alte limbi străine cunoscute și de faptul că majoritatea europenilor din est și centru vorbesc rusa sau germana). Persoanele care știu să citească în limba engleză sunt de trei ori mai multe decât în UE15 (34% - fără a socoti și țările vorbitoare de limbă engleză, Irlanda și Regatul Unit). Acest avantaj poate fi observat în toate nivelurile de învățământ și grupele de vârstă, deși tinerii din NSM arată semne că vin din urmă. În același fel, cetățenii UE15 sunt mai familiarizați cu folosirea Internet-ului. Așadar, unele eforturi sunt necesare pentru a permite celor din NSM/SC3 să poată face față solicitărilor impuse de o societate informatizată. În același timp, modernizarea fundamentală a infrastructurii după dezmembrarea regimurilor comuniste a făcut posibilă stabilirea unei infrastructuri electronice sofisticate în aceste țări. Estonia, de exemplu, a devenit un pionier în domeniul guvernării electronice. Așadar, în timp ce este clar că NSM/SC3 sunt mult în urma UE15 în ce privește folosirea Internet-ului, există o mulțime de ocazii pentru implementarea noilor tehnologii informatice și chiar de a depăși UE15 în acest domeniu.

Legăturile de familie: compensație pentru încordarea economică și instituțiile slabe

Șabloanele familiale sunt întrucâtva diferite în Europa, în special pentru tineri și vârstnici. În general, tinerii rămân mai mult timp în casa părintească în NSM/SC3 decât în UE15, dar devin părinți mai devreme. În general, gospodăriile formate dintr-o persoană sunt mai frecvente în UE15 decât în celălalt grup. Există, totuși, multe asemănări care traversează distincțiile vechi – nou, în special între NSM și țările sudice din UE15.

În toate societățile, familiile și prietenii sunt prezentați ca factorul crucial în promovarea integrării sociale și oferirii de ajutor. Rețelele de ajutor social sunt puternice în toate cele 28 de țări. În ambele grupuri de țări, cea mai mare parte a populației – aproximativ 80-95% – se poate baza pe ajutor din partea rudelor, prietenilor sau vecinilor, atunci când apar probleme personale; și în toate țările, oamenii se bazează în principal pe membrii familiei. În general, ajutorul de la membrii familiei este mai important în NSM/SC3 decât în UE15. Puternicele legături de familie din primul grup sunt, de asemenea, indicate de o frecvență mai mare a contactelor cu membrii familiei. Aici, aproximativ 85% au contacte frecvente cu părinții sau copiii, comparativ cu 72% în UE15. În plus, producția de alimente în gospodărie este mai des întâlnită în NSM/SC3 decât în UE15. Așadar, într-o oarecare măsură, cooperarea mai strânsă dintre gospodărie și membrii familiei compensează resursele economice mai reduse.

Îmbinarea slujbei și a vieții de familie reprezintă un aspect important în planul politic al UE, care are ca scop atât participarea tot mai mare a femeilor pe piața muncii, cât și să permită îngrijirea, de către familie, a copiilor sau adulților dependenți de altcineva. Există un dezechilibru serios între sexe, în ce privește divizarea muncii în gospodărie și, în special, a îngrijirii familiei în ambele grupuri de țări: femeile care au responsabilități de îngrijire sunt au mai puține șanse să rămână pe piața muncii. În NSM/SC3, dificultățile legate de activitățile de reconciliere și viața de familie sunt mai răspândite decât în UE15. Angajații raportează mai frecvent că întâmpină dificultăți în îndeplinirea responsabilităților pe care le au față de familie, ca urmare a timpului acordat slujbei. Acest aspect este compatibil atât cu săptămâna de muncă mai lungă, cât și cu legăturile mai puternice de familie. Deoarece NSM au un indice mai redus de fertilitate, în comun cu UE15, trebuie depuse mai multe eforturi pentru a permite oamenilor să aibă atât o familie, cât și o slujbă.

Sănătatea: îmbunătățirea stării de sănătate este o sarcină crucială în noile State Membre

O sănătate bună este o condiție indispensabilă pentru ca o persoană să se bucure de calitatea vieții. În NSM/SC3, starea de sănătate auto-estimată este, în medie, mai proastă decât în UE15. În comparație cu UE15, o stare mai precară de sănătate este raportată de 2,5 ori mai des de către cetățenii care trăiesc în NSM și de două ori mai des de către cetățenii din SC3. Aproximativ o treime din populația din NSM raportează că suferă de o afecțiune de durată, în comparație cu o cincime din UE15. Oamenii care trăiesc în fostele țări comuniste raportează probleme de sănătate mai frecvent decât ciprioții, maltezii sau turcii. Aceste descoperiri legate de sănătatea individuală corespunde unei nemulțumiri răspândite față de calitatea serviciilor medicale și cu sentimentul prevalent în fostele țări comuniste că accesul la îngrijirile medicale este problematic.

Bunăstarea subiectivă: cetățenii din NSM/SC3 sunt mai puțin fericiți și mai puțin mulțumiți, dar la fel de optimiști

O altă diferență frapantă dintre NSM și UE15 este că bunăstarea subiectivă este mai redusă în NSM. Acest aspect este adevărat în ce privește satisfacția față de nivelul de trai și fericirea, care se suprapun într-o mare măsură. Există o diferență considerabilă în bunăstarea subiectivă, subliniind diferențele descoperite în condițiile obiective de trai, în special resursele economice și standardele de trai, condițiile de muncă, și sănătatea. În majoritatea țărilor UE15, grupurile cel mai puțin mulțumite sunt totuși mai mulțumite decât grupurile cu stare din NSM și SC3. Acest fapt reflectă, în primul rând, diferența uriașă din standardele de trai dintre aceste două grupuri de

țări, deși acesta nu este singurul factor. Condițiile materiale de trai au o importanță deosebită pentru bunăstarea subiectivă a cetățenilor, dar aspectele ca ‘a iubi’ și ‘a fi’ au, de asemenea, impact asupra modului în care oamenii sunt mulțumiți de viața lor. Întrucât condițiile actuale de trai sunt evaluate foarte diferit, nu există nici o împărțire cu privire la optimismul în ce privește viitorul. Persoane mai optimiste sau mai pesimiste se vor găsi în ambele grupuri de țări. În medie, două treimi din cetățenii europeni sunt optimiști în ce privește viitorul. Din acest punct de vedere, diferențele dintre fiecare țară în parte sunt mult mai frapante decât cele dintre Statele Membre vechi și noi. Oamenii din țările care au suferit reforme sociale puternice, pe fondul unei performanțe economice stagnante, cum ar fi Franța și Germania, sunt mai puțin optimiști.

Calitatea vieții pentru grupuri sociale specifice

Consolidarea coeziunii sociale în Uniunea Europeană implică nu numai scăderea discrepanțelor dintre Statele Membre, ci și ajutarea grupurilor defavorizate din societățile unice. Reducerea inegalităților sociale prin promovarea oportunităților egale și combaterea sărăciei și excluderii sociale se află pe lista de priorități ale politicii sociale a UE. Această secțiune rezumă principalele descoperiri legate de situația anumitor grupuri sociale. Analiza s-a concentrat asupra unor grupuri specifice: în funcție de venituri, studii și ocupație, care sunt principalele dimensiuni verticale pe care se bazează schimbările de viață ale indivizilor; și pe sex și vârstă, care sunt dimensiunile cheie orizontale.

Inegalități verticale: mai puternice în NSM/SC3

Veniturile mici, studiile puține, șomajul și statutul redus de angajare sunt legate de un standard redus de trai și de niveluri reduse corespondente de bunăstare subiectivă în cele 28 de țări. Fără a fi surprinzător, veniturile mici sunt, deseori, însoțite de lipsuri ale articolelor esențiale într-o gospodărie, dificultăți în supraviețuire și condiții de trai sub nivelul standard. Dar efectele negative depășesc standardul de trai, deoarece veniturile reduse sunt, de asemenea, asociate cu o sănătate precară. În general vorbind, studiile puține, o slujbă necalificată și șomajul sunt, și ele, asociate cu condiții precare de trai. Evaluările subiective ale celor care au răspuns la chestionar indică, de asemenea, că viața nu este prea bună pentru aceste grupuri sociale: oamenii din aceste grupuri sunt clar mai puțin mulțumiți și mai puțin fericiți de viața lor, în comparație cu media națională.

Mai frapantă decât aceste asocieri cunoscute este descoperirea că pozițiile verticale conturează oportunitățile de viață și condițiile de trai mai puternic în unele țări decât în altele. În țările nordice – Danemarca, Suedia și Finlanda – doar o mică parte din cetățeni trebuie să se confrunte cu lipsuri, cu probleme economice, condiții precare de locuit și nemulțumire față de viața pe care o duc. Chiar și în segmentul cu cele mai mici venituri, condițiile de trai și bunăstarea subiectivă sunt, pentru cea mai mare parte, mai bune decât pentru un foarte mare număr din populația NSM/SC3. Dimpotrivă, veniturile mici, nivelurile reduse de educație și șomajul afectează calitatea vieții mult mai puternic în țările mai puțin înstărite. Așadar, în aceste țări, și în special în fostele țări comuniste, diferențele în calitatea vieții dintre săraci și bogați, dintre persoanele cu sau fără studii superioare, și slujbele cu statut ridicat sau scăzut sunt mult mai marcate decât în cele mai multe dintre țările UE15. Extinderea întărește problemele inegalităților sociale tradiționale din Uniunea Europeană.

Diferența dintre sexe, cea mai evidentă în echilibrul muncă – viață

Împărțirea responsabilității din gospodăria pe sexe, și alocarea diferită a timpului între munca plătită și neplătită care derivă de aici, este responsabilă de rezultatul că, aparent, femeile nu întâmpină dificultăți mai mari decât bărbații în echilibrarea muncii și vieții de familie. Bărbații muncesc, de obicei, contra unei plăți mai mult decât femeile, în timp ce acestea depun mai multă muncă neplătită în familie (gospodărie, îngrijirea copiilor și tinerilor bolnavi sau a persoanelor cu handicap) mai mult timp decât bărbații. Totuși, atunci când femeile muncesc cu normă întreagă –

definită ca muncă de 35 - 47 ore pe săptămână – ele au mai multe probleme în a împăca munca și viața de familie decât bărbații care muncesc cu normă întreagă; acest fapt indică că partenerii lor nu au o responsabilitate egală pentru munca în familie. De asemenea, este indicat de faptul că femeile sunt de trei ori mai multe decât bărbații cele care raportează că fac mai multă treabă în gospodărie.

Datele SCVE dezvăluie o diferență notabilă în șabloanele de angajare pentru femei în NSM/SC3 și UE15. Munca cu jumătate de normă joacă un rol important pentru femei, în majoritatea țărilor UE15. Aici (și, de asemenea, în țările sudice ale UE15), se pare că femeile aleg dacă să muncească cu normă întreagă sau dacă să aibă vreo slujbă. Așadar, cele care au o slujbă plătită și care au și responsabilități în familie este posibil să fie cele care au cel mai lung program de lucru (plătit și neplătit) dintre toți europenii. Așadar, pare să existe un potențial serios de implementare a acordurilor pentru un program de lucru mai flexibil în NSM, ceea ce ar permite mai mult femeilor să pătrundă sau să rămână pe piața muncii. Totuși, reglementările de pe piața muncii și dispozițiile legate de asigurările sociale ar trebui să se asigure că oamenii au ocazia de a-și relua munca cu normă întreagă, pentru a se reduce riscul de sărăcie la bătrânețe.

Datele SCVE subliniază, de asemenea, aspecte legate de dezechilibrele și inegalitățile dintre sexe: bărbații prestează muncă mai multe ore pe săptămână și au slujbe nesănătoase. În medie, bărbații au o longevitate mai redusă și tind să aibă rețele de asistență socială mai slabe decât femeile. De asemenea, ei au mai puțin timp să își îndeplinească responsabilitățile față de familie, altele decât de a câștiga bani. Astfel, din perspectiva egalității oportunității și calității vieții, reducerea programului de lucru pentru bărbați și ajutarea lor să își îndeplinească responsabilitățile față de familie ar putea fi la fel de importante ca ajutarea femeilor să rămână pe piața muncii.

Un alt rezultat frapant este acela că, în unele țări, părinții cu copii tineri participă în totalitate pe piața muncii și nu raportează multe dificultăți în îmbinarea muncii și vieții de familie, în timp ce, în alte țări, se întâmplă chiar așa. Acest fapt sugerează că factorii contextuali, cum ar fi schemele de concediu pentru părinți, serviciile medicale pentru copii și rețelele de asistență socială sunt o parte deosebit de importantă a infrastructurii sociale, și ajută părinții să atingă un echilibru între slujbă și familie. Părinții singuri – peste 80% dintre aceștia fiind mame – raportează dificultățile cele mai mari în a îmbina slujba cu viața de familie, deoarece au un rol dublu, acela de a asigura pâinea (trebuind, astfel, să lucreze cu normă întreagă) și de a avea grijă de copii, fără a putea să împartă cu cineva vreuna dintre responsabilități. Părinții singuri sunt cei mai nemulțumiți din toate grupurile.

Persoanele vârstnice din NSM/SC3: standard mai scăzut de trai și bunăstare subiectivă mai scăzută

Diferențele dintre grupuri sunt relevante, dar nu sunt ușor de interpretat, deoarece vârsta este legată de diferite etape din ciclul vieții. Nu este surprinzător faptul că vârstnicii raportează constant mai multe probleme de sănătate decât tinerii. Alte efecte, totuși, variază considerabil între cele 28 de țări. Cel mai frapant rezultat este scăderea drastică a veniturilor pe gospodărie pentru persoanele cu vârsta de 65 de ani și mai mult, care se pot observa în toate țările, excepție făcând Olanda și Polonia. În general vorbind, lipsurile materiale și problemele economice sunt experimentate mai frecvent de vârstnicii din NSM/SC3 decât de tineri, ceea ce conduce la ideea că tinerii se confruntă cu riscul sărăciei. Dimpotrivă, proprietatea imobiliară este substanțial mai ridicată pentru vârstnici, ceea ce reflectă procesul de acumulare de capital de-a lungul ciclului vieții.

Dezavantajele experimentate de vârstnici pot fi observate mai frecvent în fostele țări comuniste. Grupul care acum are 65 de ani sau mai mult poate fi considerat ca unul care a suferit cel mai mult din restructurarea economică care a urmat căderii regimurilor statelor socialiste: biografiile vieților lor au fost întrerupte și, într-o oarecare măsură, devalorizate, iar șomajul și pensionarea

timpurie au dus la pierderi economice grave, deoarece pensiile erau, de obicei, mici, iar sistemul asigurărilor sociale nu putea, în general, să facă față șomajului uriaș. În timp ce vârstnicii erau expuși modificărilor sociale rapide și situațiilor unei vieți nesigure, combinate cu o depreciere a meritelor lor în fostele perioade, tinerii se aflau pe o cale mai bună de oportunități. Această experiență se poate exprima, în cele din urmă, în indicii ce exprimă satisfacția față de nivelul de trai și fericirea. În fostele țări comuniste, vârstnicii sunt, în general, cei mai puțin mulțumiți de viețile lor, în timp ce tinerii sunt cei mai mulțumiți. Dimpotrivă, în UE15, vârstnicii sunt cel puțin la fel de mulțumiți de viețile lor ca și orice altă grupă de vârstă.

Percepții asupra calității societății

Condițiile obiective de trai și bunăstarea subiectivă sunt dimensiunile cheie ale calității vieții persoanelor. Totuși, bunăstarea individuală este, de asemenea, afectată de contextul social în care viețile individuale sunt îngemănate. Țărilor în care cetățenii au puțină încredere în calitatea instituțiilor politice sau percep societățile în care trăiesc ca fiind conduse de conflicte, le lipsește un element important al bunăstării; o lipsă a încrederii în instituțiile politice sau în organizarea societății aduce nesiguranță și promovează grijile legate de menținerea nivelului existent de bunăstare personală.

În conformitate cu nivelurile mai scăzute ale bunăstării materiale și subiective, cetățenii din NSM/SC3 au o opinie mult mai critică decât cetățenii din UE15 cu privire la calitatea serviciilor publice (învățământ, sistemul de pensii și sistemul medical și serviciile și sociale). În UE15, cetățenii sunt mai mulțumiți de sistemul de învățământ și de sistemul medical. Clasarea calității serviciilor sociale este aproape la fel de mare, dar există un nivel distinct mai redus de mulțumire față de schemele de pensionare. În NSM, doar sistemul de învățământ este clasat peste mijlocul scării, în timp ce cetățenii sunt nemulțumiți de calitatea oferită de schema de pensionare și de serviciile sociale. Cetățenii din SC3 acordă sistemului medical cea mai mică notă, în timp ce sistemul de învățământ este cotate cel mai bine, deși i se acordă totuși o notă predominant negativă. Atunci când se compară clasările din ambele grupuri de țări, se poate observa că diferența de mulțumire este cea mai mare în ce privește sistemul medical. Cu alte cuvinte, sistemul medical reiese ca domeniul politic în care diferențele percepute în calitate dintre Statele Membre noi și vechi sunt cele mai mari, și unde nevoia de investiții într-o Uniune Europeană mai strânsă poate, așadar, să se dovedească a fi cel mai puternic.

O descoperire comună a cercetării făcute cu privire la bunăstarea subiectivă este aceea că oamenii tind să își adapteze aspirațiile la realitatea situației: așadar, cetățenii UE15 pot avea niveluri mai ridicate de aspirații, în ce privește calitatea serviciilor publice. Cu toate acestea, ei sunt mai mulțumi de situația existentă decât cei din NSM/SC3. Nemulțumirea pe scară largă din sectorul public din cel de-al doilea grup reflectă, probabil, diferența de calitate din prestările publice, deficiențe pe care acești cetățeni este clar că le cunosc într-un mod dureros. Extinderea (și creșterea aferentă a comparațiilor cu țările UE15) va face ca neajunsurile existente să fie chiar mai vizibile. Vor fi necesare eforturi reînnoite de îmbunătățire a eficienței și eficacității serviciilor publice și administrației publice.

Deși există un nivel mai scăzut de nemulțumire față de calitatea schemelor de pensionare, cetățenii NSM/SC3 au un nivel mai ridicat de încredere în capacitatea sistemului de pensii de a le oferi beneficii atunci când va fi nevoie. Într-o inversare a șablonului uzual, mai mulți dintre cetățenii UE15 spun că nu au deloc încredere sau abia dacă au încredere în sistemul de pensii: 55% din cei care au răspuns la chestionar în UE15, în comparație cu 49% în NSM și 43% în SC3 privesc schemele de pensionare cu un scepticism serios. Nivelurile de neîncredere sunt foarte similare în segmentele de venituri, clasele de muncă sau sex, dar în UE15 și NSM există o diferență clară între tineri și vârstnici, cu o concentrație mare de neîncredere la tineri: 61% din tineri, în comparație cu aproximativ 35% din vârstnici nu au încredere în sistemul de pensii din

UE. Acest lucru ar putea fi explicat prin dezbaterile care au avut loc în ultimii ani în multe țări din UE15 cu privire la neputința menținerii sistemului de pensii, precum și prin nesiguranța generată ca urmare a reformelor de pensionare, aprobate în ultimii ani. Diferența de încredere în sistemul de pensii dintre generații este mai redusă în NSM și, practic, inexistentă în SC3. Nivelul mai ridicat de încredere în sistemele de pensii din NSM nu ar trebui să fie supraestimat. El ar putea, de asemenea, să indice că aspectul menținerii politicilor de pensionare nu a intrat încă, în totalitate, în atenția acestor cetățeni, chiar dacă rata natalității a scăzut, deja, până la nivelul din UE15. Această lipsă de cunoaștere indică o nevoie de campanii viitoare de informare, care atrag atenția asupra problemei menținerii schemele de pensionare cu „plata pe parcurs”.

Pe lângă opiniile legate de calitatea serviciilor publice, opiniile legate de conflictele grupurilor în societate ar putea fi considerate o a doua dimensiune crucială a bunăstării colective. Nepotrivirea intereselor și tensiunile între grupuri sociale trebuie să fie considerate ca un element normal al vieții colective în societățile pluraliste. Ceea ce face distincția între societățile democratice și alte tipuri de societăți nu este că tensiunile dintre grupurile de interese sunt neexistente, ci că oamenii au ocazia să exprime tensiunea. Deoarece societățile sunt, din punct de vedere social, strâns legate, ne-am putea aștepta ca tensiunile grupului să fie percepute doar ca prezente, decât să fie percepute ca foarte intense. În contrast cu opinia populară, conflictele între sexe și conflictele între generații nu sunt percepute prea intens în Europa. Totuși, există o diferență frapantă între țări, în perceperea altor tensiuni. În NSM/SC3, oamenii percep în special tensiunile care reflectă imaginea unei societăți de clase, de exemplu tensiunile dintre bogați și săraci și dintre conducere și muncitori. În UE15, dimpotrivă, tensiunile sunt percepute mai ales între diferitele grupări etnice și rasiale. Spre deosebire de credința populară, aceste preocupări nu apar în sectorul necalificat sau cu venituri mici, care este posibil să experimenteze imigranți ca și concurenței pe piețele lor de muncă și locuințe, dar care sunt inegal răspândite de-a lungul grupurilor sociale din eșaloanele superioare și inferioare ale ierarhiei statutului. Acest fapt indică faptul că preocupările crescânde legate de imigrarea dintr-o Europă extinsă, care vor apărea în UE15, se pot combina cu o revenire a naționalismului etnic, iar factorii de decizie din politică vor fi sfătuiți să neglijeze acest aspect.

Perceperea tensiunilor dintre grupările etnice și rasiale variază, în mod clar, în funcție de vârstă, în toată Europa. Este cea mai predominantă printre cei mai tineri și cel mai puțin predominantă printre vârstnici, cei care au răspuns la chestionar. Aproximativ 51% din cetățenii tineri ai UE15 (cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani), 41% în NSM și 55% în SC3 sunt convinși că există foarte multe tensiuni etnice și rasiale. Procentele categoriei de vârstă înaintată (peste 65 de ani) sunt cu 10 puncte mai reduse în UE15 și în NSM, și cu 22 de puncte mai reduse în SC3. Având în vedere că tinerii sunt mai predispuși să vorbească limbi străine, sunt mai influențați de o cultură globală de televiziune și au o mai mare deschidere să meargă în străinătate, această percepție legată de societățile multiculturale între generația tânără europeană trebuie să fie o preocupare specială pentru factorii de decizie din politică.

Noul grup de țări din UE extinsă

Cele mai multe analize au urmat clasificările uzuale în funcție de statutul de membru, care, până în mai 2004, făceau diferențe între UE15, NSM și SC3. Totuși, distribuirea rezultatelor se întâlnea, frecvent, cu această clasificare. Malta și Cipru în particular, dar și Republica Cehă și Slovenia, au dovedit, frecvent, că sunt mai apropiate de vechile State Membre din UE decât de restul NSM/SC3. Nivelul veniturilor pentru aceste țări se apropie de media UE15, decât de cea a NSM, condițiile de locuit sunt mai mult bune decât cele din toate celelalte țări din grup, lipsurile legate de articolele de gospodărie sunt mai reduse, iar starea de sănătate raportată este mult mai bună decât în alte state din NSM. În plus, ele au, de asemenea, cele mai ridicate niveluri de satisfacție generală față de nivelul de trai din grupul lor. În aceste sens, aceste patru țări promet să fie pionieri în încercarea de a construi o viitoare Uniune Europeană mult mai unită.

În mod similar, vechile țări din UE15, Portugalia și Grecia, și, într-o măsură mai mică, Spania, au – în multe privințe – mai multe asemănări cu cele patru state bogate din NSM decât cu celelalte State Membre din UE15. Standardele de trai și starea de sănătate din aceste țări sunt comparabile cu cele din Cipru, Republica Cehă, Malta și Slovenia. Nivelul de bunăstare subiectivă diferă, de asemenea, doar puțin.

Așadar, trei grupuri de țări, care se confruntă cu condiții de trai foarte diferite, au devenit evidente în cadrul extinderii UE: 1) vechile State Membre din nordul și centrul Europei; 2) vechile State Membre mediteraneene (Grecia, Portugalia și Spania), împreună cu cele mai bogate state NSM (Cipru, Republica Cehă, Malta și Slovenia); și 3) țările baltice (Estonia, Letonia și Lituania), Ungaria, Polonia și Slovacia. Situația Italiei nu este clară. Sub unele aspecte, cum ar fi standardele de trai și condiții de muncă, Italia tinde mai mult spre primul grup. Din alte puncte de vedere, cum ar fi calitatea sistemului său de asigurări sociale și servicii acordate familiei, este mai aproape de al doilea grup. Cele trei țări candidate, care vor adera la UE mai târziu, sunt clar departe de aceste trei grupuri. Așa cum am subliniat în acest raport, calitatea vieții lor din punct de vedere al condițiilor obiective de trai și bunăstării subiective este clar mai redusă decât cea din UE25.

Extinderea din mai 2004 înseamnă că NSM va avea nevoie de asistență de la fondurile regionale și structurale, în ideea de realizare a unei legături mai puternice cu UE. Așadar, există o dublă provocare politică de integrare a noilor State Membre europene în Uniunea extinsă, și de continuare a eforturilor pentru ca regiunile defavorizate din cadrul vechilor State Membre ale UE să le ajungă din urmă.

Bibliografie

Alber, J. și Fahey, T., *Perceptions of living conditions in an enlarged Europe*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2004.

Alber, J. și Kohler, U., *Health and care in an enlarged Europe*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2004.

Allardt, E., 'Having, loving, being: An alternative to the Swedish model of welfare research', in Sen, A. and Nussbaum, M., *The quality of life*, Clarendon Press, Oxford, 1993, pg. 89–94.

Argyle, M., 'Causes and correlates of happiness', în Kahneman, D., Diener, E. și Schwarz, N. (ed), *Well-Being: The foundations of hedonic psychology*, Russell Sage Foundation, New York, 1999, pg. 353–373.

Berkman, L. și Kawachi, I., *Social epidemiology*, Oxford, Oxford University Press, 2000.

Consiliul Uniunii Europene, 'Council decision for guidelines for Member States' employment policies for the year 2002', *Publicațiile oficiale ale Comunităților Europene* 01.03.2002, ph. 60–69.

Cummins, R. A., 'The domains of life satisfaction: An attempt to order chaos', *Social Indicators Research*, 38, pg. 303–328, 1996.

Delhey, J., *Quality of life in Europe, life satisfaction in an enlarged Europe*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2004.

Delhey, J. și Newton, K., 'Who trusts? The origins of social trust in seven societies', *European Societies*, Vol. 5, Nr. 2, 2003, pg. 92–137.

Comisia Europeană, *Towards a Europe for all ages: Promoting prosperity and intergenerational solidarity*, COM(1999)221 final, Brussels, 1999.

Comisia Europeană, *Social Policy Agenda*, COM(2000) 379 final, Brussels, 2000a.

Comisia Europeană, *Towards a community framework strategy on gender equality (2001–2005)*, COM (2000) 335 final, Brussels, 2000b.

Comisia Europeană, Directoratul General pentru Ocuparea Forței de Muncă și Probleme Sociale, *Social protection in Europe 2001*, Luxemburg, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, 2002a.

Comisia Europeană, *The life of women and men in Europe: A statistical portrait, Data 1980–2000*, Eurostat. Theme 3. Population and social conditions, Luxemburg, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, 2002b.

Comisia Europeană, *The social situation in the European Union 2003*, Office for Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2003.

Comisia Europeană, *A new partnership for cohesion: Convergence, competitiveness, cooperation. Third report on economic and social cohesion*. Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2004a.

Comisia Europeană, *Communication on Modernising social protection for the development of high quality, accessible and sustainable health care and long-term care: support for national strategies using the 'open method of coordination'*, COM (2004) 304 final, Brussels, 2004b.

Parlamentul European, Consiliul European, Comisia Europeană, 'Charter of Fundamental Rights of the European Union', *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene*, C364, 2000.

Parlamentul European, *Report on reconciling professional, family and private lives*, Brussels: Committee on Women's Rights and Equal Opportunities (A5-0092/2004), 2004a.

Parlamentul European, *Report on the Communication from the Commission on 'Health care and care for the elderly: Supporting national strategies for ensuring a high level of social protection*, Brussels, Committee on Employment and Social Affairs (A5-0098/2004), 2004b.

Eurostat, *Eurostat Yearbook 2003. The statistical guide to Europe. Data 1991–2001*, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2003.

Fagan, C., *Working time preferences and work-life balance in the EU: some policy considerations for enhancing the quality of life*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Dublin, 2003.

Fahey, T., Nolan, B., and Whelan, C., *Monitoring quality of life in Europe*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2003.

Fahey, T. și Spéder, Z., *Fertility and family issues in an enlarged Europe*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2004.

Ferrinho, P. Și Pereira, M., J. (eds), *The health status in the European Union: Narrowing the health gap*, Comisia Europeană, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2001.

GVG (Gesellschaft für Versicherungswissenschaft und –gestaltung e.V), *Social protection in the candidate countries*, Vol. 40-43, Berlin, Akademische Verlagsgesellschaft, 2003.

Grammenos, S., *Illness, disability and social inclusion*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2003.

International Centre for Migration Policy Development, European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, *Migrants, minorities and employment: exclusion, discrimination and anti-discrimination in 15 Member States of the European Union*, 2003.

Kahneman, D., Diener, E. and Schwarz, N. (eds), *Well-Being: The foundations of hedonic psychology*, Russel Sage Foundation, New York, 1999.

Milanovic, B., *Income, inequality, and poverty during the transition from planned to market economy*, Washington D.C., The World Bank, 1998.

OECD, *Caring for frail elderly people: Policies in evolution*, Social Policy Studies no. 19, Paris, OECD 1996.

OECD, *Employment Outlook 2001*, Paris, Organisation for Economic Cooperation and Development, 2001.

OECD, *Babies and bosses: Reconciling work and family life, volume 1: Australia, Danemarca and the Olanda*, Paris, Organisation for Economic Cooperation and Development, 2002.

OECD, *Babies and bosses: Reconciling work and family life, volume 2: Austria, Ireland and Japan*, Paris, Organisation for Economic Cooperation and Development, 2003.

Paoli, P. and Parent-Thirion, A., *Working Conditions in the acceding and candidate countries*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Biroul pentru publicații oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 2003.

Robine, J.-M., Jagger, C. and the Euro-REVES Group, 'Creating a coherent set of indicators to monitor health across Europa: The Euro-REVES 2 project', *Europaan Journal of Public Health*, Vol. 13, Suppl. 1, 2003, pp. 6–14.

Russell, H. and Whelan, C.T., *Low income and deprivation in an enlarged Europe*, Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, Dublin, 2004.

Statistics in Focus, *First results of the demographic data collection for 2002 in Europe*, Theme 3, 20/2003, 2003.

Veenhoven, Ruut, 'Happy life-expectance: A comprehensive measure of quality-of-life in nations', *Social Indicators Research*, Vol. 39, 1996, pp. 1–58.

Webster, J., *Reconciling adaptability and equal opportunities in European workplaces. (Report for DG-Employment of the Comisia Europeană)*, Research & Consultancy in Work & Employment, London, 2001.

Whelan, C. T., Layte, R., Maitre, B. and Nolan, B., 'Income, deprivation and economic strain' in *European Social Review*, Vol. 17, No. 4, 2001, pp. 345–369.

World Health Organisation and European communities, *Health status overview for countries of Central and Eastern Europa that are candidates for accession to the EU*, Comisia Europeană, Brussels, 2002.

Zapf, Wolfgang, Individuelle Wohlfahrt: 'Lebensbedingungen und wahrgenommene Lebensqualität', in Glatzer, W. and Zapf, W. (eds) *Lebensqualität in der Bundesrepublik*, Frankfurt a.M./New York, 1984, pp. 13–26.

Anexă: Calitatea vieții în Europa Chestionarul studiului

Procentele de răspuns

Planul de bază pentru eșantionare folosit în toate țările a avut mai multe etape. În primul rând, punctele de eșantionare au fost alese în urma unei stratificări după regiune și gradul de urbanizare.

Procentele de răspuns au fost calculate centralizat, de către Intomart-GfK, astfel încât variațiile mari dintre țări nu pot fi atribuite utilizării diferitelor metode de calcul.

Rata de răspuns a fost calculată astfel:

Cămine eligibile = Eșantion brut (numărul total de adrese contractate) – Cămine fără contracte

Eșantion eligibil = Cămine eligibile – Persoane țintă necontactate

Rată de refuz = % din eșantionul eligibil la care persoana a refuzat să răspundă + alte tipuri de lipsă de cooperare

Rată de răspuns = Eșantion eligibil – Rată de refuz

Țara	Procentul de răspuns
Austria	63,9%
Belgia	70,4%
Danemarca	52,4%
Finlanda	91,2%
Franța	83,4%
Germania	91,2%
Grecia	39,6%
Irlanda	32,5%
Italia	63,1%
Luxemburg	66,1%
Țările de Jos	62,0%
Portugalia	59,8%
Spania	30,3%
Suedia	53,6%
Regatul Unit	79,2%

Sursa: Intomart GfK 2003

Țara	Procentul de răspuns
Cipru	82,4%
Republica cehă	75,1%
Estonia	68,8%
Ungaria	75,1%
Letonia	72,8%
Lituania	64,1%
Malta	91,0%
Polonia	66,4%
Slovacia	51,0%
Slovenia	61,6%

Bulgaria	81,0%
România	55,7%
Turcia	37,0%

UE15	54,4%
NSM	0 69,4%
UE25	59,2%
SC13	64,1%
Total	58,4%

Chestionar de interviu

HH0. (INT.: NOTAȚI NUMĂRUL INTERVIULUI PE FOAIA DE CONTACT)

FOAIA DE CONTACT NUMĂRUL: _____

HH1. Aș dori să încep prin a vă pune câteva întrebări despre casa dumneavoastră.

Ați putea să-mi spuneți câte persoane locuiesc în această casă, cu dumneavoastră inclusiv?

NOTAȚI NUMĂRUL DE PERSOANE CARE LOCUIESC ÎN CASĂ : _____

HH2. (INT.: ACUM OBȚINEȚI INFORMAȚIILE DE CARE AVEȚI NEVOIE PENTRU A COMPLETA GRILA CASEI DE PE PAGINA URMĂTOARE,

ÎNCEPÂND CU CEL INTERVIEWAT)

a. (INT.: CODUL SEXULUI CELUI INTERVIEWAT IN GRILA DE MAI JOS)

b. Să începem cu dumneavoastră, ce vârstă ați împlinit?

c. (INT.: SĂRIȚI PENTRU CEL INTERVIEWAT)

d. -(INT.: ARĂTAȚI CARDUL D) Privind la acest card, mi-ați putea spune care este principalul dumneavoastră statut economic?

HH3. (INT.: PENTRU AL DOILEA MEMBRU DIN CASĂ, ÎNCEPEȚI CU CEL MAI ÎN VÂRSTĂ MEMBRU AL CASEI. REPETAȚI ÎNTREBĂRILE DIN GRILĂ A–D PENTRU TOȚI CEIALȚI MEMBRI AI CASEI.)

Acum, gândindu-vă la cei mai în vârstă membri al casei, începeți cu cel mai în vârstă ...

a. Mi-ați putea spune dacă este de sex feminin sau masculin?

b. Ce vârstă a împlinit această persoană?

c. -(INT.: ARĂTAȚI CARDUL C) Care este relația dumneavoastră cu această persoană? Este ...
dumneavoastră?

d. -(INT.: ARĂTAȚI CARDUL D) Și din nou, folosind cardul precedent, care este statutul economic principal al acestei persoane?

GRILA CASEI

		A		B	C	D
		INT: Codul celui interviavat		Vârsta	Relația cu cel interviavat	Statutul economic principal?
		Masculin	Feminin		Codul din lista de mai jos	Codul din lista de mai jos
1	Respondent	1	2			
2	Persoana 2	1	2			
3	Persoana 3	1	2			
4	Persoana 4	1	2			
5	Persoana 5	1	2			
6	Persoana 6	1	2			
7	Persoana 7	1	2			
8	Persoana 8	1	2			
9	Persoana 9	1	2			
10	Persoana 10	1	2			

CODURILE DE RELAȚII [CARDUL C]	
1	soția/partenerul
2	fiul/fiica
3	părintele, părintele vitreg sau socrul
4	ginerile sau nora
5	nepotul
6	frate/soră (incl. frați pe jumătate vitregi)
7	altă rudă
8	altă persoană, care nu este rudă

CODURILE STATUTULUI ECONOMIC [CARDUL D]:	
1	la serviciu, ca angajat sau angajator/întreprinzător
2	angajat, în concediu de îngrijire a copilului sau alt fel de concediu
3	la serviciu ca rudă ce supraveghează ferma sau afacerea familiei *
4	șomer de mai puțin de 12 luni
5	șomer de 12 luni sau mai mult
6	incapabil să muncească din cauza unei boli de durată sau a invalidității
7	pensionat
8	casnic(ă) / responsabil cu cumpărăturile de fiecare zi și îngrijirea casei
9	în curs de educare (la școală, universitate, etc.) / student
10	altceva

* Dacă i se plătește un salariu oficial sau un salariu pentru muncă în cadrul fermei sau afacerii familiei, codificați cu 1 ('la serviciu ca angajat')

DUPĂ CE AȚI TRECUT TOȚI MEMBRII CASEI ÎN GRILĂ, APOI DACĂ:

-----> CODURILE 1-2 PENTRU INTERVIEWAT MERGEȚI LA Î2

-----> CODURILE 3-10 PENTRU INTERVIEWAT MERGEȚI LA Î1

Î1. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ NU ESTE ANGAJATĂ (CODURILE 3-10 LA D ÎN GRILA CASEI)

Ați avut vreodată o slujbă plătită?

- 1 Da → Întrebați Î3
 2 Nu → Treceți la Î14
 3 Nu știu → Treceți la Î14

Î2. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D DIN GRILA CASEI)

Care este ocupația dumneavoastră în prezent?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î2 ȘI INTRODUCEȚI CODUL ÎN GRILĂ SUB Î2)

Î3. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ A LUCRAT CU PLATĂ (CODUL 1 LA Î1)

Care este ultima dumneavoastră ocupație?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î2 ȘI INTRODUCEȚI CODUL ÎN GRILĂ SUB Î3)

	Î2	Î3
	Ocupația curentă	Ultima ocupație
LIBER ÎNTREPRINZĂTOR		
Fermier	1	1
Pescar	2	2
Liber-profesionist (avocat, medic practician, contabil, arhitect etc.)	3	3
Proprietar de magazin, meșteșugar, alte persoane întreprinzătoare	4	4
Proprietar de afacere, proprietar (singur sau la comun) al unei societăți	5	5
ANGAJAT		
Specialist angajat (doctor, avocat, contabil, arhitect angajat)	6	6
Conducerea generală, director conducerea superioară (director executiv, director general, alt tip de director)	7	7
Conducerea de mijloc, altă conducere (șef de departament, director adjunct, instructor, tehnician)	8	8
Angajat, lucrând în principal la birou	9	9
Angajat, nu la birou, ci călătorind (agent vânzări, șofer etc.)	10	10
Cu funcție, nu la birou, ci în serviciile publice (spital, restaurant, poliție, pompieri, etc.)	11	11
Supraveghetor	12	12
Muncitor manual calificat	13	13
Alt fel de muncitor manual (necalificat), funcționar	14	14

Î4. ÎNTREBAȚI DACĂ ESTE ANGAJAT (CODUL 6 – 14 LA Î2 SAU Î3)

Postul dumneavoastră este/a fost...

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 În baza unui contract permanent pe perioadă nedeterminată
- 2 În baza unui contract pe perioadă determinată de mai puțin de 12 luni
- 3 În baza unui contract pe perioadă determinată de 12 luni sau mai mult
- 4 În baza unui contract temporar de intermediere
- 5 În ucenicie sau altă modalitate de instruire
- 6 Fără contract scris
- 7 Altfel
- 8 (Nu știu)

Î5. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D ÎN GRILA CASEI) SAU DACĂ A LUCRAT VREODATĂ CU PLATĂ (CODUL 1 LA Î1)

Cam câte persoane, inclusiv dumneavoastră, sunt/au fost angajate la locul de muncă unde lucrați/ați lucrat de obicei?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Sub 10
- 2 10-49
- 3 50-99
- 4 100-249
- 5 250-499
- 6 500-999
- 7 1000 - 1999
- 8 2000 sau mai multe
- 9 (Nu știu)

Î6. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D ÎN GRILA CASEI) SAU DACĂ A LUCRAT VREODATĂ CU PLATĂ (CODUL 1 LA Î1)

La locul dumneavoastră principal de muncă, aveți/ați avut sarcini de supraveghere a celorlalți angajați?

- 1 Da
- 2 Nu
- 3 Nu știu

Î7. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D ÎN GRILA CASEI) SAU DACĂ A LUCRAT VREODATĂ CU PLATĂ (CODUL 1 LA Î1)

Câte ore pe săptămână lucrați/ați lucrat în mod normal (la locul dumneavoastră principal de muncă), inclusiv orice ore suplimentare plătite sau nu?

(INT.: INTRODUCEȚI NUMĂRUL SAU 999 PENTRU NU ȘTIU) _____

Î8. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D IN GRILA CASEI) SAU DACĂ A LUCRAT VREODATĂ CU PLATĂ (CODUL 1 LA Î1)

(INT.: ARATĂ CARDUL Î8)

În care din următoarele sectoare ale economiei activează/a activat societatea în care lucrați/ați lucrat?

Vă rog să precizați un singur sector în care se încadrează activitatea PRINCIPALĂ a societății.

- 1 Agricultură, vânătoare și silvicultură
- 2 Pescuit
- 3 Minerit
- 4 Producție
- 5 Alimentare cu electricitate, gaze și apă
- 6 Construcții
- 7 Comerț cu ridicata și cu amănuntul; reparații de autovehicule, motociclete și electrocasnice
- 8 Hoteluri și restaurante
- 9 Transport, depozitare și comunicații
- 10 Intermediere financiară
- 11 Imobiliare, activități de închiriere
- 12 Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii
- 13 Educație
- 14 Sănătate și muncă socială
- 15 Alte activități de servicii comunitare, sociale și personale
- 16 Activități în gospodărie
- 17 Organizații și autorități teritoriale
- 18 Altele
- 19 (Nu știu)

Î9. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D IN GRILA CASEI)

În afară de locul dumneavoastră principal de muncă, ați mai lucrat pe un alt post plătit sau într-o altă activitate sau în agricultură în ultimele patru săptămâni (lucrătoare)?

- 1 Da → Treceți la Î10
- 2 Nu → Treceți la Î11
- 3 Nu știu → Treceți la Î11

Î10. ÎNTREBAȚI DACĂ DA (CODUL 1) LA Î9

Cam câte ore pe săptămână ați lucrat pe acest post suplimentar sau afacere sau agricultură? Vă rog să specificați o cifră exactă pentru ultimele 4 săptămâni lucrătoare.

(INT.: NOTAȚI ORELE PE SĂPTĂMÂNĂ SAU 999 PENTRU NU ȘTIU) _____

Î11. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D IN GRILA CASEI)

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Q11)

Folosind acest card, cât de probabil credeți că este să vă pierdeți locul de muncă în următoarele 6 luni?

- 1 Foarte probabil
- 2 Destul de probabil
- 3 Nici probabil, nici improbabil
- 4 Destul de improbabil
- 5 Foarte improbabil
- 6 (Nu știu)

Î12. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA DIN GRILA CASEI)

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Q12)

Cât de mult sunteți de acord sau dezacord cu următoarele declarații ce descriu aspecte pozitive și negative ale postului dumneavoastră?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE ACESTE ENUNȚURI)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Cu totul de acord	De acord	Nu sunt de acord nici în dezacord	Nu sunt de acord	Nu sunt deloc de acord	Nu știu
a. Postul meu mă solicită prea mult și este prea stresant.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Sunt bine plătit.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Am o mare putere de decizie asupra modului în care să-mi desfășor munca.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Postul meu este plictisitor.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Postul meu oferă șanse bune de promovare și dezvoltare a carierei.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Lucrez în permanență cu termene foarte strânse.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Lucrez în condiții periculoase sau nesănătoase.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Î13. ÎNTREBAȚI DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ LUCREAZĂ CU PLATĂ (CODURILE 1-2 LA D ÎN GRILA CASEI)

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Q13)

De câte ori vi s-au întâmplat situațiile de mai jos în ultimul an?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE ENUNȚURILE)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	De câteva ori pe săptămână	De câteva ori pe lună	De câteva ori pe an	Mai puțin des/rar	Nicio dată	(Nu știu)
a. Am ajuns acasă de la serviciu prea obosit să mai fac vreo treabă prin casă	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Mi-a fost foarte greu să-mi îndeplinesc responsabilitățile familiale din cauza timpului petrecut la servici	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Mi-a fost greu să mă concentrez la serviciu din cauza responsabilităților familiale	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(INT.: ÎNTREBAȚI-LE PE TOATE)

Î14. Sunteți cumva persoana care aduce cel mai mare venit din casă?

- 1 Da → Trece i la Î17
 2 Nu → Trece i la Î15
 3 Ambele → Trece i la Î17
 4 Nu tiu → Trece i la Î17

Î15. ÎNTREBAȚI DACĂ CODUL 2 LA Î14

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î15)

Care este ocupația prezența persoanei care contribuie cel mai mult la venitul casei?

(INT.: INTRODUCEȚI CODUL ÎN GRILA DE JOS SUB Î15)

Î16. ÎNTREBAȚI DACĂ CODUL 2 LA Î14 ȘI CODUL 1 - 4 LA Î15

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î16)

El/ea era singurul/singura cu muncă plătită mai demult? Care este ultima sa ocupație?

(INT.: INTRODUCEȚI CODUL ÎN GRILA DE JOS SUB Î16)

	Î15 Ocupația curentă	Î16 Ultima ocupație
NEANGAJAT		
Responsabil cu cumpărăturile de fiecare zi și îngrijirea casei, sau fără nici o ocupație actuală, nu lucrează	1	
Student	2	
Șomer sau temporar neangajat	3	
Pensionat sau incapabil să lucreze din cauza bolii	4	
LIBER ÎNTREPRINZĂTOR		
Fermier	5	5
Pescar	6	6
Liber-profesionist (avocat, medic practician, contabil, arhitect etc.)	7	7
Proprietar de magazin, meșteșugar, alte persoane întreprinzătoare	8	8
Proprietar de afacere, proprietar (singur sau la comun) al unei societăți	9	9
ANGAJAT		
Specialist angajat (doctor, avocat, contabil, arhitect angajat)	10	10
Conducerea generală, director conducerea superioară (director executiv, director general, alt tip de director)	11	
Conducerea de mijloc, altă conducere (șef de departament, director adjunct, instructor, tehnician)		12
Cu funcție, lucrând în principal la birou	13	13
Cu funcție, nu la birou, ci călătorind (agent vânzări, șofer etc.)	14	14
Cu funcție, nu la birou, ci în serviciile publice (spital, restaurant, poliție, pompieri, etc.)	15	15
Supraveghetor	16	16
Muncitor manual calificat	17	17
Altfel de muncitor manual (necalificat), servitor	18	18
NU A LUCRAT NICIODATĂ CU PLATĂ		19

(INT.: ÎNTREBAȚI-LE PE TOATE)

Î17. Câte camere are locuința dumneavoastră, cu excepția bucătăriei, băilor, holurilor, cămăriși camerelor folosite exclusiv pentru activitate?
 (INT.: INTRODUCEȚI NUMĂRUL DE CAMERE SAU 99 PENTRU NU ȘTIU) _____

Î18. Care din următoarele variante descrie cel mai bine locuința dumneavoastră?
 (INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î18 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Proprietate fără ipotecă (adică fără nici un fel de împrumut)
- 2 Proprietate cu ipotecă
- 3 Chirie, cu plata chiriei către un proprietar particular
- 4 Chirie, cu plata chiriei către căminul social/voluntar/municipal
- 5 Locuința a fost oferită fără chirie
- 6 Altele
- 7 (Nu știu)

Î19. În locuința dumneavoastră aveți vreuna din următoarele probleme?
 (INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)
	Da	Nu	Nu știu
1 Lipsă spațiu	☐	☐	☐
2 Putrezirea ferestrelor, ușilor sau a podelelor	☐	☐	☐
3 Umiditate/scurgeri	☐	☐	☐
4 Lipsa unei toalete interne cu vas de WC	☐	☐	☐

Î20. Există unele lucruri pe care mulți oameni nuși le permit, chiar dacăși le doresc. Pentru fiecare din următoarele lucruri de pe acest card, pot să bifez dacă dumneavoastră vi le permiteți sau nu, în cazul în care vi le-ați dori?
 (INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)
	Da, îmi permit dacă vreau	Nu, nu îmi permit	Nu știu
1 Menținerea locuinței la o temperatură adecvată	☐	☐	☐
2 O vacanță anuală de o săptămână departe de casă (nu să locuiesc cu rudele)	☐	☐	☐
3. Să înlocuiesc mobila uzată	☐	☐	☐
4. O masă cu carne de porc, pui sau pește la fiecare două zile dacă îmi doresc	☐	☐	☐
5. Să îmi cumpăr mai degrabă haine noi decât second-hand	☐	☐	☐
6. Să invit prietenii sau familia la un pahar sau la masă cel puțin o dată pe lună	☐	☐	☐

Î21. **O să vă citesc acum câteva obiecte de casă. Mi-ați putea spune dacă aveți dumneavoastră în casă așa ceva, dacă nu le aveți pentru că nu vi le permiteți sau dacă nu le aveți pentru că nu aveți nevoie de ele?**

(INT.: UN SINGUR RĂSPUNS - CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1) Le am	(2) Nu le am pentru că nu îmi permit	(3) Nu le am pentru că nu am nevoie	(4) Nu știu
a. Mașină sau furgon pentru uz privat	☐	☐	☐	☐
b. Calculator la domiciliu (PC)	☐	☐	☐	☐
c. Mașină de spălat	☐	☐	☐	☐

Î22a. **Închiriați sau dețineți teren pe care-l folosiți pentru fermă sau producție alimentară?**

(INT.: NU INCLUDE ȘI O GRĂDINĂ MARE)

1 Da

2 Nu

3 Nu știu

Î22b. **ÎNTREBAȚI-DAȚI CODUL 1 LA Î22A**

Ce dimensiune are acest teren?

(INT.: ÎNREGISTRAȚI ÎN FUNCȚIE DE CONVENȚIILE ȚĂRII ÎN METRI PĂTRAȚI, ACRI SAU HECTARE)

(INT.: INTRODUCEȚI 999999 PENTRU NU ȘTIU)

_____ metri pătrați SAU _____ acri SAU _____

hectare SAU 999999 PENTRU NU ȘTIU

(INT.: ÎNTREBAȚI-LE PE TOATE)

Î23. **În ultima lună, ați...?**

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1) Da	(2) Nu	(3) Nu știu
a. Participat la o întrunire cu scop caritabil sau la o organizație voluntară	☐	☐	☐
b. Ați fost într-un comitet sau ați făcut muncă voluntară pentru o organizație voluntară	☐	☐	☐

Î24. **În ultimul an, ați...?**
(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)
	Da	Nu	Nu știu
a. Participat la ședința vreunui sindicat, partid politic sau grup de acțiune politică, ați participat la vreun protest sau demonstrație, sau ați semnat vreo petiție.	☐	☐	☐
b. Ați luat legătura cu vreun politician sau ofițer public (în afara legăturii de rutină când folosiți serviciile publice)	☐	☐	☐

Î25. **Unele persoane nu votează în zilele noastre dintr-un motiv sau altul. Dumneavoastră ați votat la ultimele alegeri naționale din [țara] care au avut loc în [luna/anul]?**

- 1 Da
2 Nu
3 Nu este eligibil la vot
4 Nu știu

Î26. **În afara de nunți, înmormântări și alte evenimente religioase importante (cum ar fi botezul, Crăciunul/Păștele sau alte sărbători specifice), cam cât de des mergeți la biserică?**

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î26 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Mai mult de o dată pe săptămână
2 O dată pe săptămână
3 O dată sau de două ori pe lună
4 De câteva ori pe an
5 O dată pe an
6 Mai rar decât o dată pe an
7 Niciodată
8 (Nu știu)

Î27. **Câtă încredere aveți în capacitatea următoarelor două sisteme de a funcționa atunci când aveți nevoie?**

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î27 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Foarte mare încredere	Ceva încredere	Nu prea am încredere	Nu am deloc încredere	(nu știu)
a. Sistemul pensiilor de stat	☐	☐	☐	☐	☐
b. Sistemul de ajutor social	☐	☐	☐	☐	☐

Î28. În general ai spune că majoritatea persoanelor sunt de încredere sau că niciodată nu poți avea destul încredere în oameni? Vă rog să-mi spuneți pe o scară de la 1 la 10, unde 1 înseamnă că nu poți avea încredere, iar 10 că majoritatea oamenilor sunt de încredere.
(INT.: INTRODUCEȚI PUNCTAJUL SAU 11 PENTRU 'NU ȘTIU') _____

Î29. În toate zilele există uneori tensiuni între grupurile sociale. După părerea dumneavoastră, cât tensiune există între fiecare din următoarele grupuri din [această țară]
(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î29 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Multă tensiune	Niște tensiune	Nici o tensiune	(Nu știu)
a. Săraci și bogați	☐	☐	☐	☐
b. Conducere și angajați	☐	☐	☐	☐
c. Bărbați și femei	☐	☐	☐	☐
d. Bătrâni și tineri	☐	☐	☐	☐
e. Diferite rase și etnii	☐	☐	☐	☐

Î30. Vă rog să-mi spuneți dacă sunteți complet de acord, dacă sunteți oarecum de acord, dacă oarecum dezaprobați sau dezaprobați complet fiecare enunț.
(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î30 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Sunt cu totul de acord	Întrucâtva sunt de acord	Întrucâtva nu sunt de acord	Nu sunt deloc de acord	(nu știu)
Sunt un optimist și am încredere în viitor.	☐	☐	☐	☐	☐
Pentru a ajunge în față în zilele noastre trebuie să faci lucruri incorecte.	☐	☐	☐	☐	☐
Mă simt respins de societate.	☐	☐	☐	☐	☐
Norocul este mai important decât efortul depus pentru succes.	☐	☐	☐	☐	☐
Viața a ajuns atât de complicată în prezent încât aproape că nu-mi găsesc calea.	☐	☐	☐	☐	☐

Î31. Cât sunteți de mulțumit de viața dumneavoastră? Vă rog să-mi spuneți pe o scară de la 1 la 10, unde 1 înseamnă foarte nemulțumit, iar 10 înseamnă foarte mulțumit.
(INT.: INTRODUCEȚI PUNCTAJUL SAU 11 PENTRU NU ȘTIU) _____

Î32. Pot să văntreb despre starea dumneavoastră civilă? Care dinte următoarele descrieri vi se potrivește? Sunteți...?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Căsătorit(ă) sau locuiți cu partenerul
- 2 Despărțit(ă) sau divorțat și nu locuiți cu partenerul
- 3 Văduv(ă) și nu locuiți cu partenerul
- 4 Nu ați fost niciodată căsătorit(ă) și nu locuiți cu partenerul
- 5 (Nu știu / Nici un răspuns)

Î33. Câți copii proprii aveți?

(INT.: INTRODUCEȚI NUMĂRUL DE COPII PROPRII, DACĂ NU EXISTĂ NICI UNUL INTRODUCEȚI '00') _____

Î34. În medie, gândindu-vă la persoanele ce locuiesc în afara casei dumneavoastră cât de des vă întâlniți direct (față în față) cu...

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î34 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

(INT.: DACĂ DE EXEMPLU MAI MULȚI COPII, RĂSPUNDEȚI PENTRU CEL CU CARE PERSOANA INTERVIEWATĂ SE ÎNTÂLNEȘTE CEL MAI DES)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	Mai mult de o dată pe zi	În fiecare zi sau aproape în fiecare zi	Cel puțin o dată pe zi	O dată sau de două ori pe lună	De câteva ori pe an	Mai puțin des	(Nu am asemenea rude)	(Nu știu)
a. Oricare dintre copii	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Mama sau tatăl dvs.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Oricare dintre prietenii sau vecinii tăi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Î35. În medie, cât de des vă întâlniți cu prietenii sau familie la telefon, comunicați prin email sau prin poștă?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î35 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Mai mult de o dată pe zi
- 2 În fiecare zi sau aproape în fiecare zi
- 3 Cel puțin o dată pe săptămână
- 4 O dată sau de două ori pe lună
- 5 De mai multe ori pe săptămână
- 6 Mai rar
- 7 (Nu știu)

**Î36. De la cine ai obține ajutor în fiecare din următoarele situații?
Pentru fiecare situație, alegeți cea mai importantă persoană.**
(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î36 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Membru familie	Coleg de muncă	Prieten	Vecin	Altcineva	Nimeni	(nu știu)
a. Dacă ai nevoie de ajutor în jurul casei când ești bolnav	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Dacă ai nevoie de sfat în legătură cu o problemă de familie serioasă	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Dacă te simți puțin deprimat și aștepti pe cineva cu care să vorbești	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Dacă trebuie neapărat să faci rost de €1,000 ³ pentru o urgență	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Î37. ÎNTREBAȚI-LE PE TOATE

Cât de des vă implicați în vreuna din activitățile de mai jos pe lângă munca plătită?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î37 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	În fiecare zi	De trei sau patru ori pe săptămână	O dată sau de două ori pe săptămână	O dată sau de două ori pe lună	Mai rar	Niciodată	(nu știu)
Îngrijirea și educarea copiilor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lucrul casnic	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Îngrijirea rudelor în vârstă/cu dizabilități	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Î38. ÎNTREBAȚI DACĂ VREUN COD 1 LA Î37A-C

Câte ore pe zi vă implicați în...?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE ELEMENTELE ÎN DREPTUL CĂRORA PERSOANA INTERVIEWATĂ A INDICAT 'ÎN FIECARE ZI' - CODUL 1 - LA Î37)

(INT.: INTRODUCEȚI 99 PENTRU NU ȘTIU)

Introduceți numărul de ore

- a. Îngrijirea și educarea copiilor _____
- b. Lucrul casnic _____
- c. Îngrijirea rudelor în vârstă/cu dizabilități _____

³ În țările candidate se folosește 500 € ca referință

Î39. ÎNTREBAȚI-DA CĂ ÎN CASĂ LOCUIESC CEL PUȚIN DOUĂ PERSOANE DE 18 ANI SAU MAI MARI (VEZI GRILA CASEI)

Credți ă partea pe care o faceți din treburile casei este...

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Mai mult decăt ar trebui să faceți
 2 Exact cât trebuie să faceți
 3 Mai puțin decăt ar trebui să faceți
 4 (Nu știu)

(INT.: ÎNTREBAȚI-LE PE TOATE)

Î40. Voi citi cu voce tare câteva activități din viața de zi cu zi cu care văputeți petrece timpul. Mi-ăi putea spune daă considerați ă petreceți prea mult timp, prea puțin sau exact timpul potrivit în fiecare activitate.

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î40 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1) Prea mult	(2) Tocmai bine	(3) Prea puțin	(4) (Nu știu)	(5) (Nu este cazul)
a. Slujba mea/munca plătită	☐	☐	☐	☐	☐
b. Legături cu membrii de familie ce locuiesc în casă sau în altă parte	☐	☐	☐	☐	☐
c. Alte legături sociale (în afara familiei)	☐	☐	☐	☐	☐
d. Pasiuni/interese	☐	☐	☐	☐	☐
e. Dormit	☐	☐	☐	☐	☐
f. Participarea la muncă voluntară sau activități politice	☐	☐	☐	☐	☐

Î41. Mi-ăi putea spune, pe o scară de la 1 la 10, cât de mulțumit sunteți de fiecare din elementele următoare, unde 1 înseamnă ă sunteți foarte nemulțumit, iar 10 înseamnă ă sunteți foarte mulțumit?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE; PENTRU FIECARE ELEMENT INTRODUCEȚI PUNCTAJUL DAT SAU 11 PENTRU NU ȘTIU)

- a. Educația dumneavoastră _____
- b. Serviciul dumneavoastră actual _____
- c. Nivelul dumneavoastră de viață _____
- d. Locuința dumneavoastră _____
- e. Viața dumneavoastră de familie _____
- f. Sănătatea dumneavoastră _____
- g. Viața dumneavoastră socială _____

Î42. Luând în considerare toate la un loc, pe o scară de la 1 la 10, cât de mulțumit considerați ă sunteți? Aici 1 înseamnă ă sunteți foarte nemulțumit, iar 10 înseamnă ă sunteți foarte mulțumit.

(INT.: INTRODUCEȚI PUNCTAJUL DAT SAU 11 PENTRU NU ȘTIU) _____

Î43. **În general, ai spune că sănătatea dumneavoastră este.....**
(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î43 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Excelent
- 2 Foarte bun
- 3 Bun
- 4 Destul de bun
- 5 Precar
- 6 (Nu știu)

Î44. **Avți vreo boală de dură sau vreo invaliditate care vă limitează activitățile în vreun fel? Prin „de lungă durată” înțeleg orice boală care v-a deranjat pe o perioadă mai lungă de timp sau care este posibil să vă afecteze pe o perioadă mai lungă de timp.**

- 1 Da
- 2 Nu
- 3 Nu știu

Î45. **Ultima dată când ați fost la doctor sau la un medic de specialitate, în ce măsură v-au nemulțumit fiecare din următorii factori?**
(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î45 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Foarte mult	Puțin dificil	Deloc dificil	(Nu e cazul / nu a trebuit niciodată să consult un doctor)	(Nu știu)
a. Distanța până la cabinetul doctorului/spital/ centrul medical	☐	☐	☐	☐	☐
b. Programarea târzie	☐	☐	☐	☐	☐
c. Timpul de așteptare pentru a intra la doctor în ziua programării	☐	☐	☐	☐	☐
d. Costul vizitei la doctor	☐	☐	☐	☐	☐

Î46. **Câți ani aveți când ați terminat școala?**

(INT.: DACĂ ÎNCĂ ESTE LA ȘCOALĂ, INTRODUCEȚI 99) _____ ani

Î47. **Care este cea mai înaltă școală absolvită?**
(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Școala elementară
- 2 Liceul
- 3 Universitatea
- 4 (Nici una)
- 5 (Nu știu/nici un răspuns)

Î48. Ați participat la vreun curs școlar sau de formare profesională în anul precedent?

- 1 Da → Întreb Î49
2 Nu → Trece i la Î51
3 Nu tiu → Trece i la Î51

Î49. ÎNTREBAȚI DACĂ DA (CODUL 1) LA Î48

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î49)

Despre ce fel de curs este vorba?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE; UN SINGUR RĂSPUNS)

(INT.: DACĂ PERSOANA INTERVIEWATĂ A PARTICIPAT LA MAI MULTE CURSURI, ÎNTREBAȚI CARE A FOST CEL MAI IMPORTANT)

- 1 Educație generală (cu certificat oficial, diplomă)
2 Curs de computer
3 Curs de limbă
4 Curs profesional legat de postul sau profesia dumneavoastră
5 Schemă de instruire oferită de serviciile sociale/de șomaj (de exemplu pentru șomeri, femei care se întorc în câmpul muncii)
6 Curs cultural sau legat de pasiuni (de exemplu arte/meșteșuguri, dans, sporturi sau alte activități desfășurate în timpul liber)
7 Altele
8 (Nu-mi amintesc)

Î50. ÎNTREBAȚI DACĂ DA (CODUL 1) LA Î48

Cât de mult a ținut acest curs? Uitându-vă la acest card, vă rog să-mi spuneți numărul de zile, indiferent dacă cursul s-a ținut pe o perioadă de câteva zile, presupunând că o zi completă înseamnă 8 ore.

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î50 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Mai puțin de o jumătate de zi (mai puțin de patru ore)
2 O jumătate de zi sau mai mult, dar mai puțin de două zile pline (4–15 ore)
3 Două zile pline sau mai mult, dar mai puțin de 10 zile pline (16–79 ore)
4 10 zile sau mai mult, dar mai puțin de 40 de zile (80–319 ore)
5 40 zile sau mai mult (320 ore sau mai mult)
6 (Nu-mi amintesc)

(INT.: ÎNTREBAȚI-LE PE TOATE)

Î51. Cât de bine citiți în limba engleză?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î51 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Foarte bine
2 Destul de bine
3 Nu prea bine
4 Deloc
5 (Nu știu)

Î52. Care din următoarele enunțuri descrie cel mai bine nivelul dumneavoastră de folosire a Internetului în ultima lună?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î52 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Am folosit Internetul în fiecare zi sau aproape în fiecare zi
- 2 Am folosit Internetul de câteva ori pe săptămână
- 3 Am folosit Internetul ocazional (o dată pe lună sau mai puțin)
- 4 N-am folosit deloc Internetul
- 5 (Nu știu)

Î53. Cam cât timp vă ia în total pentru a ajunge la/de la serviciu/școală folosind mijlocul de transport obișnuit?

INT.: INCLUDEȚI ȘI TIMPUL CONSUMAT CU DUCEREA COPIILOR LA ȘCOALĂ ȘI LUAREA LOR DE LA ȘCOALĂ)

INT.: NOTAȚI TIMPUL TOTAL PENTRU DRUMUL DUS-ÎNTORS ÎN MINUTE SAU 998 DACĂ NU ESTE CAZUL SAU 999 PENTRU NU ȘTIU) _____ minute

**Î54. În general, cum apreciați calitatea fiecăruia dintre următoarele servicii publice din [țara]?
Vă rog să-mi spuneți pe o scară de la 1 la 10, unde 1 înseamnă calitate foarte mică, iar 10 înseamnă calitate foarte mare.**

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE; PENTRU FIECARE ELEMENT, INTRODUCEȚI PUNCTAJUL DAT SAU 11 PENTRU NU ȘTIU)

- a. Servicii de sănătate _____
- b. Sistem de educație _____
- c. Transport public _____
- d. Servicii sociale _____
- e. Sistemul de pensii de stat _____

Î55. Cum considerați că este zona în care locuiți ...

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 La țară
- 2 Un sat/oraș mic
- 3 Un oraș mediu, spre mare
- 4 Un oraș sau o suburbie a orașului
- 5 (Nu știu)

Î56. Vă rog să vă gândiți la zona în care locuiți acum – mă refer la vecinătatea imediată a casei dumneavoastră. Aveți foarte multe motive, multe motive, câteva motive sau nici un motiv de a vă plânge de următoarele probleme?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î56 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1) Foarte multe motive	(2) Multe motive	(3) Câteva motive	(4) Nici un motiv	(5) (Nu știu)
a. Zgomot	☐	☐	☐	☐	☐
b. Poluarea aerului	☐	☐	☐	☐	☐
c. Lipsa de acces la zone recreative sau spații verzi	☐	☐	☐	☐	☐
d. Calitatea apei	☐	☐	☐	☐	☐

Î57. Cât de periculos vi se pare să mergeți noaptea prin zona dumneavoastră? Credeți că este...
(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î57 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Foarte sigur
 2 Destul de sigur
 3 Destul de nesigur
 4 Foarte nesigur
 5 (Nu știu)

Î58. O casă poate avea mai multe surse de venit și mai mulți membri ai casei pot contribui la acesta. Gândindu-vă la venitul total al casei dumneavoastră, vi se pare că reușiți să faceți față nevoilor...?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î58 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Foarte ușor
 2 Ușor
 3 Destul de ușor
 4 Cu oarecare dificultate
 5 Cu dificultate
 6 Cu mare dificultate
 7 (Nu știu)

Î59. În ultimele 12 luni, ați fost cumva în imposibilitatea de a plăti sau ați întârziat cumva cu plata vreunui dinte următoarele?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1) DA	(2) NU	(3) NU ȘTIU
a. Chiria sau ipoteca pentru casă	☐	☐	☐
b. Facturile de utilități, precum electricitatea, apa, gazul	☐	☐	☐

Î60. În ultimele 12 luni ați rămas vreodată fără bani pentru mâncare?

- 1 Da
 2 Nu
 3 Nu știu

Î61. În ultimul an, ați crescut vreodată legume, fructe, păsări sau alte animale domestice pentru a face față nevoilor alimentare?

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î61 ȘI CITIȚI CU VOCE TARE)

- 1 Nu, deloc
2 Da, în procent de 10% din nevoia alimentară a casei
3 Da, în procent de 10-50% din nevoia alimentară a casei
4 Da, în procent de 50% sau mai mult din nevoia alimentară a casei
5 (Nu știu)

Î62. În ultimul an, ați oferit vreodată ajutor cu regularitate sub formă de bani sau mâncare unei persoane pe care o cunoașteți, dar care nu locuiește în casă cu dumneavoastră (de exemplu părinți, copiii majori, alte rude, sau persoane neînrudite)?

- 1 Da
2 Nu
3 Nu știu

Î63. În ultimul an, ați primit cumva ajutor cu regularitate sub formă de bani sau mâncare de la o persoană ce nu locuiește în casă cu dumneavoastră (de exemplu părinți, copiii majori, alte rude, sau persoane neînrudite)?

- 1 Da
2 Nu
3 Nu știu

Î64. În ultimele 12 luni, dumneavoastră sau altcineva de la dumneavoastră din casă a câștigat cumva vreunul din următoarele tipuri de venit ?

(INT.: CITIȚI CU VOCE TARE)

	(1)	(2)	(3)
	Da	Nu	Nu știu
Venituri din muncă (inclusiv venituri din propria activitate sau din fermierit)	☐	☐	☐
Pensie	☐	☐	☐
Alocație	☐	☐	☐
Ajutor de șomaj, ajutor de handicap sau alte beneficii sociale	☐	☐	☐
Alt venit (de exemplu din economii, proprietăți sau acțiuni, etc)	☐	☐	☐

Î65. Folosind acest card, dacă adunați toate aceste surse de venit (pentru toți membrii casei), care literă corespunde venitului total net al casei dumneavoastră, adică suma rămasă după plata impozitelor? Dacă nu știți cifra exactă, vă rugăm să faceți o estimare. Folosiți partea din card pe care o cunoașteți mai bine: venit săptămânal, lunar sau anual.

(INT.: ARĂTAȚI CARDUL Î65)

(INT.: VĂ ROG ÎNCERCUIȚI CODUL CARE SE POTRIVEȘTE CU LITERA DATĂ)

Litera	Î65
D	01
B	02
I	03
O	04
T	05
G	06
P	07
A	08
F	09
E	10
Q	11
H	12
C	13
L	14
N	15
R	16
M	17
S	18
K	19
(Refuz)	20
(Nu știu)	21

AȚI AJUNS LA SFÂRȘITUL INTERVIULUI – MULȚUMIȚI PERSOANEI INTERVIEWATE PENTRU TIMPUL ACORDAT.

EF/04/105/RO